

**ŞANLIURFA'DA BULUNAN
İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ**

BÜŞRA YETİM

OCAK 2023

DİYARBAKIR

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ŞANLIURFA'DA BULUNAN
İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ**

BÜŞRA YETİM

DİCLE ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV
YÖNETMELİĞİNİN BİR PARÇASI OLARAK
MİMARLIK ANA BİLİM DALINDA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
OLARAK HAZIRLANMIŞTIR

OCAK 2023

DİYARBAKIR

**ŞANLIURFA'DA BULUNAN
İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ**

Büşra YETİM tarafından Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin bir parçası olarak hazırlanan bu çalışma, aşağıda bilgileri yazılı jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek **Mimarlık Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ
Müdür, **Fen Bilimleri Enstitüsü**

Prof. Dr. Mücahit YILDIRIM
Danışman, **Mimarlık Bölümü,**

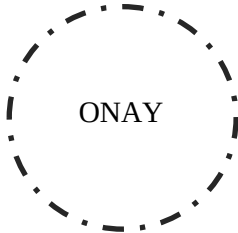
Dicle Üniversitesi

Sınav Jürisi:

Prof. Dr. Gülin PAYASLI OĞUZ (*)
Mimarlık Bölümü, Dicle Üniversitesi

Prof. Dr. Mücahit YILDIRIM (**)
Mimarlık Bölümü, Dicle Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nurtekin ÖZEN
Mimarlık Bölümü, Fırat Üniversitesi

Savunma Tarihi: 12 / 01 / 2023

(*) Sınav Jürisi kısmının birinci satırına Jüri Başkanının bilgilerini yazınız.

(**) Sınav Jürisi kısmının ikinci satırına Tez Danışmanının bilgilerini yazınız.

Babama...

Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tez çalışmasında yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bahse konu bu kural ve ilkelerin gerektirdiği üzere, bu çalışmada özgün olmayan tüm bilimsel içerikleri kurallara uygun biçimde alıntılıyıp kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Beyanıyla çelişen herhangi bir delil bulunduğu takdirde tüm sorumluluğu üstleneceğimi kabul ederim.

Ad, Soyad: Büşra YETİM

İmza:

TEŞEKKÜR

“Şanlıurfa’da Bulunan İsviçre Misyoner Hastanesi Koruma ve Değerlendirmesi” başlıklı bu çalışmamda bana bilgi birikimi ve tecrübesi ile rehberlik eden tez danışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Mücahit YILDIRIM’a teşekkür ederim.

Çalışma sürecimde maddi ve manevi desteği ile her zaman yanımda olan değerli arkadaşım ve meslektaşım Mimar Esmâ CITİZ’ a, çalıştığım yapıyı sanat tarihçisi kimliği ile değerlendirerek çalışmama katkı sunan Yasemin YAŞAR’a şükranlarımı sunarım.

Görüş ve önerileri ile bana yol gösteren Yüksek Mimar Seydi YÜZGÜL’e, Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü arşivinden paylaştığı veri ve belgelerin yanında kendi bilgi birikimi ile çalışmama katkıda bulunan Yüksek Mimar Mustafa TOPALAN’a, Yüksek Mimar Muhammet BÜYÜKKIRCALI’ya, arşivinden paylaştığı veriler için Sayın Yasin KÜÇÜK’e, Sayın Sabri KÜRKÇÜOĞLU’na ve Sayın A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU’na, Haliliye Belediyesi’ne ve GESEM çalışanlarına teşekkürü borç bilirim.

Tüm eğitim hayatımda olduğu gibi bu aşamada da baba kimliğinin yanında eğitimci kimliği ile de maddi manevi desteğini esirgemeyen babam Said YETİM’e ve bu süreçte beni destekleyen tüm aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
EKLER LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
ÖZET.....	xix
ABSTRACT.....	xx
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Önemi	2
1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	2
2. KAYNAK ÖZETLERİ	3
3. MATERYAL VE METOT	7
3.1 Şanlıurfa'nın Genel Özellikleri	10
3.1.1 Şanlıurfa'nın Tarihi	10
3.1.2 Şanlıurfa'nın coğrafi özellikler	18
3.1.2.1 Konumu ve fiziksel yapısı	18
3.1.2.2 İklim ve bitki örtüsü	19
3.1.3 Şanlıurfa'nın demografik yapısı	21
3.1.4 Şanlıurfa'nın sosyo-ekonomik yapısı	21
3.2 Geleneksel Şanlıurfa Mimarisi ve Yeniden İşlevlendirme	22
3.2.1 Şanlıurfa'da inanç ve mimari doku	23
3.2.2 Geleneksel yapı malzemesi ve yapım tekniği	38
3.2.3 Geleneksel konut mimarisi	39
3.3 Sağlık Hizmet Birimleri ve Tarihçesi	41

3.3.1 Osmanlı’da sağlık hizmetleri ve şifahaneler	45
3.3.1.1 şifahanelerde kullanılan tedavi yöntemleri	49
3.3.1.2 şifahanelerde mekan organizasyonu	53
3.3.2 şanlıurfa’da sağlık hizmetlerinin tarihi	56
3.4 Misyonerlik Faaliyetleri ve Tarihçesi	60
3.4.1. Osmanlı’da misyonerlik faaliyetleri	62
3.4.1.1 Osmanlı’da misyonerlerin sağlık faaliyetleri	65
3.4.2 şanlıurfa’da misyonerlik faaliyetleri	67
3.4.2.1 şanlıurfa’da misyonerlerin sağlık faaliyetleri	72
4. BULGULAR VE TARTIşMA	77
4.1. İsviçre Misyoner Hastanesi’nin Tarihçesi	77
4.2. Yapının Konumu ve Bulunduğu Çevre	79
4.3 Yapının Plan Özellikleri	84
4.3.1 Zemin kat planı	85
4.3.2 Birinci kat planı	103
4.4 Yapının Malzeme ve Yapım Özellikleri	106
4.5.Yapının Cephe Özellikleri ve Süslemeleri	107
4.6 Yapıda Meydana Gelen Hasarlar	115
4.7 İsviçre Misyoner Hastanesi Restitüsyonu	120
4.7.1 Birinci dönem (yapının geleneksek şanlıurfa evi olduğu dönem) restitüsyon kararları	122
4.7.1.1 Mehmet Demirkol Evi ile karşılaştırmalı çalışma	125
4.7.1.2 Mahmut Canpolat Evi ile karşılaştırmalı çalışma	127
4.7.2 İkinci dönem (yapının İsviçre Misyoner Hastanesi olduğu dönem) restitüsyon kararları	132
4.8 İsviçre Misyoner Hastanesi Restorasyonu	149
4.8.1 Restorasyon müdahale kararları	151

4.8.1.1 Temizleme (liberasyon).....	151
4.8.1.2 Sağlamlaştırma (konsolidasyon)	152
4.8.1.3 Bütünleme (reintegrasyon)	153
4.8.1.4 Yenileme (renovasyon)	155
5.SONUÇLAR VE ÖNERİLER	157
KAYNAKLAR	159
EKLER.....	166
ÖZGEÇMİŞ	245

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1 Ölçekli orto-foto, İsviçre Misyoner Hastanesi FF kesiti, 2021.....	8
Şekil 3.2 Ölçekli orto-foto, İsviçre Misyoner Hastanesi zemin kat planı, 2021.....	9
Şekil 3.3 Ölçekli orto-foto, İsviçre Misyoner Hastanesi, doğu cephesi, 2021.....	9
Şekil 3.4 Şanlıurfa'nın dönemlere göre gelişimi.....	11
Şekil 3.5 Göbeklitepe ana kazı alanının havadan görünümü, 2011.....	13
Şekil 3.6 Mezopotamya uygarlıkları haritası.....	14
Şekil 3.7 Şanlıurfa kalesi ve sütunlar, 2014.....	15
Şekil 3.8 Eski Şanlıurfa'nın planı, beylikler dönemi, 1341.....	16
Şekil 3.9 Halep Vilayeti ve Urfa Sancağı haritası.....	17
Şekil 3.10 Şanlıurfa İli ve Türkiye'deki konumu.....	18
Şekil 3.11 Şanlıurfa ili ve ilçeleri.....	19
Şekil 3.12 Göbeklitepe'de bulunan hayvan figürlü steller	24
Şekil 3.13 Soğmatar'da bulunan tapınak	25
Şekil 3.14 Hz. İbrahim'in doğduğuna inanılan mağara	26
Şekil 3.15 Balıklıgöl ve Ayn-Zeliha gölü	26
Şekil 3.16 Şuayb antik kenti	27
Şekil 3.17 Hz. Eyüp makamı ve kuyusu	28
Şekil 3.18 Elyasa Peygamber türbesi	28
Şekil 3.19 V. Abgar'a kutsal mendilin takdimi	29
Şekil 3.20 Orta çağda düşman işgali sırasında Urfa şehir surlarına asılmış kutsal mendil	29
Şekil 3.21 Hz. İsa'nın Kral Abgar'a gönderdiği mektubun metni	30
Şekil 3.22 Şanlıurfa'da 1913'te Van Oppenheim tarafından fotoğrafı çekilen Hz. İsa'nın Kral Abgar'a gönderdiği mektubun taşla işlenmiş hali	30
Şekil 3.23 Şanlıurfa Mozaik Müzesi'nde sergilenen Hz. İsa mozaiği	31
Şekil 3.24 Harran Ulu Camii	32
Şekil 3.25 Eski Ömeriye Camii	32
Şekil 3.26 Şanlıurfa Ulu Cami	33
Şekil 3.27 Şanlıurfa Ulu Camii minaresi ve iç mekanı	33
Şekil 3.28 Birinci Dünya Savaşından önce Şanlıurfa'nın planı.....	35

Şekil 3.29 Selahaddin Eyyubi Camii olarak kullanılan eski Ermeni Apolistik kilisesi.....	36
Şekil 3.30 Fırfırlı Cami olarak kullanılan eski protestan kilisesi.....	36
Şekil 3.31 Rahibeler Evi Avlu Görünümü.....	36
Şekil 3.32 Narıncı Camii.....	37
Şekil 3.33 Hasan Padişah Camii.....	37
Şekil 3.34 Hızanoğlu Camii.....	37
Şekil 3.35 Şanlıurfa’da bulunan 13. yüzyıla ait taş ocağı bazda mağaraları	38
Şekil 3.36 Günümüz teknolojisi ile taş ocağından çıkarılmış kalker taşı blokları	38
Şekil 3.37 Şanlıurfa Kurtuluş mahallesi sokak görünümeleri.....	40
Şekil 3.38 Kürkcüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı avlu cephesi	41
Şekil 3.39 Hasta bakımı (din ve tıbbın iç içeliğini gösteren bir resim, Domenico Di Bartolo).....	43
Şekil 3.40 Fatih Külliyesi minyatürü.....	47
Şekil 3.41 Sabuncuoğlu Şerafeddin’in Mücerrebname isimli uygulamalı tıp eserinden bir bölüm.....	50
Şekil 3.42 Kan Akıtma İşlemi.....	51
Şekil 3.43 II. Bayezid Külliyesi’nin içinde bulunan şifahanenin bahçesi.....	52
Şekil 3.44 II. Bayezid Külliyesi’nin İçinde Bulunan Şifahanenin Avlusu ve Şadırvanı.....	53
Şekil 3.45 Şifahane planı örneği (Fatih darüşşifasının 1824’te çizilmiş planı.....	54
Şekil 3.46 Divriği Darüşşifası zemin kat planı.....	56
Şekil 3.47 Amasya Darüşşifası zemin kat planı.....	56
Şekil 3.48 Şanlıurfa Hamidiye Hastanesi güney cephesi.....	57
Şekil 3.49 Şanlıurfa Hamidiye Hastanesi zemin kat planı	58
Şekil 3.50 Şanlıurfa Hamidiye Hastanesi 1. kat planı.....	58
Şekil 3.51 Şanlıurfa Hamidiye Hastanesi, 1903.....	59
Şekil 3.52 Amerikan Board’un Türkiye’yi ayırdığı üç misyon bölgesi.....	65
Şekil 3.53 Şanlıurfa’da 19. yüzyıl Sonunda Kapüsen Rahipleri.....	68
Şekil 3.54 Amerikan Misyonu Külliyesi; 1-Körler Okulu, 2- Dükkanlar, 3- Kuyudan Su Çekmeye Yarayan Rüzgar Çarkı, 4-Yetimhane, 5- Corrina Shuttuck’un Odası....	69
Şekil 3.55 Günümüzde Şehit Nusret İlkokulu olarak kullanılan halı fabrikası.....	70

Şekil 3.56 Dr. Andreas Vischer'in evi.....	71
Şekil 3.57 Dr. Andreas Vischer'in evini anlatan çizimler.....	71
Şekil 3.58 Şanlıurfa Misyoner Kliniği Çalışanları.....	73
Şekil 3.59 Günümüzde “Köroğlu Hakkı Evi” olarak bilinen yapının misyoner kliniği olarak kullanıldığı dönemde avludan fotoğrafı.....	74
Şekil 3.60 Jacob Künzler Urfa DOM kliniğinde bir hastayı elektrikle tedavi ederken, 1902.....	75
Şekil 3.61 Dr. Andreas Vischer ve Urfa'da doğan oğlu.....	75
Şekil 4.1 İsviçre Misyoner Hastanesi.....	77
Şekil 4.2 Yetiştirme Yurdu Olarak Kullanıldığı Dönemde İsviçre Misyoner Hastanesi.....	78
Şekil 4.3 Günümüzde GESEM Olarak Kullanılan Yapının Genel Görünümü.....	79
Şekil 4.4 Şanlıurfa Haliliye İlçesinde Bulunan Atatürk Mahallesi Sınırları.....	80
Şekil 4.5 Atatürk Mahallesi 62 Ada 5 Parselde Bulunan İsviçre Misyoner Hastanesi Parsel Sınırları.....	80
Şekil 4.6 Yapının Güneyinde Bulunan Kürkçüzade Mahmut Nedim efendi Konağı İle İlişkisi.....	81
Şekil 4.7 İsviçre Misyoner Hastanesi ve Yakın Çevresinde Bulunan Tarihi Yapılar.....	82
Şekil 4.8 Samsat Köprüsü.....	82
Şekil 4.9 Jüstinyen Su Kemer ve Bendi.....	82
Şekil 4.10 Millet Hanı.....	83
Şekil 4.11 Millet Köprüsü.....	83
Şekil 4.12 Avşaroğlu Hanı.....	83
Şekil 4.13 Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı.....	84
Şekil 4.14 Millet Hastanesi.....	84
Şekil 4.15 İsviçre Misyoner Hastanesi.....	84
Şekil 4.16 Yemen Askeri Mustafa Ağa Hanı.....	84
Şekil 4.17 İsviçre Misyoner Hastanesi Vaziyet Planı.....	85
Şekil 4.18 İsviçre Misyoner Hastanesi Zemin Kat Palmı.....	86
Şekil 4.19 ZK-01 Nolu Mekan Planı.....	87
Şekil 4.20 ZK-01 Çulhacılık Atölyesi iç ve dış mekan fotoğrafları.....	87
Şekil 4.21 ZK-02 Nolu Mekan Planı	88

Şekil 4.22 ZK-02 Şark Odası iç ve dış mekan fotoğrafları.....	89
Şekil 4.23 ZK-03 Nolu Mekan Planı	89
Şekil 4.24 ZK-03 göbeklitepe yemek salonu iç mekan görünümüleri.....	90
Şekil 4.25 ZK-04 nolu mekan planı	90
Şekil 4.26 ZK-04 giriş holü dışardan ve avludan girişleri.....	91
Şekil 4.27 ZK-05 nolu mekan planı	92
Şekil 4.28 ZK-05 oda cephe görünümüleri.....	92
Şekil 4.29 ZK-06 nolu mekan planı	93
Şekil 4.30 ZK-06 ürün sergileme odası iç ve dış mekan fotoğrafları.....	93
Şekil 4.31 ZK-07 nolu mekan planı	94
Şekil 4.32 ZK-07 bakır atölyesi iç mekan fotoğrafları.....	94
Şekil 4.33 ZK-08 nolu mekan planı	95
Şekil 4.34 Avluyu bölen merdiven ve geçiş kapıları.....	95
Şekil 4.35 ZK-09 nolu mekan planı	96
Şekil 4.36 ZK-09 tesbih atölyesi iç ve dış mekan fotoğrafları.....	96
Şekil 4.37 ZK-10 nolu mekan planı	97
Şekil 4.38 ZK-10 ahşap atölyesi depo iç ve dış mekan fotoğrafları.....	97
Şekil 4.39 ZK-11 nolu mekan planı	98
Şekil 4.40 ZK-11 ahşap atölyesi iç ve dış mekan fotoğrafları.....	98
Şekil 4.41 ZK-12 nolu mekan planı	99
Şekil 4.42 ZK-12 giriş holü iç ve dış mekan fotoğrafları.....	99
Şekil 4.43 ZK-13 nolu mekan planı	100
Şekil 4.44 ZK-13 mutfak iç ve dış mekan fotoğrafları.....	100
Şekil 4.45 ZK-13 mutfak ile ZK-14 yönetim arasından geçen ve avlular arasında bağlantı sağlayan beşik tonozlu koridor.....	101
Şekil 4.46 ZK-14 nolu mekan planı	102
Şekil 4.47 ZK-14 yönetim odası iç ve dış mekan fotoğrafları.....	102
Şekil 4.48 ZK-15 nolu mekan planı	103
Şekil 4.49 ZK-15 wc iç ve dış mekan fotoğrafları.....	103
Şekil 4.50 Yapının iki katlı bölümünün ve merdivenlerin doğudan görünüşü.....	104
Şekil 4.51 Birinci kat planı	104
Şekil 4.52 1K-01 nolu mekan planı	105
Şekil 4.53 1K-01 özel kalem odası iç ve dış mekan fotoğrafları.....	105

Şekil 4.54 1K-02 nolu mekan planı	106
Şekil 4.55 1K-02 başkan odası iç ve dış mekan fotoğrafları.....	106
Şekil 4.56 Telfitır Tepesinden Millet Hastanesine bakış, 1912.....	107
Şekil 4.57 Yapının güneyindeki sokağa bakan pencereleri.....	108
Şekil 4.58 Yapıya ait avluya bakan pencereler.....	108
Şekil 4.59 İki katlı bölümün güney avlu cephesi.....	109
Şekil 4.60 İki katlı bölümün kuzey avlu cephesine ait fotoğraflar.....	109
Şekil 4.61 Yapının iki katlı bölümünün kuzey avlu cephesi çizimi.....	109
Şekil 4.62 Yapının iki katlı bölümünün kuzey cephesi ve çatısı.....	110
Şekil 4.63 Avlunun güneyinde bulunan tek katlı bölümün kuzey avlu cephesi.....	110
Şekil 4.64 Yapının kuzeyinde bulunan tek katlı bölümün güney avlu cephesi.....	111
Şekil 4.65 Doğu avlu cephesi.....	111
Şekil 4.66 Avluya bakan cephede yapıya ait taş silme ve çörlenler.....	112
Şekil 4.67 Güney sokak cephesi.....	112
Şekil 4.68 Yapının güneyindeki sokağa bakan cephesinde bulunan köşe pahları.....	113
Şekil 4.69 Yapının kuzey cephe çizimi.....	113
Şekil 4.70 Yapının kuzey cephe fotoğrafı.....	113
Şekil 4.71 Yapının doğu cephe çizimi.....	114
Şekil 4.72 Yapının doğu cephe fotoğrafı.....	114
Şekil 4.73 Yapının batı cephe çizimi.....	115
Şekil 4.74 Yapının batı cephe fotoğrafı.....	115
Şekil 4.75 Dokuma tezgahları	115
Şekil 4.76 Avlu zemininde kirlenme ve çatlaklar.....	116
Şekil 4.77 Yapının kuzeyinde bulunan merdivenli sokak ve yapıyı çevreleyen betonarme yapılar	116
Şekil 4.78 Giriş kotunda bulunan wc birimi.....	117
Şekil 4.79 Yol kotunun altında kalan kapıya inen merdivenler ve rampa.....	117
Şekil 4.80 ZK-11'in batı duvarındaki nemlenmeyi kapatmak için yapılan muhdes taş kaplama.....	118
Şekil 4.81 Cephelerde kirlenme ve yanlış müdahale izleri.....	118
Şekil 4.82 Derz bozulmaları.....	119
Şekil 4.83 Cephelerde görüntü kirliliği yapan kablolar, borular, havalandırma pencereleri ve duvar yazıları.....	119

Şekil 4.84 Tonoz içlerine yapılan kaba derz uygulaması.....	120
Şekil 4.85 Yapının iki katlı bölümünün üst örtüsü.....	120
Şekil 4.86 İsviçre Misyoner Hastanesi.....	121
Şekil 4.87 İsviçre Misyoner Hastanesi dönem analizi 1. kat planı.....	122
Şekil 4.88 Yapının geleneksel Şanlıurfa evinden kalan kısmının zemin kat planı....	123
Şekil 4.89 İsviçre Misyoner Hastanesi ikinci dönem restitüsyonunda zemin kat planında yapının Şanlıurfa evi olduğu dönemde de var olduğu tespit edilen bölümler.....	123
Şekil 4.90 Birinci dönem restitüsyonunda mevcut verilerin birleştirilmesi ile çizilen zemin kat plan taslağı.....	124
Şekil 4.91 Mehmet Demirkol Evi bodrum ve zemin kat planı.....	125
Şekil 4.92 Birinci dönem restitüsyon plan taslak çizimi üzerinden Mehmet Demirkol Evi karşılaştırması.....	126
Şekil 4.93 Mehmet Demirkol Evi avluya bakan cephelerden örnekler.....	127
Şekil 4.94 Yapının yıkılan doğu kanadının zemin kat kuzey cephesinin restitüsyon çizimi.....	127
Şekil 4.95 Mahmut Canpolat Evi zemin, birinci kat ve bodrum kat planları	128
Şekil 4.96 Birinci dönem restitüsyon plan taslak çizimi üzerinden Mahmut Canpolat Evi karşılaştırması.....	130
Şekil 4.97 Geleneksel Şanlıurfa evleri ile yapılan karşılaştırmalar, mimari gereklilikler ve yapının kendi içerisinde yapılan karşılaştırmalar üzerinden çizilen birinci dönem plan taslağı	131
Şekil 4.98 Yapının Şanlıurfa evi olduğu döneme ait plan restitüsyonu.....	132
Şekil 4.99 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin yıkılan doğu kanadı.....	133
Şekil 4.100 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin merdivenleri.....	133
Şekil 4.101 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin günümüzde yönetim odası olarak kullanılan eczane bölümü ve önünde bekleyen hastalar.....	134
Şekil 4.102 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin eczane bölümü.....	135
Şekil 4.103 Yapının yönetim odası olarak kullanılan bölümü.....	135
Şekil 4.104 İsviçre Misyoner Hastanesi'nde bayan bir hatanın gözünü tedavi eden doktor ve diğer hastalar.....	136
Şekil 4.105 Yapının eczane birimi ve restitüe edilen doğu kanadının zemin kat planı.....	137

Şekil 4.106 Yapının eczane birimi ve restitüe edilen doğu kanadının kuzey cephesi.....	137
Şekil 4.107 Yapının restitüsyonunda 1. kat planı.....	138
Şekil 4.108 Urfa DOM Hastanesi'nin misafir yatak odasının manzarası.....	139
Şekil 4.109 Yapının doğu cephesinin restitüsyon çizimi.....	139
Şekil 4.110 Yapının doğusuna sonradan eklenen wc biriminin cepheden görünümü.....	140
Şekil 4.111 Yapının güneyinde bulunan kütlenin yapı hastaneye çevrilirken çekilen fotoğrafı.....	141
Şekil 4.112 Yapının güneyinde bulunan kütlenin avluya bakan cephesinin restitüsyon çizimi.....	141
Şekil 4.113 Yapının batı avlu duvarında bulunan kapı, 1912.....	142
Şekil 4.114 Günümüzde yapının doğu cephesinde bulunan ana giriş kapısı	142
Şekil 4.115 Yapının batı cephesinde bulunan ve sonradan açılan kapı	142
Şekil 4.116 Yapının kuzeyinde bulunan beş bölmeli birim.....	143
Şekil 4.117 Yapının kuzeyinde bulunan beş bölmeli birimin restitüsyon kesit çizimi.....	143
Şekil 4.118 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin avlusundan	145
Şekil 4.119 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin avlusundan 2002'de yapılan restorasyon çalışmasından önce çekilen fotoğraf.....	145
Şekil 4.120 Yapının güneyindeki kütlenin cephesinin 2002'de yapılan restorasyon çalışmasından önce çekilen fotoğrafı.....	146
Şekil 4.121 Wc biriminin 2002'de yapılan restorasyon çalışmasından önceki fotoğrafı.....	146
Şekil 4.122 Yapıya ait merdiven korkulukları.....	147
Şekil 4.123 Yapıya ait korkulukların restitüsyon çizimlerinde gösterimi.....	148
Şekil 4.124 Restitüsyon çizimlerinde tonoz yüzeylerinde sıva gösterimi.....	148
Şekil 4.125 GESEM bahçe düzenlemesi ve taş çeşme.....	149
Şekil 4.126 İsviçre Misyoner Hastanesi ve çevresi.....	153

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Şanlıurfa il Merkezi uzun yıllar (1929-2020) ortalama ve ekstrem iklim verileri	20
Tablo 3.2 Şanlıurfa ilinin yıllara göre nüfus dağılımı.....	21

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Rölöve Çizimleri.....	166
Ek 2. Rölöve/ Malzeme Analizi	176
Ek 3. Rölöve/ Hasar Analizi	184
Ek 4. Rölöve/ Dönem Analizi	192
Ek 5. Restitüsyon/ Birinci Dönem	200
Ek 6. Restitüsyon/ İkinci Dönem	207
Ek 7. Restorasyon Projesi	215
Ek 8. Restorasyon/Müdahale	224
Ek 9. Fotoğraf Albümü	232
Ek 10. Tescil Kararı	242

KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltma

Açıklama

Vb.

Ve benzeri

Vd.

Ve diğerleri

M.Ö.

Milattan Önce

M.S.

Milattan Sonra

ABCFM

American Board of Commissioners for Foreign Missions

DOM

Deutsche Orient Mission

Hız.

Hazreti

GESEM

Geleneksel El Sanatları Merkezi

ŞURKAV

Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı

UNESCO

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

ÖZET

ŞANLIURFA’DA BULUNAN İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

Yetim, Büşra

Yüksek Lisans, Mimarlık Bölümü

Danışman: Prof. Dr. Mücahit YILDIRIM

Ocak 2023, 184 sayfa

“Şanlıurfa’da Bulunan İsviçre Misyoner Hastanesi Koruma ve Değerlendirmesi” başlıklı bu çalışmada incelenen yapı ile ilgili yapılan araştırmalar ve toplanan veriler ışığında yapının mevcut durumu değerlendirilmiş ve yapı ile ilgili günümüzden geçmişe doğru ilerleyen bir belgeleme işlemi yapılmıştır. Yapılan bu belgeleme işleminin sonucunda bugün Geleneksel El Sanatları Merkezi olarak kullanılan yapının; geçmişte hastane olarak kullanılmadan önce geleneksel bir Şanlıurfa evi olduğu, sonrasında Şanlıurfa evinden kalan bölümlere yapılan eklemeler ile hastane olarak yeniden kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında, yapının bulunduğu çevre ve tarihi açısından değerlendirilebilmesi için Şanlıurfa’nın genel özellikleri anlatılmış, bu bölümde özellikle Şanlıurfa’nın geleneksel mimarisi ve inanca tarihi üzerinde durulmuştur. İncelenen yapı bir dönem hastane olarak işlevlendirildiğinden ikinci aşamada sağlık hizmetlerinin gelişimi ile ilgili veriler toplanmıştır. Yapının misyonerlik faaliyetleri ekseninde hastane olarak kullanıldığı bilindiğinden bir sonraki aşamada Osmanlı ve Şanlıurfa’daki Misyonerlik faaliyetleri ve misyonerlerin bu çerçevede yürüttüğü sağlık hizmetleri anlatılmıştır. Bu veriler ışığında yapının tarihi, konumu, özellikleri, mevcut durumunu anlatan rölöve çizimleri yapıp değerlendirilmiştir. Toplanan veri ve belgelerle yapıya ait analizler ve restitüsyon çizimleri yapılmış yapıyı korumaya yönelik restorasyon önerileri ve restorasyon projesi geliştirilmiştir. Yapılan bu çalışmada yapının tarihi belge niteliğini ve mimari özelliklerini kaybetmeden gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Şanlıurfa mimarisi, Şifahane, Hastane, Misyonerlik, Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon

ABSTRACT

CONSERVATION AND EVALUATION OF THE SWISS MISSIONARY HOSPITAL IN ŞANLIURFA

Yetim, Büşra

Master of Science in Department of Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Mücahit YILDIRIM

Jenuary 2023, 184 pages

In this study, titled "Conservation and Evaluation of the Swiss Missionary Hospital in Şanlıurfa", the current situation of the building was evaluated in the light of the researches and collected data on the examined building, and a documentation process was carried out regarding the building from the present to the past. As a result of this documentation process, the building, which is used as a Traditional Handicrafts Center today; It has been determined that it was a traditional Şanlıurfa house before it was used as a hospital in the past, and then it was reused as a hospital with the additions made to the sections remaining from the Şanlıurfa house. In the first stage of the study, the general characteristics of Şanlıurfa were explained so that the building could be evaluated in terms of its environment and history, and in this section, the traditional architecture and belief history of Şanlıurfa were emphasized. Since the examined building was used as a hospital for a period, data on the development of health services were collected in the second stage. Since it is known that the building was used as a hospital in the axis of missionary activities, in the next stage, the Missionary activities in the Ottoman and Şanlıurfa and the health services carried out by the missionaries within this framework were explained. In the light of these data, survey drawings describing the history, location, features and current situation of the building were made and evaluated. With the collected data and documents, analysis of the building and restitution drawings were made, and restoration proposals and restoration project were developed to protect the building. In this study, it is aimed to transfer the building to future generations without losing its historical document quality and architectural features.

Keywords: Traditional Şanlıurfa architecture, Hospital, Missionary work, Survey, Restitution, Restoration

1. GİRİŞ

Kentler geçmişten bugüne farklı medeniyetlerin mekanı olmuş, farklı kültürlerin bilgi birikimini ve tecrübelerini olgunlaştırmış birer duraktır. Bu süreçte mekan ve insanın alışverişi dur durak bilmeden devam etmiş, mekan insanda insan mekanda izler bırakmıştır. Tarihin akışı içerisinde bir kentte bulunmuş onlarca milletin, kültürün ve inancın o kentteki izlerini sürmek günümüz teknolojisi ve bilimsel yöntemleri ile mümkün olup geçmiş ile gelecek arasındaki bağı güçlendirmenin etkili bir yolu olmuştur.

Tarihi bir yapıyı veya bir anıtı incelerken; yapının ürünü olduğu medeniyeti anlamak, döneminin özelliklerini bilmek, mimarisinin tekniğini ve inceliklerini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Şanlıurfa'da bulunan İsviçre Misyoner Hastanesini incelerken de yapının bulunduğu coğrafyanın genel özelliklerinden, tarihinden, kültüründen ve mimarisinin özelliklerinden bağımsız yapmak düşünülemez.

Şanlıurfa zamanın akışı içerisinde barındırdığı farklı medeniyetlerin mirasıyla bugünkü kimliğini kazanmış tarihi çevresi ve kullanıcısı ile bir bütün olan kentlerden biridir. Mimari birikim noktasında oldukça zengin olan Şanlıurfa'da bulunan tarihi yapıların her biri inşa edildiği dönemin yapım tekniğini, teknolojisini, mimari özelliklerini, kültürünün ve inancının mimarisine yansımalarını günümüz insanına anlatan birer belgedir. Hristiyanlık geleneği açısından oldukça önemli olan kent, bu gelenek ışığında İslam kenti olduktan sonra her dönemde misyonerliğin odak noktalarından biri olmuştur. İsviçre Misyoner Hastanesi de bu çerçevede hem kültür ve inanç hem de mimari ve teknik anlamında günümüz insanı için kendi dönemine ışık tutan, anlaşılması gereken yirminci yüzyılın son dönemine ait önemli bir kültür mirasıdır. İnşa edildiği ve faaliyet gösterdiği dönemin Osmanlı'nın son dönemi olması, kurtuluş savaşı dönemi olması ve misyonerlik faaliyetlerinin Osmanlı topraklarında yoğun olarak teşkilatlandığı dönem olması yönüyle yapının tarihi ile birlikte değerlendirilmesi tüm bu dönemlerin anlaşılması açısından önem arz etmektedir ve yapıya tarihi bir belge olma niteliği kazandırmaktadır.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Önemi

Şanlıurfa İsviçre Misyoner Hastanesi Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde inşa edilmiş bir yapı ve Avrupa merkezli yürütülen misyonerlik faaliyetlerinin bir ürünü olması yönüyle incelenmeye değer bir kültürel mirastır. Misyonerlik faaliyetlerinin önemli bir merkezi olan Şanlıurfa'da bu dönemde sağlık hizmetlerinin eksikliğini tespit eden misyoner örgütleri bu açıktan faydalanarak hem misyonerlik faaliyetlerini yürütmeyi hedeflemiş hem de bu coğrafyada bulunan dindaşlarına yardım etme fırsatı bulmuşlardır.

“İsviçre Misyoner Hastanesinin Koruma ve Değerlendirmesi” başlıklı bu çalışmada amaç yapının tarihi ve sosyolojik anlamı ile birlikte mimari özelliklerini kendi dönemi içerisinde değerlendirmektir; elde edilen bilgiler ışığında yapının bu günkü anlamını, değerini belgelemek ve yapının gelecek nesillere nasıl aktarılabilceği ile ilgili öneriler geliştirmektir.

1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Tez çalışmasında, günümüzde geleneksel el sanatları merkezi olarak kullanılan İsviçre Misyoner Hastanesi, tarihi ile birlikte değerlendirilirken mevcut durumunu ortaya koyan rölöve çizimleri ve analizleri ile belgelenmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda elde edilen veri ve belgeler ışığında yapının restitüsyon çizimleri yapılmıştır. Yapının restitüsyon çizimleri ile ilk yapıldığı döneme ait bilgiler ışığında yapıya yapılacak olan uygulamalar ve müdahale kararları restorasyon projesine işlenmiştir.

Rölöve çizimleri günümüz teknolojisinin ürünü olan üç boyutlu lazer taramadan elde edilen ölçekli orto-fotolar üzerinden yapılmış böylece hata payı minimuma indirilmiştir. Çalışma sahada çekilen fotoğraflar ve yerinde yapılan ölçümler ile desteklenmiştir. Restitüsyon ve restorasyon çizimleri için resmi kurumlardan ve araştırmacıların arşivlerinden alınan bilgi ve belgelerden faydalanılmıştır. Bu bilgi ve belgelerin yanında yapılan literatür taramasından elde edilen veriler ile de çalışma desteklenmiştir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

“Şanlıurfa İsviçre Misyoner Hastanesi Koruma ve Değerlendirmesi” isimli çalışmada ağırlıklı olarak yararlanılan kaynaklar şunlardır:

Hans Lukas Kieser’in 2018’de yayınlanan “İskalanmış Barış” adlı kitabından Osmanlı’da yürütülen misyonerlik faaliyetleri, misyonerlerin Şanlıurfa’daki çalışmaları ve yapıları hakkında bilgiler alınmıştır. Ayrıca İsviçre Misyoner Hastanesi’ne ve misyonerlere ait eski fotoğraflardan yararlanılmıştır.

Dr. Andreas Vischer’in 1921’de yayınlanan “İsviçreli Bir Doktorun Türk Milliyetçileri Arasındaki Anıları” adlı kitabından İsviçre Misyoner Hastanesi’nin aktif olarak hizmet verdiği döneme ait bilgilerden faydalanılmış, restitüsyon kararlarında yol gösterici olan yapının fiziksel özelliklerini anlatan veriler alınmıştır.

Jacob Künzler’in 1999’da yayınlanan “Kan ve Gözyaşları Ülkesinde” isimli kitabından İsviçre Misyoner Hastanesi’nde aktif olarak çalışmış olan Jacob Künzler’in İsviçre Misyoner Hastanesi, hastanenin kurulduğu dönem ve ortam ile ilgili notlarından faydalanılmıştır.

François Georgeon ve Paul Dumont’un 1997 yayın tarihli “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yaşamak” adlı kitabından, özellikle Hans Lukas Kieser’in doktora öğrencisi iken yaptığı “Bir Misyoner Hastanesinin Çevresindeki Küçük Dünya:Urfa, 1897-1922” adlı çalışmadan, İsviçre Misyoner Hastanesi’nin kuruluş ve gelişim süreci ile burada görev yapmış misyoner oluşumları ve şahıslar ile ilgili bilgiler alınmıştır.

J. Rendel Harris ve Helen B. Harris’in 2008’de yayınlanan “Ermeni Mektupları (Ermenistan’daki yakın Dönem Kırımlarından Canlı Tablolar) 1896-1897” isimli kitabından Şanlıurfa’nın Hristiyanlık tarihindeki önemi ve buradaki misyonerlik faaliyetleri ile ilgili bilgilerden faydalanılmıştır.

ŞURKAV (Şanlıurfa Kültür, Eğitim, Sanat ve Araştırma Vakfı) Yayınları’nın 2002 ‘de yayınladığı “Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir” adlı kitaptan, A. Cihat

Kürkçüoğlu'na ait “Urfa’da İlk Misyonerler ve Küçük Bir Klinikten Urfa Misyoner (İsviçre) Hastanesi’nin Doğuş Öyküsü” adlı çalışmadan, İsviçre Misyoner Hastanesi’nin tarihçesi ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Zahide Akkoyunlu’nun 1989’da yayınlanan “Geleneksel Urfa Evleri’nin Mimari Özellikleri” adlı çalışmasından geleneksel Şanlıurfa mimarisi ve Geleneksel Şanlıurfa konutu ile ilgili veriler alınmıştır.

Şeyda Gayberi’nin 2019’da yayınlanan “Geleneksel Urfa Evlerinin Yapım Teknikleri” adlı yüksek lisans tez çalışmasından geleneksel Şanlıurfa evi ve yapı malzemesi ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Zehra Tonbul ve Özgün Forta’nın 2009’da yayınlanan “Tarihi Hastaneler /Gureba Hastaneleri’nden Memleket Hastaneleri’ne İlk Sivil Hastaneler” adlı kitabından, Osmanlı’daki sağlık hizmetlerine ve Şanlıurfa’daki İsviçre Misyoner Hastanesi ve Millet Hastanesine dair bilgiler alınmıştır.

A.Cihat Kürkçüoğlu’nun 2011’de yayınlanan “Urfa (Fotoğraflarla Evvel Zaman İçinde)” isimli Yasin Küçük fotoğraf arşivinden de faydalanarak hazırladığı kitabından, İsviçre Misyoner Hastanesi’ne ait eski fotoğraflar ve bu fotoğraflara ait bilgilerden yararlanılmıştır.

Mahmut Karakaş’ın 2009’da yayınlanan “Urfa’nın Kültür ve İnançlar Serüveni” adlı kitabından giriş bölümünde faydalanılmıştır.

Judah Benzion Segal’in 1970’te yayınlanan “Edessa (Urfa) Kutsal Şehir” kitabından, giriş bölümünde faydalanılmış, Urfa’nın tarihi ve Hristiyanlık inancı açısından önemine dair bilgiler alınmıştır.

Gönül Cantay’ın 1992’de yayınlanan “Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifaları” adlı kitabından hastanelerin tarihsel gelişimi ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Haluk Songur ve Tuba Saygın'ın 2014'te yayınlanan “Şifahaneden Hastaneye: Sağlık Kuruluşlarının Değişimine Genel Bir Bakış” adlı makalesinden hastanelerin gelişimi ve Osmanlı şifahaneleri ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Ali Haydar Bayat'ın 2010'da yayınlanan “Tıp Tarihi” adlı kitabından Osmanlı şifahaneleri ve sağlık hizmetleri ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Memet Atilla Maraş'ın 1997 yayın tarihli “Peygamberler Şehri Şanlıurfa” isimli kitabından Şanlıurfa'nın tarihi ile ilgili veriler alınmıştır.

Mithat Arman Karasu'nun 2014'te yayınlanan “Şanlıurfa'da Kentsel Gelişme ve 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu” isimli makale çalışmasından Şanlıurfa'nın sosyo-ekonomik yapısı ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Elif Ceylan Erol'un 2015'te yayınlanan “Şanlıurfa'da Geç Osmanlı Dönemi Kamu Yapıları (Mektepler ve Hastaneler)” adlı yüksek lisans tezinden Urfa'daki sağlık faaliyetleri ile ilgili bilgiler alınmıştır.

İlknur Polat Haydaroğlu'nun 1993 yayın tarihli “Osmanlı İmparatorluğunda Yabancı Okullar” isimli kitabından Osmanlı'da misyonerlik faaliyetlerinin başlangıcı ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Remzi Kılıç'ın 2006'da yayınlanan “Misyonerlik ve Türkiye'ye Yönelik Misyoner Faaliyetleri” adlı makalesinden misyonerlerin çalışma yöntemleri ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Uygur Kocabaşoğlu'nun 1989'da yayınlanan “Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika- Misyoner Okulları” adlı kitabından misyonerliğin tanımı ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Bahattin Turgut'un 2015'te yayınlanan, “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Amerikan Bord Misyonerlerinin Urfa'daki Faaliyetleri” adlı makalesinden Şanlıurfa'daki misyonerler ve faaliyetleri ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Füsun Çoban Döşkaya'nın 2018'de yayınlanan "Amerikan Board ve Misyoner Corinna Shattuck'ın Urfa Faaliyetleri" adlı makalesinden Amerikan Board'un Osmanlı coğrafyasındaki faaliyet stratejisini anlatan veriler alınmıştır.

Zeynep Ahunbay'ın 1996'da yayınlanan "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon" adlı çalışmasından restitüsyon ve restorasyon teknikleri ile ilgili genel bilgiler alınmıştır.

3. MATERYAL VE METOT

“Şanlıurfa İsviçre Misyoner Hastanesi Koruma ve Değerlendirmesi” başlıklı çalışmada İsviçre Misyoner Hastanesi’nin fiziksel özellikleri fotoğraf ve çizimler ile belgelenmiştir. Çalışmada bu yapının belgelenmesi öncelenirken yapının tarihi, konumu, çevresinde gelişen misyonerlik faaliyetleri ve misyonerlik faaliyetlerinin Şanlıurfa kent dokusuna yansımaları da incelenmiştir.

Ulusal tez merkezinde yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinden, kütüphanelerden edinilen kaynaklardan, resmi kurum arşivlerinden ve araştırmacıların kişisel arşivlerinden faydalanılarak yapılan literatür taramasından elde edilen veriler ile Şanlıurfa’nın konumu, sosyal yapısı ve tarihi gibi genel konular ile ilgili bilgi edinilmiştir. İncelenen yapı geleneksel bir Şanlıurfa evinden dönüştürülen bir hastane yapısı olduğundan geleneksel Şanlıurfa mimarisi, hastanelerin tarihsel gelişimi ve Şanlıurfa’da sağlık hizmetlerinin tarihi incelenmiş böylece İsviçre Misyoner Hastanesinin Şanlıurfa kentinin tarihi içerisindeki önemi ortaya konulmuştur. Sonrasında misyonerlik, Şanlıurfa’da yapılan misyonerlik faaliyetleri, İsviçre misyonerleri ve Şanlıurfa’daki faaliyetleri, misyonerlerin sağlık alanındaki çalışmaları, İsviçre Misyoner Hastanesi, vb. ile ilgili yazılı kaynakların yanında fotoğraflar ve çizimler gibi farklı kaynaklara da ulaşılmıştır.

İsviçre Misyoner Hastanesi; tarihi belge niteliği taşıması, eskilik özelliği ve estetik değeri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme ile yapıyı korunmaya değer kılan bütün özellikleri belgelenmiştir. Üç boyutlu lazer tarama yardımı ile elde edilen orto-fotolar (Şekil 3.1, Şekil 3.2, Şekil 3.3) üzerinden rölöve çizimleri yapılmış, malzeme analizi, hasar analizi ve dönem analizi ile yapı detaylı bir şekilde incelenmiştir. Yapının mevcut durumu ortaya konulduktan sonra, yapıdaki izlere ve literatür taramasından elde edilen verilere dayanarak yapıya farklı dönemlerde yapılan ekleme ve müdahaleler tespit edilmiş, restitüsyon çizimleri ile ortaya konmuştur.

İsviçre Misyoner Hastanesinin restitüsyon çalışması yapılırken Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü arşivinden, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) arşivinden, A. Cihat Kürkçüoğlu arşivinden,

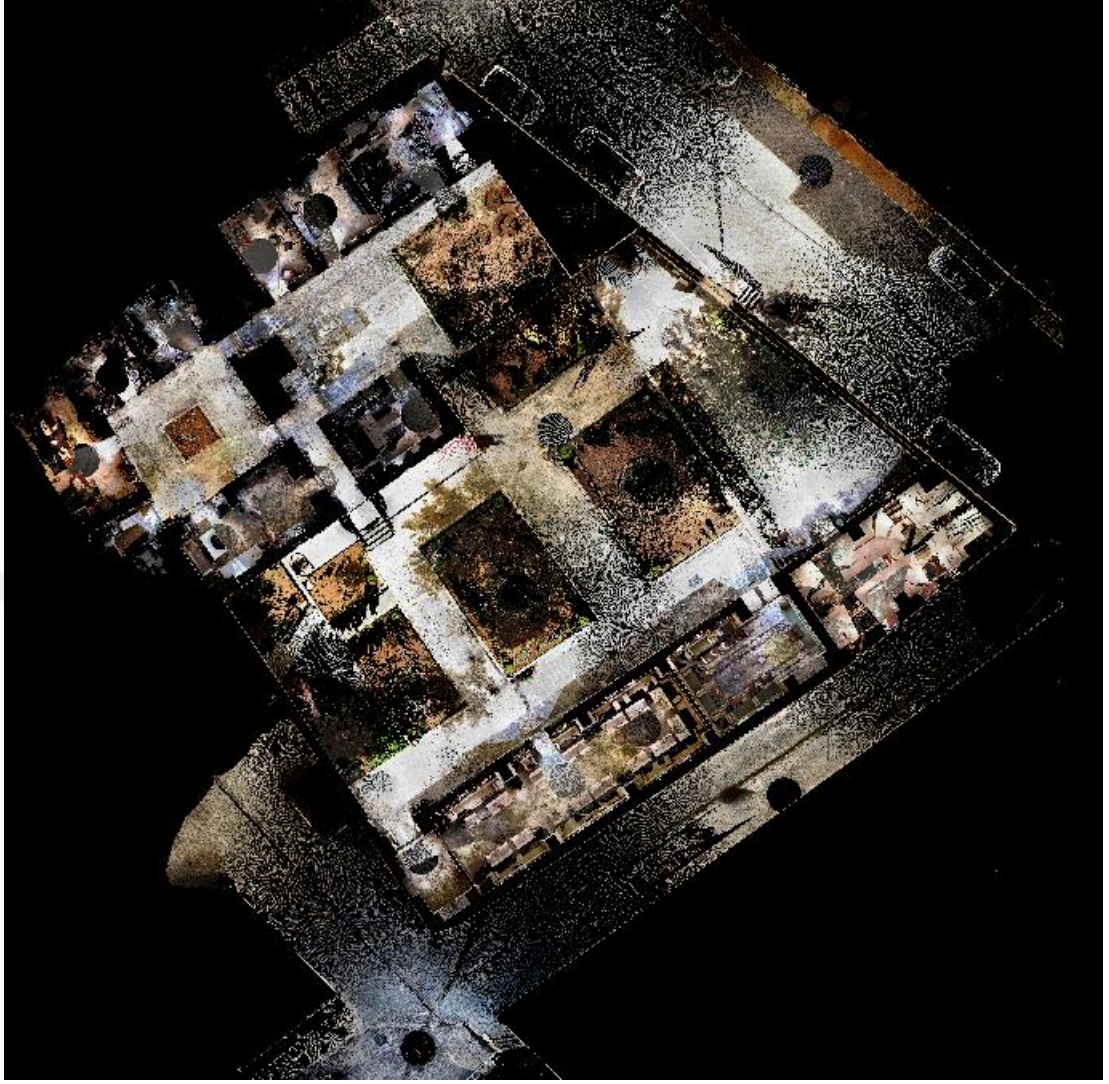
Yasin K    k arşivinden alınan fotoğraf ve verilerden faydalanılmıştır. Hans Lucas Kieser'in "İskalanmış Barış" isimli kitabından, Dr. Andreas Vischer'in "İsviçreli Bir Doktorun Türk Milliyetçileri Arasındaki Anıları" isimli kitabından, Jacob Künzler'in "Kan ve Gözyaşları ülkesinde" adlı kitabından ve Urfa raporlarından, François Georgeon ve Paul Dumont'un "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaşamak" isimli kitabından yapılan taramalardan yapı ile ilgili elde edilen veriler restitüsyon çizimleri için yol gösterici olmuştur.

İsviçre Misyoner Hastanesi'nin restitüsyon çizimleri yapılırken fotoğraf ve belgelerin yetersiz kaldığı durumlarda mimari gereklilikler göz önünde bulundurularak geleneksel Şanlıurfa mimarisi ile karşılaştırmalar ve yapının kendi içerisinde karşılaştırmalar yapılmış ve restitüsyon kararları bu doğrultuda verilmiştir. Restitüsyon  alışması yapılırken yapıdaki izlerden ve yapı ile ilgili bilgi sahibi olan kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden faydalanılmıştır.

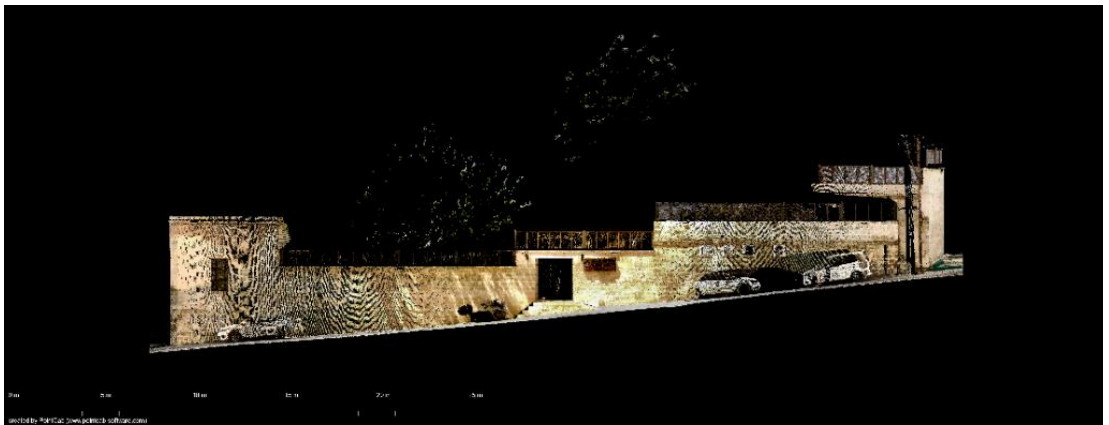
Restorasyon  izimleri ve restorasyon müdahale kararları ile de yapının sürdürülebilirliği için gereken müdahalelere bir öneri geliştirilmiştir. Böylece bu çalışma ile inşa edildiği tarihten günümüze kadar değişik işlevlerle kullanılmış olan yapı gelecek nesillere aktarılırken bu aktarım bilimsel verilerle desteklenmiştir.

Şekil 3.1  l ekli orto-foto, İsviçre Misyoner Hastanesi, F-F kesiti (Yazar arşivi, 2021)

Şekil 3.2 Ölçekli orto-foto, İsviçre Misyoner Hastanesi zemin kat planı, (Yazar arşivi, 2021)

Şekil 3.3 Ölçekli orto-foto, İsviçre Misyoner Hastanesi doğu cephesi (Yazar arşivi, 2021)

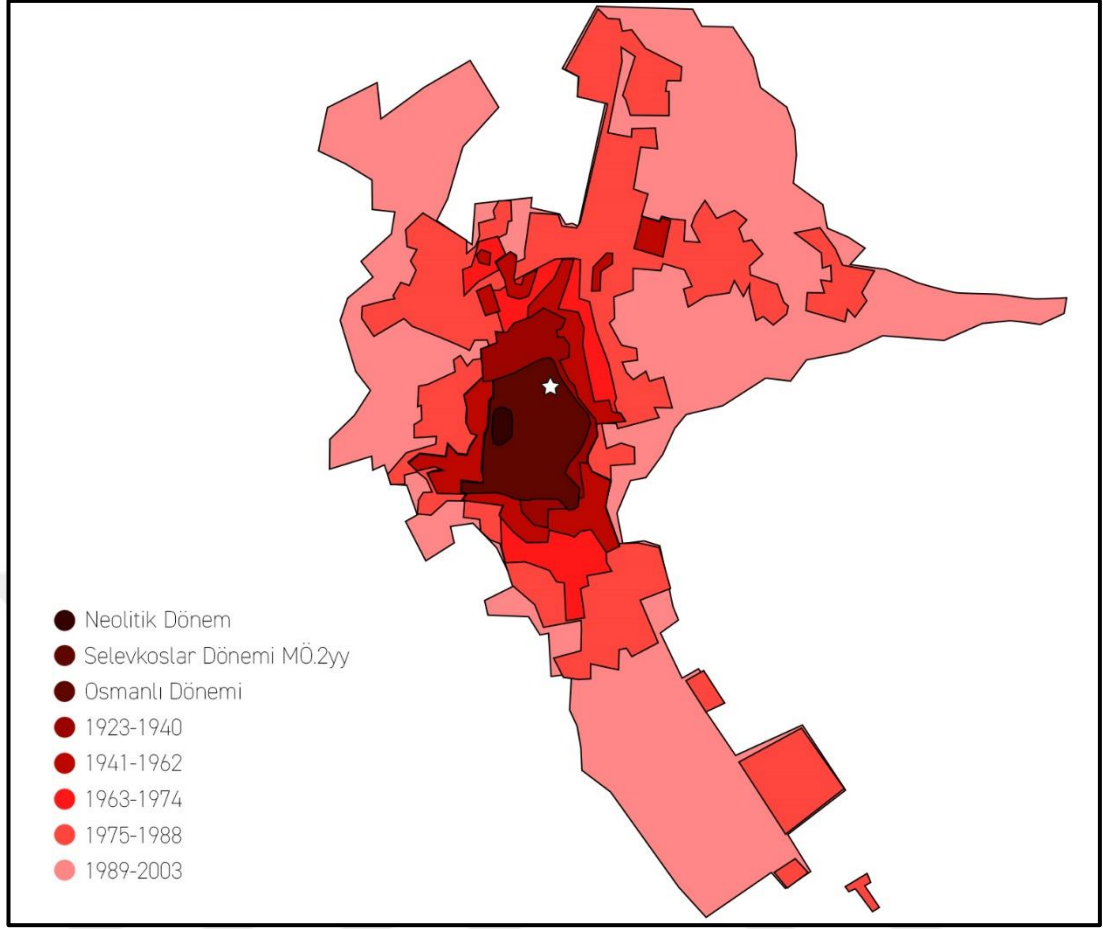
3.1 Şanlıurfa'nın Genel Özellikleri

Bir kenti okuyabilmek için o kentte meydana gelen tarihi olayların yanında kentin sosyal yapısını, ekonomisini, kültürünü ve eğitimini öğrenmek gerektiği gibi bunlar ile bağlantılı olarak inşa edilmiş tesislerini, bilim müesseselerini ve yetişmiş olan bilim adamlarını da tanımak gerekmektedir (Karakaş 2009).

Şanlıurfa, geçmişten bugüne tarihin farklı dönemlerinde doğu ile batının önemli ve hareketli kesişim noktalarından biri olmuştur. Doğu ile batının kültürel ve ticari alışverişini sağlayan eski ve önemli yollar ağının kesişim noktası olması, bu coğrafyada eski çağlardan beri yüksek bir medeniyet seviyesine ulaşmış şehirlerin kurulmasına zemin oluşturmıştır. Urfa, Birecik, Samsat, Rakka, ve Suruç gibi kuruluş tarihleri bilinmeyen kentleri barındıran bölge, dünya tarihi ve medeniyetinin en köklü ve büyük merkezlerinden biridir (Kürkçüoğlu ve ark., 2002).

3.1.1 Şanlıurfa'nın Tarihi

Segal “Edessa (Urfa) Kutsal Şehir” kitabında Şanlıurfa'nın tarihini üç ana döneme ayırır. Bunlar içinde bulunduğumuz dönem olan Türkiye şehri olma dönemi, orta çağda şehrin görünüşüne ve mimarisine İslam'ın damga vurduğu dönem ve son olarak bunlardan çok daha önceye dayanan Edessa adı altında şehrin şöhretinin yerel sınırları aştığı dönemdir (Segal, 1970). Bu üç dönemin ürünü kentin halihazırdaki kimliğidir. Şanlıurfa yazılı tarihten önceki zamanlardan başlayarak önemli olayların meydana geldiği dünyanın eski ve önemli kentlerinden biridir. İslam tarihçisi Ebu'l Faraç'a göre tufandan sonra Nuh Peygamber'in kurduğu 18 yerleşimden biri Şanlıurfa'dır (Maraş, 1997). Kuruluşundan itibaren birçok medeniyeti barındırmış şehirde Sümer, Hurri, Mitanni, Akad, Elam, Asur, Pers, Makedonya, Selevkos, Roma, Bizans, Arap, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerinin izleri görülebilir (Değişgel ve Bingöl, 2018). Bu izlerle günümüze ulaşan Şanlıurfa çok katmanlı bir kent dokusuna sahiptir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 Şanlıurfa'nın dönemlere göre gelişimi (Arkitera, 2022)

Şanlıurfa'nın bilinen en eski ismi Aramiler tarafından verilen Urhay'dır. M.Ö. 3. yüzyılda, Makedonya krallığı İskender döneminde Anadolu'ya girince Güney-Doğu Anadolu Bölgesi ve Şanlıurfa Makedonların hakimiyetine girmiştir. Makedonlar kente 'Suları Bol' anlamına gelen Edessa adını koymuşlardır. Edessa o dönemde Makedonya'nın baş şehrinin adıdır. Urfa adının kaynağına ilişkin çok sayıdaki savdan hemen hiçbirisi kesin değildir. Bu savlardan biri, Urfa adının süryanice 'Urhai' sözcüğünden türediği, Urhai'nin ise Arapça 'Suyu Bol' anlamına gelen Er-Ruha'dan kaynaklandığı savıdır. Urhai'nin Orhe, Orhai gibi farklı kullanışları sonunda Urfa adı meydana gelmiştir. Süryani Vakayinamesi'ne göre bu ad Hewya'nın oğlu Urhai'den günümüze ulaşmıştır (Wikipedia ,2021).

1926'da Şanlıurfa ve çevresinde yapılan arkeolojik kazılarda Asur, Sümer ve Etiler'e ait olduğu anlaşılan kalıntılar bulunmuştur. Şanlıurfa'nın doğusunda yer alan Örencik köyü yakınlarında yapılan arkeolojik kazılarda bulunan Göbeklitepe dünyanın bilinen

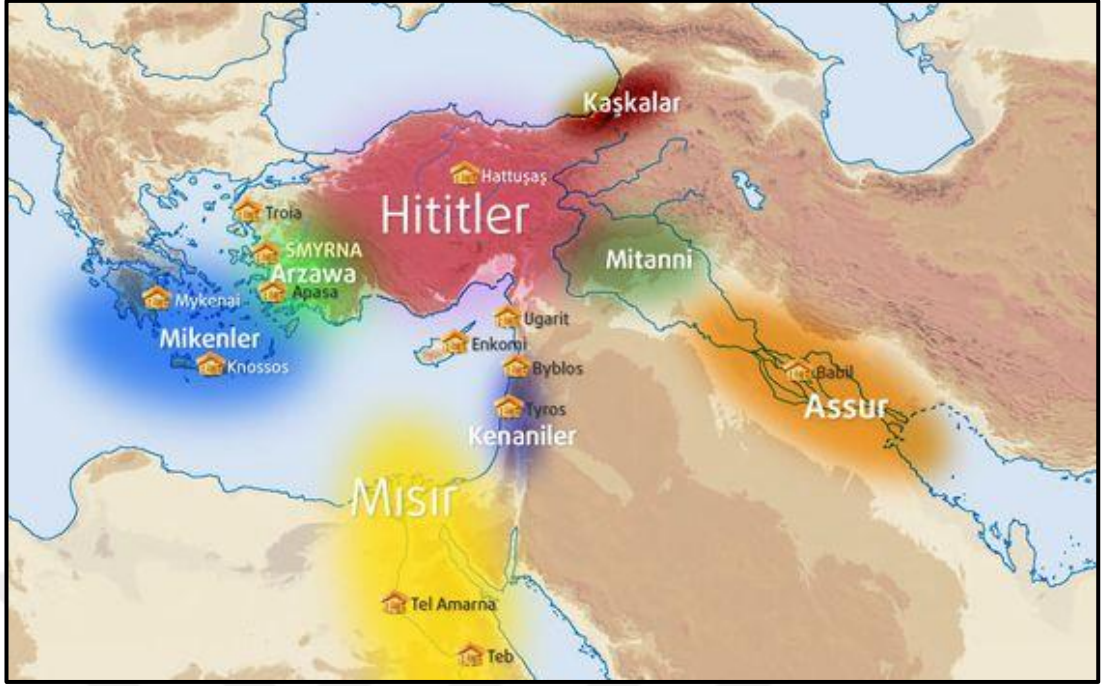
ilk tapınağı olarak tarihe geçmiştir (Şekil 3.5). Göbeklitepe’den çıkarılan kalıntıların cilalı taş devrine (M.Ö. 900’lere) ait olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgiye dayanarak Şanlıurfa ilinin 12.000 yıllık bir tarihe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Şanlıurfa’nın yazılı tarihi ise en eskileri M.Ö. 25. yüzyıldan kalan çivi yazılı tabletlerle başlamaktadır. Bu bilgiden yola çıkılarak Şanlıurfa’nın 4500 yıllık bir yazılı tarihe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bilinen en eski kaynaklara göre Şanlıurfa, M.Ö. 2500 yıllarında Suriye’nin kuzeyinde Halep yakınlarında kurulmuş olan Ebla Krallığı’nın hakimiyetindedir.

Akkad Kralı I.Sargon, Amanos ve Toroslara doğru düzenlediği seferde Şanlıurfa’nın da içinde bulunduğu Kuzey Suriye bölgesini Akkad Krallığı’nın topraklarına katmıştır. Şanlıurfa’nın Konuklu köyünde yapılan kazı çalışmalarında ilk Tunç Çağı tabakasında bulunan çivi yazılı tabletin Akkad alfabesini öğreten bir tablet olduğu tespit edilmiştir. Bu tablet, bölgenin bir süre Akkad hakimiyetinde olduğunun bir kanıtıdır. Akkad Krallığı M.Ö. 2150’de sona ermiştir. Akkad döneminden sonra Anadolu’nun Şanlıurfa’yı da kapsayan bir bölümü III. Sumer-Ur Hanedanı tarafından ele geçirilmiştir (Kürkçüoğlu ve ark, 2002). Şanlıurfa ve çevresinin M.Ö. 2. binde halkı Şubarlar olan Mitanni Devleti’nin yönetiminde olduğu bilinmektedir. Daha sonra Mitanni devletine son veren Şuppiluliuma, Şanlıurfa’yı Hitit sınırlarına dahil etmiştir. M.Ö. 1100’lerde Arami’ler Güneydoğu Anadolu’da etkinlik göstermişlerse de kurdukları küçük prenslikleri bir araya getirip bir devlet kuramamışlardır. M.Ö. 850’lerde Şanlıurfa ve çevresi Asurların egemenliğine girmiştir (Şekil 3.6).

Şekil 3.5 Göbeklitepe ana kazı alanının havadan görünümü (Unesco, 2011).

Şekil 3.6 Mezopotamya uygarlıkları haritası (Pinterest, n.d.)

İran'ın kuzeyinde yerleşen Medler M.Ö. 600'lü yıllarda Şanlıurfa'yı Asurlar'dan alarak kendi sınırlarına dahil etmişlerdir. Medler bölgede yerleşik bir düzen kuramayınca M.Ö. 550'de bölge Persler tarafından ele geçirilmiştir. Pers hakimiyetinde tarım ve ticaretle canlanan topraklar M.Ö. 334 ve 332'de İskender tarafından tüm Anadolu ile birlikte alınarak Makedonya İmparatorluğu'na bağlanmıştır. İskender'in ölümünden sonra ülkesi komutanları tarafından paylaşılmıştır. İskender'in komutanlarından Selefkos, merkezi Antakya olacak şekilde Şanlıurfa'nın da topraklarına dahil olduğu Selökid Krallığını kurdu. Selökidler'in zayıflamasıyla yerel topluluklardan Arami'lerin lideri Karen, M.Ö. 132'de Abgar Prensiği'ni kurmuştur. Aramiler, Roma'nın bir uydusu durumuna gelen Selökidler döneminde Şanlıurfa'da yerleşen Yunan kültürünün izlerinin büyük bölümünü silerek Selökidler'in aksine bağımsızlıklarını korumuşlardır.

Şanlıurfa merkezli kurulan Abgar Prensiği, Osreone Krallığı olarak da bilinmekte ve yöneticilerine "Abgar" unvanı verilmektedir. Osreone Krallığı, Sölekidler'in zayıflamasını fırsat bilerek otorite boşluğundan yararlanan Arami asıllı Süryaniler tarafından kurulmuştur. Başkenti merkezi Urfa olan Edessa'dır. Osreone krallarından olan Eftuha'nın Urfa kalesine yaptırdığı çift sütunlar günümüze ulaşmıştır (Şekil 3.7).

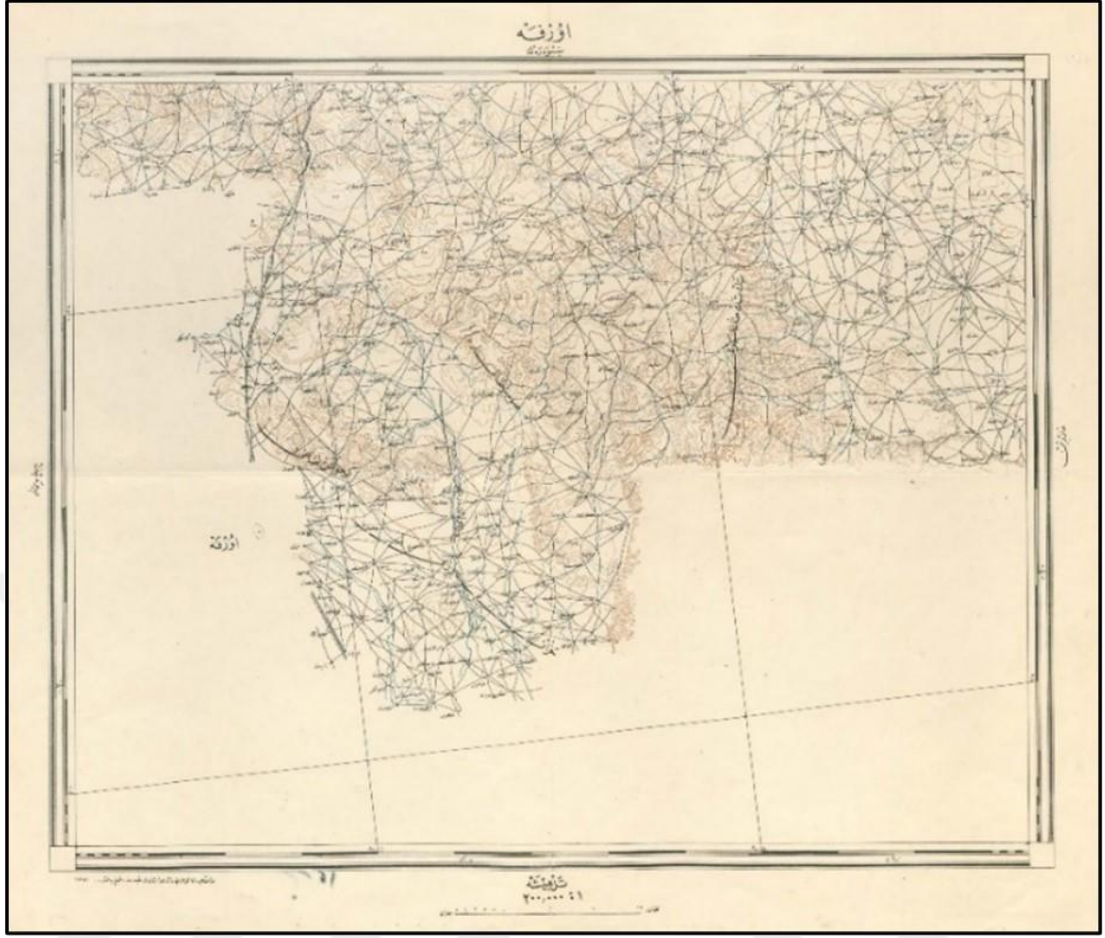
Sütunların kitabesinde “Ben Eftuha’yım, güneşin oğluyum. Bu sütunlar üzerindeki heykeli Kral Menon’un kızı için yaptırdım.” yazmaktadır (Maraş, 1997; Güler, 2002).

Şekil 3.7 Şanlıurfa kalesi ve sütunlar (Wikipedia, 2014)

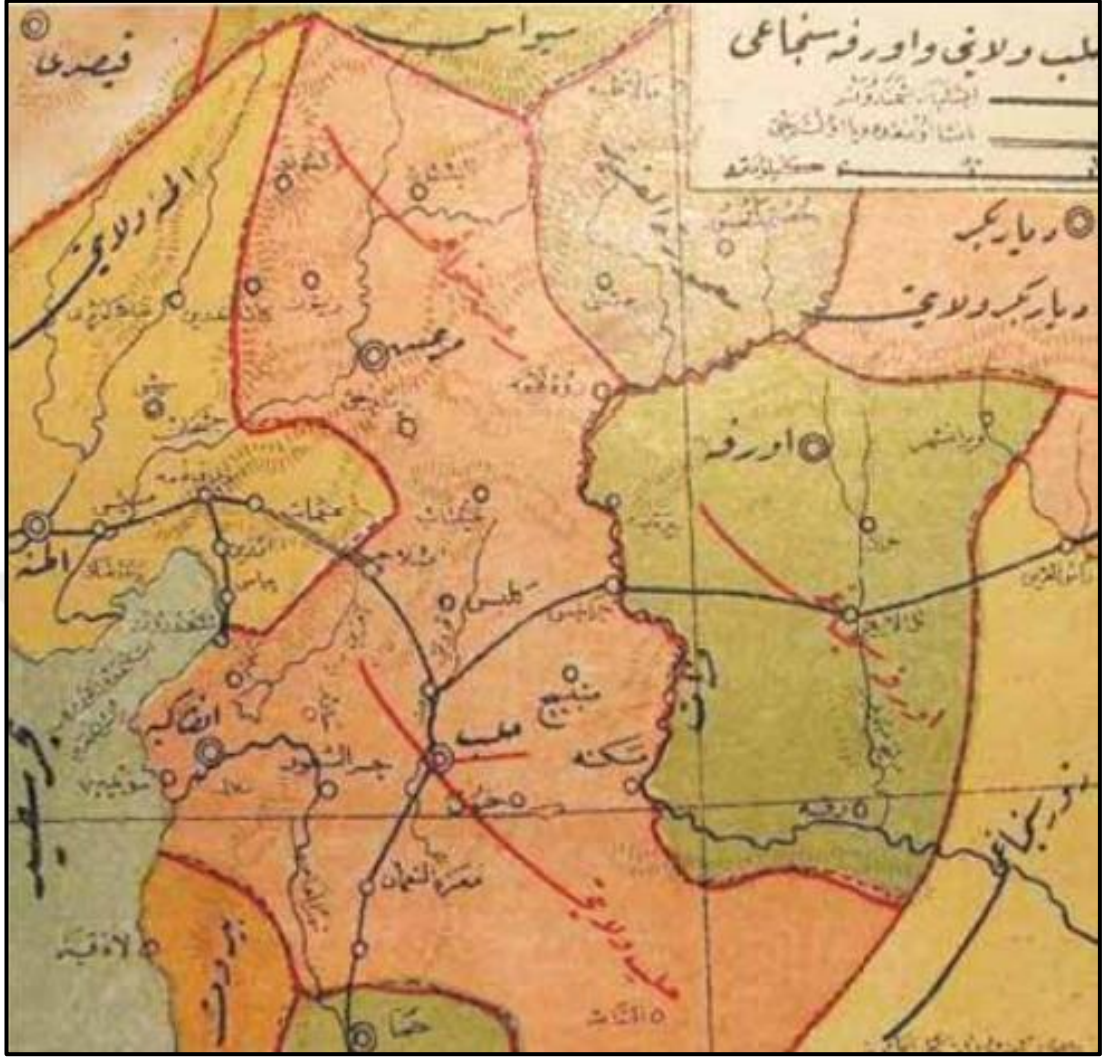
Roma-Part savaşlarında M.S. 117’de Romalılar Mezopotamya bölgesini almıştır. Şanlıurfa da Mezopotamya ile birlikte bir Roma eyaleti olmuştur. Roma İmparatorluğu M.S. 395’te Doğu Roma ve Batı Roma olarak bölünmüş ve Şanlıurfa Doğu Roma İmparatorluğunun Sınırları içerisinde kalmıştır (Maraş,1997).

Hız. Ömer’in halifeliğı döneminde Şanlıurfa Müslümanlar tarafından alınmış, 680’lerde Hız. Osman’ın halifeliğı döneminde Emevilerin yönetiminde bulunmuştur. Şanlıurfa 750’de Abbasi hükümdarı Harun’ür Reşid tarafından alınmıştır. 942’ye kadar Abbasi yönetiminde kalan kentte iç karışıklık olmasını fırsat bilen Bizanslılar, 942’de Şanlıurfa’yı topraklarına katmıştır. 1071 Malazgirt savaşından sonra Şanlıurfa Selçuklu hakimiyetine girmiştir. 1144’te Eyyubilerin egemenliğine giren kent 1318’den sonra bağımsız beyliklerin hakimiyetinde varlığını sürdürmüştür (Şekil 3.8).

Şekil 3.8 Eski Şanlıurfa'nın planı, beylikler dönemi, 1341 (Acikerisim.tbmm, 2015)

Kent bir süre Akkoyunlu'ların bir süre de Safevi'lerin egemenliğinde kaldıktan sonra 1517'de Osmanlı hakimiyetine girmiştir (Maraş, 1997). Yavuz Sultan Selim döneminde Mısır'a düzenlenen sefer sırasında Osmanlı hakimiyetine giren kent 1865 yılında Halep vilayetinin sancağı olmuştur (Şekil 3.9). 1912'ye kadar Halep'e bağlı kalan Urfa, 1912'de bağımsız bir sancak olmuştur (Kurtoğlu, 2006).

Şekil 3.9 Halep vilayeti ve Urfa sancağı haritası (Kürkçüoğlu, 2011).

Mondros Mütarekesi imzalandığı sırada bağımsız bir kent olan Şanlıurfa 7 Mart 1919'da İngilizlerin işgaline uğramış, sonrasında da Fransız işgaline terk edilmiştir (Maraş, 1997). Şehir 11 Nisan 1920'de işgalden kurtarılmış ve 20 Ekim 1921'de TBMM ve Fransız Hükûmeti arasında imzalanan Ankara Antlaşması ile Türkiye'ye bırakılmıştır. Cumhuriyet sonrasında 1924 yılında il haline gelmiştir.

Urfalıların Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği kahramanlıktan dolayı Urfa ilinin adının Şanlıurfa olarak değiştirilmesine ilişkin kanun teklifinin TBMM tarafından 12 Haziran 1984 tarihinde kabul edilmesiyle şehir “Şanlı” unvanına layık görülmüştür (Wikipedia, 2021).

3.1.2 Şanlıurfa'nın coğrafi özellikler

3.1.2.1 Konumu ve fiziksel yapısı

Şanlıurfa ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Orta Fırat bölümünde, Arap Platformu'nun kuzey bölümleriyle Güneydoğu Toroslar'ın orta kısmının güney etekleri üzerinde konumlanmaktadır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10 Şanlıurfa ili ve Türkiye'deki konumu (Wikipedia, 2011).

Matematik konum olarak 30-36 kuzey enlemleri ve 37-40 doğu boylamları arasında kalan il, 18.765 km² yüzölçümüyle, Türkiye'nin toprak bakımından yedinci büyük ilidir. Geniş ova ve düzlüklere sahip olan arazisinin; %60,4'ü plato, %22'si dağlık, %16,3'ü ova ve %1,3'ü yayla karakteri göstermektedir. Harran, Suruç ve Viranşehir ovaları ilin güneyinde bulunmaktadır. İlin en yüksek noktası 1.938 metrelik rakımı ile Karacadağ'dır. Adıyaman ve Gaziantep illeri ile sınırı oluşturan Fırat Nehri ilin en önemli akarsuyudur. Karkamış, Birecik ve Atatürk Baraj gölleri, ilin batı ve kuzeybatısında yer almaktadır. Ülkemizin 3. Büyük gölü olan Atatürk Barajı Gölü Şanlıurfa sınırları içerisinde bulunmaktadır. İdari olarak doğuda Mardin, batıda Gaziantep, kuzeyde Adıyaman, kuzeydoğuda Diyarbakır illeri ve güneyde Güneyinde ise Suriye sınırı ile sınırlanmaktadır.

Şanlıurfa; Eyyübiye, Haliliye, Siverek, Viranşehir, Karaköprü, Suruç, Akçakale, Birecik, Ceylanpınar, Harran, Bozova, Hilvan, Halfeti ismiyle 13 ilçe belediyesi ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'ne olmak üzere 14 belediyeden oluşmaktadır (Şekil

3.11). Merkeze ve ilçelere bağı toplam 1435 mahalle bulunmaktadır (AFAD İRAP, 2021).

Şekil 3.11 Şanlıurfa ili ve ilçeleri (AFAD İRAP, 2021)

3.1.2.2 İklim ve bitki örtüsü

Şanlıurfa matematik konum itibariyle Ekvatora yakın ve deniz etkisinden uzak bir bölgede yer almaktadır. Bu nedenle bölgede Kara (Kontinental) iklim özelliği ağır basmaktadır. Bu özellik bölgeye sıcaklık ve yağış açısından etki etmektedir (Tablo 3.1). Şanlıurfa’da yazlar uzun ve sıcak, kışlar soğuk geçmektedir. Yaz ile kış, gece ile gündüz arasında ısı farkı yüksektir. Türkiye’nin en sıcak ili olmasına rağmen, nem oranı az olduğundan havalar çok bunaltıcı değildir. Senelik yağış ortalaması 331 mm ile 473 mm arasında farklılık göstermektedir. Senenin 25 günü sıcaklık 0°C’nin altına düşmektedir. En yüksek sıcaklık +46,5°C, yıllık ısı farkı ise 40 derecedir.

Şanlıurfa ve çevresi, bulunduğu enlem, bölgeye hâkim olan subtropikal hava kütleleri ve rölöfin etkisiyle Türkiye’de en kurak şartların yaşandığı bölgedir. Şanlıurfa ili ve yakın çevresinde görülen bu yoğun kuraklık, kuzeyden güneye doğru gidildikçe yükseltinin azalmasına ve güneyden sokulan subtropikal hava kütlelerinin etkisine bağlı olarak artmaktadır. Bölgede iklim şartlarına bağlı olarak meydana gelen tarım sektörünün temel yapısal sorunlarını ortadan kaldırmak veya en aza indirebilmek için uzun çalışmalar neticesinde GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) hazırlanmıştır.

Şanlıurfa doğal bitki örtüsü bakımından fakirdir. Bitki örtüsü genellikle steptir. İlkbahar yağışlarıyla yeşeren seyrek ot toplulukları yazın şiddetli kuraklık ve sıcaklardan yok olmaktadır. Step kalktıktan sonra bölgede bir çöl manzarası ile karşılaşılır. Kentte orman varlığı çok azdır. Ancak son yıllarda yapılan ağaçlandırma çalışmaları ile kentte orman miktarının artırılması amaçlanmıştır. Türkiye orman varlığının yaklaşık olarak %1’i Şanlıurfa’dadır (AFAD İRAP, 2021).

Tablo 3.1 Şanlıurfa il merkezi uzun yıllar (1929-2020) ortalama ve ekstrem iklim verileri (AFAD İRAP, 2021)

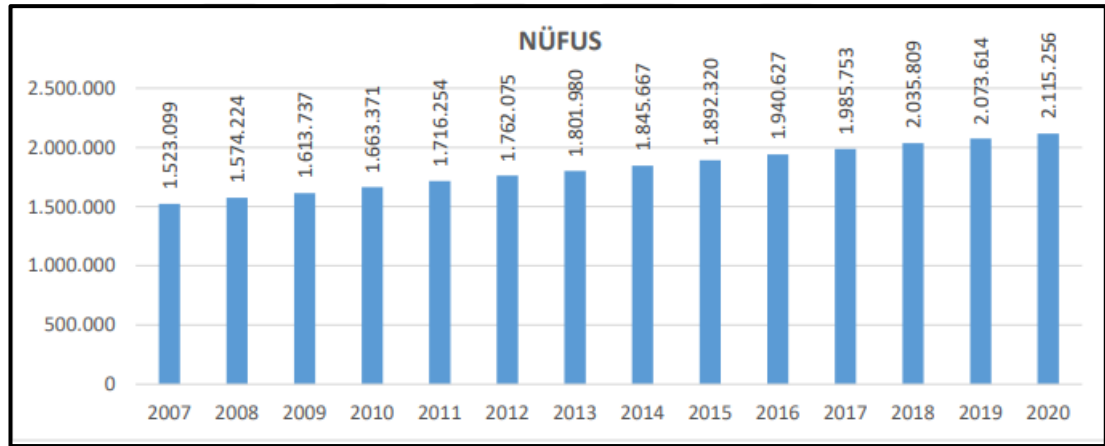
PARAMETRE	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	YILLIK
Aylık Ortalama Sıcaklık (°C)	5.6	7.0	10.9	16.2	22.2	28.1	32.0	31.5	27.2	20.6	13.1	7.6	18.5
Günlük Maksimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	9.9	11.9	16.4	22.3	28.7	34.6	38.8	38.4	34.0	27.1	18.7	12.0	24.4
Günlük Minimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	2.0	2.9	5.8	10.3	15.2	20.5	24.3	23.9	20.0	14.5	8.4	4.0	12.7
Aylık Maksimum Sıcaklık(°C)	21.6	25.5	29.5	36.4	40.3	44.1	46.8	46.2	43.9	37.8	30.8	26.0	46.8
Aylık Minimum Sıcaklık (°C)	-10.6	-12.4	-7.3	-3.2	2.5	8.3	15.0	16.0	10.0	1.9	-6.0	-6.4	-12.4
Aylık Toplam Yağış Ortalaması (mm=kg÷m ²)	87.5	69.0	63.2	50.0	26.8	4.3	2.0	3.4	4.6	26.5	45.1	80.9	463.3
Aylık Ortalama Nispi Nem (%)	70.6	66.6	60.4	55.3	44.6	32.6	29.3	32.0	35.0	44.1	58.7	69.5	49.9
Yağışlı Gün Sayısı Ortalaması	11.90	10.56	10.38	8.90	6.02	1.34	0.28	0.21	0.80	4.73	7.41	10.71	73.24
Aylık Ortalama Rüzgar Hızı (m÷sn)	1.6	1.7	2.0	2.1	2.2	2.8	2.8	2.5	2.2	1.6	1.4	1.4	2.0
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	4.1	5.1	6.4	7.8	10.0	12.1	12.3	11.4	10.0	7.9	5.8	4.0	8.1

3.1.3 Şanlıurfa'nın demografik yapısı

Nüfus artış hızı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu için, toplam nüfus içerisinde GAP Bölgesi'nin oranı yıllar itibarıyla sürekli artış göstermiştir. Nüfus artış hızı en yüksek olan Şanlıurfa ilinde 2007 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçları ile 2019 yılı Adrese Dayalı Kayıt Sistemi sonuçları arasında yapılan karşılaştırmada, kent nüfusunun %36 arttığı gözlemlenmiştir (Tablo 3.2).

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nin 2020 sonuçlarına göre Şanlıurfa'nın nüfusu 2.115.256 kişidir. Bunun 1.066.402'si erkek nüfusunun, 1.048.854'ü ise kadın nüfusunun oluşturmaktadır (TÜİK 2020 verileri). Şanlıurfa nüfus olarak Türkiye'nin en büyük sekizinci kentidir. Nüfus olarak Türkiye'nin %2,53'ünü oluşturmaktadır. Kentin nüfus yoğunluğu km² başına 111 kişi, yıllık nüfus artış hızı ise binde 220'dir (AFAD İRAP, 2021).

Tablo 3.2 Şanlıurfa ilinin yıllara göre nüfus dağılımı (AFAD İRAP, 2021)

3.1.4 Şanlıurfa'nın sosyo-ekonomik yapısı

Şanlıurfa ülke genelindeki ekonomik ve sosyal gelişimden/değişimden payını yeterli derecede alamamış bir kenttir. Bu durumun ortaya çıkmasında, nüfusun önemli bir bölümünün kırsal kesimde yaşaması ve kentleşme oranının düşük olması etkilidir.

Şanlıurfa köyden kente göç alırken; İstanbul, Gaziantep ve Mersin illerine önemli ölçüde göç vermektedir.

Köklü tarihi geçmişi, Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) merkezi olması, aşiretlerin kent içindeki etkinliği, göç alan ve veren dinamik demografik yapısı, sınır

boyunda yer alması Türkiye’de kentler içinde Şanlıurfa’yı farklı bir yere konumlandırmaktadır. Bu özgün kimlik içerisinde Şanlıurfa sanayiye dayanmayan kentleşmesi ile sağlıklı kentleşmenin tipik bir örneği olarak gösterilebilir. Kentte tarıma ve ticarete dayalı ekonomik gelişme nispeten varlık gösterirken, sosyokültürel gelişme henüz başlangıç aşamasındadır (Karasu, 2014).

Şanlıurfa ekonomisi geniş ölçüde tarıma dayanmaktadır. Faal nüfusun büyük bir kısmı tarımla uğraşmaktadır (Tablo 3.3). Şanlıurfa tarımda tarla ürünlerinden pamuk ve mercimek üretiminde lider olmakla birlikte işlenmemiş kırmızı biber ve fıstık üretimi ile meyve üretiminde de lider konumundadır. Kent; sebze, meyve ve seracılık yatırımları için cazibe merkezidir.

Şanlıurfa, besicilikte Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ilk sıradadır. Kentin tarımdan sonra en önemli gelir kaynağı hayvancılıktır. İlde sığır, koyun, kıl keçisi ve hindi besiciliği yapılmaktadır. Arıcılık gelişmektedir. Su ürünleri yatırımları için Atatürk Baraj gölü ve Fırat Nehri geniş fırsatlar sunmaktadır.

Şanlıurfa, Güneydoğu’nun turizm potansiyeli en yüksek illerinden biridir. Tarihi, günümüzden 12.000 yıl öncesine dayanan kent, herkesçe bilinen Balıklıgöl ve Harran kümbet evlerinin yanı sıra, çok tanrılı dönemin ilk inanç merkezi konumundaki Göbeklitepe’ye, dünyaca ünlü Haleplibahçe mozaiklerine, tarihi Halfeti evlerine vb. birçok turistik mekana sahiptir. Bozova ve Halfeti bölgesi ile su sporları, Karacadağ Kayak Merkezi ile Kış Turizmi, Karaali Kaplıcaları ve yeni kurulan hastaneleri ile termal turizm ve sağlık turizmi, Şanlıurfa’ya özgü yemekleri ile gastronomi turizmine hitap eden kent yüksek bir turizm potansiyeline sahiptir (AFAD İRAP, 2021).

3.2 Geleneksel Şanlıurfa Mimarisi ve Yeniden İşlevlendirme

Şanlıurfa ili yerleşmeye elverişli coğrafi özellikleri ve tarihi ipek yolu üzerinde bulunması sebebiyle Anadolu ve Mezopotamya’nın eski bir yerleşim merkezi olmuştur. Bunun yanında zaman zaman Persler, Romalılar, Helenler ve Bizanslıların istilalarına maruz kalmıştır. Kent bütün bu medeniyetlerin etkisi ile şekillenmiş 12. yüzyıldan itibaren ise Türk-İslam kültürünü yansıtmaya başlamıştır.

Şanlıurfa’da konut, kent dokusunun en küçük yapı taşı olarak kenti şekillendiren önemli bir unsur olmuştur. Kentte din ve ticaret şehrin biçimlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle kent, Ulu Cami ve eski ticaret merkezi (hanlar, bedestenler, arastalar) etrafında gelişmiştir. Eski kent dokusunu oluşturan 16 mahalle kuzeyde Karakoyun deresi, güneyde kale, doğuda Akçakale yolu, batıda ise Suruç yolu ile sınırlanmaktadır. Şanlıurfa’da toplumdaki etnik ve dini ayrılıkların etkisiyle oluşan mahalleler ve mahalleleri oluşturan geometrik biçimler İslam kentlerinde görülen bir özelliktir (Akkoyunlu,1989). Günümüzde eski kent dokusunun bulunduğu mahallelerde bulunan yapıların çoğunun kullanıcılarının güncel ihtiyaçlarına cevap veremediği ve bu nedenle genellikle turizme katkı sağlayacak şekilde yeniden işlevlendirilerek kullanıldığı bilinmektedir.

Günümüze ulaşan tarihi yapıların güncel ihtiyaçlara göre yeniden kullanılarak korunması kültürel mirasa sahip çıkmak açısından dünyada mimarlığın önde gelen konularından biridir. Anıtların yeniden işlevlendirilmesi antik çağlardan başlayarak yapılan bir uygulama olmuştur (Eroğlu ve Yıldız, 2006).

Geleneksel yapıların farklı işlevlerle kullanılması özgün işlevini devam ettirme olanağı bulamayan bu yapıların, bazen yapı içinde meydana gelen tarihi olayların ve yapı ile ilgili belgelerin birlikte sergilenmesine, sosyal ve kültürel izlerin ve tarihin sonraki nesillere aktarılmasına ve korunmasına katkıda bulunmaktadır. Korunması gereken anıtların toplumsal bir bilinç ve sorumluluk ile yeniden işlevlendirilerek kullanılması mevcut yapıların değerlendirilmesi ile doğal çevreye verilecek zararı azaltmakta kültürel ve sosyal sürdürülebilirlik kadar kaynakların korunmasını da sağlamaktadır (Dikmen, 2017).

Şanlıurfa’da farklı inanç ve medeniyetlerin ürünü olan birçok yapının günümüzde özgün işlevini devam ettirme olanağı olmadığından yeniden işlevlendirilerek yaşatıldığı görülmektedir.

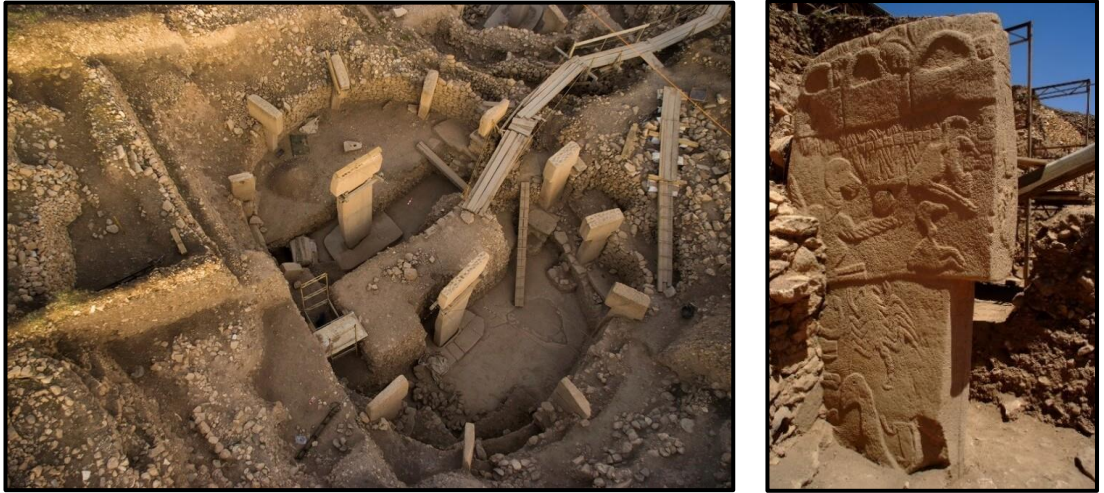
3.2.1 Şanlıurfa’da inanç ve mimari doku

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, dünyanın bilinen eski inanç merkezlerini bünyesinde bulunduran Şanlıurfa, medeniyetler tarihinde önemini

koruyan bir yaşam merkezi ve ticaret noktasıdır. Kentin öne çıkan özelliği “Peygamberler Şehri” olması özelliğidir. Şanlıurfa’nın, tüm semavi dinlerin öncüsü kabul edilen Hz. İbrahim başta olmak üzere birçok peygamberin hayatını sürdürdüğü ve ilahi mucizelerle desteklendiği şehir olduğu inancı kabul görmüştür. Sadece bu özellik dahi, bir şehrin önemli bir turizm merkezi olmasına sebep gösterilebilir. Nitekim Şanlıurfa’nın bu özelliği kenti önemli bir inanç turizmi merkezi haline getirmiştir.

Şehrin kuruluşu ile ilgili bilgiler kesin olmamakla birlikte, Arap tarihçisi Ebul Faraç’a göre Nuh tufanından sonra yeryüzünde kurulan ilk şehirlerden biri ve en önemlisi Şanlıurfa olmuştur. Hz. İbrahim, Hz. Eyyüp, Hz. Şuayp, Hz. Elyasa’nın yaşadığına inanılan şehir “Peygamberler Şehri” unvanını bu sebeple kazanmıştır (Değişel ve Bingöl, 2018).

Şanlıurfa Göbeklitepe, Karahantepe ve Nevalı Çori’de yapılan arkeolojik çalışmalarda neolitik dönem insanlarına ait tapınaklar ve tapınaklarda bulunan hayvan figürlü steller bulunmuştur (Şekil 3.12). M.Ö. 9000’den kaldığı tahmin edilen bu bulgular Şanlıurfa’da inanç tarihinin 12.000 yıllık bir geçmişe dayandığını kanıtlamaktadır.

Şekil 3.12 Göbeklitepe’de bulunan hayvan figürlü steller (Unesco, 2010).

İlkel dinlerden sonra çok tanrılı dinlerin de önemli bir merkezi olan Şanlıurfa’nın Harran ve Soğmatar bölgelerinde ay, güneş ve gezegenlerin kutsal sayıldığı Pagan

inancı kabul görmüştür (Resim 3.13). Bu bölgelerde yapılan araştırmalarda M.Ö. 2000'lere ait kalıntılar tespit edilmiştir (Kürkçüoğlu, 2000).

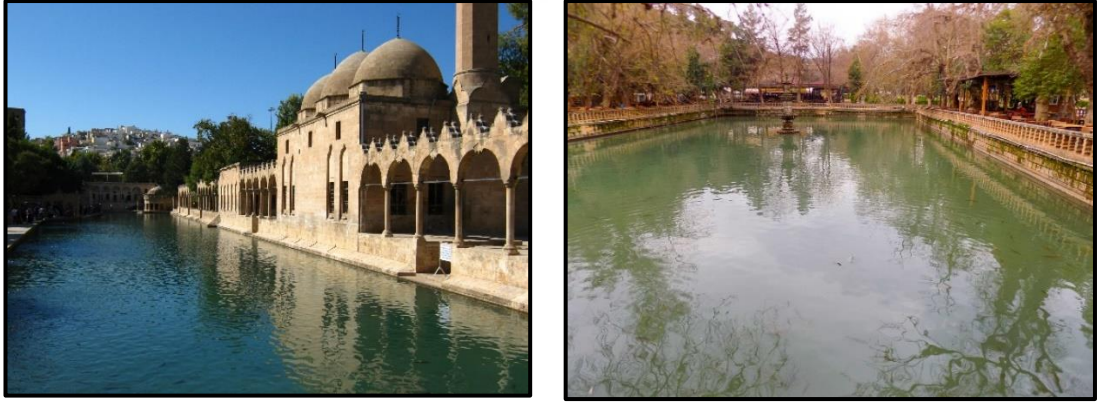
Şekil 3.13 Soğmatar'da bulunan tapınak (Sanliurfa.bel, n.d.)

Yahudi, Hristiyan ve İslam peygamberlerinin atası olarak kabul edilen Hz. İbrahim'in Asurlar zamanında Şanlıurfa'da doğduğu ve tek tanrı inancını bu çevrede yaydığı bilinmektedir (Maraş,1997 ve Kürkçüoğlu,2000).

İnanişa göre Hz. İbrahim'in doğduğu dönemin kralı o yıl doğacak olan bütün çocukların öldürülmesini emretmiştir. Bunun üzerine Hz. İbrahim'in annesi bir mağaraya gizlenmiş ve onu burada doğurmuştur (Şekil 3.14). Mağarada büyüyen Hz. İbrahim o dönemde yaygın olarak inanılan putperestlik inancı ile mücadele etmiştir. Bölgede kutsal sayılan putları kırması ve putperestlikle mücadele etmesi üzerine Nemrut tarafından bugünkü Şanlıurfa kalesinden ateşe atılmıştır. Nemrut'un kızı olan Zeliha Hz. İbrahim'e iman etmiş ve o da peşinden ateşe atlamıştır. Allah'ın ateşe "Ey ateş İbrahim'e karşı serin ve selametli ol" emri ile ateş suya, odunlar ise balıklara dönüşmüştür. Hz. İbrahim'in düştüğü yerin bugünkü Halil-ür Rahman gölü (balıklıgöl), Zeliha'nın düştüğü yerin ise bugünkü Ayn-zeliha gölü (Şekil 3.15) olduğu kabul edilmektedir (Kürkçüoğlu, 1997).

Şekil 3.14 Hz. İbrahim'in doğduğuna inanılan mağara (Kulturportali, n.d.).

Şekil 3.15 Balıklıgöl ve Ayn-Zeliha gölü (Wikipedia, 2017).

Hz. İbrahim'in kardeşinin oğlu olan Hz. Lut'un Hz. İbrahim ile aynı dönemde bir süre Şanlıurfa'da bulunduğu, İsrailoğullarının peygamberlerinden biri olan Hz. Yakub'un ise bir süre Harran'da yaşadığına inanılmaktadır. Hz. Musa'nın Firavun'un zulmünden kaçarak Şanlıurfa'ya Şuayb Peygamber'in şehrine yakın olan Soğmatar'a geldiğine ve mucizevi asasını burada Şuayb Peygamber'den aldığına inanılmaktadır (Şekil 3.16).

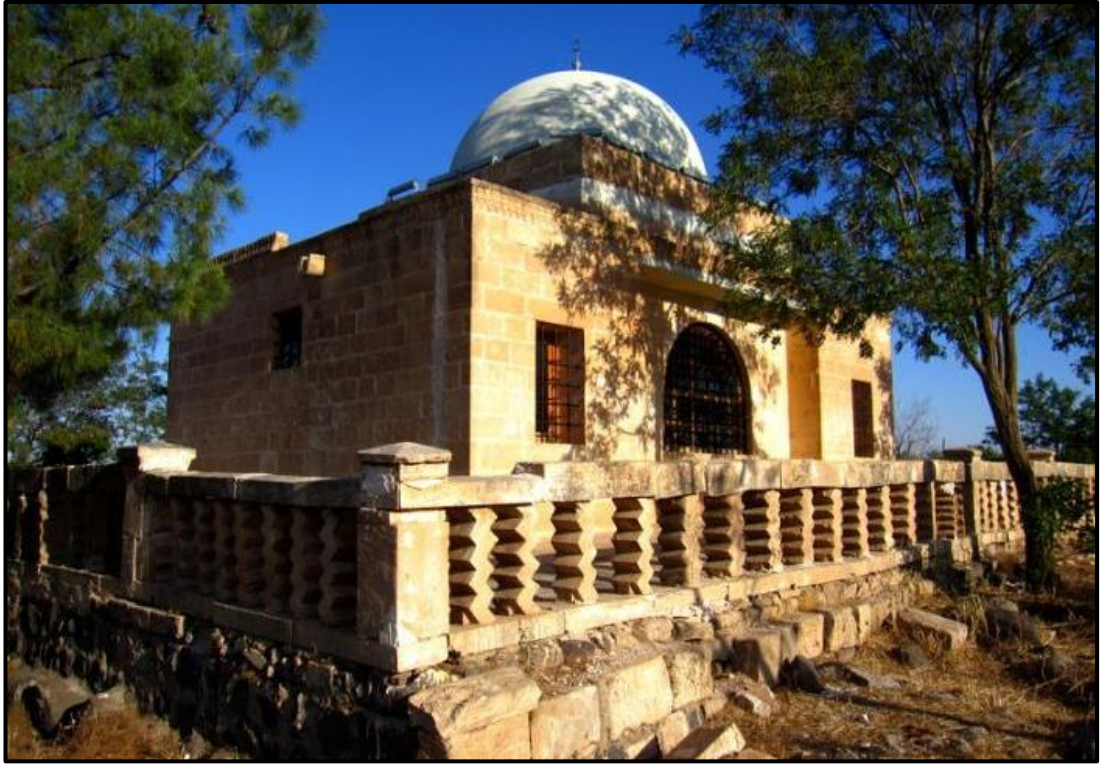
Şekil 3.16 Şuayb antik kenti (Sanliurfa.bel, 2017).

Hız. Yakub'un kardeşinin oğlu olan ve Şanlıurfa'da yaşayan Eyüp Peygamber'in çok varlıklı olduğuna ancak sonrasında hem malını hem çocuklarını hem de sağlığını elinden alarak Allah'ın onu imtihan ettiğine inanılır. Vücudunu saran ağır hastalıklara ve yaralara şükür ile sabır gösteren Hz. Eyüp melek Cebrail vasıtasıyla kendisine gelen vahiy doğrultusunda ayağını yere vurmuş, vurduğu yerden çıkan şifalı su ile yıkanarak ve o sudan içerek bütün dertlerinden kurtulmuştur. Sabrının sonucunda Hz. Eyüp mallarının ve çocuklarının misli ile mükafatlandırılmıştır. Hz. İbrahim'in hastalık çektiğine inanılan mağara ve şifa verdiğiğine inanılan suyun çıktığı kuyu bugün Şanlıurfa'nın Eyyübiye ilçesi sınırları içerisinde bulunur (Şekil 3.17). M.S. 460'ta Bizans döneminde bu kuyunun suyunun hastalıkları iyileştirdiği görülmüş ve çevresine bir hastane ve bir hamam inşa edilmiştir. 1145'te Şanlıurfa'yı alan İmameddin Zengi Eyüp Peygamber kuyusunun şifalı suyu ile yıkanmış ve romatizma hastalığından kurtulmuştur.

Eyüp Peygamber'i ziyaret etmek için Şanlıurfa'ya gelen Elyasa Peygamber uzun yıllar süren yolculuk sonunda Hz. Eyüp'ün yaşadığı Eyüp Nebi Köyü'ne ulaşmış ancak onu göremeden burada vefat etmiştir. Türbesi Eyyüp Nebi Köyü'nde bulunmaktadır (Şekil 3.18) (Kürkçüoğlu, 2000).

Şekil 3.17 Hz. Eyüp makamı ve kuyusu (Kulturportali, n.d.)

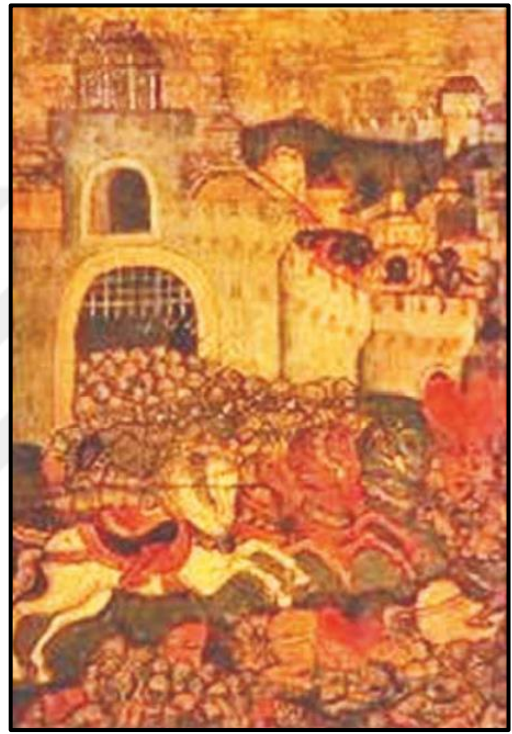
Şekil 3.18 Elyasa peygamber türbesi (Wikimapia, 2015)

Osreone krallarından V. Abgar döneminde Şanlıurfa'da Hristiyanlığın yayıldığı ve kralın Hz. İsa'yı kente davet ettiği bilinmektedir (Maraş,1997). V. Abgar, cüzzam hastalığına yakalanmış ve Hz. İsa'nın hastaları iyileştirdiğini duymuştur. Ancak çok

hasta olduğu ve ızdırap çektiği için Hz. İsa'nın yanına gidememiştir. Hz. İsa'ya dinine inandığını ve bu dini öğrenmek istediğini anlatan ve onu Urfa'ya davet eden bir mektup göndermiştir. Mektup Hz. İsa'ya takdim edildiğinde, yüzünü sildiğinde mucizevi olarak resminin çıktığı bir mendil ile birlikte bir mektup yazarak V.Abgar'a göndermiştir (Şekil 3.19). Kral kutsal mendil sayesinde sağlığına kavuşmuş ve mendili kentin girişine astırmıştır (Şekil 3.20) (Kürkçüoğlu ve ark, 2002).

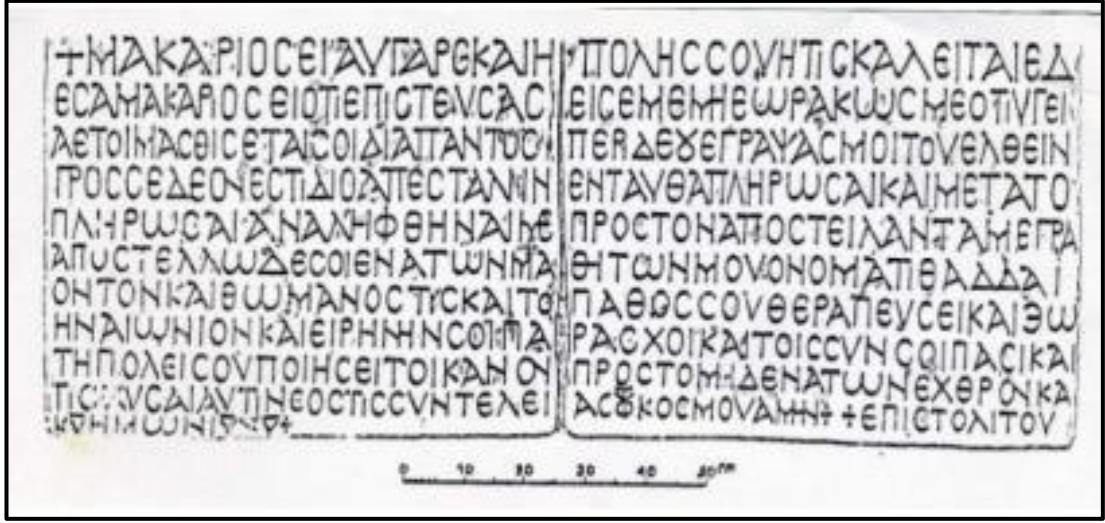
Şekil 3.19 V. Abgar'a kutsal mendilin takdimi (Wikipedia, n.d.)

Şekil 3.20 Orta çağda düşman işgali sırasında Urfa şehir surlarına asılmış kutsal mendil (Kürkçüoğlu, 2011).

Hz. İsa'nın V. Abgar'a cevap olarak gönderdiği mektup (Şekil 3.21 ve Şekil 3.22) şöyledir:

Ne mutlu sana Abgar ve Edessa adını taşıyan şehrine! Ne mutlu, beni görmeden inanmış olan sana! Çünkü sana devamlı sağlamlık bahşedilecektir. Senin yanına gelmem hususunda bana yazdıklarına gelince, (bilesin ki), görevlendirilmiş olduğum her şeyi burada tamamlamak ve bu işi bitirdikten sonra beni göndermiş olana, Baba'ya dönmem gereklidir. Sana ızdıraplarını (hastalıklarını) iyileştirmek, sana ve seninle beraber olanlara ebedi yaşam ve barış bahşetmek, ayrıca senin şehrine dünyanın sonuna kadar düşmanlar tarafından boyun eğdirilmemeyi sağlamak üzere havarilerimden birisini, Thomas da denilen Addai'yı göndereceğim. Âmin (Kürkçüoğlu,2018).

Şekil 3.21 Hz. İsa'nın Kral Abgar'a gönderdiği mektubun metni (Kürkçüoğlu,2018)

Şekil 3.22 Şanlıurfa'da 1913'te Van Oppenheim tarafından fotoğrafı çekilen Hz. İsa'nın Kral Abgar'a gönderdiği mektubun taşta işlenmiş hali (Kürkçüoğlu,2018)

Şanlıurfa'nın “kutsanan şehir (the blessed city)” olarak anılması Hristiyanlığı ilk kabul eden Osreon Krallığı'nın burada olması ve kentin Hz. İsa tarafından kutsanmış olması sebebiyledir. Hristiyanlığı ortaya çıktığı ilk yıllarda benimseyen Edessa'da (Şanlıurfa) Hristiyanlığın ilk görkemli kiliseleri inşa edilmiştir (Kürkçüoğlu, 2000). Bu kiliselerden birine ait olduğu düşünülen Hz. İsa Mozaïği günümüzde Şanlıurfa Mozaik Müzesi'nde sergilenmektedir (Resim 3.23).

Şekil 3.23 Şanlıurfa Mozaik Müzesi'nde sergilenen Hz. İsa mozaïği (Ktb , n.d.)

Bir İslam kenti olmadan önceki dönemde yöneticileri ister Romalı, Bizanslı olsun ister Ermeni veya Latin olsun bu şehir bin yıldan fazla bir süre Hristiyan dünyası içinde önemli bir yer tutmuştur. Hristiyan geleneği şehrin adını İsa'nın kendisi ve Hristiyanlığın ilk misyoner faaliyetleri ile bir araya getirmiştir (Segal, 1970).

Şanlıurfa'da Müslümanlık da Hristiyanlık gibi ilk yıllarında kabul edilmiştir. M.S. 639'da Hz. Ömer'in halifeliği döneminde İslam'la tanışan kentte bu dönemde yapıldığı düşünülen Harran Ulu Cami kalıntıları ve Eski Ömeriye Camii zaman içerisinde değişime uğrayarak günümüze ulaşmıştır (Şekil 3.24 ve Şekil 3.25). Şanlıurfa Ulu Camii 1145 yılında İmadeddin Zengi tarafından Haçlılardan alınarak tamamen İslam hakimiyetine girmiş olan Şanlıurfa'da bulunan ve bu dönemden kalan bir kültür mirasıdır.

Şekil 3.24 Harran Ulu Camii (Fiberli, 2020)

Şekil 3.25 Eski Ömeriye Camii (Cevhermimarlık, 2016)

Bizans döneminde yapılan Aziz Stephan Kilisesi'nin yerine inşa edilen Şanlıurfa Ulu Cami'de kilisenin çan kulesi minare olarak kullanılmıştır. Şanlıurfa Ulu Camii Anadolu cami mimarisinde son cemaat yerinin ilk kullanıldığı cami olması yönüyle de önemli bir yapıdır (Şekil 3.26 ve Şekil 3.27) (Kürkçüoğlu, 2000).

Şekil 3.26 Şanlıurfa Ulu Cami (Akmb, 2016)

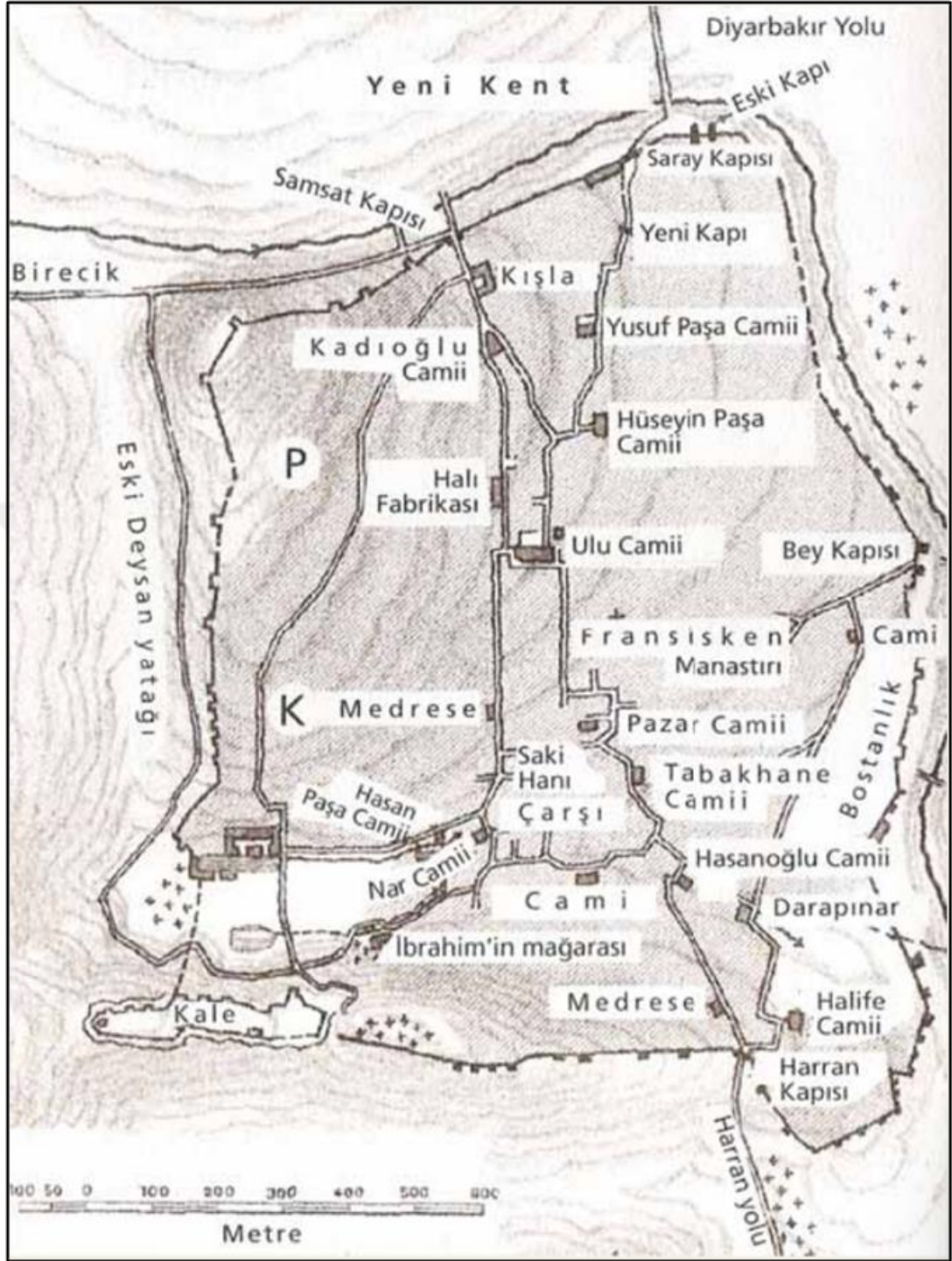

Şekil 3.27 Şanlıurfa Ulu Camii minaresi ve iç mekanı (Akmb, 2016)

Osmanlılara kadar Araplar ve Türkler Şanlıurfa'ya kendi mimarilerinin renk ve çizgilerini kazandırmıştır. Osmanlılar, bu renk ve çizgileri kendi üsluplarıyla yorumlayarak Türk-İslam şehir tipini gösteren bir fiziksel yapı meydana getirmiştir. Şehri belirleyen fiziki unsurların önde gelenleri surlar, pazar yerleri, idarî ve ticarî yapılar, ibadethaneler ve hayır kurumları olmuştur.

Seyyahlar ve coğrafyacılar Şanlıurfa'nın fiziksel yapısının belirgin öğelerini ana hatlarıyla tasvir etmişlerdir. Portekizli seyyah Tenreiro, XVI. yüzyıl başlarında gördüğü şehri *“Pek çok yeri tahrip edilmiş, çok eski bir surla çevrili kadim bir şehirdir. Yıpranmış duvar ve surlara bakılırsa büyük bir şehir olduğu anlaşılır. Arazi erzak bakımından bolluk içinde, Hristiyan ve Türkmenlerle meskûn”* cümleleriyle anlatmıştır. Şanlıurfa'nın XVII. yüzyıldaki görünümünü anlatan Tavernier, Kâtib Çelebi ve bilhassa Evliya Çelebi gibi gezginler; kentte bulunan Halilürrahman makamı ve camiini, Balıklıgöl'ü, dini yapıları, sosyal yapıları ve çarşı-pazarları kent ile ilgili çeşitli detaylar vererek anlatmışlardır (islamansiklopedisi, 2022).

Birinci dünya savaşından önce çizilen kent planına göre Şanlıurfa; altı kapısı olan şehir surları, güneyinde bulunan kale ve kuzeyde surların dışında kalan modern mahalle ile sınırlanmaktaydı. Abdulhamit döneminde misyonerlerin yapılarının yoğunlukta bulunduğu yeni kente Samsat Kapısı ile geçilmekteydi. Ulu Cami'nin güneybatısında Büyük Ermeni-Apostolik Kilisesi (K) bulunmaktaydı. Şehrin güney ucunda kadar uzanan Ermeni mahallesi Alman misyonerlerin kurduğu halı fabrikası binaları ile sınırlanıyordu. Ermeni mahallesinde Protestan Kilisesi (P) ve yanında Amerikan Misyonunun külliyesi bulunmaktaydı. Müslüman mahallesi Ermeni mahallesinin doğusunda konumlanıyor ve Fransisken Manastırı civarında bulunan Süryani Mahallesini çevreliyordu. Yahudi evleri ise pazar yerinin güneydoğusunda bulunmaktaydı (Şekil 3.28).

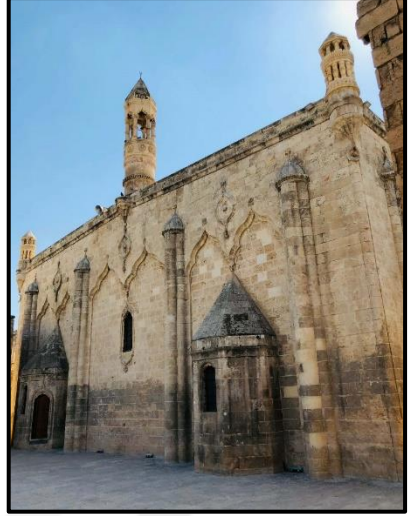

Şekil 3.28 Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Şanlıurfa'nın planı (Kürkçüoğlu, 2011)

Günümüzde Selahaddin Eyyubi Camii olarak bilinen yapı planda (K) ile gösterilen Ermeni-Apostolik Kilisesidir (Şekil 3.29). (P) ile gösterilen Protestan Kilisesi ise günümüzde Fırfırlı Cami olarak bilinen yapıdır (Şekil 3.30). Eski Şanlıurfa planında Fransiskan Manastırı olarak gösterilen yapı Ellisekiz Meydanı yakınında bulunan ve "Rahibeler Evi" olarak bilinen yapıdır (Şekil 3.31).

Şekil 3.29 Selahaddin Eyyubi Camii olarak kullanılan eski Ermeni apolistik kilisesi (Kulturenvanteri, 2021).

Şekil 3.30 Fırfırlı Cami olarak kullanılan eski protestan kilisesi (Kulturenvanteri, 2022).

Şekil 3.31 Rahibeler Evi avlu görünümü (Ekitap , n.d.)

Planda "Nar Camii" olarak gösterilen yapı Narıncı Camii'dir (Şekil 3.32). Ayrıca kent planında Hasan Padişah Camii "Hasan Paşa camii" (Şekil 3.33), Hızanoğlu Camii "Hasanoğlu Camii" (Şekil 3.34) olarak gösterilmiştir (Kürkçüoğlu, 2011).

Şekil 3.32 Narıncı Camii (Cihat Kürkçüoğlu, 2013)

Şekil 3.33 Hasan Padişah Camii (Kürkçüoğlu, 2013)

Şekil 3.34 Hızanoğlu Camii (Kulturportali, 2017)

Şanlıurfa'nın inanç tarihi ve tüm bu inançların kentte bıraktığı izler göz önünde bulundurulduğunda kentin ve kentte bulunan kültürel miras niteliği taşıyan değerlerin tarihi çevre koruma bağlamında bütüncül bir koruma yöntemi ile gelecek nesillere aktarılmasının gerekliliği ortadadır. Bu anlamda Şanlıurfa'da yapılan koruma çalışmalarının genellikle tek yapı odaklı olup sürdürülebilir olmadığı görülmektedir.

3.2.2 Geleneksel yapı malzemesi ve yapım tekniği

Şanlıurfa'nın geleneksel mimarisinde inanç ve sosyal yapı biçimi ve işlevi etkilerken; coğrafyanın etkisiyle kullanılan geleneksel yapı malzemesi olan kireç taşı yapım yöntemini ve mimari süslemeleri şekillendirmiştir.

Şanlıurfa'da ahşap malzemenin kolay bulunmaması kent mimarisinde ahşap kullanımını minimuma indirmiştir. Şanlıurfa'da en önemli yapı malzemesi ocaklardan çıkarılarak temin edilen ve işlenebilen kalker taşıdır (Şekil 3.35 ve Şekil 3.36). Bunun yanında az da olsa bazalt taş kullanımı da görülür. Coğrafyada yaygın olarak bulunan taş ana yapı malzemesi olurken tavan ve doğramalarda ahşap; kapı, korkuluk ve parmaklıklarda metal kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 3.35 Şanlıurfa'da bulunan 13. yüzyıla ait taş ocağı bazda mağaraları (Sanliurfa.bel, 2021)

Şekil 3.36 Günümüz teknolojisi ile taş ocağından çıkarılmış kalker taşı blokları, (Yazar arşivi, 2021)

Kalker taşı olarak da bilinen Urfa taşı, ocaktan ilk çıkarıldığında kolay şekillenebilen yumuşak bir malzeme iken bir süre hava ile temas ettikten sonra sertleşir ve işlenebilirliğini kaybeder. Urfa taşının kolay şekillenebilmesi sayesinde Şanlıurfa'nın geleneksel mimarisinde taşı işleyerek yapılmış bezemelerin oldukça yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Urfa taşının hava ile temas ederek sertleşme özelliği de geleneksel Şanlıurfa yapılarının uzun yıllar ayakta kalmasını, yapıların süsleme ve detaylarıyla günümüze ulaşmasını sağlamıştır.

Geleneksel yapı malzemesi olarak kullanılan Urfa taşı ocaklardan ilk çıkarıldığında kolay kesilerek düzgün bir yüzey elde edilebildiğinden duvar yüzeyleri sıva gerektirmez. Duvar yapımında kireç taşı tozu, kireç ve su karışımından elde edilen

harç kullanılır. Bu harç Urfa taşı ile birlikte kullanıldığında Urfa taşı gibi renk değiştirip sertleşerek taş malzemeye uyum sağlar (Karaçizmeli, 2011). Taşlar arasındaki derz dolgusunda bağlayıcı harç olarak, küfeki taşı tozu, kireç ve su karışımı kullanılır. Duvarların üzeri sıvasızdır. Sadece odaların içi ve tavanı kendir sıvalıdır. Kendir sıvanın içeriğinde kendir lifi, kireç, kil ve su bulunmaktadır (Yüzgöl, 2011). Kireç taşı kullanılarak yığma yapı tekniğinde ile yapılan geleneksel yapılarda metal, ahşap ve harç tamamlayıcı malzemeler olarak kullanılmaktadır (Gayberi, 2019).

3.2.3 Geleneksel konut mimarisi

Şanlıurfa'nın geleneksel konut mimarisini oluşturan öğeler; uzun ve dar odalar, küçük orta mekanlar, avluya açılan direklikler, düz çatılar ve iç avlulardır. Aile yapısı, dini yapı, kültür ve ekonomik yapının geleneksel mimariye yansıması ile içe dönük ve dışa kapalı avlulu plan şeması, yığma yapı tekniği, taş malzeme, düz dam vb. geleneksel Şanlıurfa mimarisinin belirgin özellikleri ortaya çıkmıştır.

Şanlıurfa'nın mimarisi coğrafyada süregelen köklü bir geleneğe dayanır. Şanlıurfa evlerinin malzeme seçiminde, plan şemasının şekillenmesinde ve sokak görünümünün oluşmasında iklimin önemli bir etkisi olmuştur. Kireç taşından yapılmış kalın yığma duvarların, tonozlarla örtülmüş toprak damların kullanımı bölgede uzun ve sıcak yaz aylarının yaşanmasının bir sonucu olmuştur. Yüksek avlu duvarlarının birleşmesi ile meydana gelen dar sokaklar, günün her saatinde sıcaktan korunmayı sağlayacak şekilde biçimlenmiştir (Şekil 3.37). Açık ve geniş avlunun (hayat) şekillenmesi de bölgedeki sıcak iklimin bir sonucudur (Bengisu, 2020). Avlunun yanında planı şekillendiren bir diğer temel unsur da eyvandır. Plan şemalarında ortada eyvan ve iki tarafında odaların olduğu simetrik bir düzen görülmekte, eyvan sayısı ve konumuna göre farklı plan tipleri meydana gelmektedir (Akkoyunlu, 1989).

Şekil 3.37 Şanlıurfa Kurtuluş mahallesi sokak görüntüleri (Yazar arşivi, 2022)

Geleneksel Şanlıurfa evlerinin biçimlenmesinde İslami aile yapısının ve yaşam tarzının etkisi büyüktür. Konutlarda harem ve selamlık bölümlerinin olması, sokak tarafında penceresiz ve yüksek duvarların kullanılması İslami yaşayışın gereği olan mahremiyetin bir ürünü olmuştur (Bengisu, 2020). Avluya bakan cepheler sokak cephelerinin tersine bol pencerelidir (Şekil 3.38). Konutların zemin katındaki odalarda avluya bakan pencereler kullanılırken üst katta hem avluya hem sokağa bakan pencerelere yer verilmiştir. Üst katta sokağa bakan cephelerde kullanılan pencerelerin diğer konutların mahremiyetine zarar vermeyecek şekilde konumlandığı görülmektedir. Sokağa bakan pencereler daha küçük boyutlarda, ahşap kayıtlarla bölünerek ve dışarıdan kullanılan demir parmaklıklarla mahremiyeti koruyacak şekilde tasarlanmıştır (Zorlu, Keskin, 2017).

Evlerin dışarıya kapalı olarak birer sarayı andıracak biçimde büyük ve teşkilatlı yapılmasında kalabalık ve bir arada yaşayan aile yapısı etkili olmuştur. Avlulu plan tipinin gelişmesinde kalabalık aile modelinin ihtiyaçları doğrultusunda avlu etrafında şekillenen yapı sisteminin de büyük etkisi vardır. Evlerin kompleks yapısının sebeplerinden biri de Hz. İbrahim'den gelen misafirperverlik geleneğidir. Sokak

kapılarının han kapılarını andıracak derecede büyük olması ve mutfakların büyük ve çok ocaklı olması bu geleneğin sonucu olmuştur (Bengisu, 2020).

Şekil 3.38 Kırkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı avlu cephesi (Yazar arşivi, 2022)

Geleneksel Şanlıurfa evleri, işlenen kalker taşı ve kül kireç harcı ile gerekli kalınlıklarda örülen taşıyıcı duvarların kemerler, tonozlar ve ahşap kirişler ile bağlanması tekniği ile meydana gelmiştir. Oda ve eyvanların cephelerinde, kapı ve pencere açıklıklarında parçalı malzeme kullanılmadığından bu açıklıklar kemerler ile geçilmiştir. İç mekanların ve eyvanların üst örtüsünde ise tonozlar, ahşap kirişli tavanlar veya düz ahşap tavanlar kullanılmıştır. Döşemelerde ve duvarlarda tonoz başlangıç seviyesine kadar ince yonu taşı kullanılırken sokağa bakan cephelerin alt kısımlarında moloz taş veya kaba yonu taş; tonozlarda, duvar dolgularında ve temellerde moloz taş kullanılmıştır.

3.3 Sağlık Hizmet Birimleri ve Tarihçesi

Tıp bilimi insanlığın tarihi ile paralel olarak varlık göstermiş ve gelişmiştir. Modern hastanelerin öncüsü olan hasta bakım alanlarının varlığı uygarlığın başlangıcına kadar

dayanır. Mezopotamya, Mısır ve Hindistan'ın antik tapınaklarında şifa merkezlerine ait izlere rastlanmıştır. Bu şifa merkezlerinde büyüsel veya dini ritüellere dayanan tedavi yöntemleri uygulanmıştır. Bu alanlarda hasta insanlara iyi bakım yapılmış; şifalı bitkiler, iyi beslenme ve temiz su ile tedaviler yapılmıştır.

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Hz. İsa'nın hastaları iyileştirmesi ve bunu öğrencilerine öğretmesi, ilk Hristiyanlara örnek olmuştur. Bu nedenle yoksul ve hasta insanlara bakılması Hristiyanlıkta teşvik edilmiş bu Hristiyanlar için bir erdem olarak kabul görmüştür.

“Hastane (hospital)” kelimesinin yanı sıra “otel (hotel)” ve “darülaceze (hospice)” kelimeleri, Latince "hospitium" teriminden türetilmiştir. Latince kök “hospes”, misafir, bir loca, sığınak, yabancılar için kullanılan misafir odası anlamındadır.

Roma döneminde, Roma kentlerinde insan yoğunluğunun artması ile cüzzam gibi bulaşıcı hastalıklar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Hristiyanlara yapılan zulümler sebebi ile ilk hastanenin kuruluşu gecikmiş, hasta bakımı kiliselerde ve piskoposları taklit eden Hristiyanlar tarafından evlerde yapılmıştır. İlk hastane Bizans İmparatoru Konstantin döneminde kurulmuştur. Hristiyanların hastane modeli, Müslümanların hakimiyetinde bulunan ülkelerdeki şifa merkezlerinin gelişimini de etkilemiştir. İlk Arap hastanesi Halife Velid Abdülmelik tarafından 707'de Şam'da yaptırılmıştır. Sonraki yüzyıllarda Bağdat, Erriha, Mekke, Kahire, Medine ve İspanya'da benzer sağlık kurumları kurulmuştur. Bimaristan adı verilen bu kurumlarda Avrupa ve Uzakdoğu'dan gelen farklı inançlara sahip öğrencilere tıp eğitimi verilmiş böylece modern tıp eğitiminin temelleri oluşturulmuştur. Bimaristanlar iyi teşkilatlanmış sağlık kuruluşları olmuştur. Gelen hastalar hastalıklarının türüne göre farklı koğuşlara alınmış, hekim ve hemşirelerin oluşturduğu tıbbi kadro tarafından bakımları sağlanmıştır. Avrupa'nın ilk akıl hastanesi (maristan) Müslüman hekimler tarafından Granada'da (İspanya) kurulmuştur (Riva ve Cesana, 2013).

Yalnızca hasta bakımı için kurulan hastane kavramı, 18. ve 19. yüzyıllarda ortaya çıkmıştır. Bu döneme kadar Avrupa'da hastalık şeytanların kötü niyetinin bir sonucu ya da kutsal yasalara uyulmamasının bir cezası olarak kabul edilmiştir ve bunlardan korunmak için önlemler aranmıştır.

Antik Yunanda tıbbi koğuşalar tapınakların bir uzantısı olarak kullanılmakta ve tıbbi prosedür tapınmaya dayanmaktaydı. Avrupa’da Rönesansa kadar hastalıkla mücadele yöntemleri dini inançlara dayanmaktaydı din adamları tarafından yapılmaktaydı (Şekil 3.39). Hasta bakımı, yaşlı, yetim ve yoksullar için kurulan sağlık merkezleri din adamlarının idaresinde bulunmaktaydı. Orta Çağ’da sağlık kurumları tedavi edici bir karaktere sahip olmamış daha çok sosyal bakım tesisi ve yoksul evi karakterine sahip olmuştur. Bu mekanlar planlı olarak gelişmekten çok kendiliğinden gelişen oda komplekslerinden meydana gelmekteydi.

Şekil 3.39 Hasta bakımı (Din ve tıbbın iç içeliğini gösteren bir resim, Domenico di Bartolo) (Argoscelik, n.d.)

Avrupa’da Orta Çağ’ın sonu ve Rönesans’ın başlangıcı ile hastane mimarisi ilerici bir karaktere bürünmüştür. Beden ve ruhun bağımsızlığının kabulü ile ilkel ve manastır terapi odalarının yerine hastalara gün ışığı ve temiz hava sağlayan, mekânsal olarak bağımsız birimlere ayrılmış yapılar öne çıkmıştır (Olenderek ve Borowczyk, 2016). Avrupa Orta Çağ’ı yaşarken İslam medeniyeti altın çağını yaşamaktaydı. Bu dönemde İslam toplumu birçok alanda ilerleme sağladığı gibi tıp alanında da ilerlemiş bu alanda önemli bilim insanları çıkarmıştır (Karaimamoğlu, 2017).

İslam dininin sihir ve benzeri uğraşları yasaklaması ve İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in tedavi olmayı önermesi ile Müslümanlar farklı tedavi yöntemlerinin arayışına girmiş ve tıp ile ilgilenmiştir (Çetin, 2012). Müslüman Türk devletlerinden olan Tolunoğulları'nın sultanı Ahmet ibn-i Tolun yönetiminde, Mısır'da ilk darüşşifa kurulmuştur. Bu darüşşifanın içerisinde kapsamlı bir kütüphane olduğu ve burada tıp eğitimi de verildiği bilinmektedir (Bolak, 1950). Sağlık hizmeti verilen alanlara Anadolu'da farklı isimler verilmiştir. Bunlardan en çok kullanılan "Darüşşifa" iken bimaristan, dar-üs-sihha, şifahane, maristan, darü't-tıb isimleri de kullanılmıştır (Cantay, 1992).

Emevi Halifesi Velid Abdülmelik'in yaptırdığı şifahane İslam toplumunun ilk şifahanesi olmuştur. Burada psikolojik rahatsızlığı olan hastalara ve cüzzamlı hastalara özel odalarda çeşitli tedavi yöntemleri uygulanmıştır. Aynı dönemde başka toplumlarda psikolojik hastalığı olan insanlar işkencelere maruz bırakılmış, yakılarak öldürülmüştür (Hatunoğlu, 2014).

Türkler Anadolu'ya girdikten sonra Anadolu birçok alanda gelişmeye başlamıştır. Medreseler, hanlar, hamamlar, şifahaneler ve köprüler inşa edilmiştir. Selçuklularda şifahaneler gelişmiş; kervansaray ve saray hastaneleri, halk hastaneleri kurulmuştur. Selçuklu sultanı, ordusu ile birlikte hareket eden seyyar bir hastane kurmuştur (Kemaloğlu, 2014). Osmanlı ve Selçuklu döneminde yapılan şifahanelerin mimarisi birbirine benzer. Genellikle eyvanı ve revağı olan avlulu külliye biçimindedirler. Selçuklularda şifahanelerin yanında cüzzamlı hastaların tecrit edildiği cüzzamhaneler ve akıl hastalarının tedavi edilmesi için de ayrı mekanlar kurulmuştur (Bayraktaroğlu, 2014).

Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde çeşitli tedavi yöntemleri geliştirilmiştir. Bunların yaygın olarak bilinenleri; müzik, su, koku ve çeşitli macunlarla tedavi etmedir. İbn-i Sina Şam'da bir Selçuklu tarafından yaptırılan Nurettin Zengi hastanesinde müzikle psikolojik hastalıkların iyileştirilebilmesi için çeşitli çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar Osmanlı döneminde de kullanılmaya devam etmiştir (Kalender, 1990).

Tarih boyunca din ve tıp hep bir arada olmuş, din adamları aynı zamanda hekimlik görevini de üstlenmiştir. Ancak 14. yüzyıldan itibaren dünya genelinde dinin sosyal

hayattan ayrı düşünülmesi ve toplumsal yapının daha bireyci bir hale gelmesi ile sağlık kurumları da laikleşmiştir. Bu durumun sonucu olarak da eski inanç ve ritüellerin gereği olarak insanlara yardım etme ve iyileştirmenin erdem sayıldığı inancı geçerliliğini kaybetmiştir (Songur ve Saygın, 2014).

3.3.1 Osmanlı'da sağlık hizmetleri ve şifahaneler

Osmanlı'da tıp Selçuklulardan kalan bilgi birikimi ile devam etmiş, Selçuklular döneminde kullanılan tedavi yöntemleri ve şifahaneler Osmanlı'da da kullanılmıştır. 19. yüzyıldan itibaren batıdaki tıbbi gelişmelerle birlikte Osmanlı'da sağlık politikaları değişmiştir (Şimşek, 2010). Bu döneme kadar İslam geleneği ve bilgi birikimiyle devam eden sağlık hizmetleri 19. yüzyılda batılılaşma hareketleri ile birlikte yeniden şekillenmiştir.

Osmanlılar Selçuklulardan kalan darüşşifaların yerine yenilerini inşa etmemiş var olan külliyesi ve şifahaneleri kullanmışlardır. İstanbul, Bursa Manisa Edirne gibi fethettikleri kentlere yeni şifahaneler yapmışlardır (Kayalık,2018).

Osmanlı hekimleri İslam medeniyetinin bilgi birikimi ile hareket etmiştir. Hastalıklardan korunmak için neler yapılması gerektiğini anlatarak bir nevi koruyucu hekimlik yapmış, bu önlemlere rağmen hastalık ortaya çıkarsa tedavi yöntemlerine başvurmuşlardır (Altıntaş, 2012). Osmanlı'da darüşşifalarda hekimler usta çırak ilişkisi ile yetiştirilmiştir, darüşşifalarda tıp dersleri verilmiştir. Evliya Çelebi'nin notlarında Manisa ve İstanbul'da darüşşifada derse girdiğini söylemesi bu bilgiyi desteklemektedir.

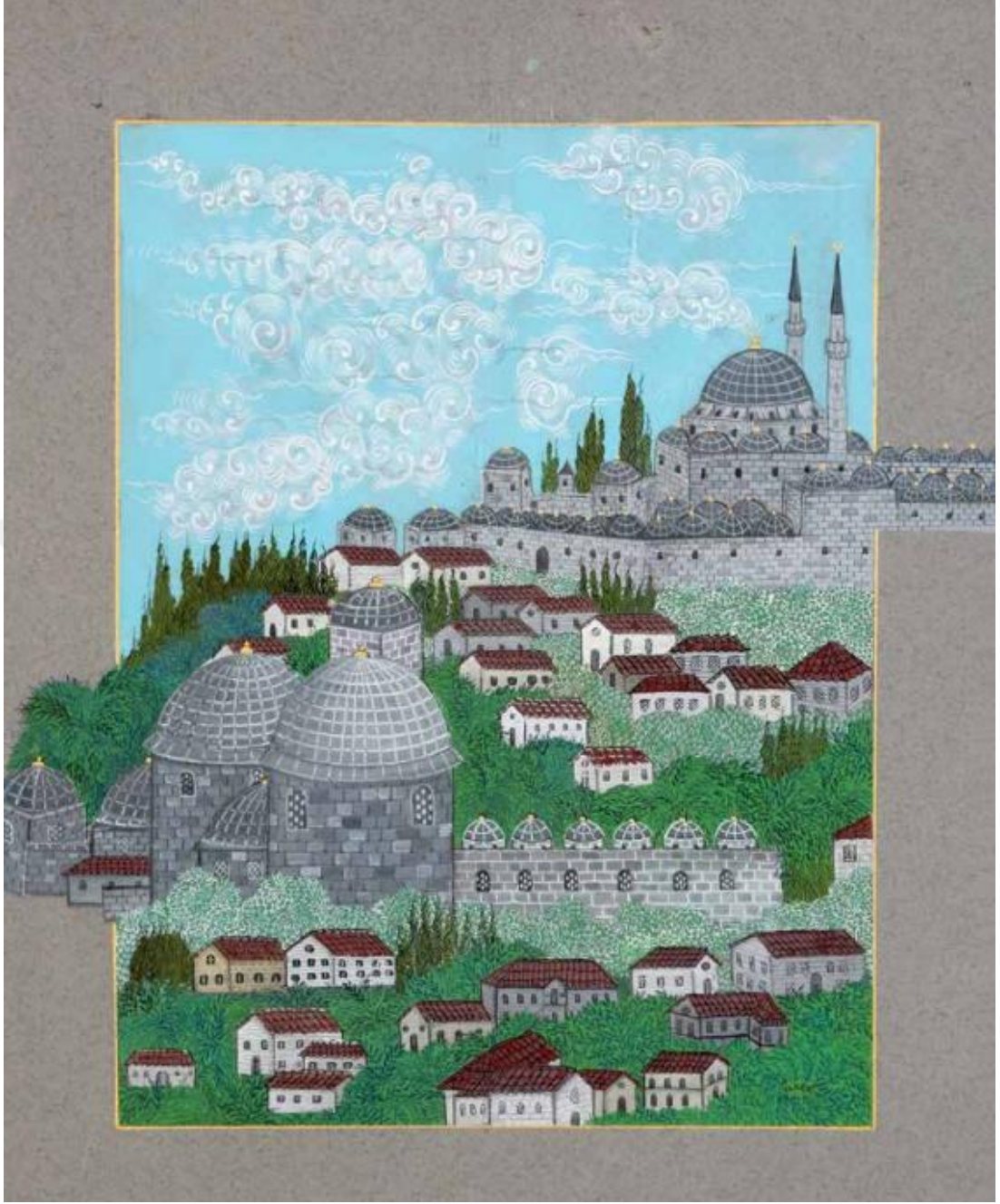
Osmanlı'da şifahanelerde verilen sağlık hizmetleri dışında; diş çekme, yara tedavisi, damardan kan akıtma gibi basit cerrahi müdahaleleri evinde ya da dükkanında yapan ve bu yöntemleri ailesinden devralan kişiler de sağlık hizmeti vermiştir. Bu kişiler gerektiğinde sarayda ve orduda da görev almıştır.

Osmanlı döneminde İstanbul'un fethinden önce Bursa ve Edirne başkent olmuştur. Bu dönemde bu kentlerde hastane yapısı kurulmamıştır. İstanbul'un fethinden sonra inşa edilen külliyesinin bünyesinde darüşşifalar da yapılmıştır. Fetihten on yedi yıl sonra

Fatih külliyesi İstanbul'da inşa edilmiştir (Şekil 3.40). Fatih külliyesi İstanbul'da kurulduktan sonra eski başkent Edirne'de Sultan II. Bayezid tarafından bir külliye kurulmuştur. Bu külliye'deki en önemli işlev darüşşifa bölümüne ait olmuştur (Cantay, 1992).

Darüşşifalarla ilgilenen kişi, alim bir kişi olurdu. Bu kişi, hastaların düzenini ve eczanenin kontrolünü sağlar, hastaların ihtiyaçlarına göre ilaç teminini yaptırırdı. Darüşşifada görev alacak hekimlerin cerrahi müdahale yapabilecek beceride olması ve tıp ilmine hâkim olması önemsenirdi. Darüşşifalarda bulunan görevliler günde iki defa hastaların sağlık durumunu sorar, günlük ihtiyaçları olan ilaç ve yemeği uygun saatlerde dağıtırdı. Kadın hastalar için ayrılmış bölümler vardı. Hastaneye gelemeyecek durumda olan hastaları tespit etmek için görevli memurlar bulunurdu (Bayraktaroğlu, 2014).

Fatih Sulatan Mehmet'in hastalara bakılması için çıkardığı ferman Osmanlı'da hasta bakımına verilen önemi de göstermektedir. Fermana göre Fatih Sultan Mehmet kendisine ait 136 adet dükkanın gelirini hastaların bakımı için vakfetmiştir. Buradan gelecek gelir ile sokakları temiz tutmak için ellerinde kireç tozu ve kömür külü gezdiren (hastalıkların yayılmaması adına sokağa tükürenlerin tükürüğünün üstüne dökmek için) İstanbul'un her sokağına iki görevli; evleri kontrol edip hastaları tespit etmeleri için de on cerrah, on tabip, 3 de yara sarıcı tayin etmiştir. Tespit edilen hastaların tedavisinin yapılmasını, yerinde tedavi edilemiyorsa ücretsiz tedavi edilmek üzere darüşşifaya götürülmesini emretmiştir (Tonbul ve Forta, 2009).

Şekil 3.40 Fatih Külliyesi minyatürü (Mekteb-i Tıbbiye /Ülker Erke Minyatürleri ile Tıp Tarihi ,2019)

İslam dininde insan öldükten sonra da devam eden sadakaya verilen önem sebebiyle insanlar mallarını vakıflara bırakırlardı. Darüşşifalar da bu vakıflar tarafından desteklenen kurumlar olduklarından maddi anlamda sıkıntı yaşanmazdı (Songur ve Saygın, 2014).

Evliya çelebinin notlarına göre Osmanlı’da darüşşifalarda hastaların sosyal statüsüne ve gelir düzeyine bakılmaksızın ücretsiz hizmet verilirdi. Yatan hastaların yemek

paraları ve diğer masrafları vakıf desteği ile karşılanırdı. Gerekğinde hastalara banyo yaptırılır, çamaşırları yıkanır. Ayrıca burada vefat eden hastaların yıkama ve defin işlemleri de darüşşifa görevlileri tarafından yapılırdı (Şimşek, 2010).

Yatarak tedavi olması gereken hasta darüşşifaya geldiğinde önce görevliler tarafından yıkanır, sonra hastaya darüşşifaya ait giysiler giydirilirdi (Kılıç, 2012). Hekimler tarafından hastalığı teşhis edildikten sonra, hastanın ihtiyacı olan besinlere göre yemek düzeni ve ilaçları belirlenirdi (Altıntaş, 2009).

Osmanlı Şifahaneleri külliyelerin bir bölümü olarak inşa edilmiştir. Böylelikle şifahanede ihtiyaç olan yemek, hastaların yıkanması, çamaşır yıkama vb. işlerin yürütülmesinde kolaylık sağlanmıştır. Şifahanelerin külliyelerin içinde yer alması, şifahanede yatan hastaların toplumun bir parçası olmaya devam etmesi ve dışlanmaması noktasında iyi bir çözüm olmuştur (Songur ve Saygın, 2014).

Darüşşifalarda hekim, cerrah, göz doktoru, eczacı, hasta bakıcı, çamaşırcı, bulaşıkçı, temizlik görevlisi, kâtip, kapıcı ve mescit varsa imam, müezzin, ölü yıkamak için gassal, hamam varsa tellak ve külhancı gibi görevliler mevcuttu (Saydam, 2014).

Osmanlı'da 19. yüzyıla kadar sağlık kurumlarına Selçuklularda olduğu gibi darüşşifa, şifahane, bimarhane gibi isimler verilmiştir. Hastane kelimesi 19. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlamıştır. Kurulan ilk hastaneler darüşşifa geleneğini devam ettirmiş, fakir fukaraya yardım gayesi taşımıştır (Tonbul ve Forta, 2009).

19. yüzyıldan itibaren askeri ve sivil hastaneler inşa edilmiş, klasik Osmanlı darüşşifaları sadece akıl hastalarına tahsis edilmiştir. 19. yüzyılın başında III. Selim donanmanın hekim ihtiyacını gidermek için kadrosunda bir hekimin ve bir cerrahın bulunduğu hastane ile teorik bilgilerin verileceği tabibhaneyi yaptırarak Tersane Tıp Mektebini kurmuştur. 19. yüzyılın sonlarına doğru askeri ve sivil tıp fakülteleri kendilerini geliştirmeye çalışırken Almanya'dan getirilen askeri hekimler askeri tıp okulunu yeniden düzenlemiş, Gülhane Tatbikat Hastanesini kurmuşlardır. Bu dönemde modern koşullara uyum sağlayan yeni bir tıp fakültesinin kurulması fikri kabul görmüş, günümüzde Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne hizmet veren bina

inşa edilmiştir. 1909’da sivil ve askeri tıp okulları bu binada İstanbul Darülfünunu’nun Tıp fakültesi olarak birleştirilmiştir (Bayat, 2010).

Günümüze ulaşan Selçuklu ve Osmanlı şifahanelerinin bir kısmının onarımı gerçekleştirilmiştir. Onarımı yapılan bu yapılar müze işlevi ya da farklı bir işlev yüklenerek günümüz insanının kullanımına açılmıştır. Şifahanelerin bir kısmı ise hala koruma ve onarım beklemektedir.

Geçmiş dönemlerde tasarımı ve tedavi yöntemleri ile insanı ve insan psikolojisini önceleyen küçük çaplı sağlık kurumları bugün teknolojinin de gelişmesi ile yerini devasa yapılara bırakmıştır.

3.3.1.1 Şifahanelerde kullanılan tedavi yöntemleri

Osmanlı Şifahanelerinde su sesi ve müzik dinleterek, güzel kokular ve manzaralar ile de hastalar tedavi ediliyordu. Bununla beraber hap, macun şurup gibi çeşitli şekillerde hazırlanan ilaçlarla tedavi yapılıyordu. (Kayalık, 2018).

Hekim hastasını tedavi etmeden önce gözlemler, hasta bedeninin hastalık öncesi ve sonrası durumunu ve hastanın bedeninde meydana gelen değişiklikleri tespit ederdi (Şekil 3.41). Bunu yaparken hekim, hastanın bedenini dinler, bedeninde gerçekleşen tepkimeleri gözlemler, nabzını ölçer, vücudunda hasta olduğunu düşündüğü bölgelere dokunarak hastalığı teşhis ederdi (Sarı ve ark., 2007).

İslam tıp tarihinde insanın bedeni ruhunu kuşatan ve koruyan bir kılıf gibi kabul edilmiştir. Dolayısıyla insanın fiziksel özelliklerinin incelenmesi ile kişinin ruhsal durumu ve mizacı hakkında fikir sahibi olunabileceği düşüncesi kabul görmüştür (Mossenhson,2014). Müzikle, güzel koku ile ve su sesi ile yapılan tedaviler hastaların sadece fiziksel olarak değil ruhsal olarak da tedavi edildiğini göstermektedir. Şifahane geleneğinde ruh ve beden bir bütün olarak değerlendirilip tedavi edilmektedir.

Osmanlı’da ruhsal hastalığı olan hastalar farklı yöntemlerle tedavi edilirdi. Bu hastalarda ilaç kullanımının yanı sıra güzel kokular koklatma, su sesi ve müzik sesi dinletme ve farklı meşguliyetler edindirme gibi tedavi yöntemleri de uygulanırdı.

Müzik dinleterek uygulanan tedavide, hastalığa göre dinletilen müziğin makamında değişiklikler olurdu. Müzikle tedavi yöntemlerini uygulayabilmesi için hekimlerin tıp bilgisinin yanında müzik bilgisinin de olması gerekirdi.

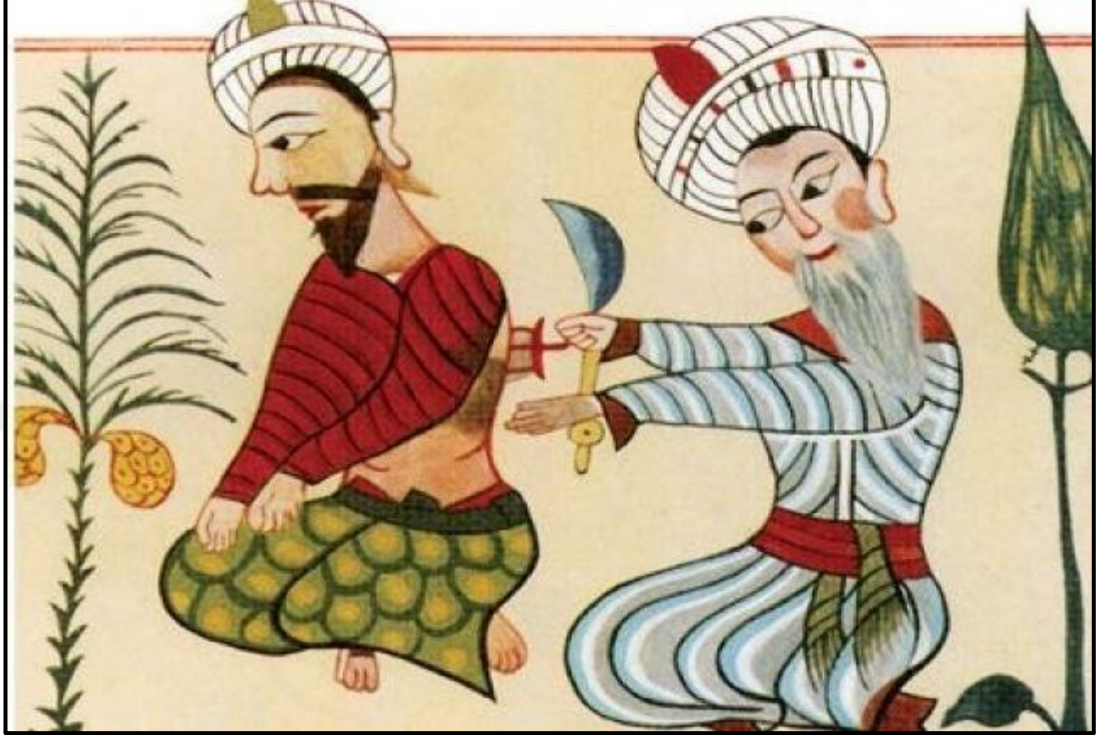

Şekil 3.41 Sabuncuoğlu Şerafeddin'in Mücerrebname isimli uygulamalı tıp eserinden bir bölüm (Amasya.gov, 2022)

Hastaların tedavisinde diyetle çok önem verilirdi. Diyetin yanında hastaya bedeni arındırmak için bağırsakları ve mideyi boşaltacak ilaçlar uygulanırdı. Ayrıca hastaların psikolojik durumu önemsenir, onlara güler yüzlü davranılırdı (Kayalık, 2018).

İslam inancında da önerildiğinden ilaç tedavisinden önce vücuttan zararlı maddeleri atmak için hastadan kan akıtılırdı (Şekil 3.42). Bu işlem hastanın ağrıyan bölgelerinde belirlenen noktalara kupalar vurularak ve kupaların vurulduğu yerlere neşterle küçük çizikler atılarak yapılırdı. Böylece vücutta biriken kirli kan ile birlikte dokulardaki gaz ve toksin maddeler de atılırdı. Bu işlem ile bağışıklık sistemi düzenlenir, hafıza güçlenir, baş ağrısı azalırdı (Rıdvanoğlu, 1996). Osmanlı'da kupa ve kan akıtma işlemlerinin yanında sülük tedavisi de kullanılırdı. Sülük tedavisi ile vücuttaki kirli

kan uzaklaştırılırdı. Osmanlı’da Sülük tedavisi yaygın olarak kullanılmış bu konu ile ilgili eserler kaleme alınmıştır (Örenç, 2010).

Şekil 3.42 Kan akıtma işlemi (Türkiyepostasi, 2021)

Osmanlı’da bazı hastalıklar da hastanın ihtiyacına ve şikayetlerine göre çeşitli bitkiler, baharatlar ve şifalı otlar kullanılarak hazırlanan macunlar ile tedavi edilirdi. Bu macunların hazırlanmasında ölçüler önemliydi, çünkü bazı bitkilerin fazla kullanımı hastaya zarar verebilirdi. Osmanlı şifahanelerinde kullanılan tedavi yöntemlerinden biri de hastalara güzel koku koklatmaktır. Şifahanelerin genellikle bahçesi bulunurdu (Şekil 3.43). Bu bahçelerde yetiştirilen limon, fesleğen, portakal, gül, biberiye, okaliptüs, karanfil, reyhan, yasemin, zencefil gibi bitkilerin özleri kullanılarak hazırlanan kokularla psikolojik hastalıklar, unutkanlık, dalgınlık, dikkat bozukluğu, öfke problemi gibi rahatsızlıklar tedavi edilirdi (Sabuncuoğlu, 1999).

Ayrıca şifahanelerde “güllabici” olarak adlandırılan görevliler psikolojik hastalığı olanların tedavisi için günde iki defa gül suyu serperlerdi. Gül kokusunun insan ruhunu temizlediğine inanıldığı için hastaların saçları kesilir ve başları gül yağı ile ovulurdu (Hatunoğlu, 2014).

Şekil 3.43 II. Bayezid külliyesinin içinde bulunan şifahanenin bahçesi (Kulturportali, 2012)

Şifahanelerin avlusunda mutlaka şadırvan, havuz, su yolu gibi bir su ögesi bulunurdu (Şekil 3.44). Burada akan suyun sesi ve görüntüsü ile de ruhsal hastalıkların tedavisi yapılırdı (Başagaolu ve Balkır, 2004).

Osmanlı şifahanelerinde Selçuklu geleneğinden gelen müzik ile tedavi yöntemi gelişmeye devam etmiştir. Bu tedavi yönteminde farklı enstrüman ve makamların insan ruhuna iyi geldiği tespit edilmiş, akıl ve ruh sağlığı bozulan hastalarda farklı enstrüman ve makamlar harmanlanarak müzik ile tedavi uygulanmıştır. Sadece akıl hastalarında değil diğer hastalarda da su ve müzik sesinin iyileştirici etkilerinden faydalanılmıştır. Yapılan gözlemlerle müziğin hastalardaki etkisi incelenmiş, müzikle tedavi yöntemi hastalığın çeşidine ve uygulamanın saatine göre aynı müziğin hastalarda farklı etkilerinin olduğu saptanacak kadar geliştirilmiştir (Güner, 2007). Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde Edirne Sultan II. Bayezid külliyesinin darüşşifa bölümünde hastaların tedavisinde müziğin kullanıldığı anlatılmaktadır (Erer ve Atıcı,2010).

Şekil 3.44 II. Bayezid külliyesinin içinde bulunan şifahanenin avlusu ve şadırvanı (Kulturportali, 2012)

Osmanlı'da inanç, şifahanelerde resmi bir tedavi yöntemi olarak geçmese de günlük yaşamın önemli bir parçası olmuş, dine bir şifa misyonu yüklenmiştir (Mossenhson,2014). Dua etmenin psikolojik ve fiziksel iyileşmeye katkısı olduğu kabul edilmiştir. Bunun sebebi ise psikoanalitik tedavinin temeli olan her şeyi söylemektir. Dua eden insan başkasıyla konuşmayı engelleyen durumlarda bile hiçbir şeyi saklamadan yaratıcıya anlatır. Bu da kişiyi olağanüstü şekilde iyileştirir ve rahatlatırdı (Korkmaz, 2010). İslam inancında hastalığın kişiyi günahlarından arındırdığı ve yaratıcının kişinin her halinden haberdar olduğu inancı hasta psikolojisine iyi geldiğinden bu durum hastanın ruhsal iyi oluşunu sağlamakta ve fiziksel iyi oluşuna sebep olmaktadır. Bu inanışın varlığı şifahanelerde uygulanan fiziksel tedavilerin ve uygulamaların etkisini arttırmıştır.

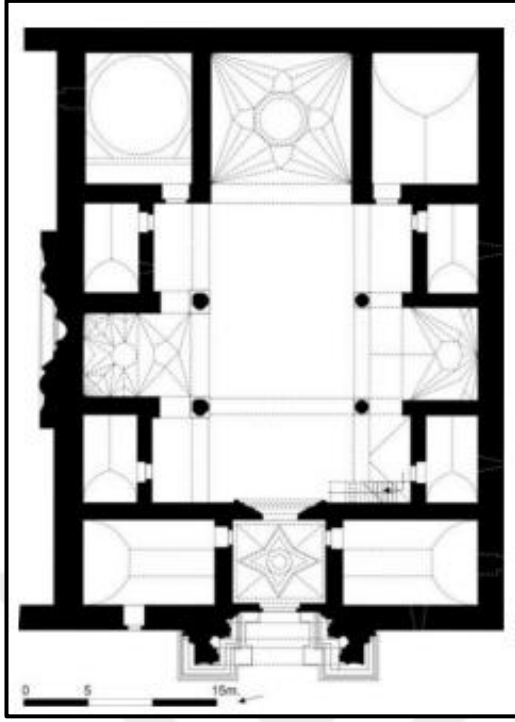
3.3.1.2 Şifahanelerde mekan organizasyonu

Şifahane zaman içerisinde gelişmiş bir Türk mimari yapı biçimidir (Cantay,1992). Selçuklular döneminde medrese planları örnek alınarak inşa edilen şifahaneler (Şekil 3.45), zamanla ihtiyaçlara cevap verecek fonksiyonlar eklenerek gelişmiştir (Erdemir,2014). Genellikle bir avlu etrafında biçimlenen ve dört eyvandan oluşan şifahanelerin plan tipolojileri benzerlik gösterir (Şengül, 2008).

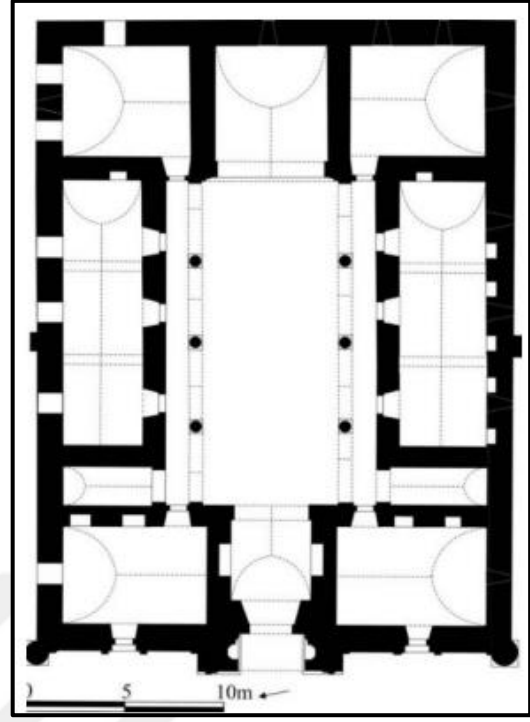
1992). Bu dönemde şifahaneler ve medreseler yan yana tasarlanarak teorik ve uygulamalı tıp ilminin bir arada okutulmasına olanak sağlanmıştır (Şimşek, 2010).

Şifahaneler genellikle mutfak, hamam, mescit, kervansaray, sübyan mektebi, çamaşırhane, imaret, medrese ve dükkanlar içeren bir külliyein parçası olarak inşa edilmiştir. Külliyein tasarımı ruha ve göze hitap edecek şekilde yapılmaktaydı. Külliye yapılarının giriş kısmında tonozlar ve el işçiliği ile yapılmış oymalarla bezenmiş sütunlar bulunmaktaydı. Yapının etrafını saran çiçeklikler ve girişinde yapılış tarihinin ve banisinin yazılı olduğu bir kitabe bulunmaktaydı. Avluda havuz yapılır ve havuzdan gelen su sesiyle hastalar tedavi edilirdi (Kayalık, 2018). Cephelerde bulunan pencerelerden kubbelerden ve avludan ışık alacak şekilde tasarlanan şifahane yapılarında ilaçların yapıldığı ve muhafaza edildiği odalar bulunmaktaydı. Plan şeması tek medrese veya çift medrese biçiminde şekillenen yapıların planı külliyeinle benzerlik göstermekte, farklı veya aynı amaçlı kütlelerin birleşmesinden meydana gelmekteydi (Kanikey Güvenç, 2016).

Özgünlüğünü büyük ölçüde koruyarak günümüze ulaşmış olan Divriği (1128) ve Amasya (1308) darüşşifalarının planları şifahanelerdeki mekan organizasyonuna örnek olarak gösterilebilir. Divriği Darüşşifası incelendiğinde giriş eyvanının iki tarafında iki mekan olduğu bu mekanların eyvana açıldığı görülmektedir. Bu mekanlar hasta kabulü ve ilk yardım müdahalelerinin yapıldığı, hastaların muayene için hekimlere yönlendirildiği mekanlardır. Giriş eyvanından avluya geçildiğinde karşıda giriş eyvanı ile aynı aks üzerinde bulunan büyük bir eyvan ve iki yanında birer oda olduğu görülür. Aynı şekilde organize olmuş birer yan eyvan ve yine iki tarafında odalar ile ortadaki avlu meydana gelmiş olur (Şekil 3.46). Amasya Darüşşifası'nda küçülüp daralan yan eyvanların avlu kanatlarını ortalamayıp kenara kayması ile Divriği Darüşşifası'ndan farklılaşan benzer bir mekan organizasyonu bulunmaktadır (Şekil 3.47) (Kutlu, 2020).

Şekil 3.46 Divriği Darüşşifası zemin kat planı (Kutlu, 2020)

Şekil 3.47 Amasya Darüşşifası zemin kat planı (Kutlu, 2020)

Osmanlı'da şifahaneler gelişirken kullanılan tedavi yöntemlerine göre eklenen ve iyileşen işlevler olmuştur. Şifahaneler müzikle veya banyo ile tedavi gibi yöntemlere cevap verecek şekilde veya tecrit edilmesi gereken hastaların tecrit edilmesine olanak sağlayacak biçimde planlanmıştır (Ak, 1997).

Osmanlı'da Şifahaneler burada tedavi gören ve çalışan insanların barınma, beslenme, temizlenme, sosyalleşme ve ibadet etme gibi ihtiyaçlarının tümünü bu mekanda karşılamasına olanak verecek donanımına sahip olacak şekilde tasarlanmıştır. Şifahaneler külliyelerin bir parçası olarak hasta ve sağlık çalışanlarının gereksinimlerini karşılayacak nitelikte inşa edilmiştir. (Şimşek, 2010).

3.3.2 Şanlıurfa'da sağlık hizmetlerinin tarihi

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Şanlıurfa ili ve çevresinde verilen sağlık hizmetleri ile ilgili yeterli veri olmaması ile birlikte, Şanlıurfa'da sağlık hizmetleri birçok Osmanlı kentinde olduğu gibi geleneksel tedavi yöntemleri ile yürütülmüştür. Şanlıurfa'da bilimsel tıp ve tedavi uygulamalarının 19. yüzyılın sonunda kentte

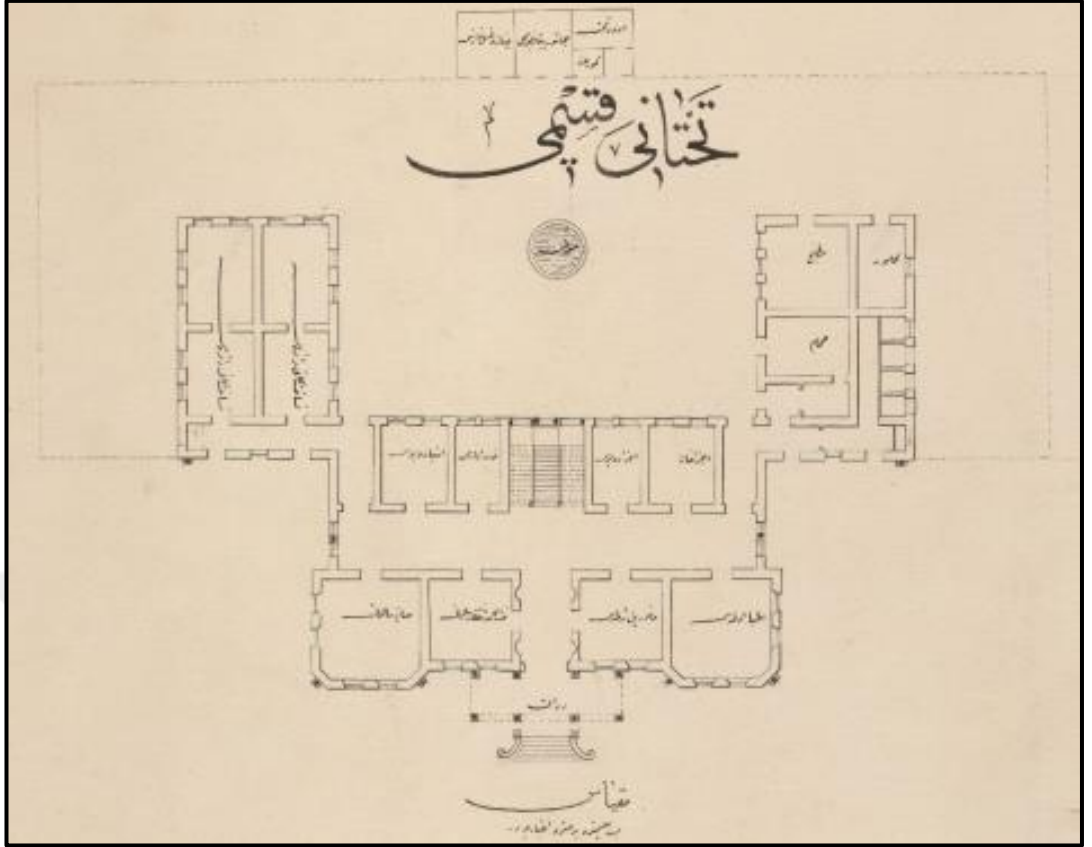
faaliyet gösteren misyoner hekimler tarafından kurulan sağlık kurumlarında başladığı bilinmektedir (Dağ,2017).

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun özellikle Doğu ve Ortadoğu bölgelerinde salgınlar ve sağlık sorunları artmıştır. Bu bölgelerde geleneksel tedavi yöntemleri kullanılarak verilen sağlık hizmetleri yeterli olmamaya başlamıştır. Misyonerler, yürüttükleri profesyonel sağlık hizmetleri ile bu dönemde halkın sağlık alanındaki ihtiyaçlarına cevap vererek onların güvenini kazanmışlardır (Ekinci ve Asoğlu,2017). Şanlıurfa'daki sağlık problemlerinin çözümüne katkılarından dolayı misyonerlerin verdiği sağlık hizmetlerine Osmanlı yönetimi tarafından müdahale edilmemiştir. Ancak kurdukları sağlık kurumları yerel yönetimler tarafından takip edilmiş, denetime tabi tutulmuştur.

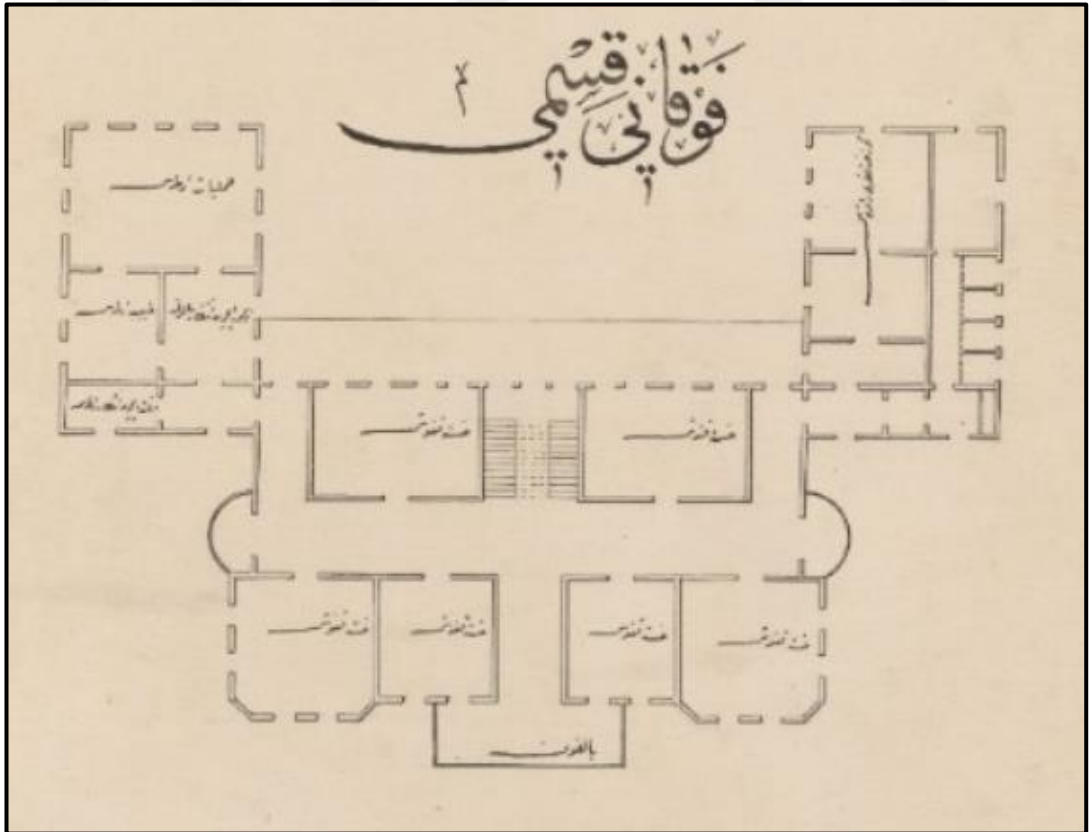
Şanlıurfa'da kurulan ilk sağlık kuruluşu, misyonerler tarafından 1897'de Bıçakçı mahallesinde kurulan klinikte başlayan sağlık hizmetleri, 1901'de yapılan İsviçre Misyoner Hastanesi'nde devam etmiştir. 1903'te Şanlıurfa'da II. Abdulhamid'in isteği doğrultusunda Hamidiye Hastanesi kurulmuştur. Yapımı on bir ayda tamamlanan hastane binası kesme taştan, u plan tipi ile iki katlı olarak inşa edilmiştir (Şekil 3.48, Şekil 3.49, Şekil 3.50 ve Şekil 3.51). 1927 Urfa salnamesinde hastanenin şehrin kuzeydoğusunda yüksek bir arazi üzerine hoş bir tarzda inşa edildiği ifade edilmektedir (Dağ,2017). Günümüzde Haliliye ilçesi sınırları içerisinde kalan yapı Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi olarak kullanılmaktadır.

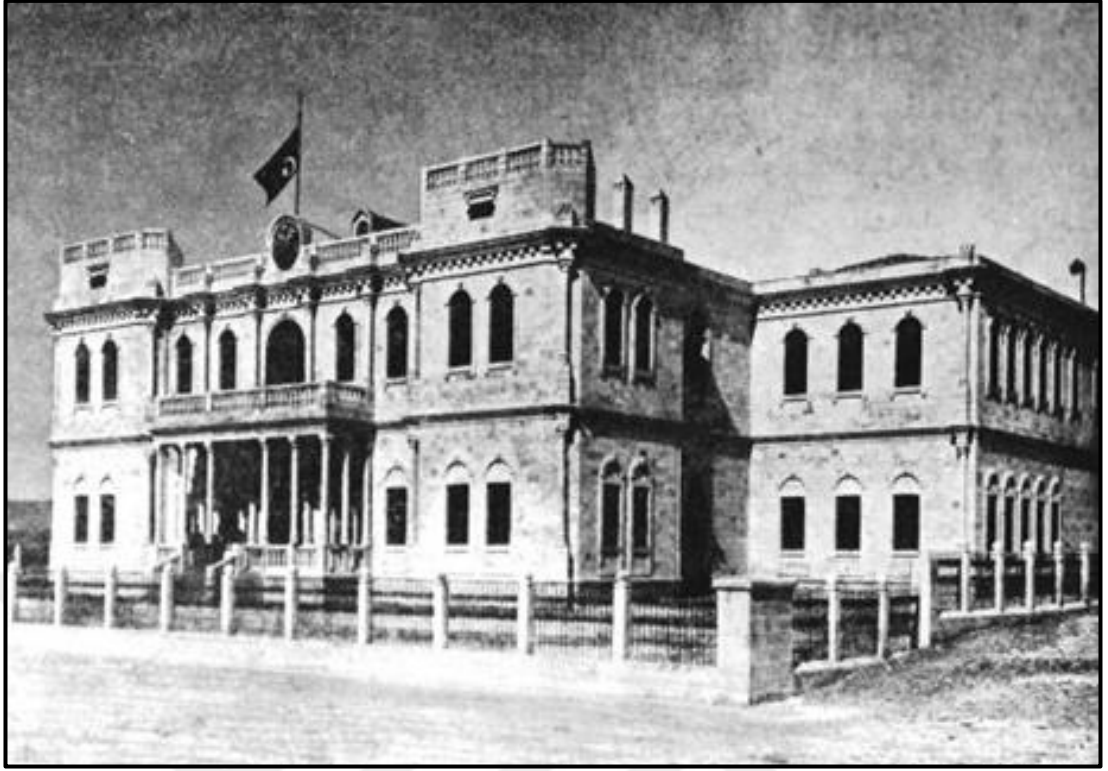
Şekil 3.48 Şanlıurfa Hamidiye Hastanesi güney cephesi (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

Şekil 3.49 Şanlıurfa Hamidiye Hastanesi zemin kat planı (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

Şekil 3.50 Şanlıurfa Hamidiye Hastanesi 1.kat planı (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

Şekil 3.51 Şanlıurfa Hamidiye Hastanesi,1903 (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2022)

Şanlıurfa’da 1903’te Hamidiye (Gureba, Millet) Hastanesi inşa edildikten sonra, misyoner hastanesi ile bir rekabet durumunda olduğu bilinmektedir. Hamidiye hastanesi hizmet vermeye başladığı dönemde Müslüman halkın çoğu oraya gitmeyi tercih etmiştir. Ancak belediye idaresinde olan hastanedeki ilgisizlik ve düzensizlik sebebi ile halkın büyük çoğunluğu misyoner hastanesine yönelmiştir. Öyle ki Hamidiye Hastanesinde bir yılda hasta tedavisinden gelen kazanç 20.000 kuruş iken, misyoner hastanesinde 95.000 kuruş olmuştur. Aynı yıl Hamidiye Hastanesi’nde 144 adet ameliyat gerçekleştirilmiş, misyoner hastanesinde ise 737 hasta ameliyat edilmiştir (Ekinci ve Asoğlu,2017). Misyoner hastanesinde hastanın verdiği ücret az da olsa tedavisi yapılmış, Hristiyan veya Müslüman ayırmaksızın bütün hastalara bakılmıştır (Georgeon ve Dumont,1997). Bölgedeki yerel sağlık hizmetlerinin kötü olması, misyonerlerin verdikleri sağlık hizmetleri sayesinde halkla iletişiminin güçlenmesini sağlamıştır. I. Dünya savaşı ve sonrasında misyoner hastanesi çalışanlarının zararlı faaliyetler yürüttüğünün tespit edilmesi sonrasında 1922’de misyoner hastanesi kapatılmıştır.

Cumhuriyetin İlk yıllarında Hamidiye Hastanesi, Millet Hastanesi olarak sağlık hizmeti vermeye devam etmiştir. Bölgede bulaşıcı bir göz hastalığı olan “trahom” hastalığının yayılmasıyla “Urfa Trahomla Mücadele Hastanesi” kurulmuştur. Ayrıca bu dönemde Siverek, Suruç, Viranşehir ve merkezde birer tane olmak üzere dört adet dispanser açılmıştır (Dağ,2017). 1925 kayıtlarına göre 14 hasta koğuşlu, 100 yatak kapasiteli; eczanesi, ameliyathanesi, pansuman odası, laboratuvarı, hekim odaları, muayenehaneleri ve idare odaları bulunan Millet Hastanesi’nin ödenek yetersizliği sebebiyle yeterli hizmeti veremediği bilinmektedir. Ayrıca açılan dispanserlerin bir kısmının hekim tayin edilmemesi sebebi ile faaliyete açılmadığı kayıtlara geçmiştir (Bostancı, 2021). 1960 verilerine göre Şanlıurfa’daki sağlık kurumu sayısı 4, yatak kapasitesi ise 240’tır (Tanık ve Şenel, 2021).

Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde ve Cumhuriyet’in kuruluşu sırasında verilen mücadelenin gereği olarak yatırımların çoğunun savaşa yapılması sonucu birçok Anadolu kentinde olduğu gibi Şanlıurfa’da da gerekli yatırımlar yapılamamıştır. Şanlıurfa’da sağlık alanındaki yatırım eksikliği ve sağlık kuruluşlarının yetersizliği de bunun ürünüdür (Dağ,2017).

3.4 Misyonerlik Faaliyetleri ve Tarihçesi

Misyoner sözcüğü Latince kökenlidir ve “göndermek” anlamına gelen “mittere” kelimesinden türemiştir. Fransızcaya “misyon” olarak geçmektedir, anlamı “bir işi yapmak için bir kişiye verilen görev” dir. “Misyon” kelimesinden türemiş olan misyonerlik “dini bir oluşum kurarak din propagandası yapmak, insanları o dine mensup olmaya çağırmak” anlamındadır (Kocabaşoğlu,1989). Evrensel mesajlar barındıran her inanın temelinde içerdiği mesajları tüm insanlara ulaştırma gayesi vardır. Bu görevi çoğunlukla o inancın bağlıları üstlenir ve yerine getirir (Gündüz, 2002).

Misyon kelimesi genelde bir görevi yerine getirmek için üstlenmek, özelde ise Hristiyanlığa ait bir görüşü ve inancı Hristiyan olmayan coğrafyalarda anlatmak, yaymak anlamındadır. Bu faaliyeti yapan kişilere “misyoner” denir. Misyonerlerin yaptığı faaliyetlere Türkçede “Misyonerlik” adı verilmiştir (Küçük, 2005).

Tarihteki ilk misyonerler Hz. İsa'nın havarileridir denilebilir. Çünkü Hristiyan inancına göre Hz. İsa havarilerine “Gidiniz ve yeryüzündeki her yaratığa incili anlatınız.” diyerek onları Hristiyanlığı anlatmak üzere farklı coğrafyalara göndermiştir. Havarilerin bu Hristiyanlığı yayma çalışmaları sonucunda Hristiyanlık bütün Roma'ya yayılmıştır. 9. yüzyılda Almanlar, 10. yüzyılda İskandinavlar Hristiyanlığı benimsemiştir. Roma merkezli Katolik kilisesinin Avrupa'ya hakim olması ile Hristiyanlığı bütün dünyaya yayma hareketi başlamıştır. Bu doğrultuda 17. yüzyılda Vatikan'da papalık tarafından “Misyon Bakanlığı” ismi ile misyonerlik faaliyetlerini yürütmek üzere bir bakanlık kurulmuştur.

Giderleri Papalık tarafından karşılanan “Dış Misyonlar Papaz Okulu” Paris'te misyonerlik eğitimi vermek için açılmıştır. Misyonerliğin daha etkin yapılabilmesi için eğitim vermek amacıyla Almanya, Fransa, Belçika gibi Avrupa ülkelerinde enstitüler kurulmuş, misyonerlik çalışmalarını yapacak kişileri yetiştirmek adına okullar açılmıştır. Böylelikle kişisel çaba ile başlayan misyonerlik zamanla gelişmiş, emperyalist bir teşkilatlanmaya dönüşmüştür. En köklü misyon teşkilatları İngilizlere aittir. Bu teşkilatlardan 1646'da Londra'da kurulan “Hristiyanlığı Yayma Cemiyeti” hızla yayılmış, pek çok ülkede binden fazla şube ile misyonerlik faaliyetlerini yürütmüştür. 19. yüzyıla kadar bu cemiyetin şube sayısı yedi bine ulaşmıştır. Misyonerler bu sistematik çalışma yöntemleri ve “dünyanın Hristiyanlaştırılması” sloganıyla hedeflerini gerçekleştirmek için çalışmışlardır (Sezer, 1999).

17. ve 18. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan aydınlanma ve uyanış dönemi ile birlikte İngiltere (Anglikanlar, Baptisler, İskoçlar), Almanya (Zinzendorf), İsviçre (Basel), ve Kuzey Amerika'da Protestan misyonerlik faaliyetleri başlamıştır. Bu faaliyetler başladığında devletten ve devlet kilisesinden bağımsız, gönüllülük esasına dayanan bir halk hareketiyken, “Misyon Asrı” olarak adlandırılan 19. yüzyılda bu hareket tüm dünyaya girişimci bir örgütlenme ile yayılmış ve faaliyetlerini sürdürmüştür (Kieser, 2013).

Misyonerlerin görünüşteki hedefi bilmeyenlere Hristiyanlığı anlatmak, incili öğretmek ve kendi mezheplerine inananlar kazandırmak olsa da asıl maksat yeryüzünde hâkim olan bir Hristiyan topluluğu kurmaktır. Dolayısıyla misyonerlik faaliyetleri dini

gayelerinin yanında siyasi, ekonomik, idari ve sosyal pek çok hedefi de barındırmaktadır. Misyonerler aldıkları eğitim doğrultusunda gittikleri yerin dinini, dilini ve kültürünü öğrenerek o toplumun zaafalarını keşfetmek ve bu zaafılar üzerinden faaliyetlerini yürütmekle görevlendirilmişlerdir. Bu nedenle misyoner; bir öğretmen, bir doktor, bir barış elçisi veya bir din adamı olabilir. Misyonerler hedeflerine ulaşmak için bütün meslekleri bir araç olarak görmüşler ve aktif bir şekilde kullanmışlardır (Sezer, 1999).

Hristiyan misyonerler hastane, okul gibi kuruluşlarla insanlara hizmet vermeye önem vermişlerdir. 19. yüzyıl sonrasında dünyanın farklı yerlerinde pek çok okul, kolej, hastane, hemşire okulu vb. açmışlardır. Sonrasında bu faaliyetler zirai hizmetlere, kooperatif programlarına, okuma yazma eğitimlerine kadar varmıştır. Misyonerler bu çalışmaları ile birlikte bir çeşit kültür transferi de yapmışlardır. Eğitimin yanında mimari, müzik, giyim ve çalışma alışkanlıklarını kendi(batı) kültürlerinden alarak inançları ile birlikte yaymışlardır (Kılıç,2006).

3.4.1. Osmanlı’da misyonerlik faaliyetleri

Misyonerler 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı’da yabancılara verilen kapitülasyonlarla beraber din ve ayin serbestliğinin de verilmesiyle Osmanlı topraklarına yerleşmeye ve faaliyetlerini yürütmeye başlamışlardır. İlk olarak 1626’da İstanbul’da St. George kilisesine ve yanındaki eve yerleşen üç kişilik bir misyoner ekibi Hristiyanlığın öğretilerini yayarken hastalara, zindandaki esirlere ve limandaki Fransız gemicilere yardım ederek Katolikliği yaymaya çalışmışlar, faaliyetlerini ilerlettikten sonra bir de okul açmışlardır (Haydaroğlu, 1993).

Osmanlı Devleti’nin güçlü olduğu dönemlerde yabancı okulların yanında Ermeni, Rum, Yahudi gibi azınlıkların kendi cemaatlerine ait çok sayıda gayr-ı müslim okulu açılmıştır. Kuruldukları dönemde zararsız olan bu eğitim kurumlarının, zayıfladığı dönemde Osmanlı’yı parçalamak isteyen emperyalist devletler ile iş birliği yaptığı, siyasi gayelerine destek verdiği ve onlara eleman yetiştirdiği görülmüştür (Kılıç,1999). 17. yüzyıla kadar batılı Hristiyanlar, Osmanlı’nın balkanlar üzerinden Avrupa’ya yayılmasını engellemek için mücadele etmiş ve başarısız olmuşlardır. Ancak bu yüzyıldan sonra Osmanlı batı karşısında toprak kaybetmeye ve gerilemeye başlamış, savunma durumuna geçmiştir. Bu dönemden sonra Batılılar Osmanlı’yı bir taraftan

yarı sömürge durumuna getirmiş diğer taraftan da azınlık milliyetçiliğini destekleyerek Osmanlı'nın parçalanması için zemin hazırlamıştır. Bunu yaparken kullandıkları en önemli yöntemlerden biri misyonerlik faaliyetleri olmuştur.

Osmanlı topraklarında misyonerlik faaliyetleri 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanmıştır. Misyonerlerin başta kutsal gördükleri bölgelere yerleşme ve yayılma çabası zamanla sömürgeciliğin de etkisiyle siyasi ve ticari bir hal almıştır.

Osmanlı devletinin farklı etnik kökenleri ve inançları bir arada barındırması nedeniyle misyonerlik faaliyetlerine uygun bir ortamı olmuştur. Misyonerler bu topraklarda zamanla kendi milletlerine ve inançlarına nüfuz alanları oluşturmuşlardır (Kodaman, 1997).

Farklı etnik kökenler üzerinden yürütülen faaliyetlerde, özellikle “millet-i sadıka” veya “tebaa-ı sadıka” olarak isimlendirilen ve Osmanlı'ya bağlılıklarıyla bilinen Ermeniler hedef alınmıştır. 19. yüzyılın başından itibaren Avrupalı devletler Ermenileri kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde kışkırtmış, Türk ve Ermeni halkı arasında geçmişten gelen olumlu ilişkiler bozulmaya başlamıştır. Tarihi çok eskiye dayanan kültürel ilişkileri oldukça güçlü olan Ermeni ve Türk toplumunun dostluğunun bu şekilde bozulması, yürütülen misyonerlik faaliyetlerinin ne kadar başarılı olduğunu göstermektedir. Bu süreçte İngiliz, Fransız, Alman misyonerlerin yanında 19. yüzyılda ABD'li misyonerlerin de rol aldığı görülmektedir (Gürsoy, 2005).

Şark vilayetlerinde bazı azınlıkların ayaklanmasında da en büyük etken 17. yüzyıldan itibaren bölgede varlık göstermeye başlayan Fransız ve İtalyan misyonerler ve 19. yüzyılda bunlara katılan İngiliz, Alman ve Amerikan misyonerlerin misyonerlik faaliyetleri olmuştur (Sezer, 1999).

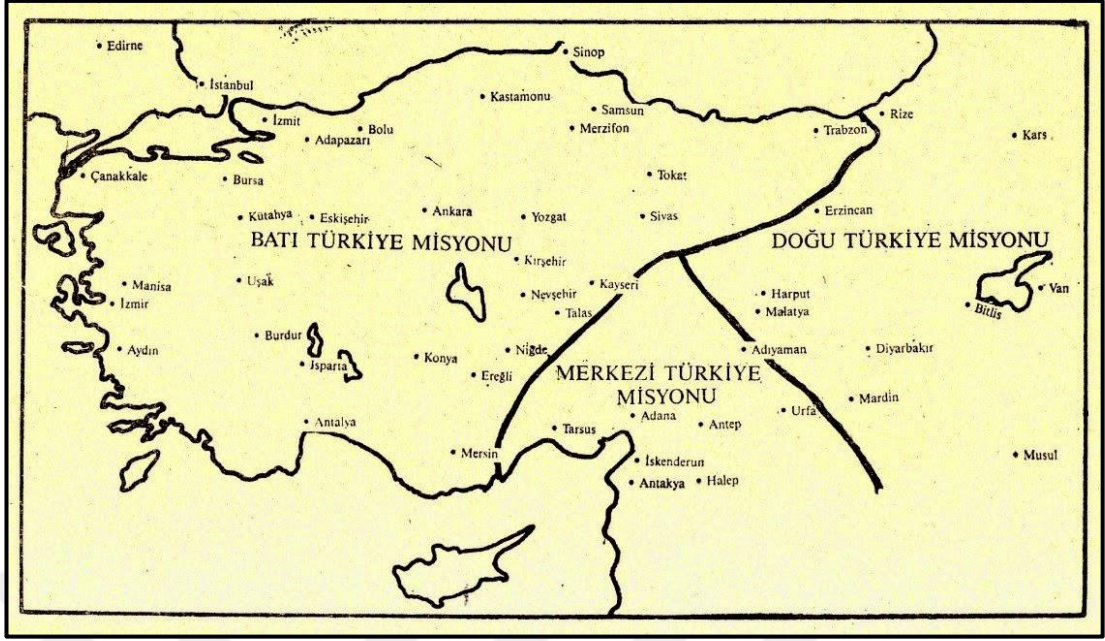
1810'da Amerika'da kurulan American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM) bütün dünyada misyonerlik faaliyetleri yürütmüş bir teşkilattır. Osmanlı topraklarında faaliyet göstermiş Amerikan Protestan misyonerlik örgütlerinin en önemlisidir. 19. yüzyılda Osmanlı'da yürüttüğü faaliyetlerin hedef kitlesi

gayrimüslimler olmuştur. Amacı farklı mezheplerden olan Hristiyanları Protestanlığa döndürmek ve Amerikan hakimiyetinin dünyaya yayılmasını sağlamaktır. Osmanlı topraklarındaki çalışmalarını sistemli yürütmek maksadı ile Anadolu'yu “Batı Türkiye”, “Merkez Türkiye” ve “Doğu Türkiye” olmak üzere üç misyon bölgesine ayırmış, bu bölgeleri de istasyonlara ayırmıştır (Şekil 3.52). Amerika'nın yürüttüğü misyonerlik faaliyetleri Osmanlı'nın parçalanma ve dağılma sürecinin hızlanmasında büyük rol oynamıştır. Ermeni olaylarının ortaya çıkmasında ve günümüze kadar devam etmesinde de bu faaliyetler etkili olmuştur (Döşkaya, 2018).

Misyonerler din ve mezheplerini yayarken azınlıkları da etkileyerek Osmanlı'dan kopmaları için onları desteklemişlerdir. Bu gayelerine hizmet etmesi için matbaa, hastane, okul ve yardım kuruluşları kurmuşlardır. Buralarda halka verdikleri hizmet ile onların güvenini kazanmış ve amaçlarına ulaşmaları kolaylaştırmıştır. Bu süreçte Osmanlı devleti zayıfladıkça gayr-i Müslimlerin gücü artmış ve Osmanlı Avrupalı devletlerle yaptığı anlaşmalar sonucu onların vesayeti altına girmiştir. Osmanlı geriledikçe azınlıklar sahip olacaklarını düşündükleri Anadolu topraklarında misyonerlerle iş birliği içerisinde çalışmışlardır (Kılıç, 2006).

1914'te Osmanlı topraklarında ABD'li misyonerlere ait 9 hastane, 426 okul ve 25 bine yakın öğrenci vardır. ABD'li Misyonerler kurdukları okul ve kolejlerin yanında verdikleri sağlık hizmeti ile de halkı etkilemeyi hedeflemişlerdir. Aynı dönemde İzmir ve İstanbul gibi yerlerde matbaalar kurmuşlardır. Bu matbaalarda hem eğitim faaliyetlerini desteklemek için hem de dini yaymak için dini içerikli milyonlarca sayfa kitap ve broşür basmışlardır (Sezer, 1999).

Çalışmalarını gayr-i müslimlere yoğunlaştıran Amerikalı misyonerler Osmanlı topraklarında Ermenilere yönelik yürüttükleri çalışmalarla birçok Ermeni vatandaşını Protestanlığa kazandırarak kendi hedefleri doğrultusunda onlarla iş birliği yapmıştır.

Şekil 3.52 Amerikan Board'un Türkiye'yi ayırdığı üç misyon bölgesi (informadik, 2014)

Osmanlı'da misyonerlik faaliyetlerini aktif bir şekilde yürütmüş olan bir diğer ülke de İngiltere'dir. Daha çok Mezopotamya'da ve Ege Bölgesinde yoğunlaşan faaliyetlerinin ürünü olan birçok yapı örneği bu coğrafyalarda mevcuttur. 1914 yılı kayıtlarına göre İngiliz misyoner cemiyetlerinin Osmanlı sınırları içerisinde 178 adet okulu ve 12.800 öğrencisi olduğu bilinmektedir.

Birinci dünya savaşından sonraki kayıtlara göre Osmanlı topraklarında bulunan Alman misyonerlerin sayısı; 79'u eğitimci, 791 tanesi rahip olmak üzere toplam 890'dır. Bu misyonerler kurdukları yedi adet çocuk yuvası, on yedi adet ilkokul, bir adet ortaokul, iki hastane ve bir dispanser ile halka hizmet vererek Osmanlı topraklarında misyonerlik faaliyetlerini yürütmüşlerdir.

Osmanlı topraklarında dini gayelerle başlayan misyonerlik faaliyetleri ile misyonerler, kültür emperyalizminin öncülüğünü yapmışlardır. Açtıkları eğitim ve sağlık kurumları ile toplumu etkilemişler, Osmanlı'da varlık gösteren farklı etnik grupların bağımsızlık hareketlerini destekleyerek zararlı faaliyetlerde bulunmuşlardır (Sezer, 1999).

3.4.1.1 Osmanlı'da misyonerlerin sağlık faaliyetleri

Hristiyan inancına göre sağlık hizmeti vermek kutsal sayılmıştır. Bu nedenle Osmanlı'da yaşayan yabancılara sağlık hizmetlerinin çoğu rahip ya da rahibeler

tarafından kurulan hastanelerde vermiştir. Kurulan bu hastanelerde sağlık hizmetleri ile birlikte misyonerlik faaliyetleri de yürütülmüştür. Bunun yanında savaş, siyasi olaylar veya salgınlar sebebiyle de yabancı devletler Osmanlı topraklarında yaşayan vatandaşları için sağlık kuruluşları kurmuşlardır (Erol,2015). Başlangıçta papaz ve rahiplerin yürüttüğü misyonerlik faaliyetleri 19. yüzyıldan itibaren öğretmenler, doktorlar, hemşireler, tüccarlar, ziraatçiler, diplomatlar ve her kesimden insanlar tarafından yürütölmeye başlanmıştır. Dolayısıyla misyonerlik kelimesinin anlamı da genişlemiştir (Turgut, 2015).

1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı'nın etkisiyle Osmanlı'nın geç dönemlerinde azınlıklara verilen hakların artırılması ve yabancı devletlere verilen kapitöasyonların etkisiyle misyoner hastanelerinin sayısında artış görölmüştür (Erol,2015). Bunda 1856 yılında meydana gelen Kırım savaşı ile ölkede yabancı nüfusunun artması ile birlikte yabancı doktor sayısının artmasının da etkisi olmuştur. Bu dönemde müttefik orduları ile birlikte gelen hekim ve cerrahlardan oluşan bir heyet 15 Şubat 1856'da Osmanlı'nın ilk tıp topluluğu Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane'yi kurmuştur.

II. Abdulhamit döneminde yapılan yasal düzenlemelerle yabancıların hastane açması kolaylaştırılmıştır. Hastanelerin kuruluş, bakım, onarım izinleri verilmiş ve bu hastanelere günlük gıda yardımları yapılmıştır. 1901'den itibaren yabancıların hastane kurma taleplerini daha hızlı değerlendirmek amacıyla özel bir komisyon kurulmuştur (Sarı ve ark., 2014).

Erken dönem Türkiye misyonerlerinin içinde çok sayıda misyoner hekim olmuştur. Bu hekimler tarafından misyonerlik faaliyetleri ile birlikte doğal olarak gelişen bir sağlık hizmeti verilmiştir. Ancak bu tıbbi hizmetler hiçbir zaman kurumsallaştırılmamıştır. Misyoner hekimler resmi çalışma iznine sahip olamamış, bulundukları merkezlerdeki yetkili hekimlerin yanında çalışabilmişlerdir. Ancak Abdulhamit döneminde sağlanan kolaylıklarla ciddi anlamda tıbbi alanlar inşa etmeye başlamışlardır.

Misyonerlerin Osmanlı'da topraklarındaki en önemli faaliyet alanlarından biri sağlık alanı olmuştur. Sağlık alanında kurumsallaşmaya dikkat ederek hastane, klinik, dispanser gibi kurumlar kurarak sağlık hizmeti vermişlerdir (Dağ, 2017).

Türkiye’deki tıbbi misyon faaliyetlerinde zenginlerden çok, yoksullardan az para alınmıştır. Çok yoksul olanlardansa hiç para alınmamıştır. Tıbbi misyon diğer misyonların tersine toplumun her kesimine ulaşmıştır. Alman ve Fransız misyonları çalışmalarını tıbbi misyon çevresinde yoğunlaştırmışlar ve özellikle Müslümanlar tarafından çok takdir edilmişlerdir. Toplumun her kesimi tıbbi misyonun sağlık hizmetlerinden faydalandığı için halk, kadın ve erkek misyoner hekimlere çok saygı duymuş ve onlara güvenmiştir (Kieser,2013).

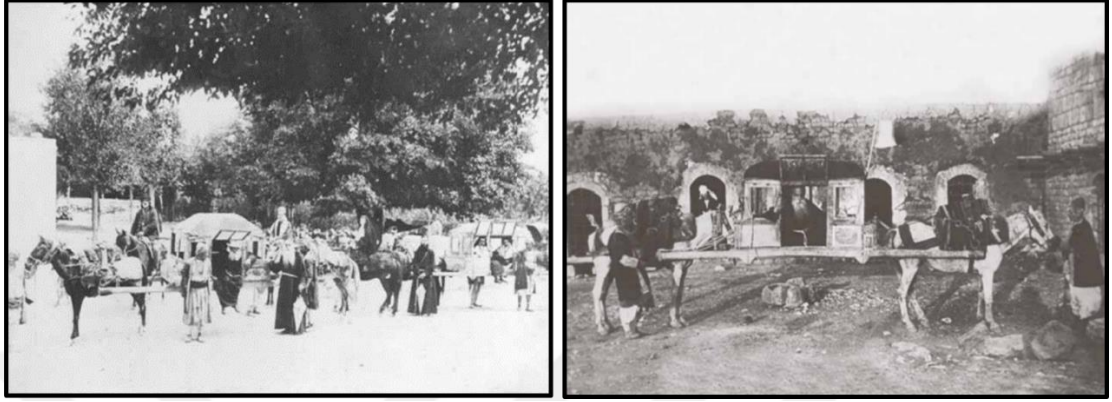
3.4.2 Şanlıurfa’da misyonerlik faaliyetleri

Şanlıurfa’da 19. yüzyılda Hristiyan azınlıklardan Ermenilerin ve Süryanilerin yoğun olarak bulunması, Şanlıurfa’nın tarihi İpek yolu üzerinde bulunan önemli bir ticaret noktası olması, tarihte Hz. İbrahim ve Hristiyanlık ile ilişkili olması sebebiyle Şanlıurfa misyonerlik faaliyetlerinin yoğun olarak yürütüldüğü bir merkez olmuştur (Turgut, 2015). Antik çağın Edessa’sı olan Şanlıurfa’da Türk, Kürt, Ermeni, Arap, Süryani, Rum ve Yahudilerin bir arada bulunduğu 1850’lerde 20.000, birinci dünya savaşı döneminde ise neredeyse 50.000 kişilik bir nüfus yaşıyordu. Bu nüfusun beşte ikisi Hristiyanlardan oluşuyordu (Kieser,2013). J. Rendel Harris (İngiliz misyoner) Osmanlı topraklarında yürüttüğü misyonerlik faaliyetleri sırasında İngiltere’deki dostlarına yazdığı mektuplardan birinde Şanlıurfa’nın Hristiyanlık için önemini, eski Urfa’nın Suriye Hristiyanlığının başkenti ve birçok yönüyle ilk kilise üniversitesi olduğunu vurgulamıştır (Harris ve Harris, 2008).

19.yüzyılda Şanlıurfa’da Amerika’dan, Almanya’dan, Fransa’dan ve İsviçre’den gelen misyonerlerin misyonerlik faaliyetlerini yürüttükleri ve bu faaliyetleri yürütmek amacıyla çeşitli yapılar inşa ettikleri bilinmektedir (Turgut, 2015).

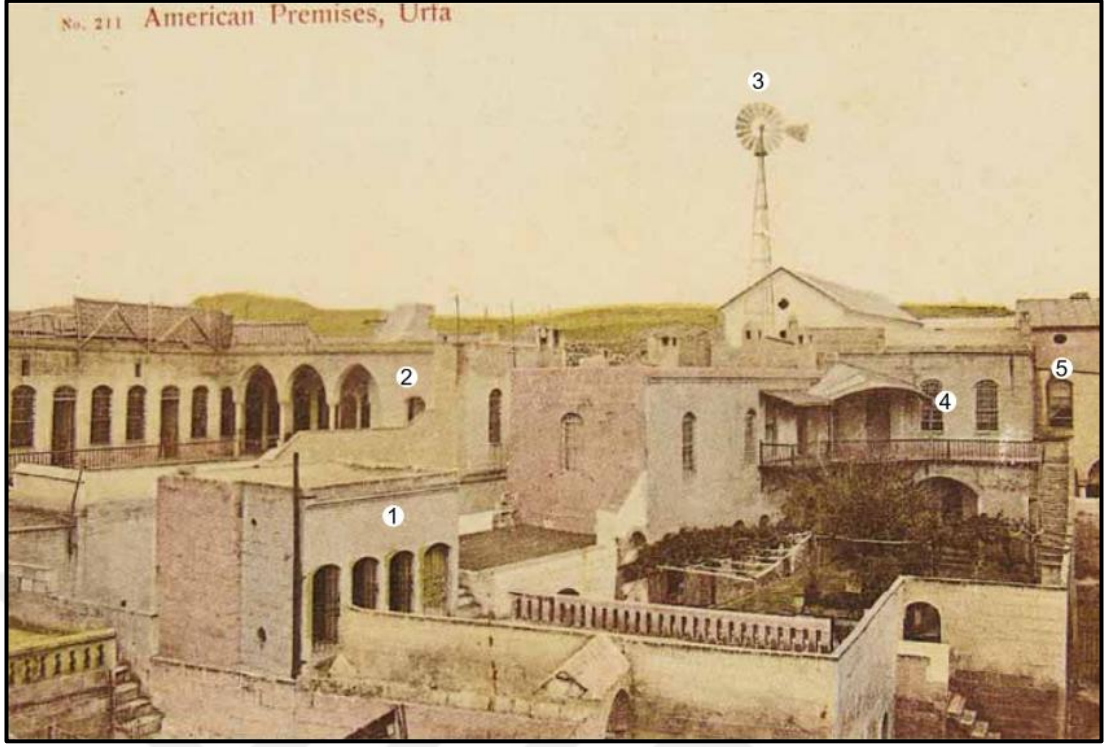
Şanlıurfa’da misyonerlik faaliyetleri gezici misyonerlerden olan ve bir lokma bir hırka felsefesini benimsemiş Kapüsen rahiplerinin bölgede dolaşarak burada yaşayan Hristiyanların Müslüman olmasını engellemek için çalışmalarıyla başlamıştır (Şekil 3.53). 1830’larda Şanlıurfa’da kendi cemaatlerini oluşturmaya başlayan rahipler 1856’da kendi kiliselerini inşa etmişlerdir. 1883’ten itibaren bu çalışmalara Kapüsen rahibeleri de katılmaya başlamış onlar da gezici misyonerlik faaliyetlerinde

bulunmuşlardır (Kürkçüoğlu,2002). Rahibeler kentte, çoğunlukla Süryanilerin bulunduğu mahallede yaşadıkları kilise-evde açtıkları dikiş nakış kursu ile bölgedeki Hristiyan kadınların ilgisini çekmişlerdir (Demir, Tekir,2018).

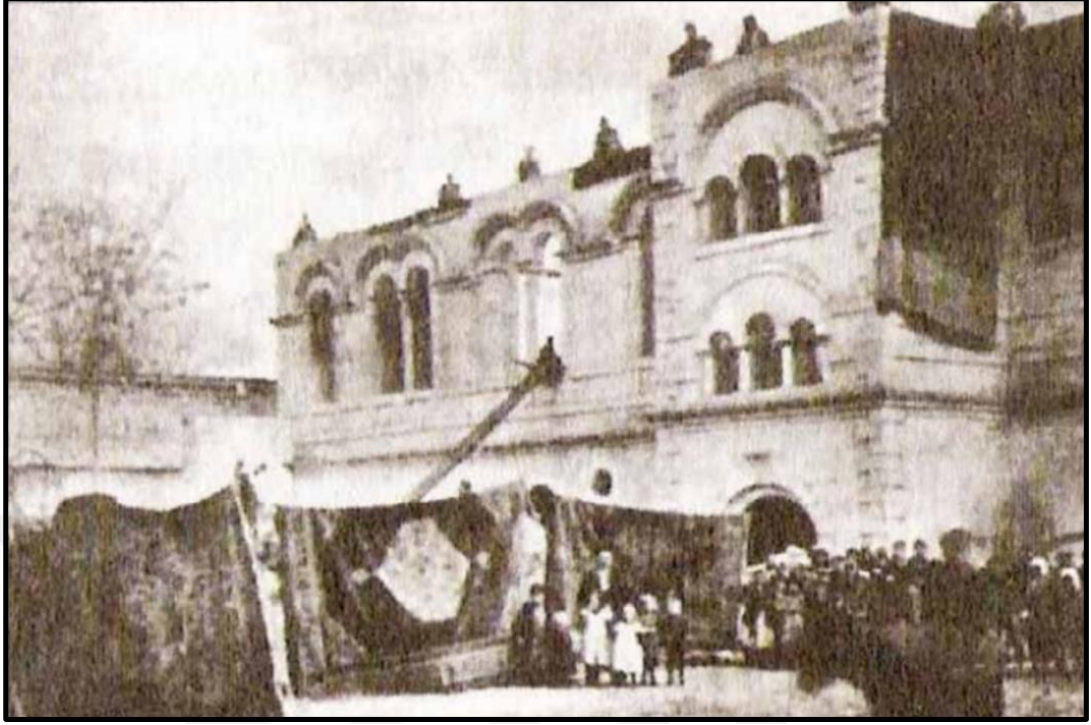
Şekil 3.53 Şanlıurfa'da 19. yüzyıl sonunda Kapüsen rahipleri (Kürkçüoğlu, 2011)

19. yüzyılın son yarısından itibaren, misyonerlik faaliyetlerinin başlangıcı Kapüsen'lerin faaliyetleriyle aynı tarihlere dayanan Kongregasyonalist (birbirinden bağımsız protestan cemaatlerinden oluşan kilise sistemi) kiliselerin kurduğu American Board of Comissioners for Foreign Missions (ABCFM) birçok alana en iyi yerleşmiş misyoner topluluğu olmuş ve Şanlıurfa'da da yoğun çalışmalar yürütmüştür (Georgen ve Dumont, 1997). ABCFM, 1860'ta Harput'ta yapılan toplantıda Osmanlı topraklarındaki faaliyetlerini misyon bölgelerine ayırarak teşkilatlandırma kararı aldıktan sonra, Merkezi Türkiye Misyonu sınırları içinde kalan Şanlıurfa'da da faaliyetlerini başlatmışlardır. ABCFM'e bağlı gezici erkek ve kadın misyonerler Şanlıurfa'yı düzenli aralıklarla ziyaret edip burada ayin ve toplantılar düzenlemişlerdir. Bu çalışmaların ürünü olarak kentte sayıları bin kişiyi aşan bir Protestan cemaati kurmayı başarmışlardır (Demir, Tekir,2018). ABCFM'nin Şanlıurfa'daki düzenli çalışmaları, Misyoner Corrina Shattuck'un 1892'de kalıcı olarak Şanlıurfa'ya gelmesi ile başlamıştır. Amerikalı misyoner Corrina Shuttuck Şanlıurfa'ya geldikten sonra misyonerler bir dul ve yetim evi, dülger, terzi, marangoz, ayakkabı imalatı yapan atölyeler ve bir körler okulu (Şekil 3.54) kurmuşlardır (Şimşek,2018). Yapılan çalışmalarla halka hizmet verilirken bir taraftan da Protestanlığı yaymak ve bölgede Amerikan nüfuzuna katkıda bulunmak amaçlanıyordu.

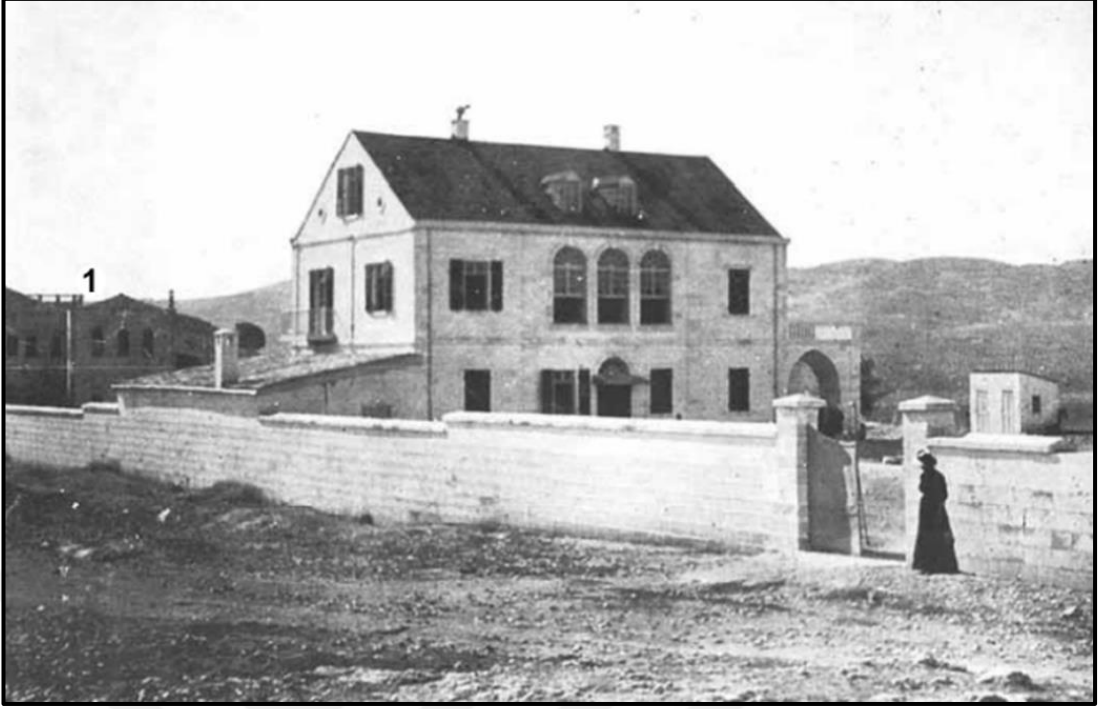
Şekil 3.54 Amerikan misyonu külliyesi;1-Körler okulu, 2-Dükkanlar, 3- Kuyudan su çekmeye yarayan rüzgar çarkı, 4-Yetimhane, 5-Corrina Shuttuck'ın odası, 19. yüzyıl sonu (Kürkçüoğlu, 2011)

Amerikan misyonierlerin Şanlıurfa'daki faaliyetlerinden etkilenen Alman misyonierler de Protestanlığı yaymak amacı ile kentte faaliyet göstermeye başlamışlardır. Şanlıurfa'da 19. yüzyılın sonlarında meydana gelen Ermeni olayları Almanya'da yankı bulmuş ve "Ermeni Yardım Kuruluşları" hayata geçirilmiştir. Bu süreçte yapılan toplantılardan sonra Papaz Johannes Lepsius ve arkadaşları Doğu'daki Müslümanların arasında misyonierlik faaliyeti yürütmek için bir misyonierlik örgütü kurmayı planlamışlardır. Ermeni Yardım Kuruluşları da idari anlaşmazlıklar sonucu dağılmış, 1896'da Lepsius'un öncülüğünde Alman Şark Misyonu (Deutsche Orient Mission, DOM) isimli bir örgüt kurulmuştur. Örgüt kurulduktan sonra Lepsius doğuya yaptığı keşif gezisi sırasında Amerikalı misyonierlerle dostluk kurmuş Talas ve Şanlıurfa'daki yetimler için yapılan çalışmalara destek olmak için topladığı bağışları Amerikalı misyonierlere vermiştir. Lepsius yaptığı araştırmalar sonucunda DOM için merkez olarak Şanlıurfa'yı seçmiş ve burada bir Alman yetimhanesi kurması için Amerikalı misyonier Corrina Shattuck'u görevlendirmiştir. 1896'nın sonunda Alman yetimhanesi kurulmuştur. Hemen sonrasında 1897'de DOM için çalışan Franz Eckart ve Pauline Partunky Şanlıurfa'ya gelmiş ve Ermeni dulların çalışması için bir halı dokuma fabrikası (Şekil 3.55) kurmuştur (Demir, Tekir,2018).

Şekil 3.55 Günümüzde Şehit Nusret İlkokulu olarak kullanılan halı fabrikası, 19. yüzyıl sonu (Kürkçüoğlu, 2011)

Almanların Şanlıurfa’da faaliyetlere başlamasından sonra İsviçreli misyonerler de Şanlıurfa’da çeyrek asır kadar faaliyet göstermiş ve İsviçre Misyoner Hastanesi’ni kurmuşlardır (Georgen ve Dumont, 1997). Jacob Künzler 1912’de Şanlıurfa’da iki konak inşa ettirmiştir. Konaklardan birini kendisi ve ailesi için, diğerini de Dr. Andreas Vischer ve ailesi için yaptırdığı bilinmektedir. Dr. Andreas Vischer’in ve ailesinin kullandığı konağın 1970’lerde yıkıldığı bilinmektedir ve yapıya ait fotoğraflar ve planlar mevcuttur (Şekil 3.56 ve Şekil 3.57). Ancak Jacob Künzler ve ailesinin konağı ile ilgili veri bulunamamıştır (Kürkçüoğlu,2011). İsviçreli misyonerler Şanlıurfa’da bulundukları süre içerisinde yaşadıkları ve tanıklık ettikleri olayları anlattıkları sayfalarca belge bırakmışlardır (Georgen ve Dumont, 1997).

Şekil 3.56 Dr. Andreas Vischer'in evi, 20.yüzyıl başı (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 3.57 Dr. Andreas Vischer'in evini anlatan çizimler (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

İsviçreli misyonerler Şanlıurfa'daki misyonerlik faaliyetlerinden geriye burada bulundukları süre içerisinde yaşadıkları ve tanıklık ettikleri olayları anlattıkları sayfalarca belge bırakmışlardır (Georgen ve Dumont, 1997).

3.4.2.1 Şanlıurfa’da misyonerlerin sağlık faaliyetleri

Şanlıurfa’da 18. yüzyılın sonlarına kadar sağlık hizmeti veren herhangi bir kurum bulunmuyordu. Hastalık durumunda, eğitimleri yetersiz yerel hekimler tarafından verilen sağlık hizmetlerinin yanında muska yapmak gibi bir takım bilimsel olmayan uygulamalar ile hastalar tedavi edilmeye çalışılıyordu. Bu dönemde Şanlıurfa’ya en yakın sağlık kurumu Mardin Emüniddin Külliyesi’nin şifahanesi olmuştur. 1882’de Antep’te Amerikan hastanesi kurulmuş ve tüm bölgeye hizmet vermeye başlamışsa da yeterli olamamıştır (Tonbul ve Forta,2009).

Babası ünlü bir Mısırbilimci olan Almanya’nın Halle bölgesinde bir süre papazlık yapan DOM’un kurucusu Dr. Johannes Lepsius, Doğu Anadolu’da zorluk çeken Ermeniler’in durumunu anlamak üzere 1896’nın mayıs ve haziran aylarında tüccar kılığında bölgede dolaşarak bir keşif yapmış, orada tanıştığı Amerikalı misyonerlerin teşviki ile bölgede, özellikle Şanlıurfa’da bulunan mağdur insanlara yardım etmek amacı ile Armenices Hilfswerk (Ermenilere Yardım Hayır Kurumu) isimli bir yardım örgütü kurmuştur.

J. Lepsius, Şanlıurfa’da yaptığı keşifler sonucunda buradaki sağlık hizmetlerinin eksikliğini görmüş, Zürih’te bir yetimhanede büyüyen ve iyi bir tıp eğitimi alan İsviçre’nin ilk kadın doktorlarından olan Dr. Josephine Zürcher’den Şanlıurfa’da bir klinik açmasını istemiştir. Josephine Zürcher Temmuz 1897’de tek başına bir doğu seyahati yaparak at sırtında Şanlıurfa’ya gelmiştir. Şanlıurfa’da resmi diploması olmayan, Antep Amerikan hastanesinde yetişmiş Doktor Abraham Attarian ona asistanlık ve tercümanlık yapmıştır. Sonradan evleneceği Alman Heinrich Fallscher, idari işleri yapmıştır. Eczacı Serkis, uşak Aruş, Hasan isimli asker de bu dönemde Zürcher’in yakın çevresinde olan ve kliniğin kurulmasına yardım eden diğer kişilerdir (Georgen ve Dumont, 1997).

Josephine Zürcher ve ekibi (Şekil 3.58) Bıcağcı Mahallesi’nde “Köroğlu Hakkı Evi” olarak bilinen (Şekil 3.59) günümüzde Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından idare ve konaklama merkezi olarak kullanılan yapıyı kliniğe dönüştürmüştür (Kürkçüoğlu,2002). 22 Temmuz 1897’de açılışı yapılan klinikte ilk günden iki yüzden fazla hastaya bakılmış, sadece Hristiyanlara değil Müslümanlara da sağlık hizmetleri

verilmiştir. Josephine Zürcher Şanlıurfa’da geçirdiği altı aydan kısa sürede yüzde sekseninden fazlası ücretsiz olacak şekilde, dörtte üçü Hristiyan olan 11.970 hastaya bakmış,142 ameliyat yapmıştır. Zürcher bu yoğun tempoda çalışmaktan çok yorulmuş ve hastalanmıştır. 1897 yılının aralık ayında çalışmayı bırakmak zorunda kalmıştır.

Şekil 3.58 Şanlıurfa misyoner kliniği çalışanları, 1897 (Kürkçüoğlu, 2011)

1898’de Zürcher’in yerine İsviçre’nin Basel kentinden olan Doktor Herrmann Christ gelerek kliniğin başına geçmiştir. Klinikte çalıştığı ilk altı ayın sonunda hazırladığı raporda Şanlıurfa’daki halkın sağlık problemlerine yol açan yoksulluk ve bir hastane kurulmasına ihtiyaç olduğu konusu üzerinde önemle durmuştur. Bu hizmetle Müslüman halkın da güvenini kazanacaklarına vurgu yapmıştır. Bu sırada Basel’de bir hastanede “diacon” (Protestan hasta bakıcı) olarak çalışan ve kendisi gibi psikiyatri konusunda ilerlemiş olan Jacob Künzler’i de Şanlıurfa’ya çağırmıştır (Georgen ve Dumont, 1997).

Şekil 3.59 Günümüzde “Köroğlu Hakkı Evi” olarak bilinen yapının misyoner kliniği olarak kullanıldığı dönemde avludan fotoğrafı, 1897 (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivinden,2021)

Jacob Künzler Lepsius tarafından Dr. Herrmann Christ aracılığı ile “Ermeni Yardım Örgütü”ne kazandırılmıştır. Künzler 1899’da Şanlıurfa’ya gelmiş ve Dr. Herrmann Christ’in hekimlik çalışmalarına yardım etmiştir (Şekil 3.60). Berlin merkezli kurulan “Ermeni Yardım Örgütü” aynı sene yine Lepsius’un kurduğu “Alman Doğu Misyonu”na devredilmiştir.

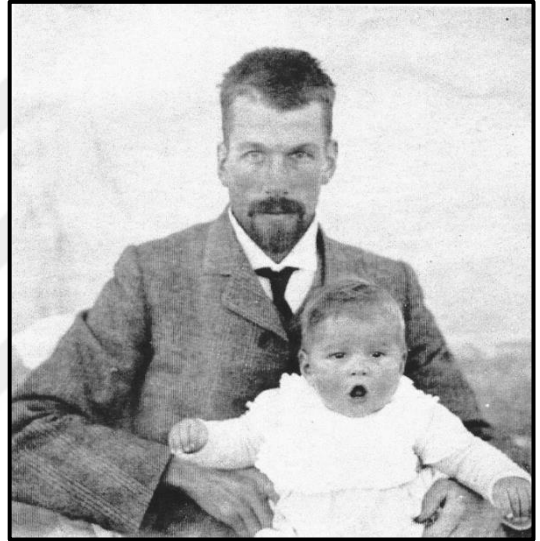
Künzler; Ermenice, Kürtçe, Arapça ve Türkçe konuşabildiği için halkın her kesimi ile kolayca iletişim kurmuştur (Künzler,2004). Dr. Christ, Jacob Künzler ve Ermeni sağlık personeli ile el ele vererek çalışmış ve el birliği ile halkın (kliniğe gelen hastaların üçte biri Müslüman halktan oluşuyordu) güvenini kazanmaya başlamışlardır. Bu süreçte İsviçreli dostlarının maddi yardımıyla, artık geçici yerlerde

tıbbi teçhizat kiralamak zorunda kalmadan hizmet verebilmek için gereken hastanenin temellerini atmayı başarmışlardır (Georgen ve Dumont, 1997).

1901’de İsviçre Misyoner Hastanesi’nin yapımı tamamlandıktan üç yıl sonra eşi hastalanan Dr. Christ İsviçre’ye dönmek zorunda kalmıştır (Tonbul ve Forta,2009). Dr. Christ’in yerine Basel’in zengin ve köklü bir ailesine mensup, insancıl bir kişiliği olan Dr. Andreas Vischer (Şekil 3.61) gelerek 1922’ye kadar buradaki sağlık hizmetlerini devam ettirmiştir (Georgen ve Dumont,1997).

Şekil 3.60 Jacob Künzler Urfa DOM kliniğinde bir hastayı elektrikle tedavi ederken, 1902 (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2021)

Şekil 3.61 Dr. Andreas Vischer ve Urfa’da doğan oğlu, 20. yüzyıl başı (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2021)

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde İsviçre Misyoner Hastanesi olarak kullanılan yapı ile ilgili literatür taraması, saha çalışması, restitüsyon çalışması yapılarak yapının tarihi, mimari özellikleri ve mevcut durumu ile ilgili veriler toplanmıştır. Yapının korunarak gelecek nesillere aktarılabilmesi için bu veriler ışığında restorasyon önerisi hazırlanmıştır.

4.1. İsviçre Misyoner Hastanesi'nin Tarihçesi

İsviçre Misyoner Hastanesi 1901 yılında İsviçreli misyoner hekimlerin ortak çalışması ile kurulmuştur. Josephine Zürcher'in Köroğlu Hakkı evinde başlattığı sağlık hizmetleri İsviçre Misyoner Hastanesi'nde devam etmiştir (Tonbul ve Forta, 2009). Alman ve Amerikan misyonerlerin desteği ile Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı'nın kuzeyinde kurulan hastanenin adı Alman Hastanesi veya Amerikan Hastanesi olarak da anılmaktadır (Şekil 4.1) (Dağ,2021).

İsviçre'nin Basel kentinden gelen yardımlarla yapılan hastane avlu içerisinde düzgün kesme taştan yapılmış iki binadan meydana gelmektedir. Hastanenin kuruluşunda öncü olan Dr. Herrmann Christ'in eşinin hastalığı sebebiyle hastane kurulduktan üç yıl sonra 1904'te İsviçre'ye dönmesinden sonra yerine gelen Dr. Andreas Vischer hastanedeki hekimlik görevini devralmıştır.

Şekil 4.1 İsviçre Misyoner Hastanesi (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2021)

Hastanenin giderlerinin karşılanarak ayakta tutulması için Dr. Vischer, Dr Christ ve Jacob K nzlerin Basel’deki arkadaşları, 1907’de ‘‘Urfa Tıbbi Hayır Kurumu’’ adlı bir dernek kurmuş ve hastane için gelir sağlamışlardır. Diğer taraftan gelen hastalardan varlıklı olanlardan ücret alıp yoksul olan hastalardan ücret almayarak hastaneyi ayakta tutmuşlardır. Dr. Vischer’in 1914’te Basel’e gittiğinde orduya alınması ile Jacob Künzler çalışmaları tek başına sürdürmüştür. 1915’te savaştan kaynaklı kargaşa sebebiyle hastane bir süre kapalı kalmıştır. 1918’de Birinci Dünya Savaşı’nın bitmesiyle hastane tekrar açılmıştır. Sonraki yıl Dr. Andreas Vischer Şanlıurfa ‘ya dönmüştür. 1919 ve 1920’de Şanlıurfa’nın işgal edildiği sırada hastane hizmet vermeye devam etmiştir. Savaşın bitiminde Dr. Vischer tekrar Basel’e gitmiş, hastanenin yönetimi Künzler ve eşine kalmıştır. Urfa Tıbbi Hayır Kurumu’nun desteğinin kesilmesi ile hastane giderlerini karşılamakta zorlanan Künzler ailesi 1922’de hastaneyi kapatmak zorunda kalmıştır (Tonbul ve Forta, 2009). Hastane kapatıldıktan sonra yapı Cumhuriyetin ilk yıllarında orta mektep olarak kullanılmıştır. 1960’lı yıllarda yetiştirme yurdu olarak kullanıldığı bilinen yapı (Şekil 4.2), 1980’lerden itibaren metruk bırakılmıştır.

Şekil 4.2 Yetiştirme yurdu olarak kullanıldığı dönemde İsviçre Misyoner Hastanesi, 1960’lar (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2021)

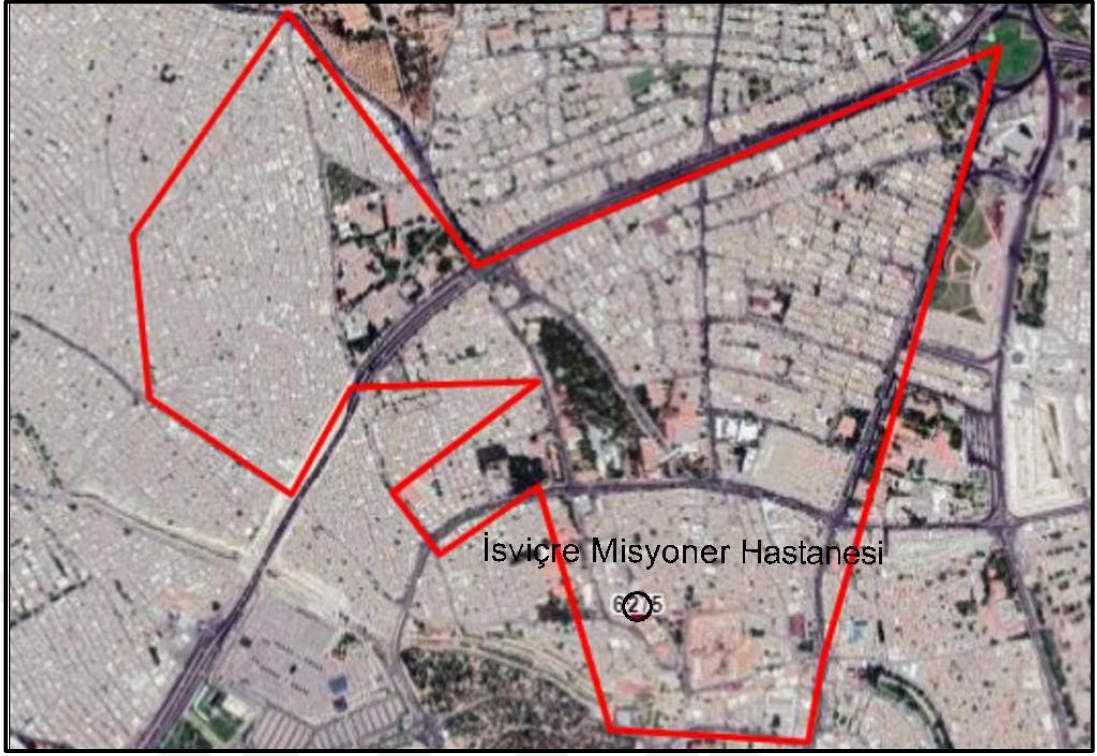
Türkiye Kızılay Vakfı Genel Müdürlüğünün mülkiyetinde olan yapı 2001 yılından itibaren restore edilmek ve kullanılmak üzere Şanlıurfa Valiliğine tahsis edilmiştir. 2003 yılında restorasyonu tamamlanan yapı “Sosyal Merkez” olarak hizmete başlamıştır. 2011 yılında yine valilik tarafından Geleneksel El Sanatları Merkezi (GESEM) olarak kullanılmaya başlanmıştır (Kürkçüoğlu,2011). Günümüzde Haliliye Belediyesinin kullanımında olan yapı hala GESEM olarak hizmet vermektedir. Yapının mevcut kullanıcılarının söylediklerine göre yapı üç yıl önce basit onarım kapsamında tadilat görmüştür.

4.2. Yapının Konumu ve Bulunduğu Çevre

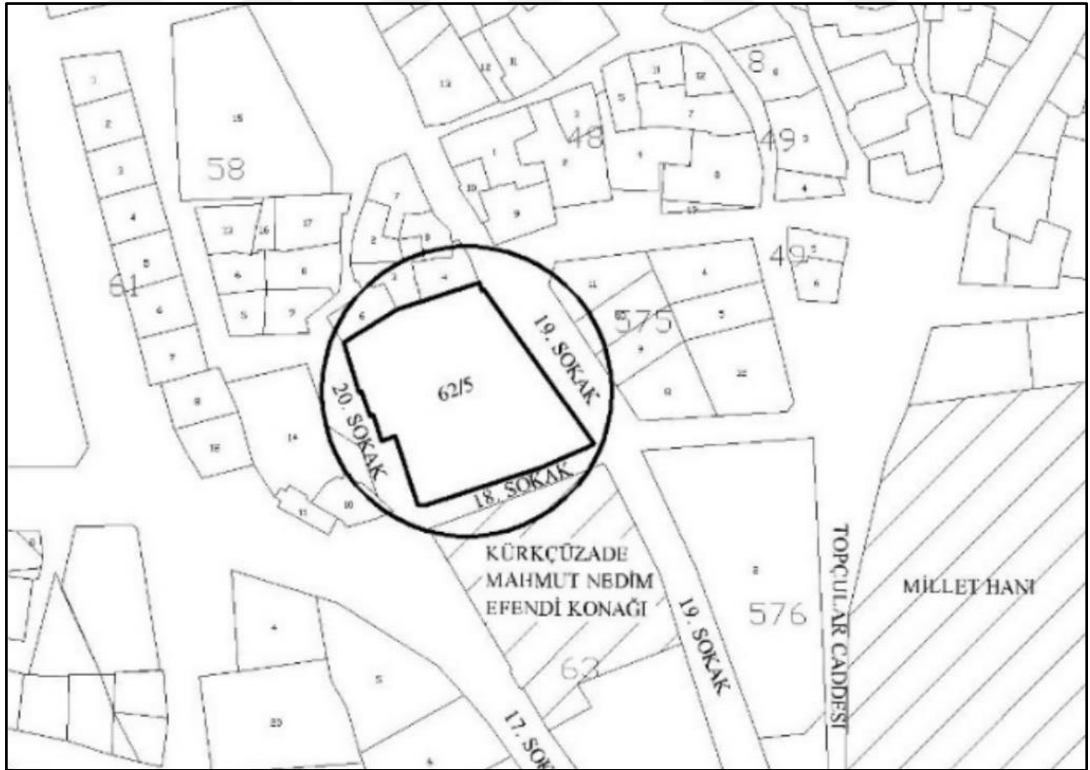
Günümüzde Haliliye Belediyesi tarafından GESEM olarak kullanılan yapı (Şekil 4.3) Şanlıurfa İlinin Haliliye ilçesi sınırları içerisinde (Şekil 4.4), Atatürk Mahallesi, 19. Sokak’ta, 62 ada 5 parselde bulunmaktadır (Şekil 4.5). İsviçre Misyoner Hastanesi Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 18.03.1998 tarih ve 2067 sayılı kararı ile tescillenerek koruma altına alınmıştır (Ek 10).

Şekil 4.3 Günümüzde GESEM olarak kullanılan yapının genel görünümü (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.4 Şanlıurfa Haliliye ilçesinde bulunan Atatürk mahallesi sınırları (Parselsorgu, 2022)

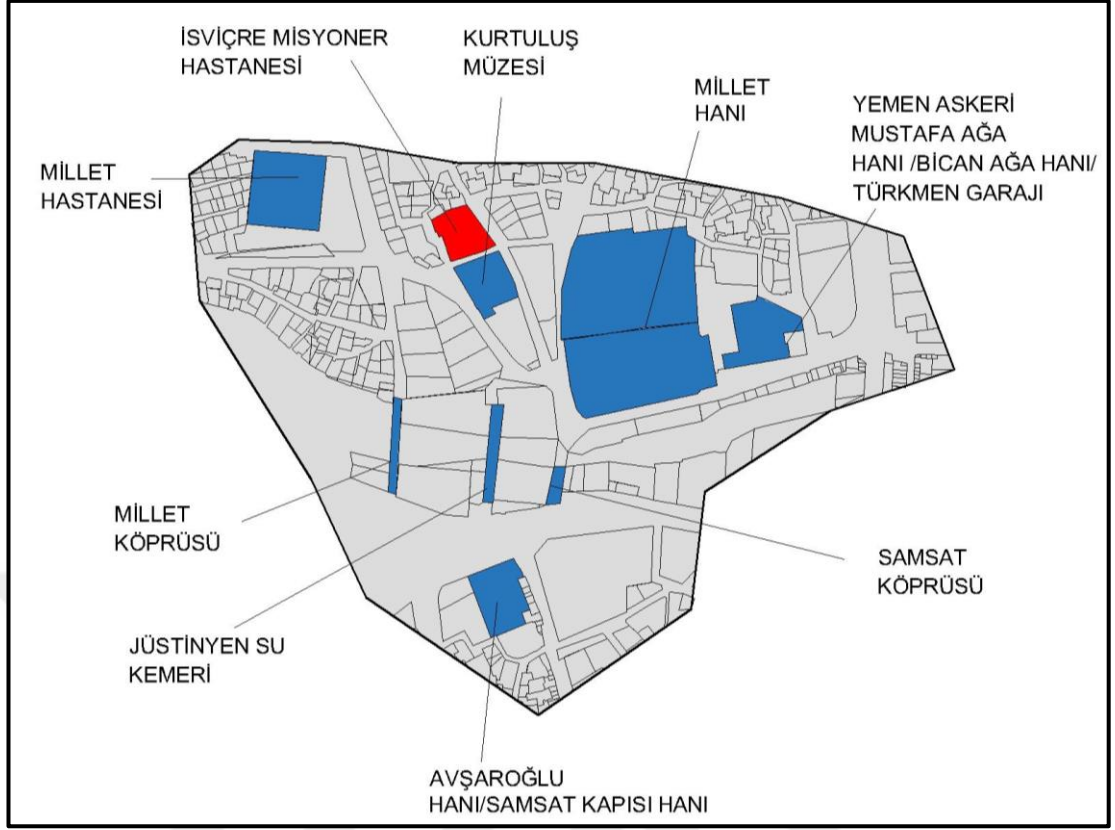
Şekil 4.5 Atatürk Mahallesi 62 ada 5 parselde bulunan İsviçre Misyoner Hastanesi parsel sınırları (Yazar arşivi, 2022)

Yapının yakın çevresinde bulunan binaların çoğu 4-5 katlı betonarme binalardır. Yapı güneyde komşusu olan Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı ile dar bir sokakla ayrılmaktadır (Şekil 4.6). Kuzeyinde bulunan park ile arasında merdivenli bir sokak bulunmaktadır.

Şekil 4.6 Yapının güneyinde bulunan Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı ile ilişkisi (Yazar arşivi, 2022)

Daha geniş çevresine bakıldığında ise yapı çevresini saran çok sayıda niteliksiz betonarme yapı ile birlikte Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı (1903), Millet Hanı (inşa tarihi bilinmiyor), Yemen Askeri Mustafa Paşa Hanı (1900), Samsat Köprüsü (6. yüzyıl), Avşaroğlu Hanı (inşa tarihi bilinmiyor), Jüstinyen Su Kemer (6. yüzyıl), Millet Köprüsü (inşa tarihi bilinmiyor) ve Millet hastanesi (1903) gibi farklı dönemlerden günümüze ulaşmış nitelikli yapılar ile de yakın konumlanmaktadır (Şekil 4.7). Bu yapılarla olan ilişkisi değerlendirildiğinde yapı bulunduğu tarihi çevreye değer katan bir konuma sahiptir. Ancak bu tarihi çevrenin içerisine yerleşmiş niteliksiz betonarme kent dokusu, tarihi çevre koruma bilincine aykırı bir yapılaşma örneği olmuştur.

Şekil 4.7. İsviçre Misyoner Hastanesi ve yakın çevresinde bulunan tarihi yapılar (Yazar arşivi, 2022)

İsviçre Misyoner Hastanesinin çevresinde yapılan incelemelerde elde edilen veriler ışığında bu alanı dört tarih katmanına ayırabiliriz;

1.Bizans dönemi

Samsat Köprüsü (Şekil 4.8), Jüstinyen Su Kemerı ve Jüstinyen Su Bendi (Şekil 4.9).

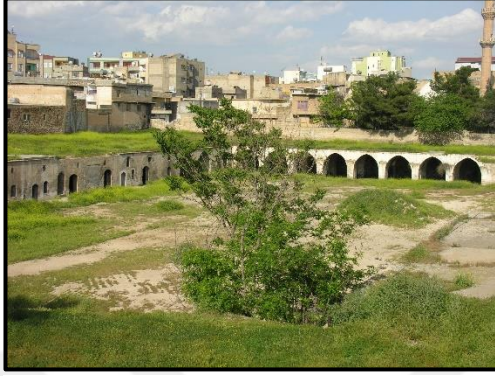
Şekil 4.8 Samsat Köprüsü (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.9 Jüstinyen Su Kemerı ve Bendi (Yazar arşivi, 2022)

2.Osmanlı dönemi

Millet Hanı (16. yy), Millet köprüsü (inşa tarihi bilinmiyor), Avşaroğlu Hanı (inşa tarihi bilinmiyor)

Şekil 4.10 Millet Hanı (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2021)

Şekil 4.11 Millet Köprüsü (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2021)

Şekil 4.12 Avşaroğlu Hanı (Yazar arşivi, 2022)

3.Geç Osmanlı dönemi

Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı (Şekil 4.13), Millet Hastanesi (Şekil 4.14), İsviçre Misyoner Hastanesi (Şekil 4.15), Yemen Askeri Mustafa Ağa Hanı (Şekil 4.16).

Şekil 4.13 Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2021)

Şekil 4.14 Millet Hastanesi (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2021)

Şekil 4.15 İsviçre Misyoner Hastanesi (A. Cihat Kürkçüoğlu arşivi, 2022)

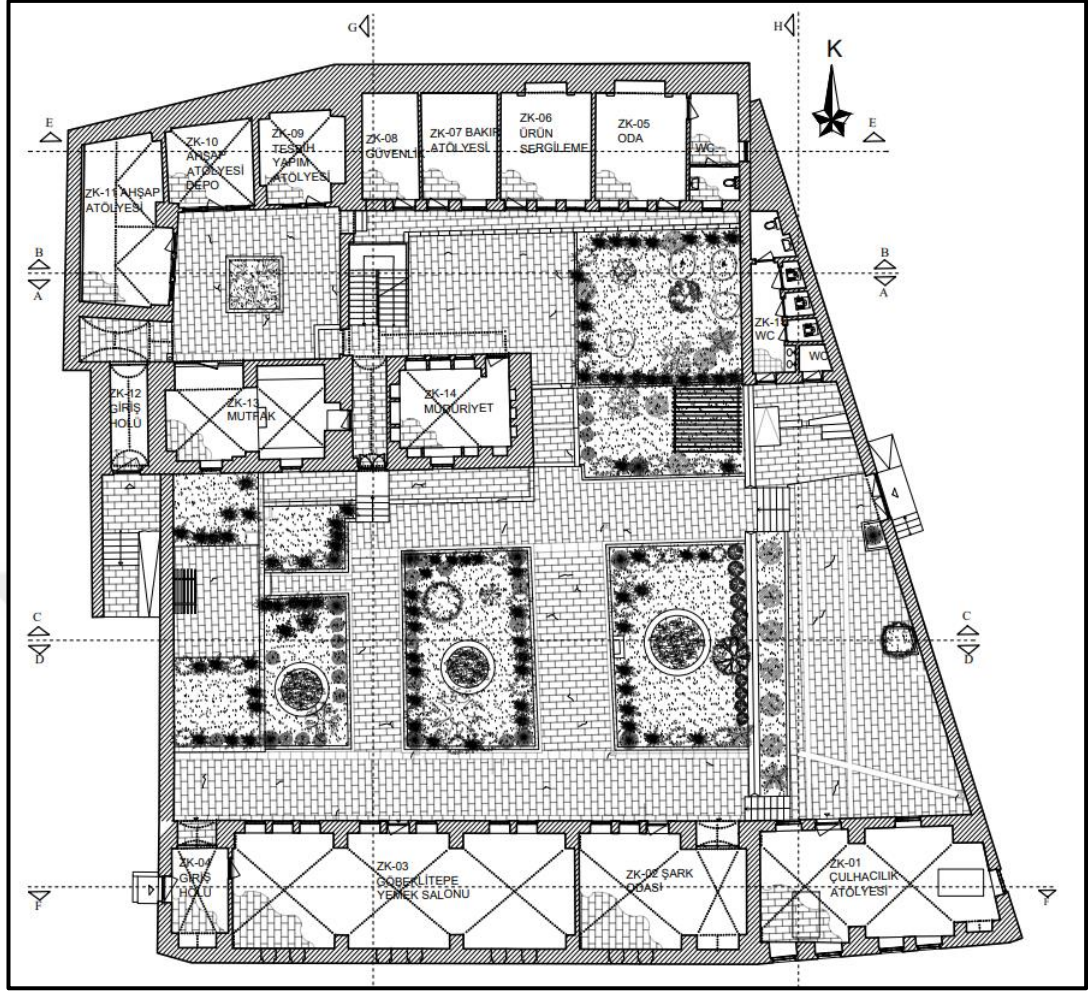
Şekil 4.16 Yemen Askeri Mustafa Ağa Hanı (Yazar arşivi, 2022)

4.Yakın dönem

Yapının çevresinde bulunan, genellikle çok katlı olan betonarme yapılar.

4.3 Yapının Plan Özellikleri

Yapı üç farklı kotu bulunan büyük bir avlunun içinde iki ana kütlede oluşmaktadır. Bu kütlelerden biri doğu batı doğrultusunda uzanarak yapıyı güney yönünde sınırlandıran tek katlı bir kütlelerdir. Avlunun kuzeyinde ise yine tek katlı bir kütle vardır, bu kütle avlunun orta kısmına doğru U biçiminde dönen bölümü ise iki katlıdır.

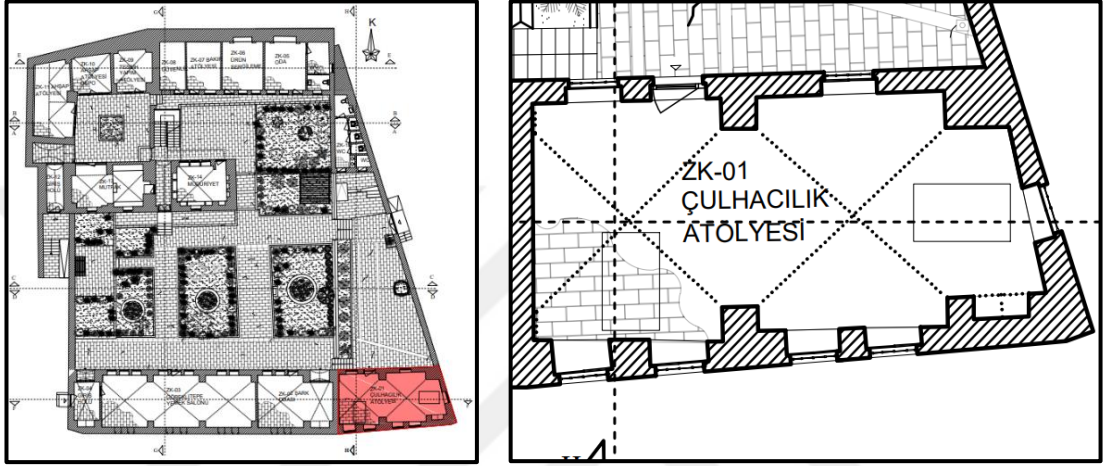
Şekil 4.18 İsviçre Misyoner Hastanesi zemin kat planı (Yazar arşivi, 2022)

Günümüzde güncel işlevi olan GESEM'e (Geleneksel El Sanatları Merkezi) göre düzenlenmiş olan yapıda mahaller güncel ihtiyaçlara cevap verecek şekilde işlevlendirilmiştir. Yapıya doğuda bulunan ana kapıdan girildiğinde alt kottaki avluda güneyde bulunan oda;

ZK-01 çulhacılık atölyesi

Yapının güneydoğu köşesinde konumlanan odanın (Şekil 4.19) boyutları yaklaşık olarak 10.35x4.87 m'dir ve batıda ZK-02 nolu oda ile komşudur. Odayı çevreleyen duvarlar geleneksel Urfa taşından olup, üst örtüsü iki adet çapraz tonozdan meydana gelmektedir. Tonozların içi sıvalıdır ve tavan odanın tavan yüksekliği 3.88 metredir. Duvar kalınlığı değişken olup en dar yerde 0.48 m, en geniş yerde ise 0.75 m'dir. Odaya kuzey duvarında bulunan, yüksekliği 1.89 m olan tek kanatlı ahşap kapıdan girilmektedir. Odanın zemini kesme taş ile kaplıdır ve toplam yedi penceresi

bulunmaktadır. Bu pencerelerin ikisi kuzeyde, dördü güneyde, bir tanesi ise doğudadır. Pencereler düz lentolu olup pencerelerde yakın dönemde yapılan onarımlarda orjinaline uygun ahşap kanatlar ve demir parmaklıklar kullanılmıştır. Odanın güney duvarında bir adet ocak nişi, zemininde güncel işlevi olan “çulhacılık” atölyesi için açılmış zemin kotundan 0.90 m altta kalan iki adet çukur bulunmaktadır. Bu çukurların üstüne kurulan çulha tezgahlarında iplikten kumaş üretimi yapılmaktadır (Şekil 4.20).

Şekil 4.19 ZK-01 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

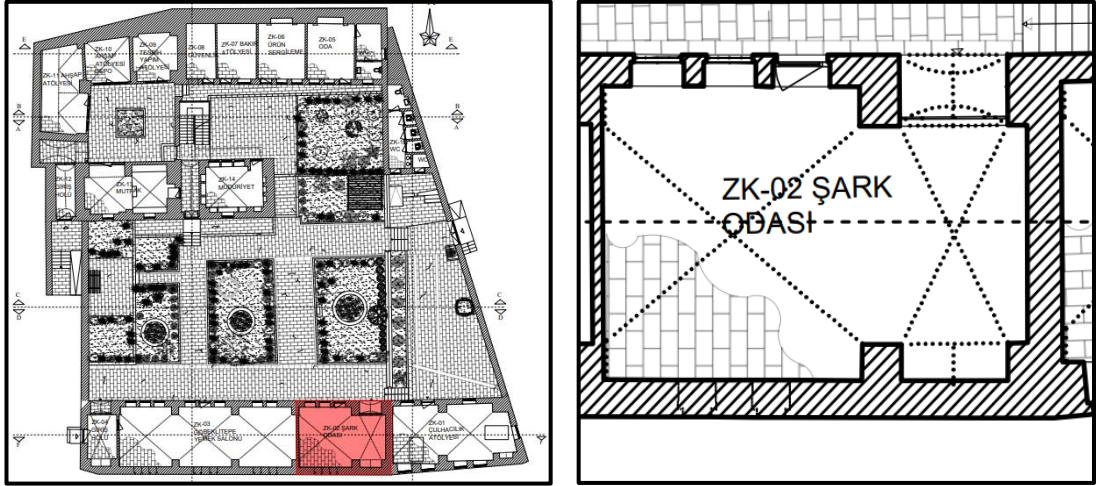
Şekil 4.20 ZK-01-Çulhacılık atölyesi iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

ZK-02 şark odası

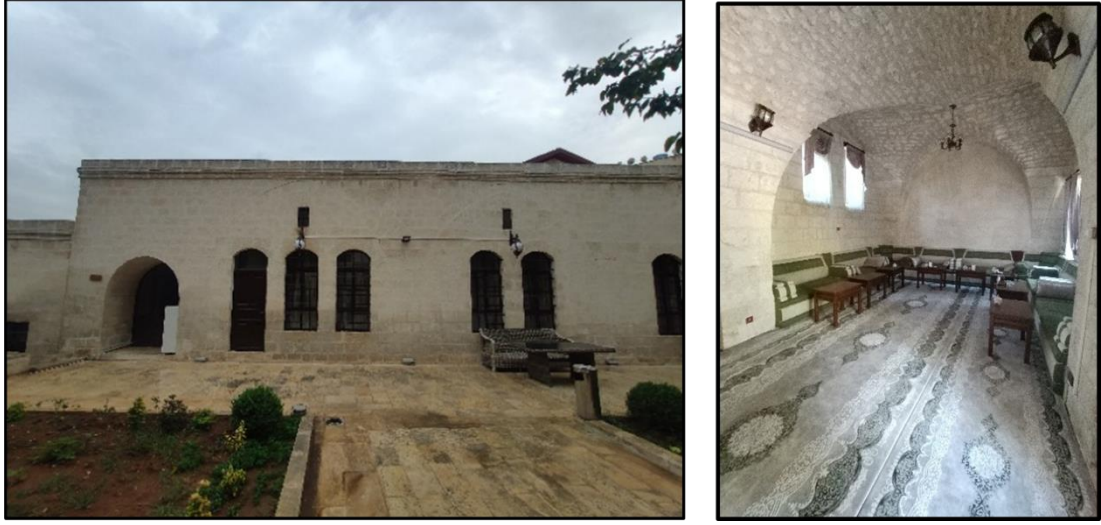
Alt avludan sekiz basamakla çıkıldığında 1.37 m kot farkı ile bir üsta avluya geçilir. Burada avlunun güneyinde bulunan ilk oda şark odasıdır. Oda avluyu güney yönünde sınırlandıran odalardan ikincisi olup belediyenin kullanımındaki mekanda yapılan

çeşitli etkinliklerde kullanılmak amacı ile şark odası olarak düzenlenmiştir (Şekil 4.21).

Odaya kuzeyde bulunan, yüksekliği 2.41 m ve derinliği 1.25 m olan beşik tonoz ile örtülü girişten girilir. Bu girişte ahşap camekan ve 2.00 metre yüksekliğinde tek kanatlı ahşap ve cam kapı kullanılmıştır. Bu kapının karşısında bir ocak nişi bulunmaktadır. Kuzeyde bir kapı daha vardır ancak bu kapı kullanım dışıdır. Odada ikisi kuzeydeki avluya bakan , ikisi de güneydeki sokağa bakan toplam dört adet pencere bulunmaktadır. Avluya bakan pencereler kemerli, güneye bakan pencereler ise düz lentoludur. Biri kuzeye biri de doğuda alt kotta kalan ZK-01'in damına bakan iki adet küçük dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Oda, girişteki beşik tonozu karşılayan bir çapraz tonoz ve ana mekanı örten bir çapraz tonoz olmak üzere iki adet çapraz tonozla örtülüdür. Odanın boyutları 7.47x 5.16 m'dir. Odanın duvarları kesme taş duvar olup zemini de kesme taş ile kaplıdır. Odanın tavan yüksekliği 4.06 m ölçülmüştür. Tonzoların içi sıvalıdır. Oda batıda komşusu olan ZK-03 nolu oda ile 0.20 m kalınlığındaki duvar ile ayrılmıştır. Diğer duvarlarda ise en dar yer 0.56 m iken en geniş yerde duvar kalınlığı 0.65 m'dir (Şekil 4.22).

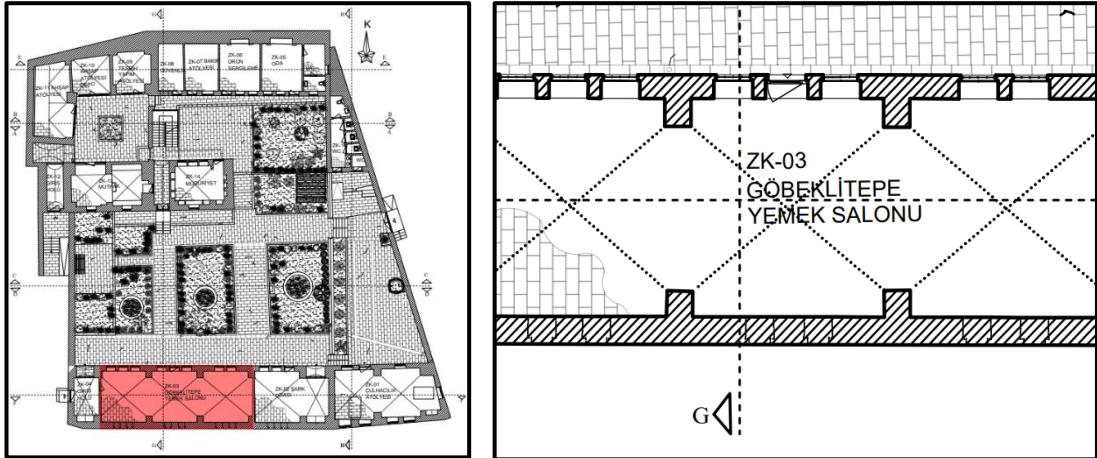
Şekil 4.21 ZK-02 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.22 ZK-02-Şark Odası iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

ZK-03 Göbeklitepe yemek salonu

Avlunun güneyinde yer alan oda ZK-02 ile bitişik devam etmektedir. Günümüzde belediyenin kullanımında olan yapıda bu birim çeşitli etkinliklerde kullanılmak üzere yemek salonu olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.23). Odaya kuzey duvarında bulunan, yüksekliği 1.90 m genişliği 0.90 metre olan tek kanatlı ahşap kapıdan girilmektedir. Odanın kuzeyde bulunan avluya bakan yedi kemerli penceresi ve üç küçük dikdörtgen penceresi, güneydeki sokağa bakan düz lentolu dört penceresi bulunmaktadır. Odanın boyutları 15.29 x 5.15 m, tavan yüksekliği 4.10 m'dir. Odayı çevreleyen duvarlar ve zemin kesme taştan yapılmıştır. Odanın üstü üç çapraz tonoz ile örtülüdür ve tonozların içi sıvalıdır. Odanın batı duvarında ZK-04 numaralı giriş holüne açılan 1.90x0.90 ölçülerinde tek kanatlı ahşap bir kapısı bulunmaktadır (Şekil 4.24).

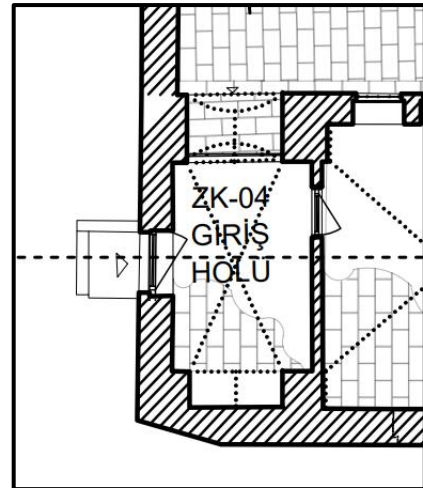
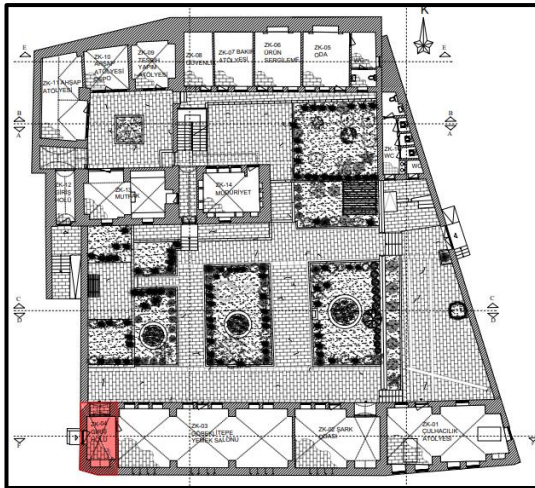
Şekil 4.23 ZK-03 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.24 ZK-03-Göbeklitepe Yemek Salonu iç mekan görünümü (Yazar arşivi,2022)

ZK-04 giriş holü

Yapının bu bölümü avlunun güneybatı köşesinde bulunup ZK-02'deki tonozlu girişin simetriğidir (Şekil 4.25). Camekanlı girişin karşısında ocak nişi bulunur. Bu bölümde yapının batısında bulunan sokağa açılan tek kanatlı alüminyum kaplama ahşap bir kapı ve bu kapının üzerinde küçük bir pencere bulunmaktadır. Doğuda ise bitişindeki yemek salonuna geçişi sağlayan tek kanatlı ahşap bir kapısı bulunmaktadır. ZK-04 ve ZK-03 numaralı birimleri birbirinden ayıran duvarın kalınlığı 0.18 m'dir. Diğer duvarların kalınlığı ise ortalama 0.60 m'dir. Mekanı çevreleyen duvarlar ve zemin kaplaması kesme taştan yapılmıştır. Üst örtüsü tek bir çapraz tonozdur ve ve tonozun içi sıvalıdır (Şekil 4.26).

Şekil 4.25 ZK-04 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

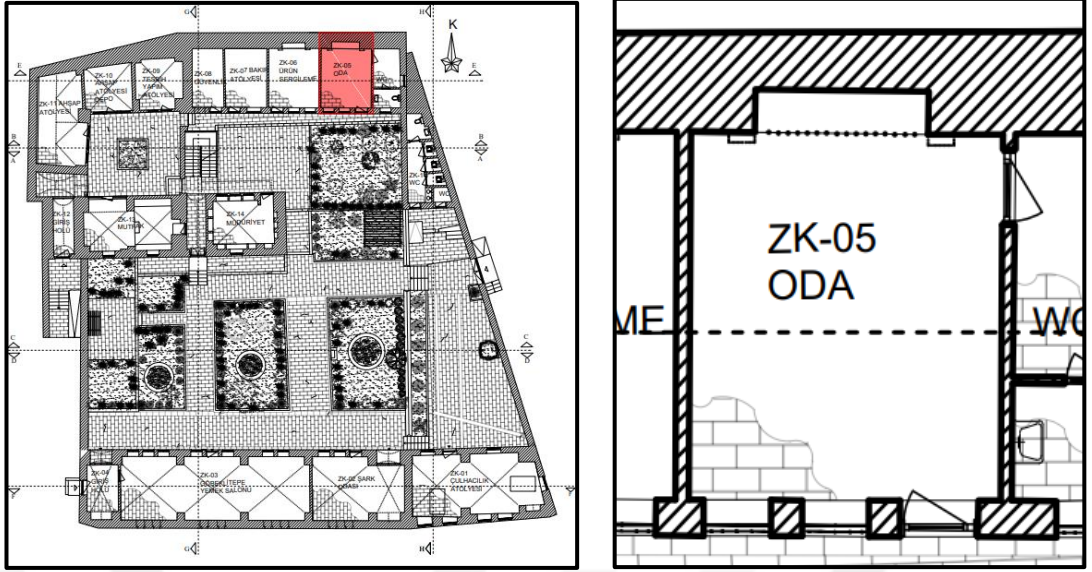
Şekil 4.26 ZK-04-Giriş holü dışardan ve avludan girişleri (Yazar arşivi, 2022)

Avlunun kuzey bölümü 1.14 m yüksektedir ve bu bölüme dört basamakla çıkılmaktadır. Avluyu kuzeyde sınırlandıran tek katlı kütleinin kuzeydoğu köşesinde ZK-05 nolu oda bulunmaktadır;

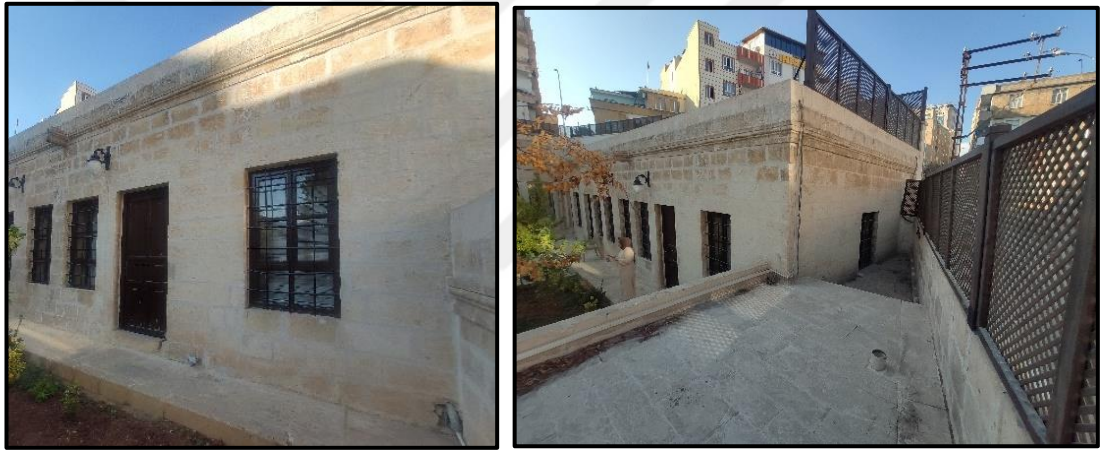
ZK-05 oda

Odaya güney duvarında bulunan 1.00 x 2.10 ebatında tek kanatlı ahşap kapıdan girilmektedir. Odada güneydeki avluya bakan dikdörtgen formlu iki pencere ve kapının karşısında kemerli bir ocak nişi bulunmaktadır (Şekil 4.27).

Odanın ölçüleri 4.07 x 4.82 m'dir. Odanın doğu duvarında bulunan tuvalete açılan bir geçiş mekanı bulunmaktadır. Bu mekanın doğu duvarında 1922'den sonra yapılan işlev değişiklikleri nedeniyle eklendiği düşünülen ZK-15 wc biriminin damına bakan bir pencere bulunmaktadır. Buradan tuvalete camekanlı bir kapıdan geçilmektedir. Tuvalet bölümünde de güneydeki avluya bakan dikdörtgen formlu bir pencere bulunmaktadır. Tuvalet ve geçiş mekanının ölçüsü 4.78 x 2.19 m'dir. Odanın örtüsü betonarmedir. Odayı çevreleyen duvarlar ve zemin kaplaması kesme taştan yapılmıştır. Tavan yüksekliği 3.34 m'dir (Şekil 4.28).

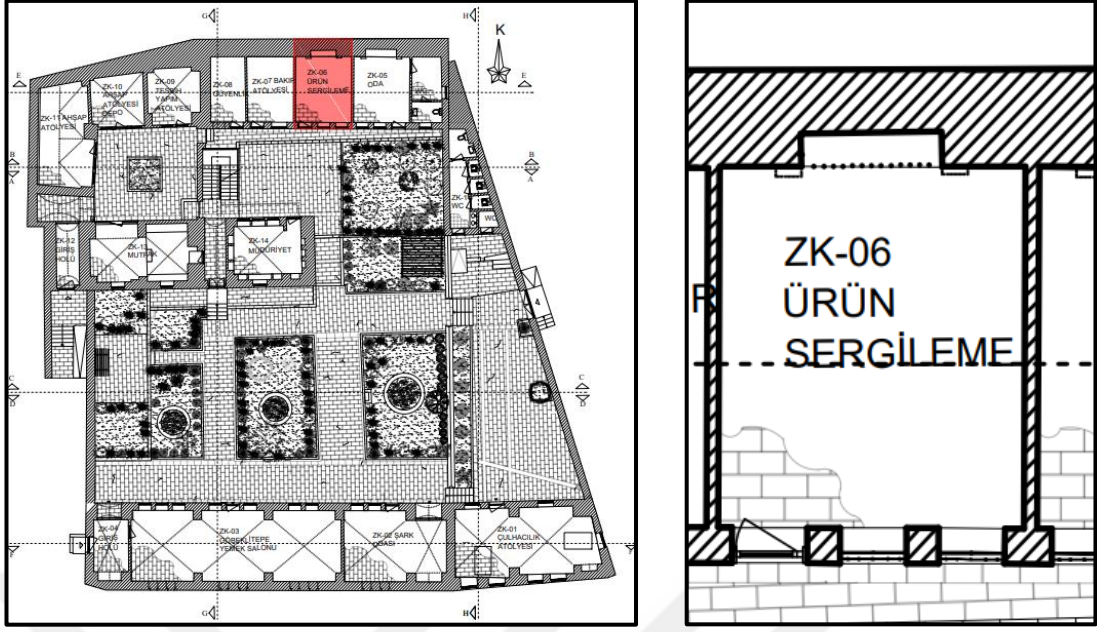
Şekil 4.27 ZK-05 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.28 ZK-05 oda cephe görünümleri (Yazar arşivi, 2022)

ZK-06 ürün sergileme odası

Odaya güney cephesinden 1.00x 2.10 ebatlarında tek kanatlı ahşap bir kapıyla girilmektedir. Yine güney duvarında kapının doğusunda ahşap kanatlı dikdörtgen formlu iki pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerde demir parmaklıklar kullanılmıştır. Kapının karşısında, kuzey duvarında bir adet kemerli ocak nişi mevcuttur. Odanın ölçüleri 4.79 x 4.09 m, tavan yüksekliği 3.37 m'dir. Odayı çevreleyen duvarlar ve zemin kesme taş, üst örtüsü ise betonarmedir. Bu odada Geleneksel El Sanatları Merkezi'nde üretilen ürünler sergilenmektedir (Şekil 4.29 ve Şekil 4.30).

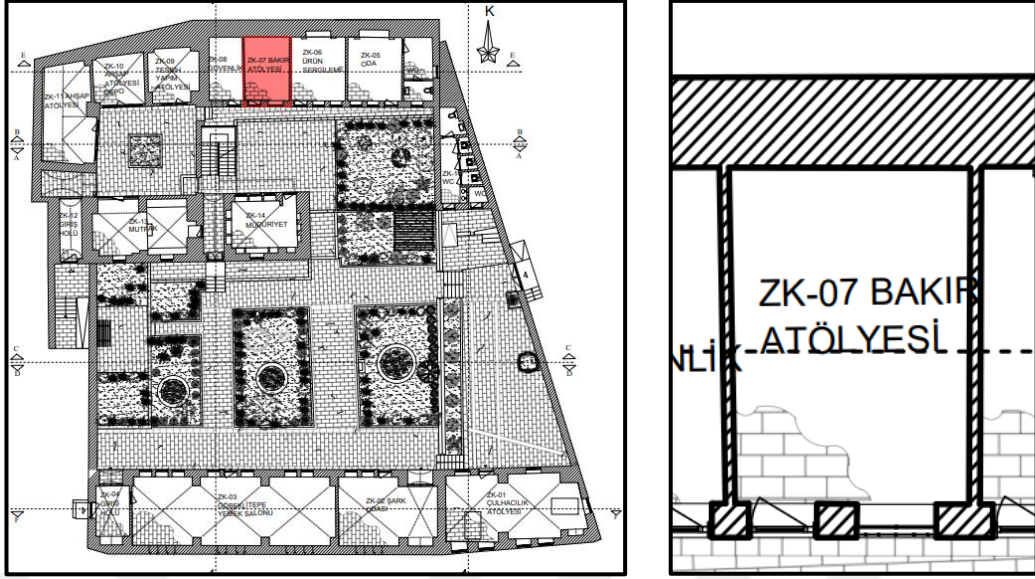
Şekil 4.29 ZK-06 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.30 ZK-06 ürün sergileme odası iç mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

ZK-07 bakır atölyesi

Yapının avlusunu kuzeyde sınırlandıran odalardan üçüncüsü ZK-07 bakır atölyesidir. Burada geleneksel tekniklerle bakır ürünler üretilmektedir. Odaya Güney cephesinde bulunan 1.00 x 2.10 ölçülerinde tek kanatlı ahşap bir kapıdan girilmektedir. Güney duvarında avluya bakan bir adet penceresi bulunmaktadır. Odanın ölçüleri 4.75 x 3.40 m'dir. Betonarme üst örtülü odanın tavan yüksekliği 3.40 m'dir. Odayı çevreleyen duvarlar ve zemin kaplaması kesme taş malzemeden yapılmıştır (Şekil 4.31 ve Şekil 4.32).

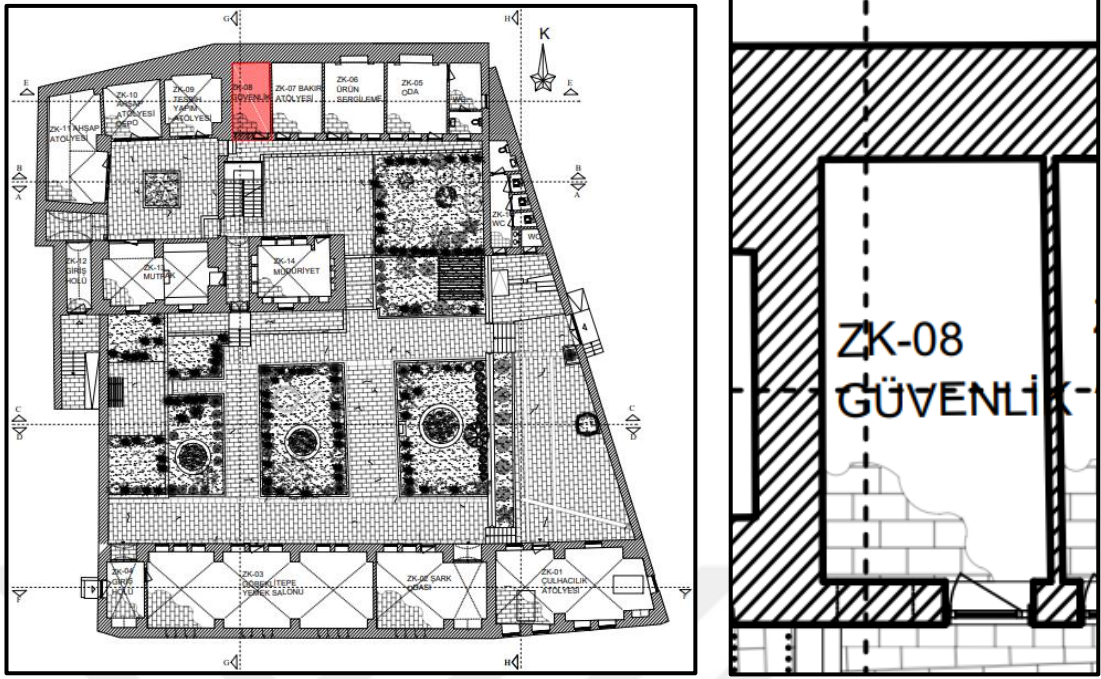
Şekil 4.31 ZK-07 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.32 ZK-07 bakır atölyesi iç mekan fotoğrafları (Yazar arşivi,2022)

ZK-08 güvenlik

Yapının güncel işlevi gereği güvenlik ihtiyacını karşılamak amacıyla çalışan güvenlik görevlisi için ayrılmış mekandır. Ancak mevcut durumda depo olarak kullanılmaktadır. Odaya Güney duvarından 1.00 x 2.10 ebatlarında tek kanatlı ahşap bir kapıdan girilir. Avluya bakan Küçük bir penceresi bulunmaktadır. Odanın ölçüleri 4.76 x 2.53 m'dir. Tavan yüksekliği 3.40 m'dir. Odanın zemini ve odayı çevreleyen duvarlar düzgün kesme taştan yapılmıştır. Odanın üst örtüsü betonarme düz damdır (Şekil 4.33).

Şekil 4.33 ZK-08 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

ZK-09'a geçerken 1.kata çıkan merdivenlerin böldüğü avlunun diğer tarafına merdivenin iki yanında bulunan kapılardan çıkılır (Şekil 4.35). İki basamakla çıkılan avlunun bu bölümü 0.32 m yüksektedir.

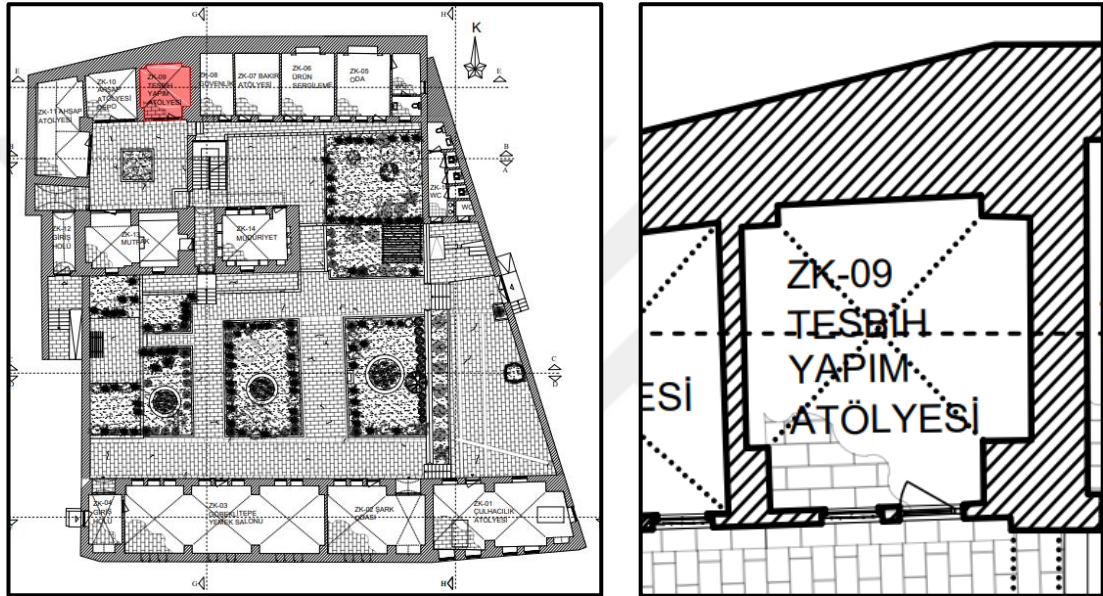

Şekil 4.34 Avluyu bölen merdiven ve geçiş kapıları (Yazar arşivi, 2022)

Avlunun bu son bölümünde yapının kuzeyindeki oda sırasının devamında bulunan ;

ZK-09 tesbih atölyesi

Yapının bu bölümüne güney duvarından 0.90 x 2.04 m ebatlarındaki tek kanatlı ahşap kapı ile girilir. Yine avluya bakan güney cephesinde 0.82 x 1.50 ebatlarında tek bir penceresi bulunur. Odanın ölçüleri 4.11 x 3.84 m, üst örtüsü çapraz tonozdur. Odanın tavan yüksekliği 3.59 m'dir. Odayı çevreleyen duvarlar ve zemin kesme taştır. Yapının bu biriminde geleneksel yöntemlerle tesbih üretimi yapılmaktadır (Şekil 4.35 ve Şekil 36).

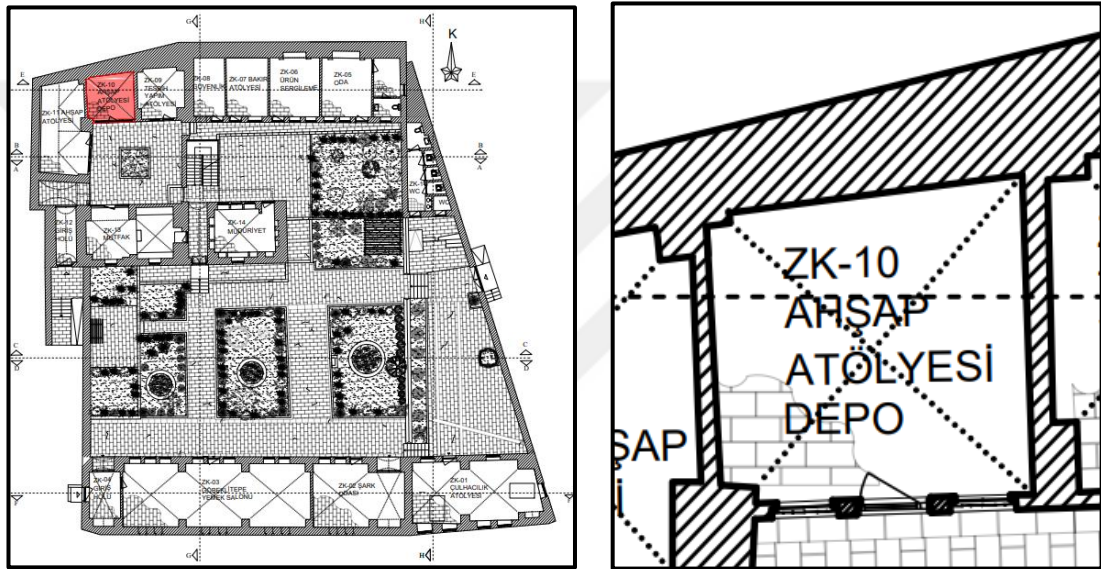
Şekil 4.35 ZK-09 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.36 ZK-09 tesbih atölyesi iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

ZK-10 ahşap atölyesi depo

Yapının bu birimine avluya bakan güney duvarından 0.90 x 2.04 ebatlarında tek kanatlı ahşap bir kapı ile girilir. Avluya bakan cephede kapının iki yanında dikdörtgen formlu birer pencere bulunmaktadır. Odanın ebatları 3.71 x 3.83 m'dir. Üst örtüsü tek bir çapraz tonozdur ve tavan yüksekliği 3.56 m'dir. Mekanı çevreleyen duvarlar ve zemin düzgün kesme taştan yapılmıştır. Bitişğinde bulunan ZK-11 ahşap atölyesindeki imalatlar için kullanılan ham madde ve araç-gereçlerin depolama alanı olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.37 ve Şekil 4.38).

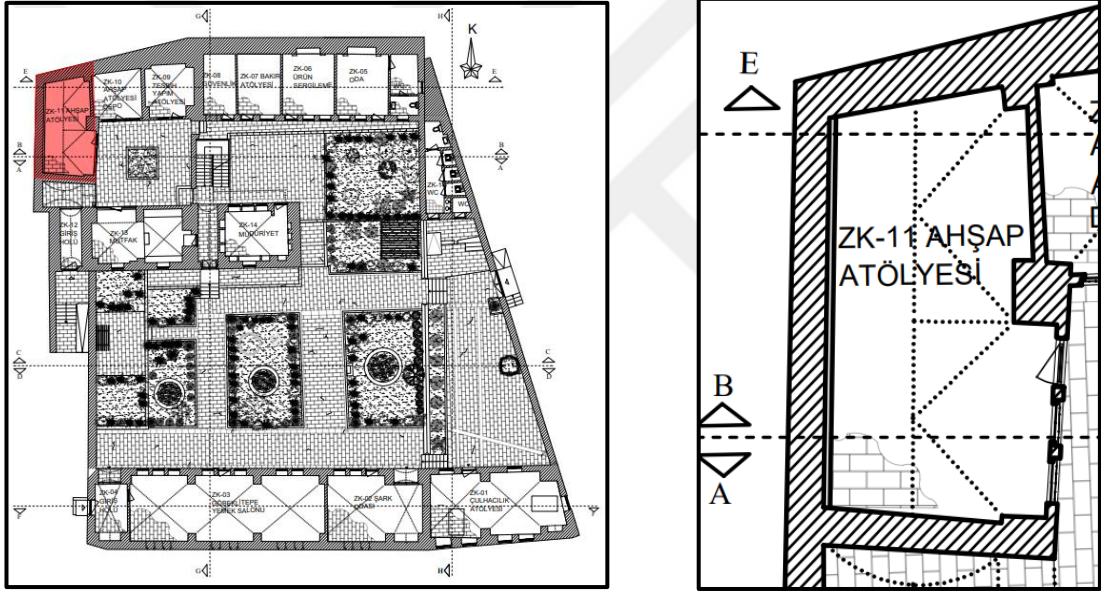
Şekil 4.37 ZK-10 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.38 ZK-10 ahşap atölyesi depo iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

ZK-11 ahşap atölyesi

Avlunun kuzeyinde bulunan son birimdir ve kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Giriş avluya bakan doğu cephesinden 0.90 x 2.05 m ölçülerinde tek kanatlı ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Aynı cephede avluya bakan iki adet düz lentolu, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Odanın üst örtüsü kuzey güney doğrultusunda uzanan bir beşik tonoz ile kesişen iki adet çapraz tonozdan meydana gelmiş kendine özgü bir forma ve yapım yöntemine sahiptir. Odanın ölçüleri 7.40 x 4.01 m’dir. Tavan yüksekliği ise 3.81 m’dir. Odayı çevreleyen duvarlar ve zemin düzgün kesme taştan yapılmıştır. Oda günümüzde ahşap işçiliğinin çeşitli örneklerinin üretildiği ve sergilendiği bir atölye olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.39 ve Şekil 4.40).

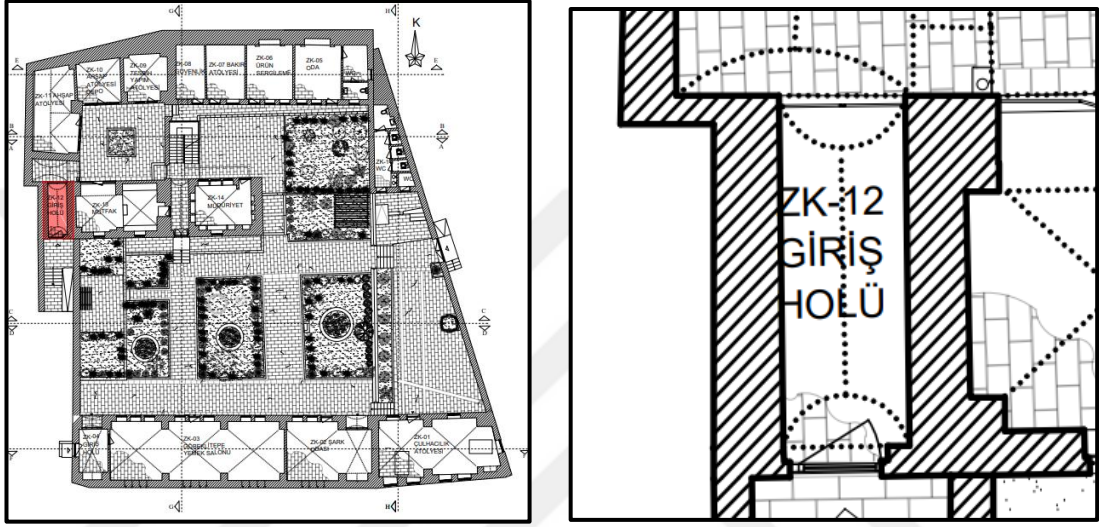
Şekil 4.39 ZK-11 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.40 ZK-11 ahşap atölyesi iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

ZK-12 giriş holü

Yapının batı duvarından dışa taşan bölümde kuzeyden tek kanatlı alüminyum kaplama ahşap bir kapı ile girilen giriş mekanıdır. Mekanın duvarları ve zemini kesme taştır. Giriş holünün ölçüleri 4.69 x 1.66 m'dir. Üst örtüsü kuzey-güney doğrultusunda uzanan beşik tonozdur. Buradan Avluya bağlanan bir eyvana ahşap camekanlı bir geçişle bağlantı sağlanmıştır (Şekil 4.41 ve Şekil 4.42).

Şekil 4.41 ZK-12 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

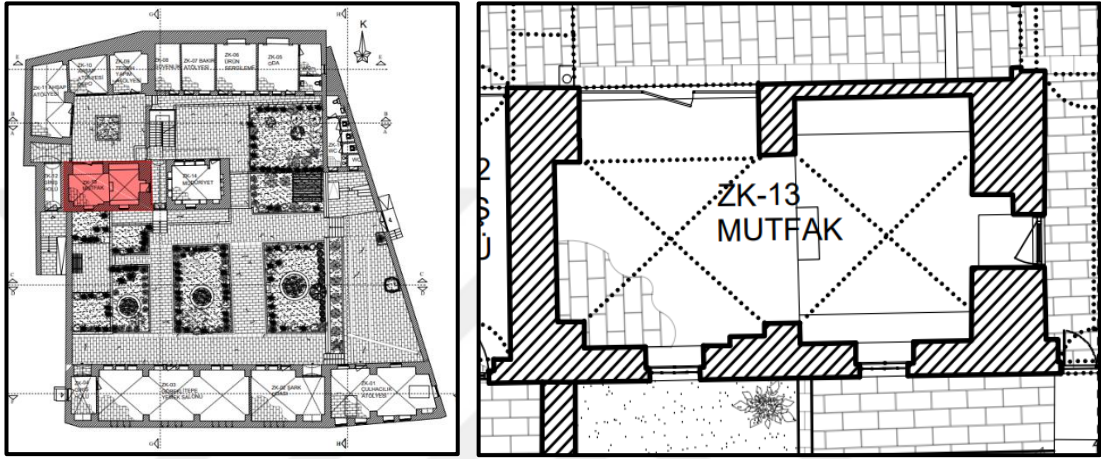

Şekil 4.42 ZK-12 giriş holü iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

ZK-13 mutfak

Yapının orta bölümüne doğru U biçiminde kıvrılan kanadında bulunan birime, kuzeyinde bulunan avludan girilen ahşap camekanlı bir girişle girilir. Üst örtüsü iki çapraz tonozdan meydana gelen odada güneydeki avluya bakan kemerli iki pencere

bulunmaktadır. Oda her biri bir çapraz tonozla sınırlanan iki farklı kotta bulunmaktadır. İki basamak ile 0.31 metre altta bulunan kotta inilmektedir. Burada odanın güney cephesinde bulunan beşik tonuzlu geçiş koridoruna açılan ahşap bir kapı bulunmaktadır. Oda duvarları ve zemini kesme taştan yapılmıştır. Oda ölçüleri 7.10 x 4.17 m'dir. Bu mekanın alt kotunda kuzey ve güney duvarlarında muhtesem tezgahlar bulunmaktadır (Şekil 4.43 ve Şekil 4.44).

Şekil 4.43 ZK-13 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.44 ZK-13 mutfak iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

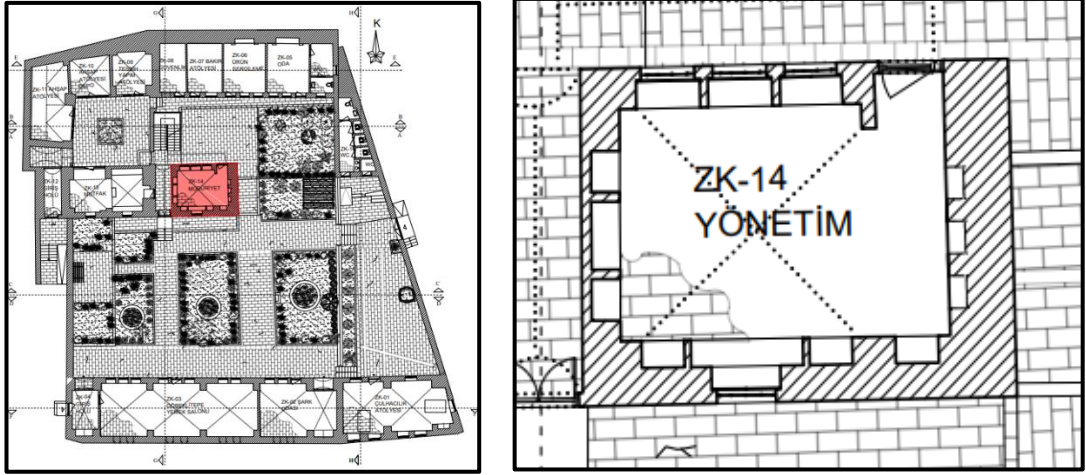
ZK-13 Mutfak ve ZK-14- Yönetim arasında bulunan beşik tonozla örtülü koridor ile kuzeyde ve güneyde bulunan avlular arasında yapının içinden bir bağlantı sağlanmıştır. ZK-13 Mutfak mahalinden bu koridora açılan bir kapı bulunmaktadır (Şekil 4.45).

Şekil 4.45 ZK-13 Mutfak ile ZK-14 Yönetim arasından geçen ve avlular arasında bağlantı sağlayan beşik tonozlu koridor (Yazar Arşivi, 2022)

ZK-14 yönetim

Yapının ortasındaki iki katlı bölümünün doğusunda zemin katta bulunan avludan mekana kuzey duvarında bulunan tek kanatlı, kemerli, 0.95 x 2.00 m ebatlarındaki ahşap kapıdan girilir. Odanın üst örtüsü çapraz tonozdur. Güney duvarında kemerli büyük bir niş ve nişin içerisinde bir pencere bulunur. Aynı duvarda üç adet dikdörtgen formlu niş ve zemine yakın iki adet küçük niş bulunmaktadır. Batı duvarında ise ortada bir adet kemerli büyük niş ve iki yanında dikdörtgen formlu birer niş konumlanmaktadır. Kuzey duvarında sıralanmış kuzeydeki avluya bakan üç adet kemerli pencere bulunur. Doğu duvarında ise zemine yakın konumlanmış üç küçük niş olduğu görülmektedir. Odanın yaklaşık ölçüleri 4.93 x 3.51 m'dir. Odayı çevreleyen duvarlar ve zemin kesme taştan yapılmıştır (Şekil 4.46 ve Şekil 4.47).

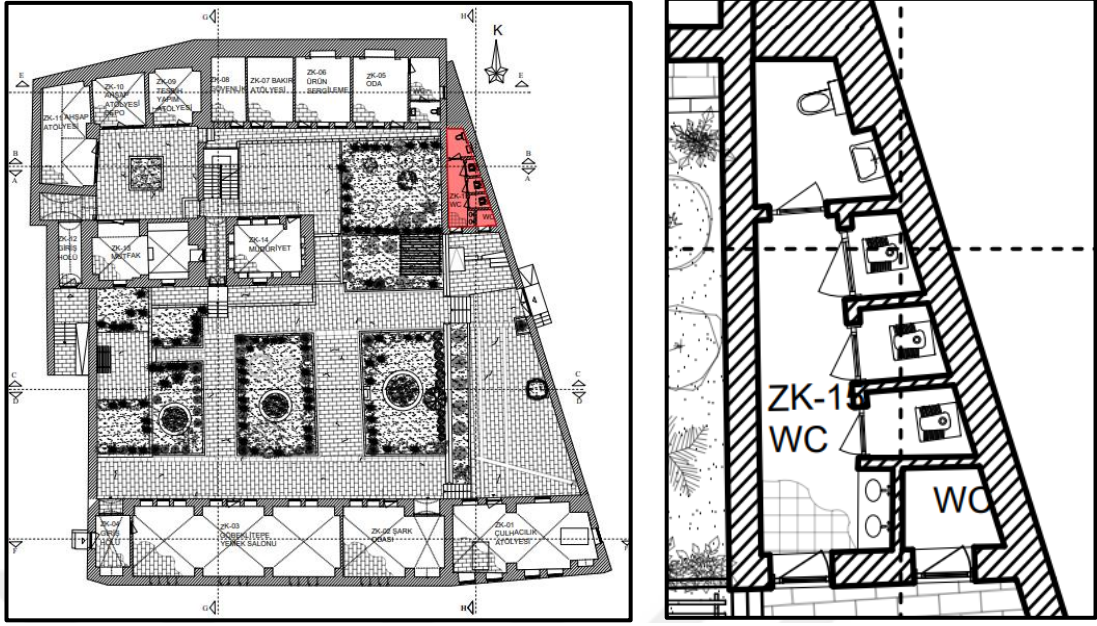
Şekil 4.46 ZK-14 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.47 ZK-14 yönetim odası iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

ZK-15 wc

Yapının kuzeydoğu köşesinde avlunun en alt kotunda konumlanan bölüme tek kanatlı pvc bir kapı ile girilmektedir. Yapının güncel fonksiyonu gereği oluşan wc ihtiyacına cevap verecek şekilde beş birime ayrılmış ve her birimin havalandırma penceresi avlunun doğu duvarından açılmıştır. Wc birimlerinde zemin ve duvarlar seramik kaplama, kapıları pvc'dir. Ancak koridorda duvarlar kesme taştan yapılmıştır. Bu bölümün üst örtüsü betonarmedir (Şekil 4.48 ve Şekil 4.49).

Şekil 4.48 ZK-15 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

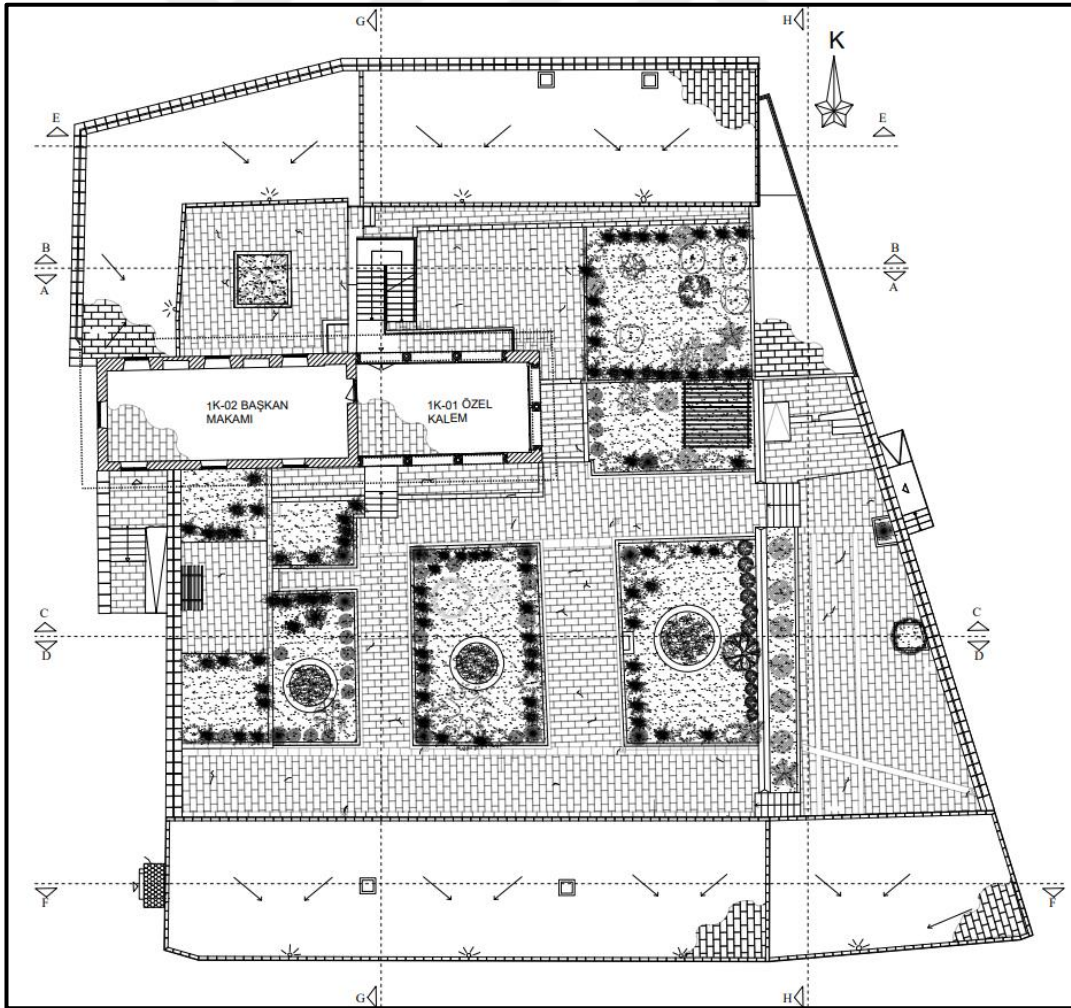
Şekil 4.49 ZK-15 wc iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

4.3.2 Birinci kat planı

Avlunun ortasında bulunan iki katlı bölümün (Şekil 4.50) üst katına çift kollu bir merdiven ile çıkılarak taş konsollarla taşınan 1.00 x 7.00 ölçülerindeki taş gezeneye varılmaktadır. Bu gezenekten sade sütunlara binen kemerlerle çevrelenmiş, ahşap camekanlarla kapatılmış 1K-01 numaralı yapı bölümüne giriş yapılır. 1K-01 ve 1K-02 yapının güncel fonksiyonunda başkan odası ve özel kalem odası olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.51).

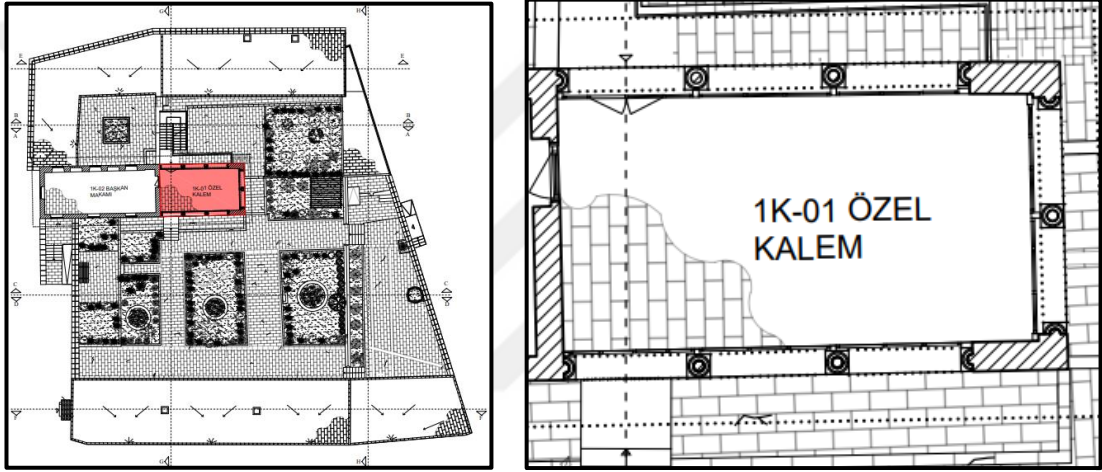
Şekil 4.50 Yapının iki katlı bölümünün ve merdivenlerin doğudan görünüşü (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.51 Birinci kat planı (Yazar arşivi, 2022)

1K-01 özel kalem

Yapının bu bölümüne güneyde bulunan üç adet kemerin yanyana dizilmesi ve ahşap camekanlarla kapanması ile meydana gelen cephede bulunan kapıdan girilmektedir. Oda kuzey ve güney duvarında üç , doğu duvarında da iki adet kemerle geçilen açıklığın camekanla kapatılması ile meydana gelmiştir. Batıda ise odayı komşu birim ile ayıran bir duvar bulunmaktadır. Bu duvarda bitişik mekana geçişi sağlayan tek kanatlı ahşap bir kapı bulunmaktadır. Üst örtüsü ahşap strüktürlü kırma çatıdır. Çatı iç taraftan ahşap asma tavanla kaplanmıştır. Odanın ölçüleri 7.63 x 4.05 m’dir. Odanın zemini kesme taştır (Şekil 4.52 ve Şekil 4.53).

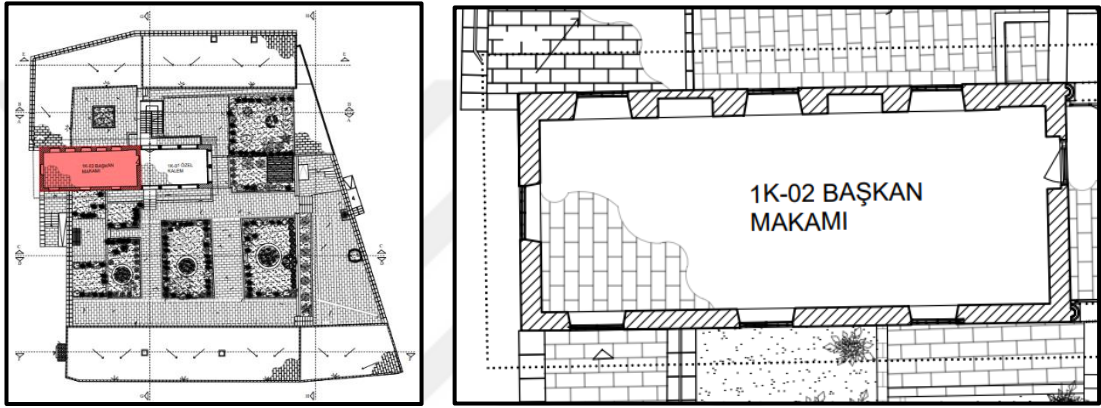
Şekil 4.52 1K-01 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.53 1K-01 özel kalem odası iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

1K-02 başkan odası

Odaya doğu duvarında bulunan özel kalem odasından açılan tek kanatlı ahşap bir kapı ile girilir. Odanın kuzey duvarında üç, güney duvarında üç ve batı duvarında bir pencere olmak üzere toplam yedi penceresi bulunur. Kuzey duvarında bir pencere bir niş olacak şekilde yerleşmiş iki adet dikdörtgen formlu niş bulunmaktadır. Odanın ölçüleri 10.65 x 4.09 m’dir. Odanın üst örtüsü içeriden ahşap asma tavan ile kapatılmış kiremit kaplamalı ahşap strüktürlü kırma çatıdır. Odanın duvarları ve zemini düzgün kesme taştan yapılmıştır (Şekil 4.54 ve Şekil 4.55).

Şekil 4.54 1K-02 nolu mekan planı (Yazar arşivi, 2022)

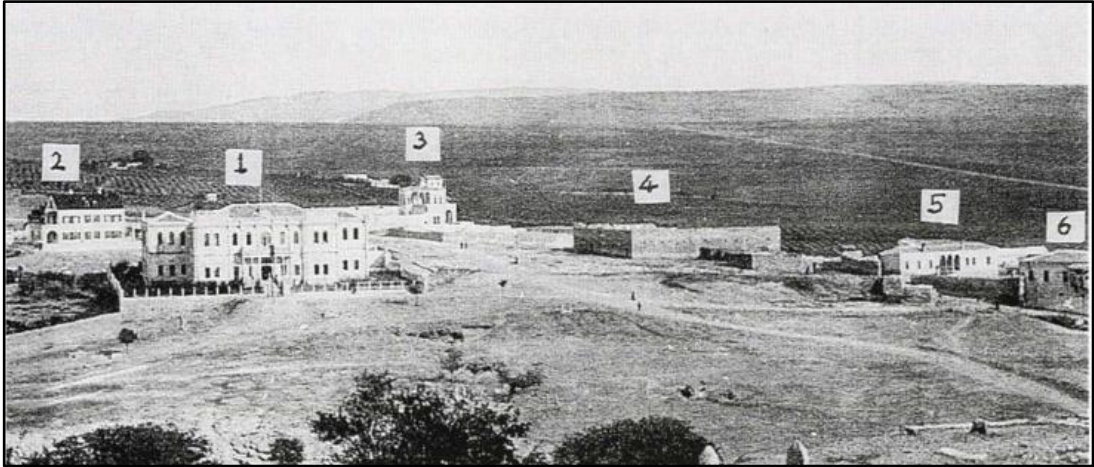
Şekil 4.55 1K-02 başkan odası iç ve dış mekan fotoğrafları (Yazar arşivi, 2022)

4.4 Yapının Malzeme ve Yapım Özellikleri

İsviçre Misyoner Hastanesi düzgün kesme taştan, geleneksel yığma yapı sistemi ile yapılmıştır. Kullanılan taş Şanlıurfa’nın geleneksel yapı malzemesi olan kalker(kireç)

taşıdır. Yapının zemin katında bulunan tonozlar sıralı moloz taştan örülmüştür. Yapının dış duvar kalınlığı genellikle 0.60-0.80 metre arasında değişirken kuzey duvarında bu değerin 1 metreyi aştığı görülmektedir.

Kapı ve pencereler ahşap malzemeden, pencere parmaklıkları ve merdiven korkulukları demir malzemeden yapılmıştır. Yapının avlusunun çevresini saran tek katlı bölümlerin üst örtüsü taş kaplamalı düz dam iken, ortadaki iki katlı bölümün üst örtüsü ahşap strüktürlü kırma çatıdır. Kırma çatılı yapılar Şanlıurfa mimarisinde İsviçre Misyoner Hastanesi'nin de yapıldığı dönem olan, 19. yüzyılın sonlarından itibaren görülmektedir. Konum ve yapılış tarihi olarak İsviçre Misyoner Hastanesine yakın olan; Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı, Dr. Andreas Vischer'in evi (günümüze ulaşmamıştır), Millet Hastanesi, Kürkçüzade Osman Efendi Konağı (günümüze ulaşmamıştır) gibi yapılarda da ahşap strüktürlü kırma çatı örnekleri görülmektedir (Şekil 4.56).

Şekil 4.56 Telfitir Tepesinden Millet Hastanesine bakış, 1912 (1-Millet Hastanesi, 2-Dr. Andreas Vischer'in evi, 3- Kürkçüzade Osman Efendi Konağı, 4-İsviçre Misyoner Hastanesi, 5- Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı) (Kürkçüoğlu, 2002)

4.5.Yapının Cephe Özellikleri ve Süslemeleri

İsviçre Misyoner Hastanesi dışa kapalı bir tasarıma sahiptir. Düzgün kesme taştan inşa edilen yapının avlu duvarları ve sokağa bakan pencereleri sokak kotuna göre yüksektir (Şekil 4.57). Avluya bakan iç cephelerde ise avlu zeminine yakın ve büyük pencereler kullanılmıştır (Şekil 4.58).

Şekil 4.57 Yapının güneyindeki sokağa bakan pencereleri (Yazar arşivi,2022)

Şekil 4.58 Yapıya ait avluya bakan pencereler (Yazar arşivi,2022)

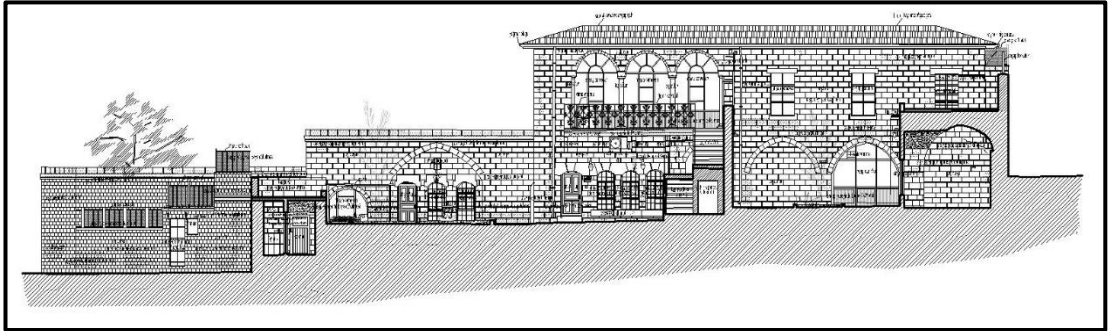
Yapının iki katlı olan orta biriminin üst katında kuzeye ve doğuya bakan cephede süslemesiz sayılabilecek kemer ve sütunlar vardır. Birinci katta 1K-02 Başkan Odasında taş lentolu, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencereler bulunur. Zemin katta bulunan kapı ve pencereler ise kemerlidir (Şekil 4.59). Zemin kattan üst kata bağlantıyı sağlayan merdivenler ile taş konsollarla taşınan gezeneğe ulaşılmaktadır (Şekil 4.60 ve Şekil 4.61). İki katlı bölümün üst örtüsü ahşap strüktürlü, kiremit kaplama kırma çatıdır (Şekil 4.62).

Şekil 4.59 İki katlı bölümün güney avlu cephesi (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.60 İki katlı bölümün kuzey avlu cephesine ait fotoğraflar (Yazar arşivi, 2022)

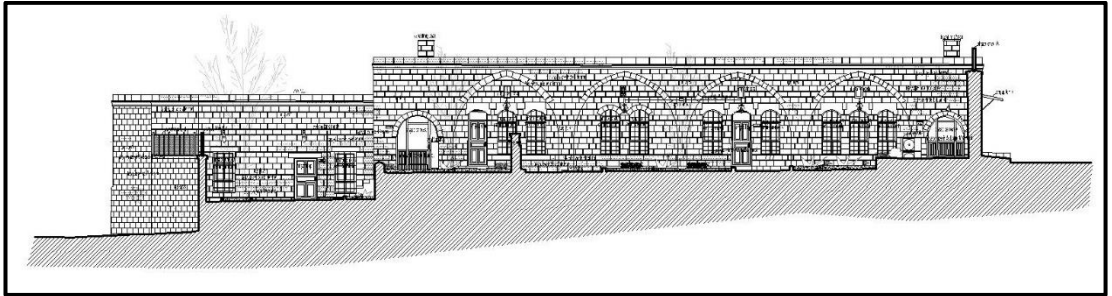

Şekil 4.61 Yapının iki katlı bölümünün kuzey avlu cephesi çizimi (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.62 Yapının iki katlı bölümünün kuzey cephesi ve çatısı (Yazar arşivi, 2022)

İsviçre Misyoner Hastanesi'nin avluya bakan tek katlı bölümünün kuzey cephesinde alt kotta ZK-01 Çulhacılık atölyesi bulunmaktadır. Devamında ZK-02 Şark odası, ZK-03 Göbeklitepe yemek salonu ve ZK-04 Giriş Holünün cepheleri bulunmaktadır. Çulhacılık atölyesinin kapı ve pencereleri düz lentolu iken üst kotta kalan diğer birimlerin kapı ve pencerelerinin kemerli olduğu görülmektedir. Üst kotta kalan birimin kendi içerisinde simetrik bir cephe organizasyonu vardır (Şekil 4.63).

Şekil 4.63 Avlunun güneyinde bulunan tek katlı bölümün kuzey avlu cephesi (Yazar arşivi, 2022)

Yapının avluya bakan tek katlı güney cephesi merdiveni taşıyan taş duvarla ikiye bölünmüştür. Duvarın doğusunda ZK-05, ZK-06, ZK-07 ve Zk-08 numaralı odaların cephesi, batısında ise ZK-09 ve ZK-10 numaralı mahallerin cephesi bulunmaktadır. Bu cephede bulunan kapı ve pencereler dikdörtgen formlu ve düz lentoludur (Şekil 4.64).

Şekil 4.64 Avlunun kuzeyinde bulunan tek katlı bölümün güney avlu cephesi (Yazar arşivi, 2022)

Avlunun batısında bulunan bölümün avluya bakan doğu cephesinde ZK-11 numaralı mahalin kemersiz kapı ve pencereleri ve ZK-12 bölümüne geçişi sağlayan beşik tonozla örtülü bölümün kemerli cephesi bulunmaktadır (Şekil 4.65).

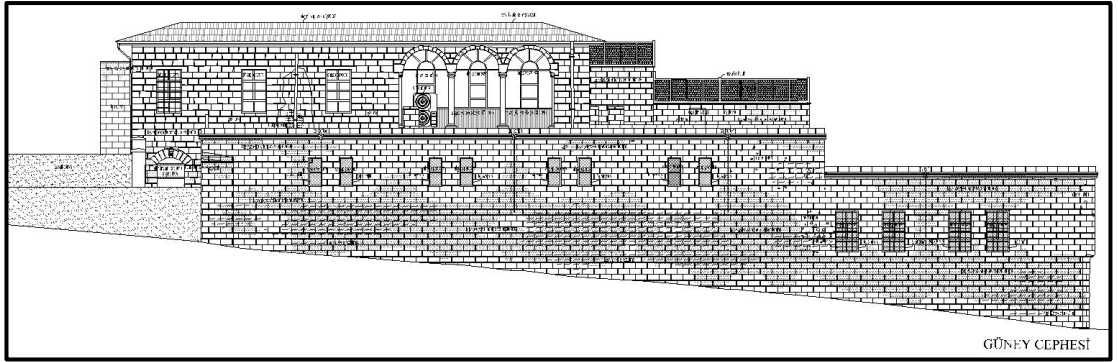
Şekil 4.65 Doğu avlu cephesi (Yazar arşivi, 2022)

Yapının tek katlı bölümlerinde damı çevreleyen bir sıra taş bordürün altında bulunan silme ve taş çörlenlerin olduğu görülmektedir (Şekil 4.66). Tek katlı bölümler için süsleme ögesi olarak yalnızca bu taş silme ve taş çörlenler gösterilebilir. Bunun dışında yapıda oldukça sade bir cephe organizasyonu gözlemlenir.

Şekil 4.66 Avluya bakan cephede yapıya ait taş silme ve çörtenler (Yazar arşivi, 2022)

İsviçre Misyoner Hastanesi'nin güney cephesinde, sokak kotuna göre yüksekte kalan pencereler ve yapının köşelerinde köşe pahları bulunur. Bu pahlar geleneksel Şanlıurfa mimarisinde farklı biçimlerle sıkça görülen bir sokaktan diğerine dönüşü sağlarken yapının köşesindeki keskin hattın yumuşatılması için tasarlanmış ve zaman içerisinde bir süsleme ögesine de dönüşmüş mimari detaylardır. Çulhacılık atölyesinin güneye bakan pencereleri güneye bakan diğer pencerelere göre daha alçakta ve büyüktür (Şekil 4.67 ve Şekil 4.68).

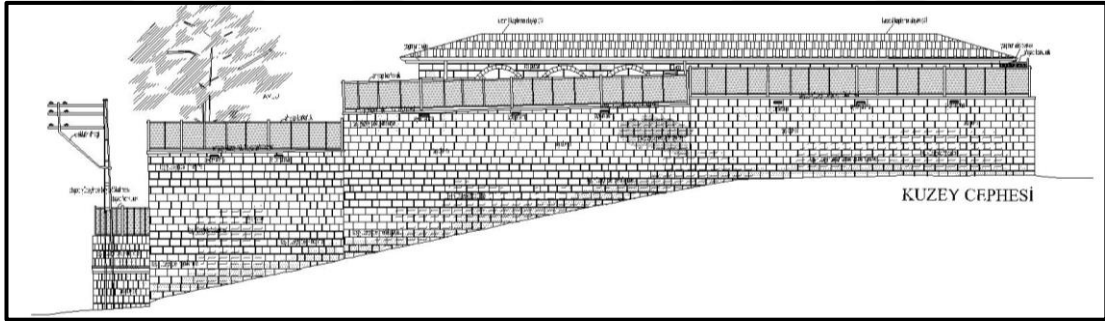

Şekil 4.67 Güney sokak cephesi (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.68 Yapının Güneyindeki sokağa bakan cephesinde bulunan köşe pahları (Yazar arşivi, 2022)

Yapının kuzey sokak cephesi sağırdır. Arazinin zaman içerisinde yükselmesinin sonucu olarak bu cephede avlu duvarları yükseltilmiş, ahşap seperatörler ile çevrelenmiştir (Şekil 4.69 ve Şekil 4.70).

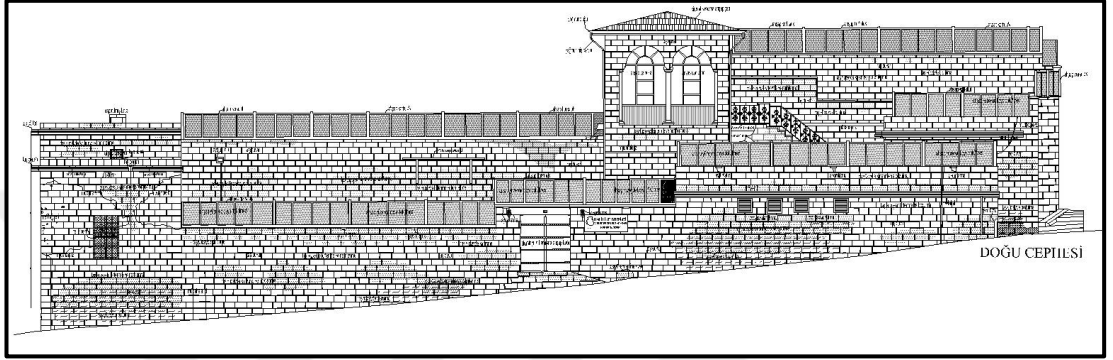

Şekil 4.69 Yapının kuzey cephe çizimi (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.70 Yapının kuzey cephe fotoğrafı (Yazar arşivi, 2022)

Doğu cephesinde avluya girişi sağlayan çift kanatlı alüminyum kaplama ahşap bir kapı bulunmaktadır. Giriş kapısının sağında wc biriminin havalandırma pencereleri ve üst kotta kalan ZK-05 numaralı mahalin cephesinin bir bölümü, solunda ise ZK- 01 Çulhacılık atölyesinin dikdörtgen formlu tek bir penceresi bulunmaktadır. Avluyu sınırlandıran duvarlar eğime göre yükselerek devam etmektedir (Şekil 4.71 ve Şekil 4.72).

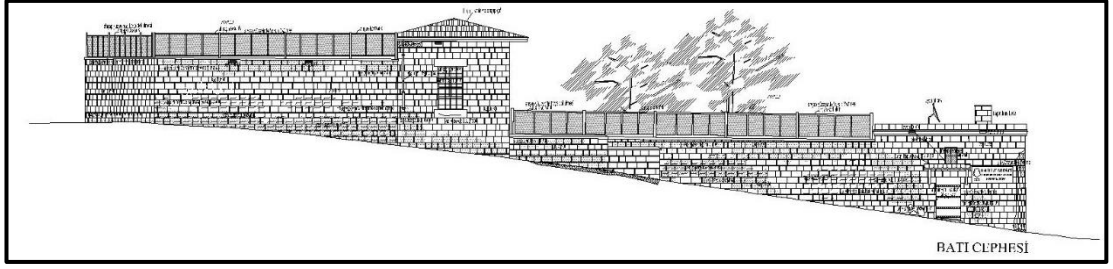

Şekil 4.71 Yapının doğu cephe çizimi (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.72 Yapının doğu cephe fotoğrafı (Yazar arşivi,2022)

Batı cephesi güneyden kuzeye doğru yükselen zeminle birlikte yükselmektedir. Bu cephede 1. katta bulunan ZK-02 başkan odasının tek penceresinin solunda cephe sağırdır ve ahşap seperatötlerle çevrelenmiştir. Sol tarafta ise avluyu sınırlandıran yüksek duvarlar ve devamında ZK-04'e açılan Alüminyum kaplama ahşap giriş kapısı ve kapının hemen üstünde küçük bir pencere bulunmaktadır (Şekil 4.73 ve Şekil 4.74).

Şekil 4.73 Yapının batı cephe çizimi (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.74 Yapının batı cephe fotoğrafı (Yazar arşivi, 2022)

4.6 Yapıda Meydana Gelen Hasarlar

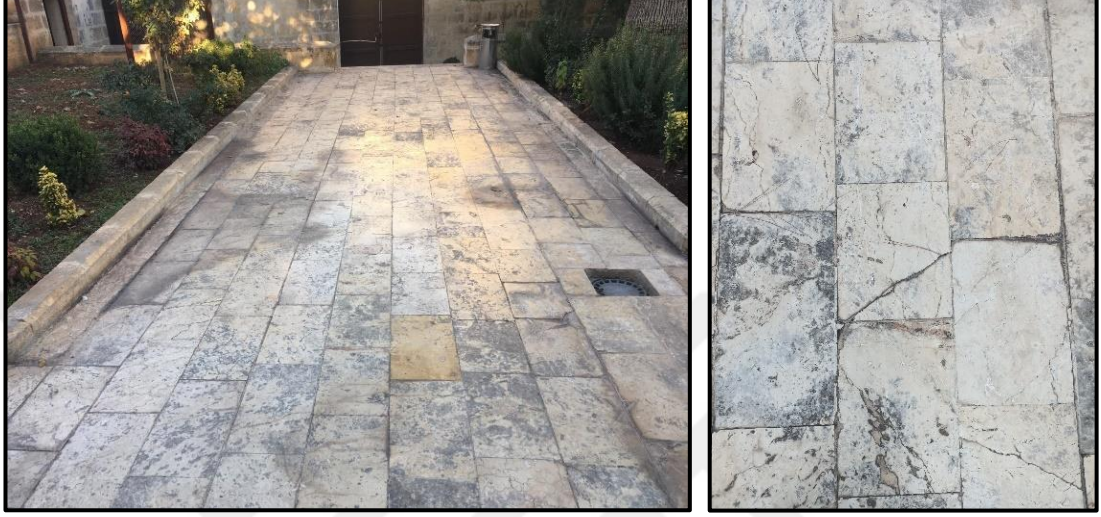
Günümüzde GESEM olarak kullanılan İsviçre Misyoner Hastanesi'nde bulunan ağır hasarlar, 2002'de yapılan restorasyon müdahaleleri ile giderilmiştir. Ancak geçirdiği restorasyon işleminden sonra geçen yirmi yıllık sürede, yapıda kullanımdan, yanlış müdahalelerden ve çevreden kaynaklı hasarlar olduğu gözlenmektedir.

Plan düzeyinde hasarlar: Yapıda daha önce yapılan restorasyon çalışmasında verilen GESEM işlevi için ZK-01 Çulhacılık atölyesinin zemininde dokuma tezgahlarının boyutlarında iki çukur açılmıştır (Şekil 4.75).

Şekil 4.75 Dokuma tezgahları (Yazar arşivi, 2022)

ZK-02, ZK-03 ve ZK-04 mahallerini bölen duvarların yeni işlev doğrultusunda sonradan örüldüğü anlaşılmaktadır. Yapının bütün mahallerinin zemininde kirlenme; avlu zeminindeki taşlarda kirlenme, nemlenme, yosunlanma, derz bozulmaları ve yer yer çatlaklar bulunmaktadır (Şekil 4.76).

Şekil 4.76 Avlu zemininde kirlenme ve çatlaklar (Yazar arşivi,2022)

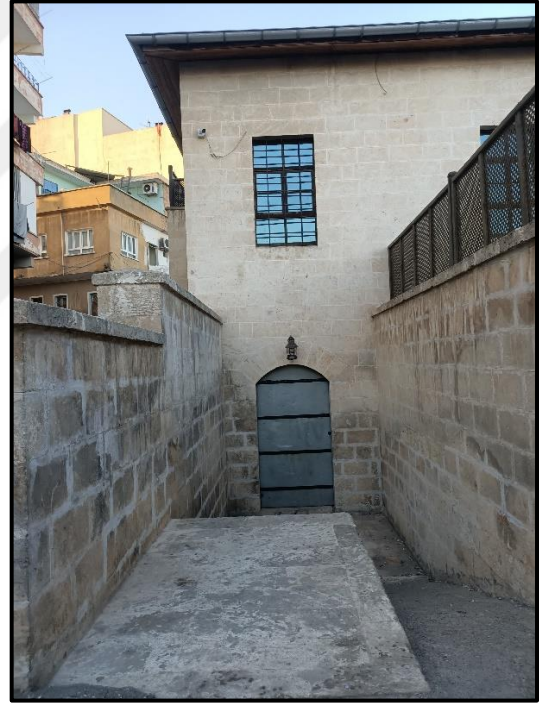
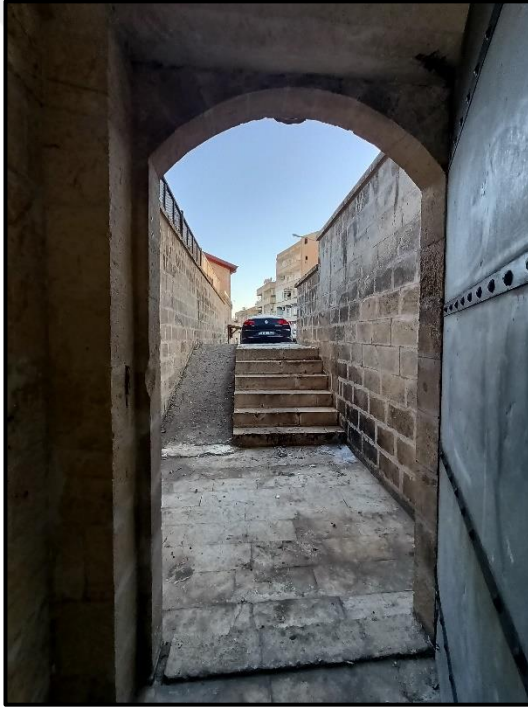
Yapının yakın çevresinde çok katlı betonarme yapılardan oluşan niteliksiz bir doku, kuzeyinde yapının cephesine bitişik merdivenli bir sokak, giriş kotunda ise niteliksiz bir wc eki bulunmaktadır (Şekil 4.77 ve Şekil 4.78). Yapının Güneye bakan giriş kapısı topografyanın zaman içerisinde yükselmesi sonucu yol kotunun altında kalmış, buraya ulaşmak için yapıya merdiven ve rampa eklenmiştir (Şekil 4.79).

Şekil 4.77 Yapının kuzeyinde bulunan merdivenli sokak ve yapıyı çevreleyen betonarme yapılar (Yazar arşivi,2022)

Şekil 4.78 Giriş kotunda bulunan wc birimi (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.79 Yol kotunun altında kalan kapıya inen merdivenler ve rampa (Yazar arşivi,2022)

Cephe düzeyinde hasarlar: Yapılan incelemelerde elde edilen verilerden ve yapıdaki izlerden anlaşıldığı üzere yapının bulunduğu topografyanın zaman içerisinde yükseldiği, dolayısıyla yapının bugünkü halinde özellikle kuzey ve batı cephelerinin önemli bir kısmının yol kotunun altında kaldığı görülmektedir. Zeminin bu kadar yükselmesinin sonucu olarak duvarlarda yoğun bir nemlenme sorunu olduğu gözlemlenmektedir. ZK-11 ahşap atölyesinin batı duvarındaki muhdes taş kaplamanın

bu nem sorununu kapatmak için yapıldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.80). Ancak bu müdahale doğru ve kalıcı bir çözüm değildir.

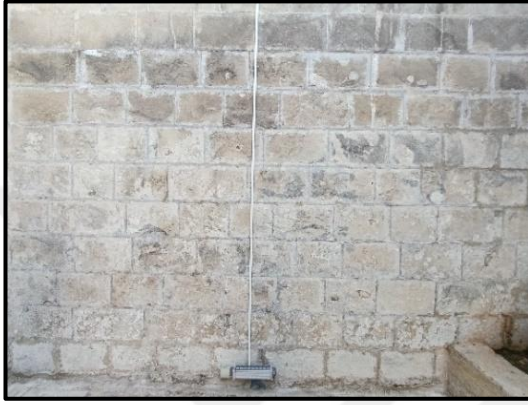
Şekil 4.80 ZK-11'in batı duvarındaki nemlenmeyi kapatmak için yapılan muhdes taş kaplama (Yazar arşivi, 2022)

Merdiven korkulukları ve pencerelerde kullanılan demir parmaklıklarda yer yer bükülmeler ve boya dökülmeleri mevcuttur. Yapının dış cephelerinde yoğun bir kirlenme ve nemlenme olduğu gözlemlenmiştir. Cephelerde daha önceki onarımlarda yapılan yanlış müdahalelerin izleri görülmektedir (Şekil 4.81). Yapının kapı, pencere doğramalarında ve avlu duvarlarının üstünü çevreleyen seperatörlerde kullanılan ahşap malzemede çatlaklar ve boya dökülmeleri vardır.

Şekil 4.81 Cephelerde kirlenme ve yanlış müdahale izleri (Yazar arşivi,2022)

Yapının iç ve dış duvarlarında cephelerinde yoğun olarak derz boşalmaları ve yanlış uygulamadan kaynaklı derz bozulmaları olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4.82). Yapının wc bölümünde pvc kapılar ve havalandırma pencereleri kullanılmış bu pencereler yapının doğu cephesini bozmuştur. Yapıda görüntü kirliliğine neden olan kablolar, klima motorları, su boruları gibi malzemeler kullanılmıştır. Yapının dış cephesinde duvar yazıları olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.83).

Şekil 4.82 Derz bozulmaları (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.83 Cephelerde görüntü kirliliği yapan kablolar, borular, havalandırma pencereleri ve duvar yazıları (Yazar arşivi, 2022)

Taşıyıcı sistemde hasarlar: Yapıda bulunan ZK-05, ZK-06, ZK-07, ZK-08 numaralı mahallerin ve wc'nin üst örtüsü betonarmedir. Yapının zemin katında bulunan çapraz ve beşik tonozlarda yapısal bir hasar bulunmamakla birlikte tonoz içlerindeki sıralı moloz taş duvar yüzeylere geleneksel Şanlıurfa mimarisine aykırı olarak kaba derz uygulandığı görülmektedir (Şekil 4.84).

Şekil 4.84 Tonoz içlerine yapılan kaba derz uygulaması (Yazar arşivi, 2022)

Yapının ortasında bulunan iki katlı bölümün üst örtüsünün taşıyıcı sisteminde gözle görülen bir hasar yoktur. Ancak çatının kiremit kaplamalarında ve yağmur oluklarında deformasyonlar olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.85).

Şekil 4.85 Yapının iki katlı bölümünün üst örtüsü (Yazar arşivi, 2022)

4.7 İsviçre Misyoner Hastanesi Restitüsü

Restitüsyon; inşa edildikten sonra değişime uğramış, kısmen veya tamamen yıkılmış yapı veya yerleşmelerin belirli bir tarihteki durumlarını arşiv verilerinden, yapıda bulunan izlerden, yapıya ait çizim ve fotoğraf gibi belgelerden yararlanılarak, çeşitli çizim ve maketlerle ifade edilmesidir (Ahunbay, 1996).

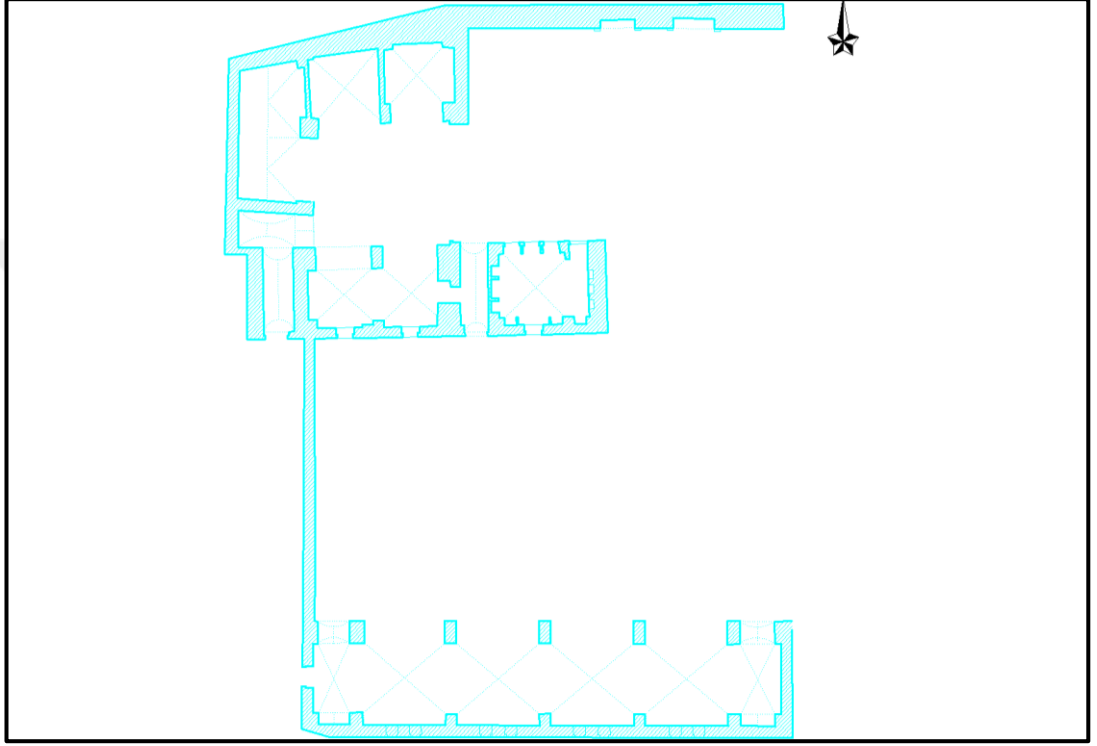
Şanlıurfa İsviçre Misyoner Hastanesi 1901 yılında Amerikan ve Alman misyonierlerin desteği ile İsviçreli misyonier hekimler tarafından kurulmuş bir hastanedir (Şekil 4.86). Hastanenin kuruluş misyonu bölgede yaşayan Hristiyan halka hizmet etmek ve onların Hristiyanlıktan kopmasına engel olmak amacıyla misyonierlik faaliyetleri yürütmek olmuştur. Hastane inşa edildiği tarihten kapatıldığı tarih olan 1922'ye kadar da bu misyon çerçevesinde faaliyet göstermiştir. Yapı birçok misyonierlik örgütünün faaliyet gösterdiği coğrafyada İsviçre misyonierlerine ait olan tek yapıdır.

Şekil 4.86 İsviçre Misyoner Hastanesi, 20. yüzyıl başı (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2022)

Hastanenin kurulduğu ilk yıllarda burada göreve başlayan Dr. Andreas Vischer'in notlarına göre yapı bir Urfa evinden bozmadır. Yapı hastane ihtiyacını karşılayacak şekilde dönüştürülmüş ve yapıya bu doğrultuda eklemeler yapılmıştır (Vischer, 1921). Bu nedenle yapının restitüsyonu “Birinci Dönem (Şanlıurfa evi olduğu dönem)” ve “İkinci Dönem (İsviçre Misyoner Hastanesi olduğu dönem)” olmak üzere iki dönemde ele alınmıştır. Yapının Şanlıurfa evi olduğu döneme ait veri bulunmadığından bu döneme ait restitüsyon çizimleri yapılırken yapının İsviçre Misyoner Hastanesi olarak kullanıldığı döneme ait fotoğraflardan yararlanılarak yapılan ikinci dönem restitüsyonu ve dönem analizinden yola çıkılmış geleneksek Şanlıurfa evi örnekleri ile karşılaştırmalı çalışmalar yapılmıştır.

Yapının dönem analizine göre yapının geleneksel Şanlıurfa evi dönemden kalma bölümleri tespit edildikten sonra (Şekil 4.88) ikinci dönem restitüsyon kararları ve çizimlerinden (Şekil 4.89) elde edilen verilerden yapının ilk dönemine referans olan bilgilerle (hastane olarak kullanıldığı döneme ait fotoğraflardaki eski-yeni doku farkı gibi) restitüsyon ikinci dönemine ait çizimler yapılmıştır.

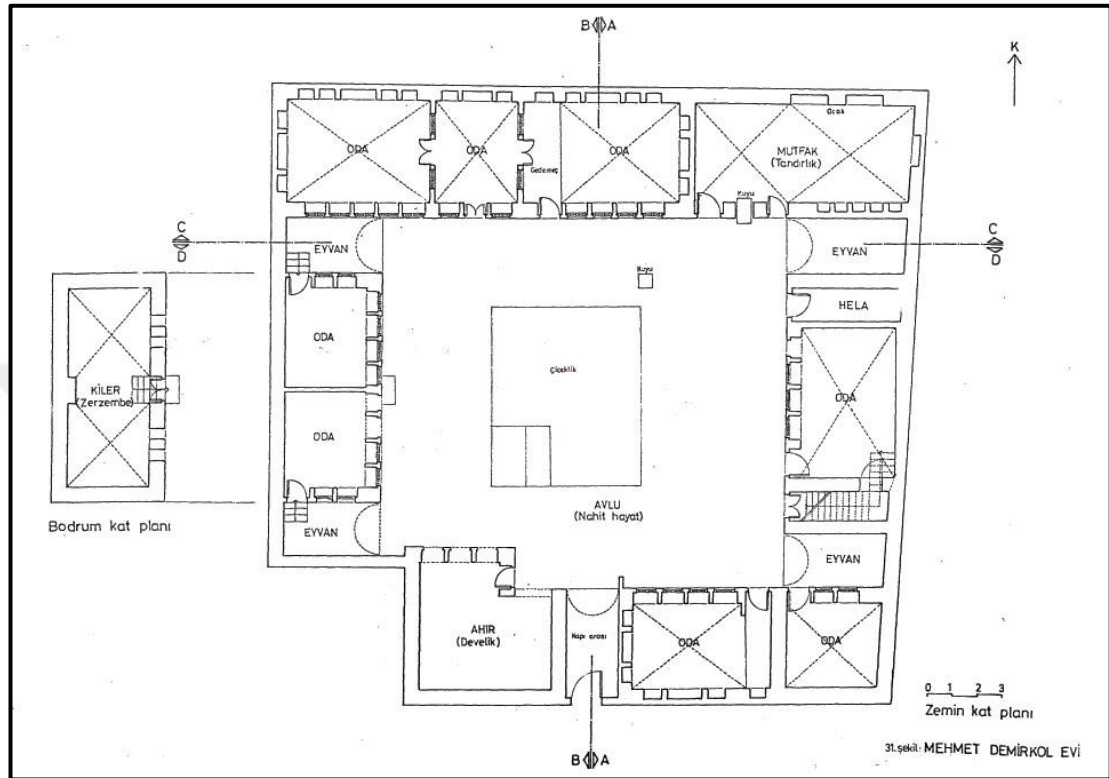
Şekil 4.88 Yapının Şanlıurfa evinden kalan kısmının zemin kat planı (Yazar arşivi,2022)

Şekil 4.89 İkinci dönem restitüsyonunda zemin kat planında yapının Şanlıurfa evi olduğu dönemde de var olduğu tespit edilen bölümler (kırmızı ile gösterilmiştir) (Yazar arşivi, 2022).

4.7.1.1 Mehmet Demirkol Evi ile karşılaştırmalı çalışma

Şanlıurfa Camikebir mahallesi Güllüoğlu sokak 17 numarada bulunan yapı kitabesine göre 1897 yılına tarihlenmektedir (Şekil 4.91) (Akkoyunlu, 1988).

Şekil 4.91 Mehmet Demirkol Evi bodrum ve zemin kat planı (Akkoyunlu, 1988)

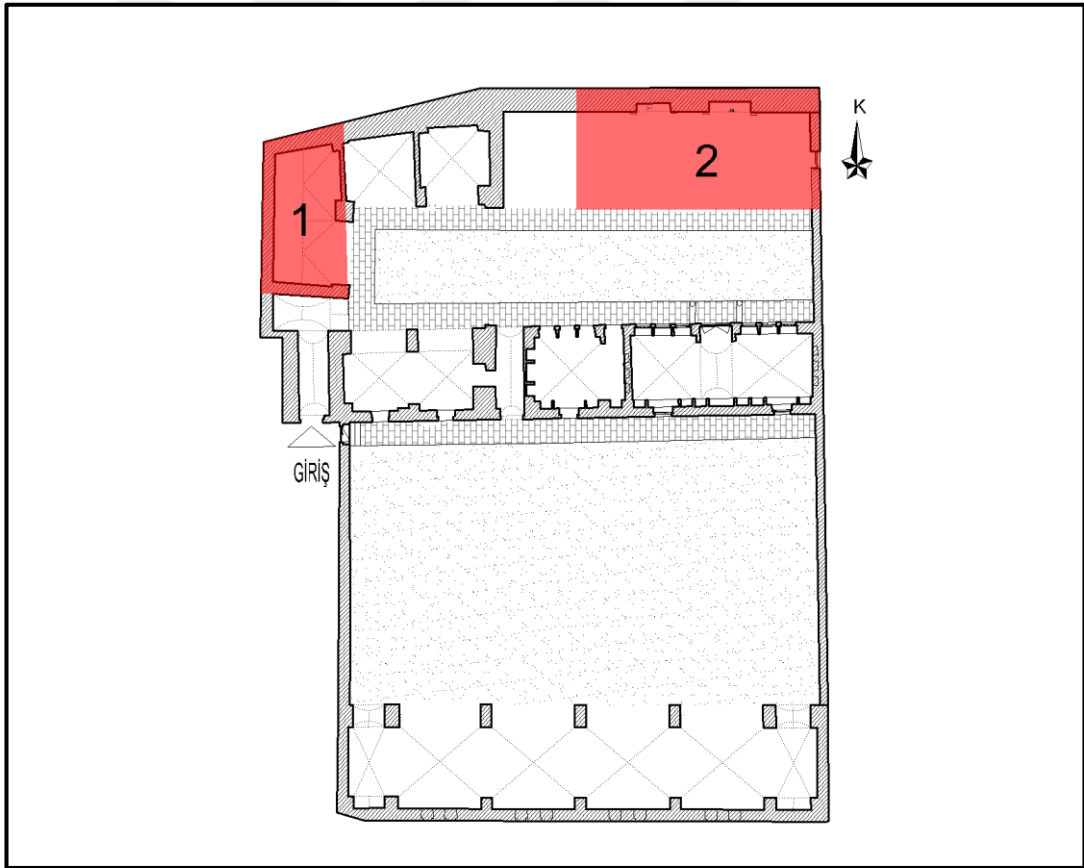
Yapıya tek giriş ile güneyden girilmekte ve beşik tonozlu ve dar bir giriş mekanına varılmaktadır. Bu giriş geniş ve ortasında çiçekliği bulunan bir avluya açılmakta ve avlu dört tarafını saran yan yana dizilmiş oda ve eyvanlarla sınırlanmaktadır. Güneyde girişin sağında iki tane çapraz tonozla örtülü oda, solunda ise ahır (develik) bulunmaktadır.

Doğuda ortada büyük ve çapraz tonozla örtülü bir oda, odanın iki yanında hela ve dama çıkan merdiven, bu bölümlerle köşedeki odaları ayırarak odalara girişi sağlayan iki eyvan yer almaktadır.

Kuzeyde iki çapraz tonozla örtülü ve iki ocak nişi ile diğer odalar göre büyükçe organize edilmiş mutfak birimi ve yanında üç adet oda konumlanmaktadır. Batıda ise ortada iki oda ve odalara girişin sağlandığı iki eyvan bulunmaktadır. Yapının bu

bölümünün altında bodrum kat planında görülen kiler (zerzembe) birimi bulunduğu için diğer bölümlere göre üst kotta bulunmakta, bu nedenle ortadaki iki odaya eyvanlarda bulunan basamaklarla ulaşılmaktadır.

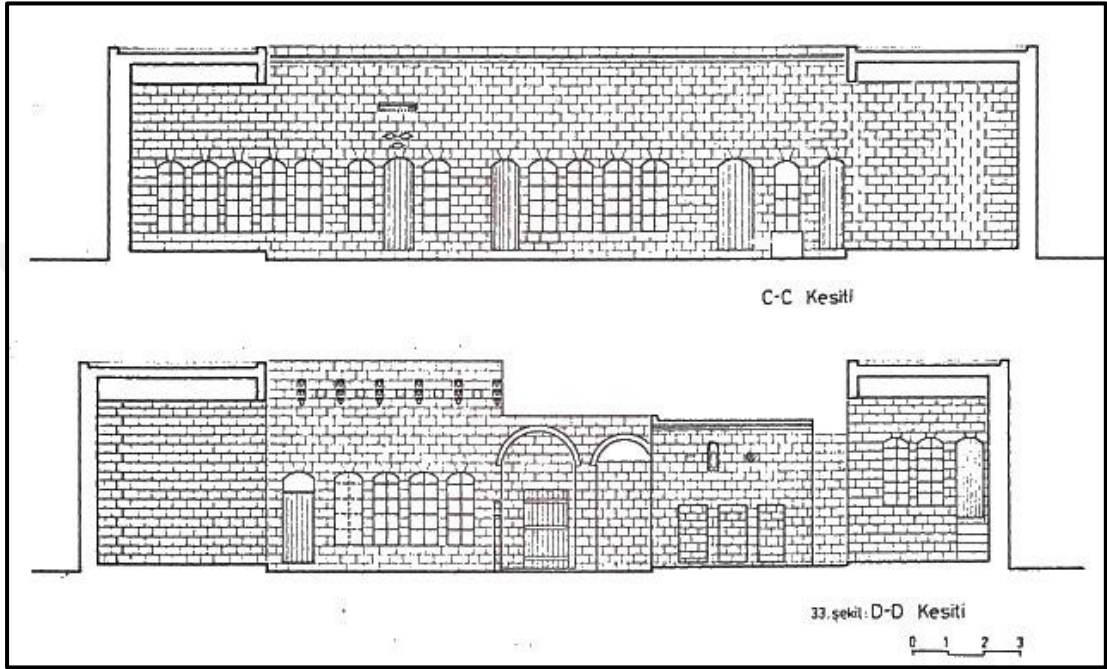
Yapı plan düzeyinde İsviçre Misyoner Hastanesinin geleneksel Şanlıurfa evi olduğu döneme ait plan taslağı ile karşılaştırılmıştır. Genel olarak pencere boşlukları, duvar kalınlıkları, tek katlı olmaları vb. iki yapıda benzerlik olan özelliklerdir. Detaylı karşılaştırmada ise 1 ile gösterilen yapı biriminin girişe yakın ve dışa kapalı olması sebebiyle, bu birimin Mehmet Demirkol Evi'ndeki ahır (develik) birimi ile aynı işleve sahip olduğu tahmin edilmektedir. Plan taslağında 2 ile gösterilen bölümde ise Mehmet Demirkol Evi'nde olduğu gibi birbirine yakın iki ocak nişinin bulunması buranın yapı geleneksel Şanlıurfa evi iken mutfak olduğunu düşündürmektedir (Şekil 4.92).

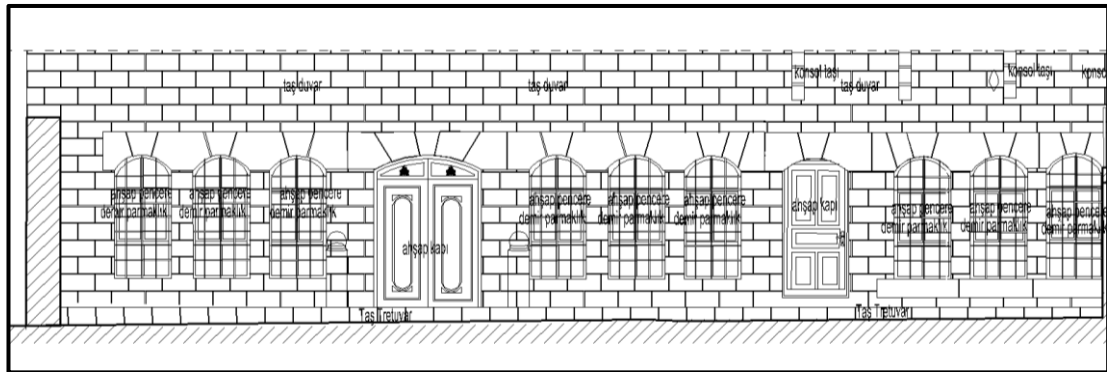
Şekil 4.92 Birinci dönem restitüsyon plan taslak çizimi üzerinden Mehmet Demirkol Evi karşılaştırması (Yazar arşivi, 2022)

İki yapının cepheleri incelendiğinde ise avluya bakan cephelerde kapı ve pencere düzeni ile kemer biçimlerinin benzerliği görülmektedir. Özellikle ikinci dönem

restitüsyon çizimlerinde yapının yıkılan doğu kanadının kuzey cephesinde görülen pencere ve kapıların, basık kemerlerin, kemer taşlarının diziliminin Mehmet Demirkol Evi'nin Avlu cepheleri ile oldukça benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir (Şekil 4.93 ve Şekil 4.94). Bu nedenle yapının birinci dönem restitüsyonunda çizilen cephelerde bu cephe organizasyonu referans alınmıştır.

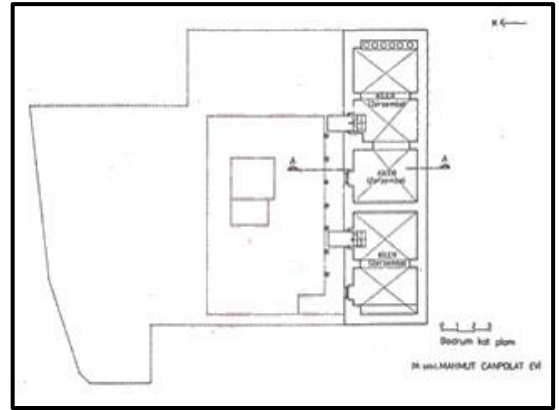
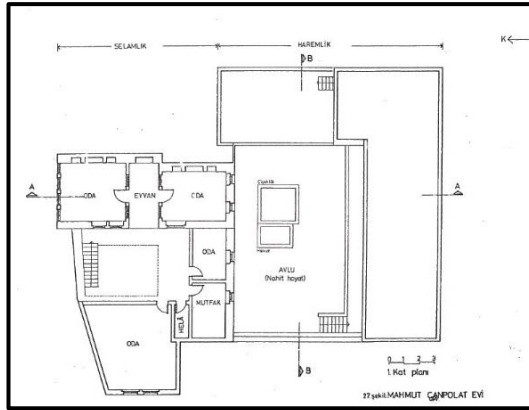
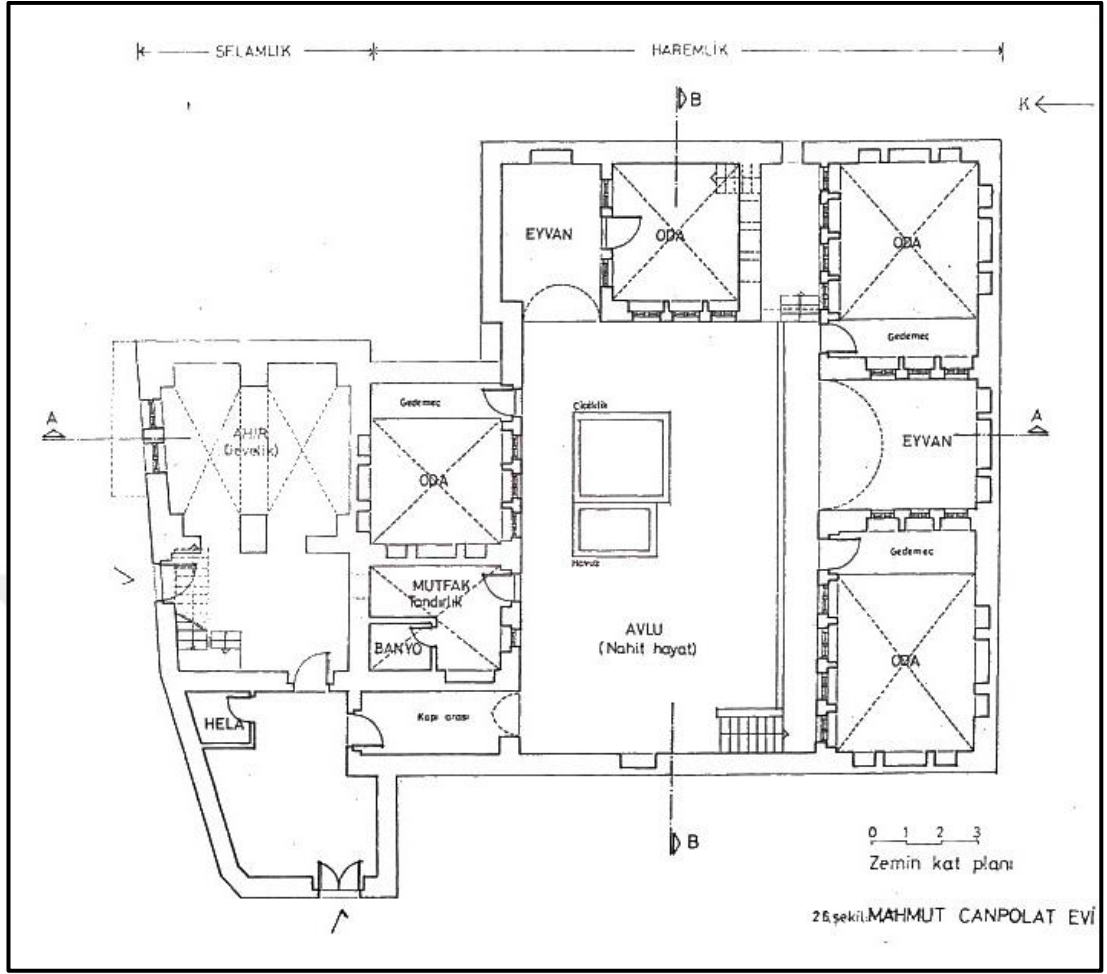
Şekil 4.93 Mehmet Demirkol Evi avluya bakan cephelerden örnekler (Akkoyunlu, 1988)

Şekil 4.94 Yapının yıkılan doğu kanadının zemin kat kuzey cephesinin restitüsyon çizimi (Yazar arşivi, 2022)

4.7.1.2 Mahmut Canpolat Evi ile karşılaştırmalı çalışma

Yapı Şanlıurfa Yusuf Paşa Mahallesi Zincirli Sokak 11 Numara'da bulunmaktadır. Harem ve selamlık bölümlerinden oluşan yapı bu bölümlere hizmet eden iki avlu etrafında şekillenmiştir (Şekil 4.95) (Akkoyunlu, 1988).

Şekil 4.95 Mahmut Canpolat Evi zemin, birinci kat ve bodrum kat planları (Akkoyunlu, 1988)

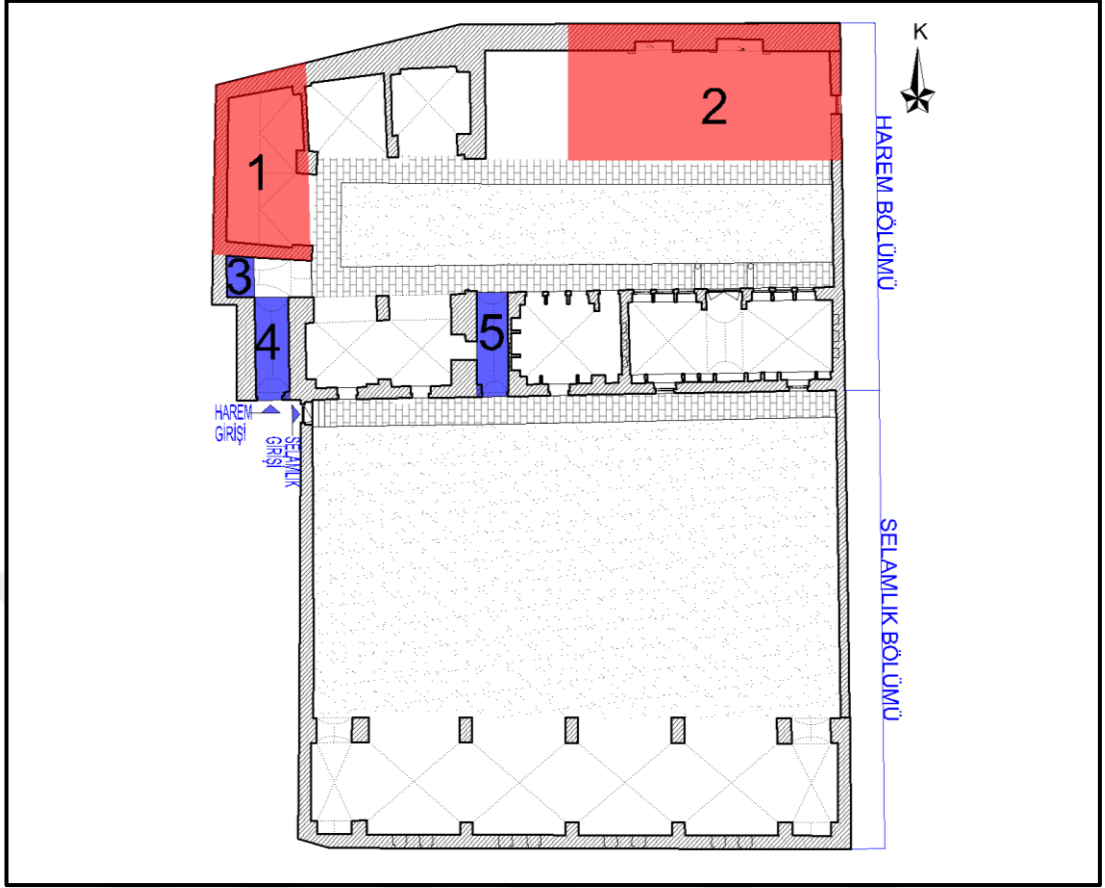
Yapının batıda bulunan kapısından girildiğinde genişçe bir giriş bölümüne varılmaktadır. Bu bölümde hela, harem ve selamlık girişleri bulunmaktadır. Harem giriş kapısından beşik tonoz ile örtülü uzun ve dar kapı arası bölümünden harem bölümünün avlusuna geçilmektedir. Harem bölümüne girildiğinde güneyde kiler (zerzembe) bölümü üstünde iki oda ve ortada eyvan bulunmaktadır. Odalara ve eyvana

birkaç basamakla çıkılan gezenekten ulaşılmaktadır. Doğuda bir oda ve bir eyvan, kuzeyde ise hareme girişi sağlayan kapı arası bölümünün yanında tandırlık (mutfak) ve bir oda yer almaktadır. Ortasında bir havuz ve bir çiçeklik bulunan harem bölümü avlusu batıda yüksek avlu duvarıyla sınırlanmaktadır.

İki katlı selamlık bölümüne kuzeyde bulunan ve doğrudan sokağa açılan kapıdan girildiğinde doğuda ahır (develik) bölümü harem girişine bağlantı sağlayan kapı ve üst kata çıkan merdivenler bulunmaktadır. Üst kata çıkıldığında avlunun etrafını saran gezeneğe ulaşılmaktadır. Gezeneğin etrafında yerleşen mekanlar; doğuda bir eyvan ve iki yanında birer oda, güneyde iki oda ve mutfak, batıda ise bir hela ve bir odadır.

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde sıkça rastlanan harem ve selamlık bölümleri ve bu bölümlere açılan ayrı kapıların bulunması durumuna Mahmut Canpolat evi bir örnektir. Geleneksel yaşam tarzının gereği olarak Şanlıurfa evlerinde görülen mahremiyet endişesi ile dışa kapalı olarak gelişen mekan organizasyonu bu yapıda da mevcuttur.

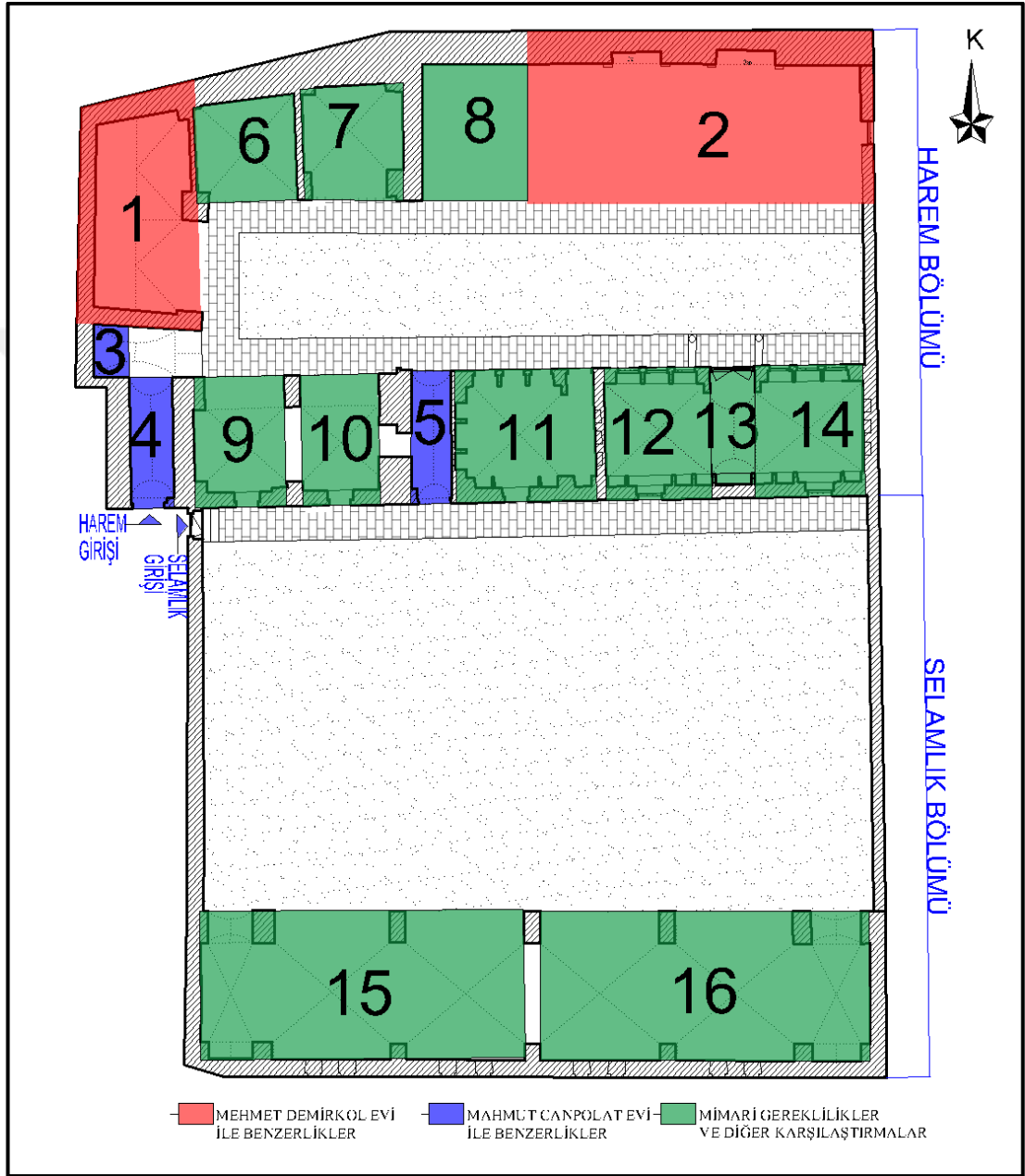
Mahmut Canpolat Evi'nin plan organizasyonu İsviçre Misyoner Hastanesinin geleneksel Şanlıurfa evi olduğu döneme ait plan taslağı ile karşılaştırıldığında hastane olarak kullanılan yapının da konut olduğu dönemde harem ve selamlık bölümleri ve bunlara hizmet eden iki avlu etrafında şekillenen bir plan organizasyonuna sahip olduğu tahmin edilmiştir. Restitüsyon plan taslağında 4 ile gösterilen beşik tonoz ile örülü uzun ve dar giriş Mahmut Canpolat evinde bulunan ve hareme girişi sağlayan kapı arası bölümü ile aynı işleve sahiptir. Planda 3 ile gösterilen bölümün hela olduğu, 5 ile gösterilen bölümün ise ikinci bir kapı arası olduğu ve harem ve selamlık arasındaki bağlantıyı sağladığı tahmin edilmektedir (Şekil 4.96).

Şekil 4.96 Birinci dönem restitüsyon plan taslak çizimi üzerinden Mahmut Canpolat Evi karşılaştırması (Yazar arşivi, 2022)

İncelenen iki geleneksel Şanlıurfa evindeki oda-eyvan-avlu merkezinde gelişen plan organizasyonu, mimari gereklilikler ve yapının kendi içerisinde yapılan karşılaştırmalar üzerinden yapılan tahminler ile yapının geleneksel Şanlıurfa evi olduğu döneme ait mekan organizasyonu tahmin edilmiştir. Buna göre 9 ve 10 ile gösterilen iki birim arasındaki kot farkı göz önünde bulundurulduğunda avlu ile aynı kotta olan 9 numaralı mekanın eyvan, 10 numaralı mekanın ise oda olduğu tahmin edilmektedir. İncelenen örneklerde eyvanlar genellikle karşılıklı konumlandığından 9 numaralı mekanın karşısında yer alan 6 numaralı mekanın eyvan olduğu, devamında yer alan 7 ve 8 numaralı mekanların oda olduğu tahmin edilmektedir. Planda 15 ve 16 ile gösterilen simetrik iki birimin giriş bölümünde beşik tonozun örttüğü ve ocağın bulunduğu bölümlerin geleneksel Şanlıurfa evinde bulunan odaların girişindeki gedemeç bölümü olduğu ve 15 ve 16 numaralı mahallerin selamlık biriminin odaları olduğu tahmin edilmektedir. Plan taslağında 11, 12 ve 14 numaralı mekanların oda olduğu iki oda arsında kalan 13 numaralı birimin ise geleneksel Şanlıurfa evi

örneklerinde görülen kapalı bir eyvan olduğu tahmin edilmektedir (Şekil 4.97). Yapının birinci dönem restitüsyon plan çizimleri bu veriler üzerinden yapılmıştır (Şekil 4.98).

Şekil 4.97 Geleneksel Şanlıurfa evleri ile yapılan karşılaştırmalar, mimari gereklilikler ve yapının kendi içerisinde yapılan karşılaştırmalar üzerinden çizilen birinci dönem restitüsyon plan taslağı (Yazar arşivi, 2022)

üst katın yapı hastaneye dönüştürülürken eklendiği savını doğrulamaktadır (Şekil 4.100). Yapılan dönem analizlerinde zemin kat ve üst katın farklı dönemlere ait olduğu gösterilmiştir.

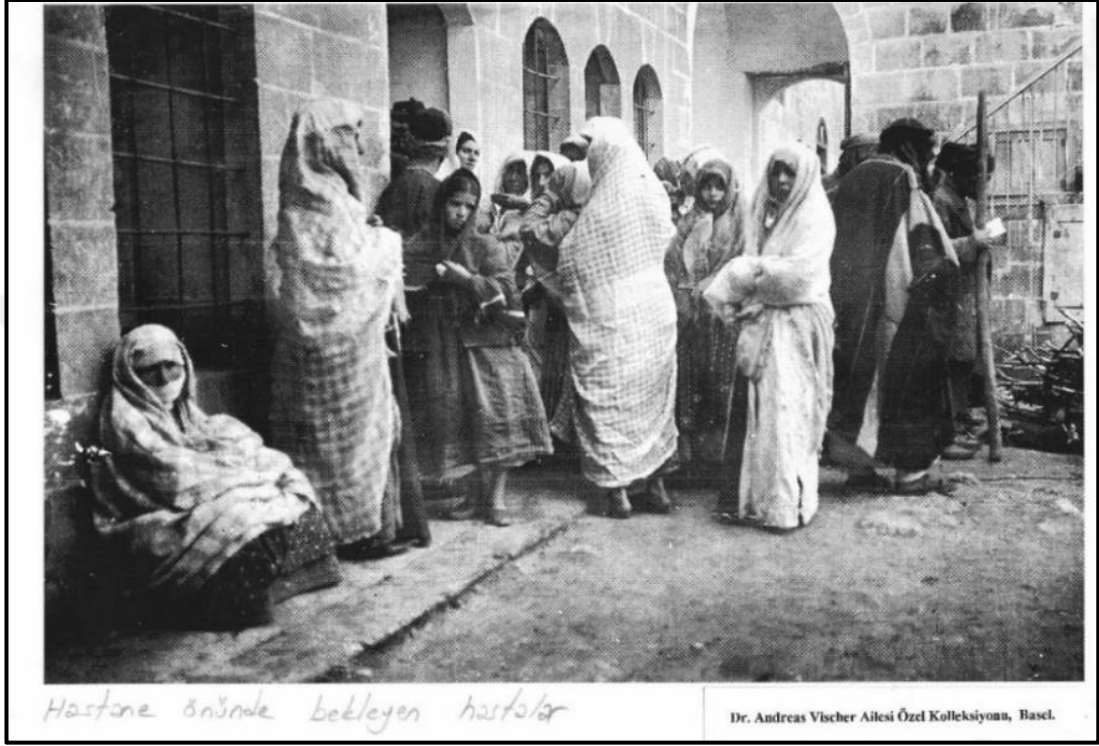
Şekil 4.99 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin yıkılan doğu kanadı, 20. yüzyıl başı (Yasin Küçük

Şekil 4.100 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin merdivenleri (Yazar arşivi,2022)

Yapının doğuda günümüze ulaşmamış olan kanadı, yapının kendi içerisinde yapılan karşılaştırmalar ve yapıya ait eski fotoğraflardan elde edilen veriler doğrultusunda restitüsyonda çizilmiştir. Yapının fotoğrafında (Şekil 4.101) cephesi görünen ve günümüzde yönetim odası olarak kullanılan yapı bölümünün, yapının İsviçre

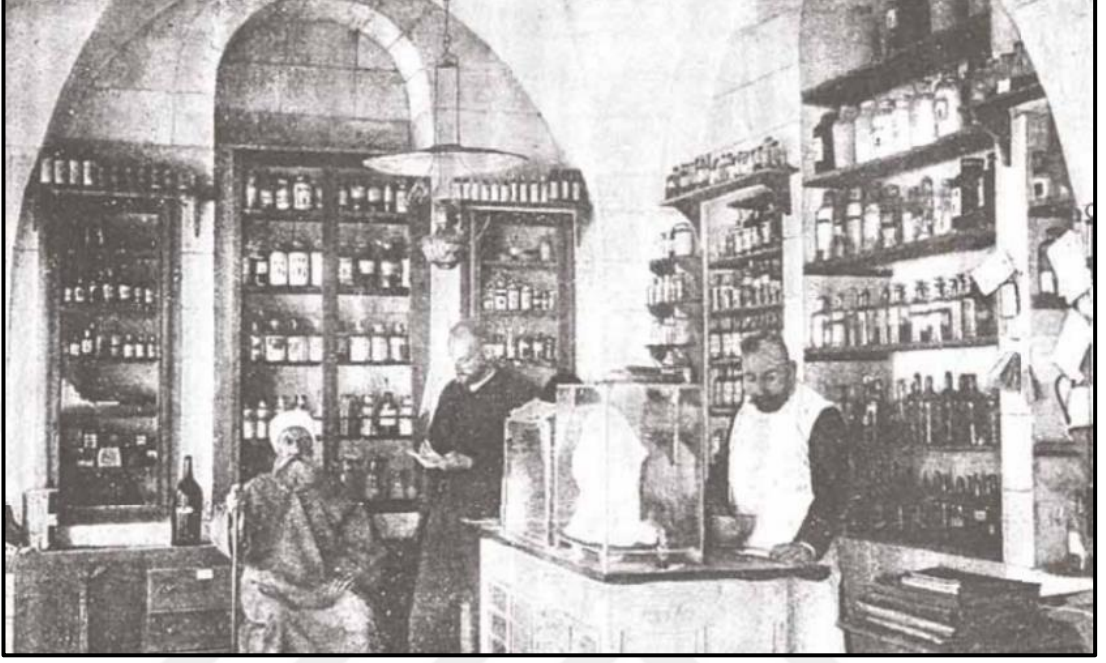
Misyoner Hastanesi olarak kullanıldığı dönemde eczane bölümü olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu fotoğrafta avlu zemininin toprak olduğu ve yapıların etrafında tretuvar bulunduğu görülmektedir. Bu veri doğrultusunda restitüsyonda tretuvar olduğu düşünülen bölümler gösterilmiştir.

Şekil 4.101 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin günümüzde yönetim odası olarak kullanılan eczane bölümü ve önünde bekleyen hastalar, 20. yüzyıl başı (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi,2022).

Yapının hastane olduğu dönemde, eczane biriminin önünde bekleyen hastaların olduğu fotoğraftan yola çıkılarak eczane girişinin sağında ve solunda bulunan pencerelerin simetrik olduğu kanaatine varılmıştır ve restitüsyon çizimlerine işlenmiştir. İsviçre Misyoner Hastanesi'nin hastane olarak kullanıldığı dönemde eczane bölümünü gösteren fotoğraf (Şekil 4.102) ve yapı incelendiğinde günümüzde yönetim odası olarak kullanılan birimin yapının orijinalindeki eczane birimi olduğu anlaşılmıştır. Aynı açıdan çekilen güncel fotoğrafta (Şekil 4.103) yapıya ait nişlerin orijinal olduğu görülmektedir. Günümüzde odanın güney duvarında niş içerisinde bulunan pencerenin, oda eczane olarak kullanıldığı dönemde de var olduğu ancak kapatılarak buraya raf yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Yapının hastane olduğu dönemde

cephesini gösteren fotoğrafta bu pencerenin görünmesi bu tespiti doğrulamaktadır (Şekil 4.99).

Şekil 4.102 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin eczane bölümü, 20. yüzyıl başı (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi,2022).

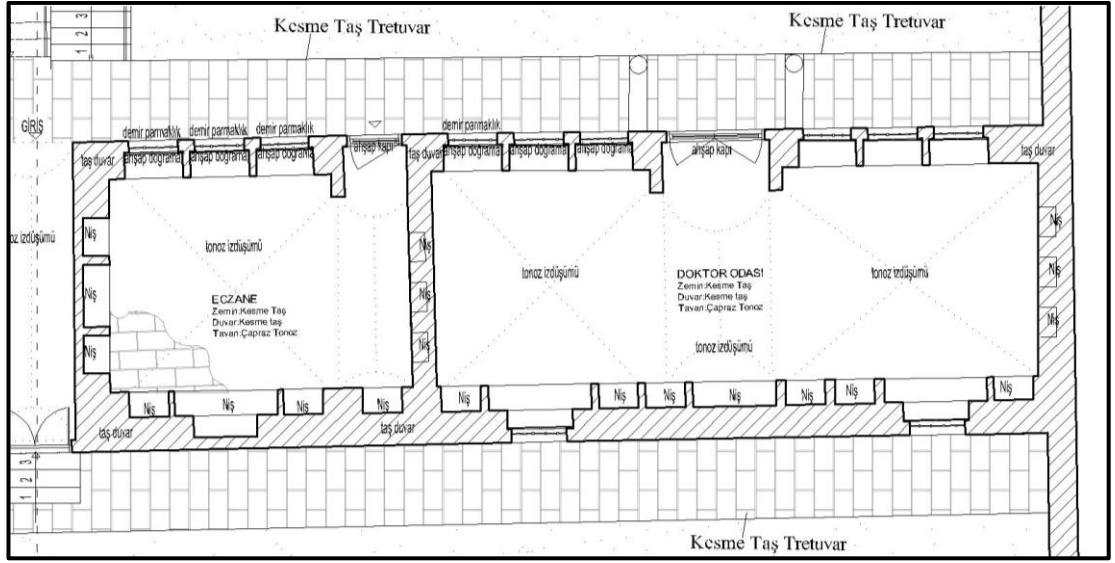
Şekil 4.103 Yapının yönetim odası olarak kullanılan bölümü (Yazar arşivi, 2022)

Urfa “Fotoğraflarla Evvel Zaman İçinde” kitabından alınan “İsviçre Misyoner Hastanesi’nde bayan bir hastanın gözünü tedavi eden doktor ve diğer hastalar” alt yazısı ile yayınlanan fotoğrafta (Şekil 4.104) görünen çift kanatlı ahşap kapı,

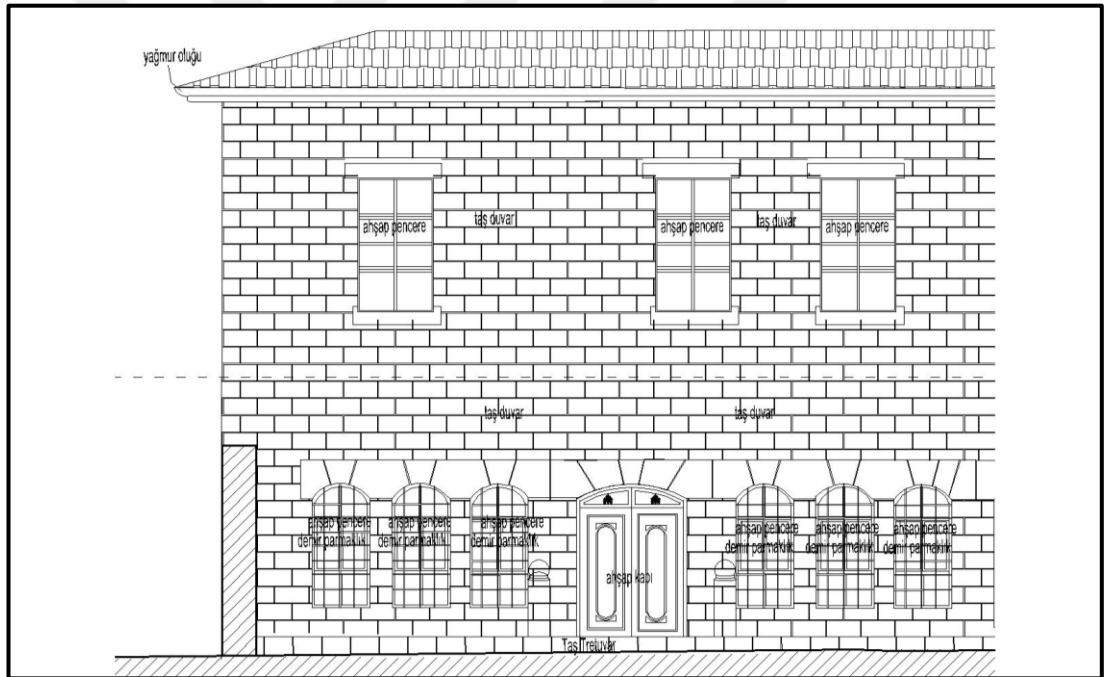
yapının günümüze ulaşan bölümlerinde mevcut değildir. Bu nedenle bu kapının yapının yıkılan kanadında olduğu anlaşılmaktadır. Yıkılan bölümün güney cephesinin görüldüğü fotoğrafta alt katta bu bölümde yalnızca iki pencere olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla çift kanatlı ahşap kapının ve yanındaki pencerelerin kuzeyde eczane biriminin devamındaki cephede olduğu kanaatine varılmıştır. Fotoğrafta kapının sağında ve solunda insanların yaslandığı alçak bir duvarın olduğu görülmüştür. Ayrıca burada planla ilgili restitüsyon kararları alınırken de pencerelerin yerleri ve yapının geri kalanının planı ile yapılan karşılaştırmalar dikkate alınmıştır. Ve bu bölümün zemin katı yapılan bu tespitler ışığında restitüe edilmiştir (Şekil 4.105 ve Şekil 4.106).

Şekil 4.104 İsviçre Misyoner Hastanesi'nde bayan bir hastanın gözünü tedavi eden doktor ve diğer hastalar, 20. yüzyıl başı (Kürkçüoğlu, 2011)

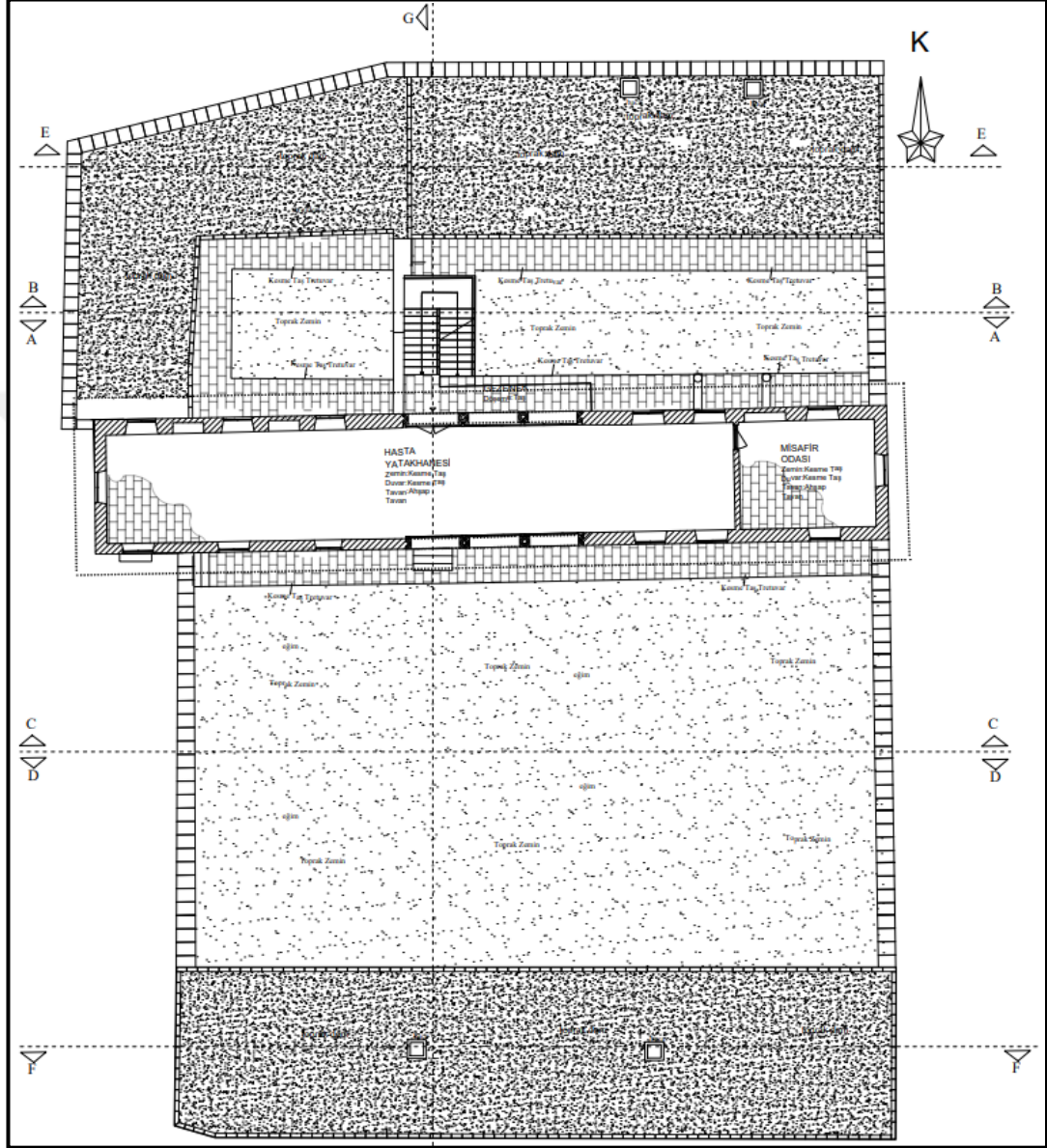
Şekil 4.105 Yapının eczane birimi ve restitüe edilen doğu kanadının zemin kat planı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.106 Yapının eczane birimi ve restitüe edilen doğu kanadının kuzey cephesi (Yazar arşivi, 2022)

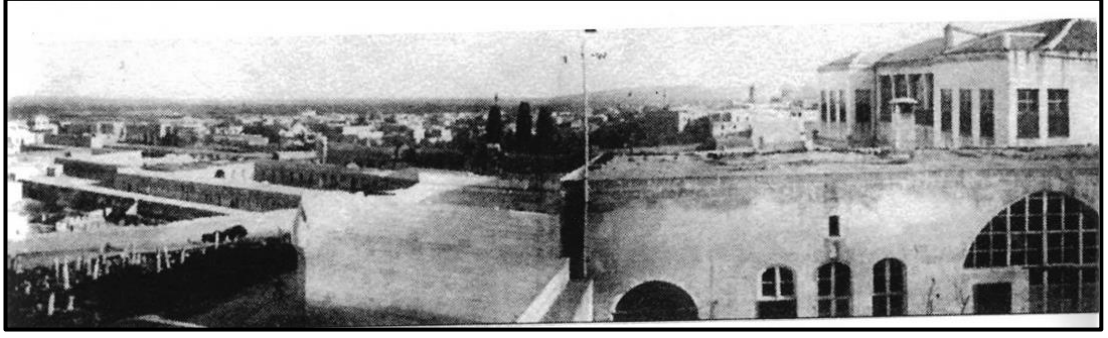
Andreas Vischer anılarında yapının üst katından bahsederken bu katın açık olduğunu ve burada yatan hastaların bulunduğunu anlatmıştır. “...odadan içeri girdim ve tüm hastaların yere uzandığını, bir kısmının da yatakların altına girdiğini gördüm... yere uzanmış hastalar için bir tehlike görmediğim için tekrar aşağıya indim. Aşağıda mutfakta iki yaralı olduğu haberiyle karşılaştım” (Vischer,1921) ifadelerinden üst

katta yatakhane tarzı tek parça bir yatan hasta bölümü olduğunu ve mutfakın alt katta olduğunu anlaşılmaktadır (Şekil 4.107).

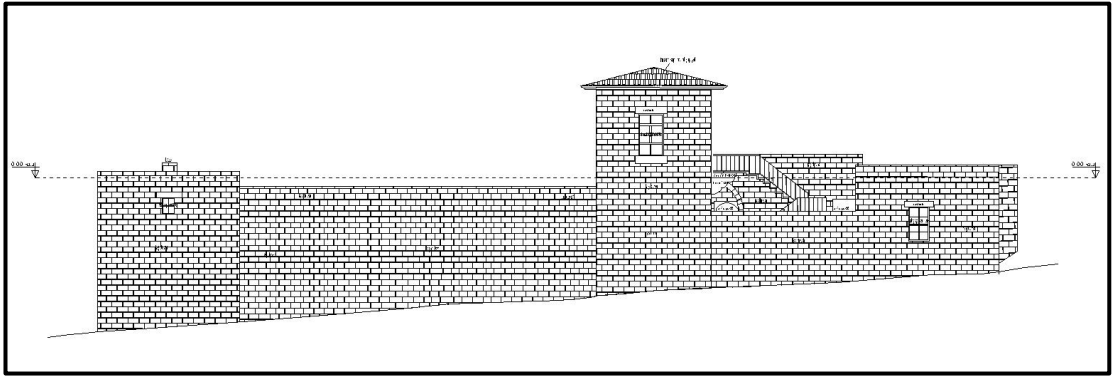
Şekil 4.107 Yapının restitüsyonunda 1. kat planı (Yazar arşivi, 2022)

Hans Lucas Kieser'in *Iskalanmış Barış* kitabında "Urfa DOM Hastanesi'nin misafir yatak odasının manzarası" alt yazısı ile yayınlanan fotoğrafın çekildiği açıdan (Şekil 4.108) misafir yatak odasının yapının yıkılan kanadının üst katında, doğuda bulunduğu anlaşılmaktadır. Güney cephesinin görüldüğü fotoğrafta bu bölümün penceresinin ayrık olması da burada ayrı bir birim olduğunu fikrini doğrulamaktadır (Şekil 4.83).

Şekil 4.108 Urfa DOM Hastanesi'nin misafir yatak odasının manzarası, 20. yüzyıl başı (Kieser, 2013).

Misafir yatak odasından çekilen fotoğrafa dayanarak yapıda bugün wc ve ZK-01 Çulhacılık atölyesi birimlerinin de bulunduğu alt kotta kalan üçgen biçimli avlu bölümünün, yapının hastane olarak kullanıldığı dönemde olmadığı anlaşılmaktadır. Andreas Vischer'in de anılarında yapının güneyinde bulunan hasta odalarına giden tek geçit olduğunu ve yapının doğuda düşman ateşine açık tek bir büyük penceresi bulunduğunu söylemesi bu kanıyı desteklemektedir. Vischer'in bahsettiği doğuya bakan pencere bugün ZK-05 numaralı odanın içerisinden geçilen wc biriminin doğuya açılan penceresidir. Bu pencere günümüzde doğu cephesinde bulunan ve yapının okul veya yetiştirme yurdu olarak kullanıldığı dönemde, yapıya ihtiyaçlar doğrultusunda eklendiği düşünülen wc eki sebebiyle dışa kapalıdır. Yapılan restitüsyon çalışmasında üçgen biçimindeki avlu kaldırılarak bu cephe çizilmiştir (Şekil 4.109 ve Şekil 4.110).

Şekil 4.109 Yapının doğu cephesinin restitüsyon çizimi (Yazar arşivi, 2022)

Avlunun güneyinde bulunan çapraz tonozlarla örtülü birimin cephesinin ihtiyaçlara göre zaman zaman değiştiği eski fotoğraflarından anlaşılmıştır (Şekil 4.104, Şekil 4.110). Buranın plan restitüsyonu ile ilgili verilen kararlarda Andreas Vischer'in anılarında geçen:

Ama yine de doğudaki avlu duvarının yükseltilmesi gerekiyordu, çünkü avluya her geçişimizde ateşe maruz kalıyorduk. Bir seferinde tam hasta odalarının kapısına vardığımda hafif dokunuldum hissine kapıldım, yandaki taş duvardan taş parçacıkları saçıldı. Kendimi odanın güvenli bir yerine attığımda ve incelediğimde, ceketimin sol tarafında, göğüs kafesi hizasında iki adet delik tespit ettim (Vischer, 1921).

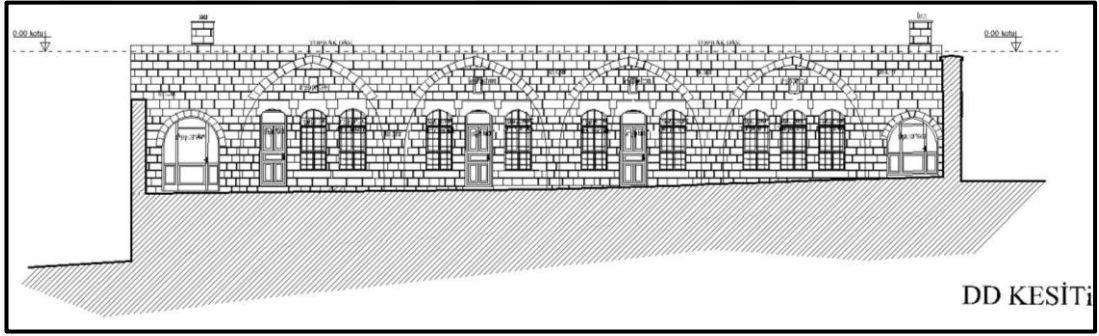
İfadesinden yola çıkılarak yapının güneyindeki tek katlı bölümünde hasta odalarının olduğu kanısına varılmıştır ve bu birim restitüsyonda hasta odaları olarak bölünmüştür. Bu bölümün cephesi restitüsyonda çizilirken yapının hastaneye çevrilirken çekilen bir fotoğraftan yararlanılmıştır (Şekil 4.111 ve Şekil 4.112). Bu fotoğrafa bakıldığında avlunun güneyinde bulunan dört çapraz ve iki beşik tonozla örtülü bu kütlenin eski olduğu (Şanlıurfa evinden kalma), hastaneye çevrilirken ihtiyaçlar doğrultusunda cephede (fotoğrafta eski ve yeni doku anlaşılmaktadır) değişiklikler yapıldığı anlaşılmıştır. Fotoğrafa göre avlu zemininde de herhangi bir kaplama malzemesi olmadığı, zeminin toprak olduğu ve eğimin batıdan doğuya doğru olduğu görülmektedir.

Şekil 4.110 Yapının doğusuna sonradan eklenen wc biriminin cepheden görünümü (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.111 Yapının güneyinde bulunan kütlenin yapı hastaneye çevrilirken çekilen fotoğrafı, 1901 (A.Cihat Kürkçüoğlu arşivi, 2022).

Şekil 4.112 Yapının güneyinde bulunan kütlenin avluya bakan cephesinin restitüsyon çizimi (Yazar arşivi, 2022)

Hans Lucas Kieser'in *Iskalanmış Barış* isimli kitabından alınan 1902 tarihli fotoğrafa (Şekil 4.113) göre bu tarihte yapının batı avlu duvarında bir kapı bulunmaktadır. Aynı fotoğraftan günümüzde var olan ve güneye bakan kapıya da eğimli bir yoldan ulaşıldığı görülmektedir. Fotoğrafta batı avlu duvarında bulunan kapının, yapının iki katlı bölümünün batıya doğru taşan kısmında bulunan ve güneye bakan günümüze ulaşmış kapının hemen yanında olduğu görülmektedir. Günümüzde doğu cephesinde bulunan ve sonradan eklendiği düşünülen üçgen avluya açılan ana kapının (Şekil 4.114) yerine 1912'de çekilen fotoğrafta görünen batıdaki avlu kapısının kullanıldığı anlaşılmaktadır. Zamanla yapının bulunduğu topografyanın yükselmesi ile bu kapının işlevini kaybederek iptal edildiği düşünülmektedir. Günümüzde avlunun güneyinde bulunan tek katlı kütlenin batı cephesinde bulunan kapının eski fotoğraflarda görülmemesi bu kapının sonradan açıldığını göstermektedir (Şekil 4.115).

Şekil 4.113 Yapının batı avlu duvarında bulunan kapı, 1912 (Kieser ,2013)

Şekil 4.114 Günümüzde yapının doğu cephesinde bulunan ana giriş kapısı (Yazar arşivi, 2022)

Şekil 4.115 Yapının batı cephesinde bulunan ve sonradan açılan kapı (Yazar arşivi, 2022)

Vischer'in "Odaların pencereleri güneydeki avluya bakıyorlardı, sonradan eklenen beş odalı bir ev vardı ki bunlardan biri ameliyat odası olarak kullanılmaktaydı. Bu odaların da taş duvarları ve taş yerleri vardı." İfadesinde bahsettiği beş odalı birimin, avlunun kuzey duvarında bulunan, günümüzde üst örtüsü betonarme olan beş bölmeli birim olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 4.116).

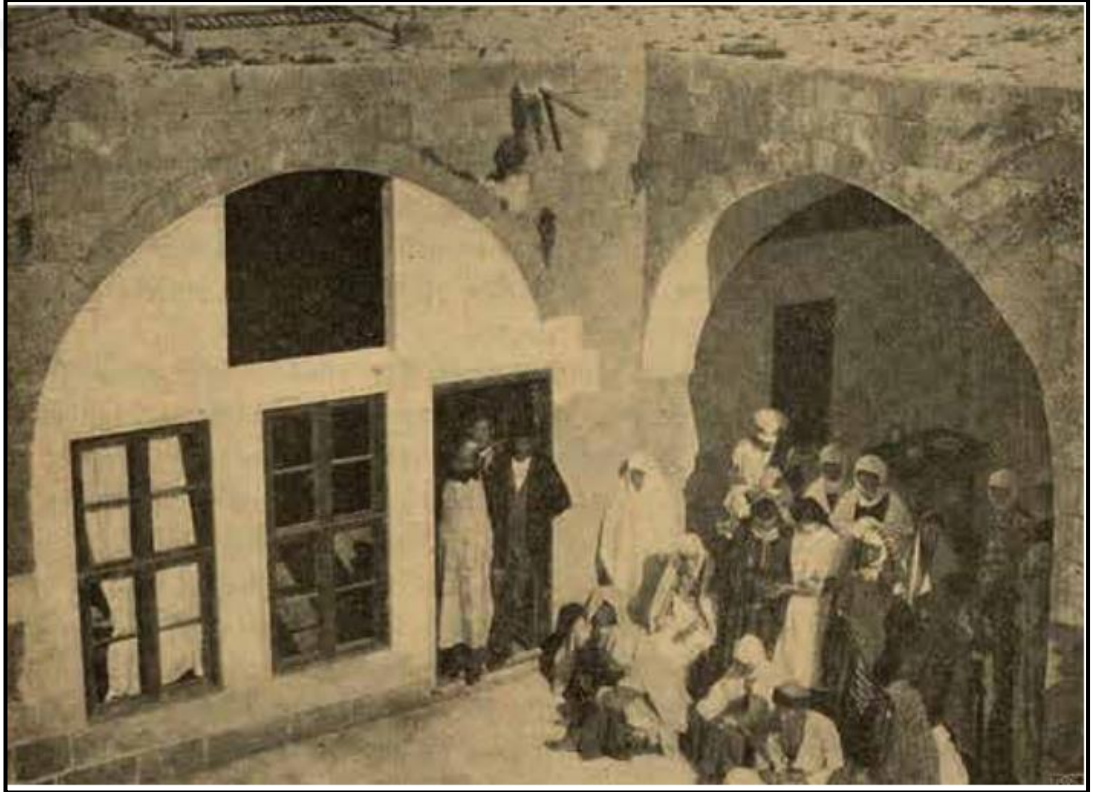

Şekil 4.116 Yapının kuzeyinde bulunan beş bölmeli birim (Yazar arşivi, 2022)

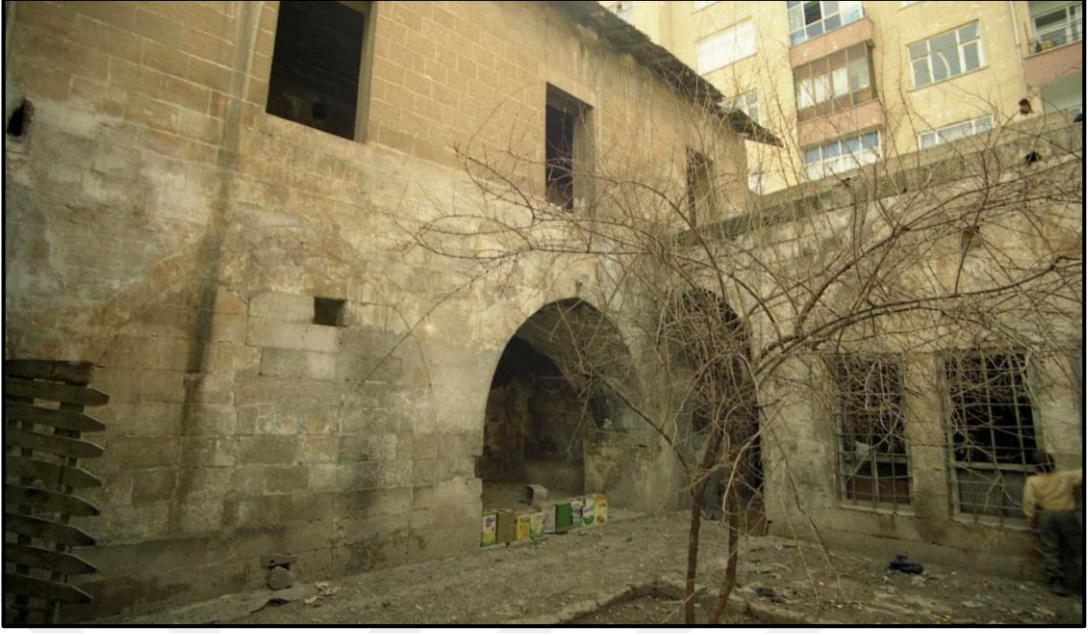
Yapının bu bölümünün orijinal üst örtüsü ile ilgili veri bulunamamıştır. Ancak bu bölümde herhangi bir tonoz izi bulunmaması ve aynı dönemde eklenen üst katta ahşap üst örtü kullanılması sebebiyle, buranın üst örtüsünün geleneksel Şanlıurfa mimarisinde sıkça rastlanan ahşap mertekli toprak dam olduğu tahmin edilmektedir. Restitüsyonda bu birimin üst örtüsü ahşap mertekli toprak dam olarak gösterilmiştir.

yapının hastane olarak kullanıldığı dönemde eyvan olduğu görülmektedir. Ayrıca bu fotoğrafta yapının bugün taş kaplama olan damının toprak olduğu, günümüzde cephesinde görülen silme ve çörtenlerin de o dönemde olmadığı görülmektedir.

Yapının mevcut durumunda bulunan silme ve çörtenlerin 2002’de yapılan restorasyon çalışmalarından önce de bulunmadığı ve bu restorasyon sırasında eklendiği restorasyondan önce çekilen fotoğraflardan anlaşılmaktadır (Şekil 4.119, Şekil 4.120). Ayrıca yapıya 3. Dönemde eklendiği düşünülen wc birimini 2002’de yapılan restorasyonda yeniden yapıldığı bilinmektedir (Şekil 4.121).

Şekil 4.118 İsviçre Misyoner Hastanesi’nin avlusundan (Jacob Kunzler Berichte aus Urfa Teil 1: aus der Jahren 1900-1906)

Şekil 4.119 İsviçre Misyoner Hastanesi'nin avlusundan 2002'de yapılan restorasyon çalışmasından önce çekilen fotoğraf (S. Sabri Kürkçüoğlu arşivinden,2022)

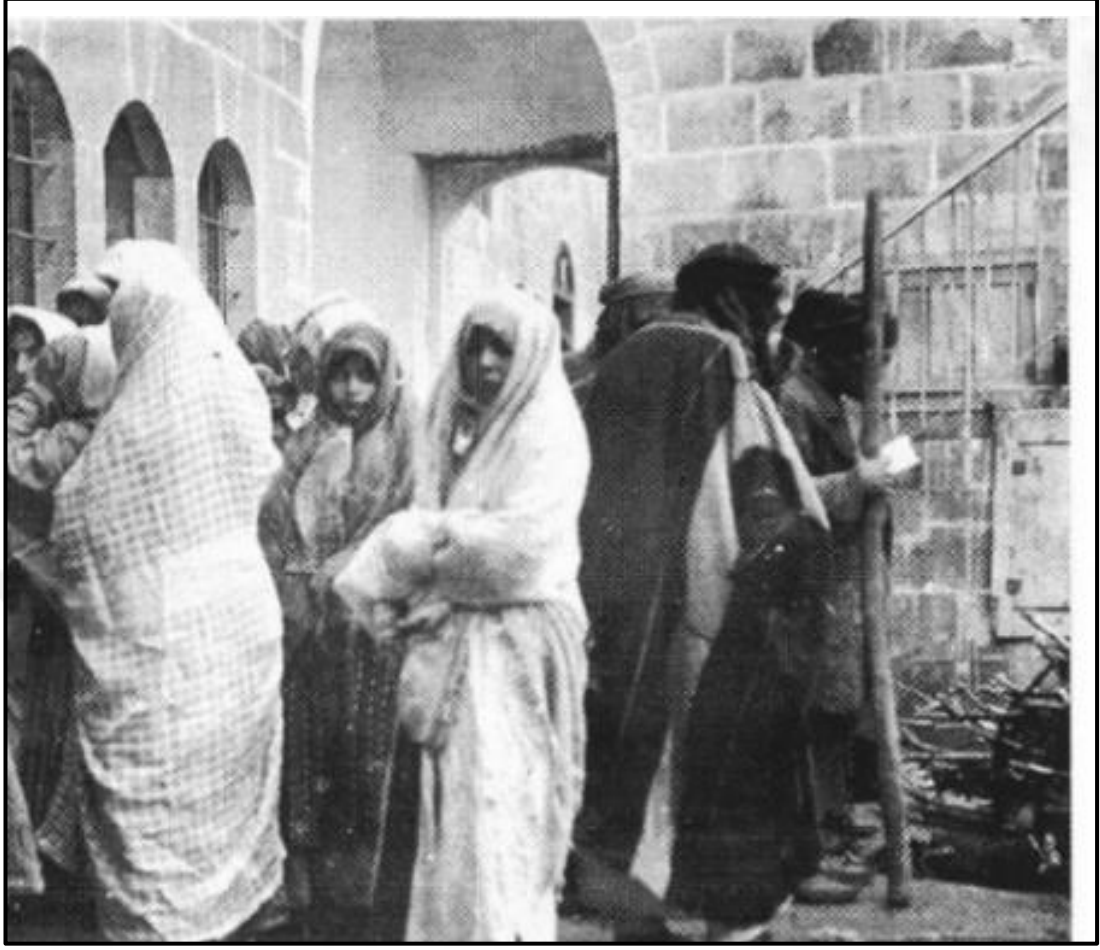
Şekil 4.120 Yapının güneyindeki kütlenin cephesinin 2002'de yapılan restorasyon çalışmasından önce çekilen fotoğrafı (S. Sabri Kürkçüoğlu arşivinden,2022)

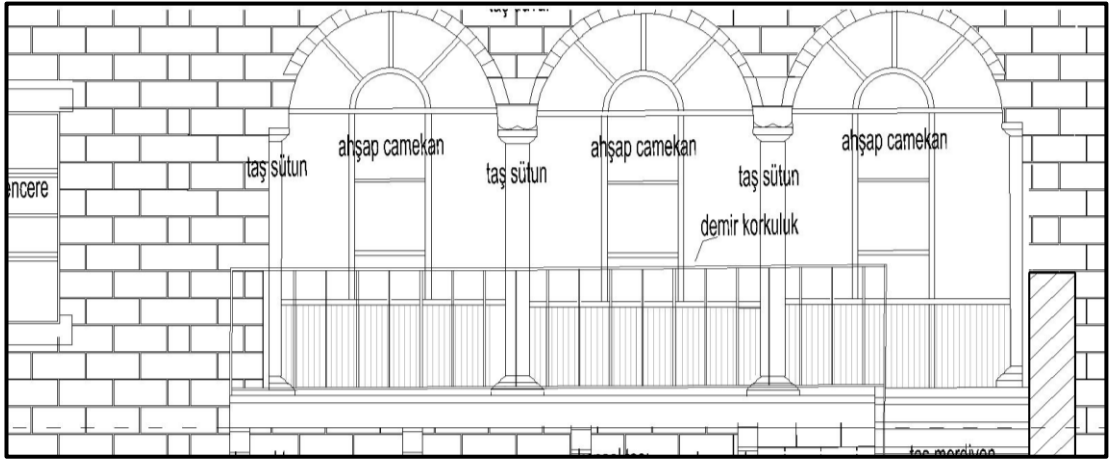
Şekil 4.121 Wc biriminin 2002’de yapılan restorasyon çalışmasından önceki fotoğrafı (A. Cihat Kürkçüoğlu arşivinden).

Yapının merdiven korkulukları 2002’de yapılan restorasyon çalışmalarında yenilenmiş ancak eski fotoğraflarda görülen orijinal korkuluklara (Şekil 4.122) uygun yapılmamıştır. Restitüsyonda korkuluklar orijinaline uygun olarak çizilmiştir. Yapıda mevcut pencere doğramaları, kapılar ve pencerelerde bulunan demir parmaklıklar 2002’de uygulanan restorasyon projesinde orijinaline uygun olarak yenilendiğinden restitüsyona da böyle işlenmiştir (Şekil 4.123).

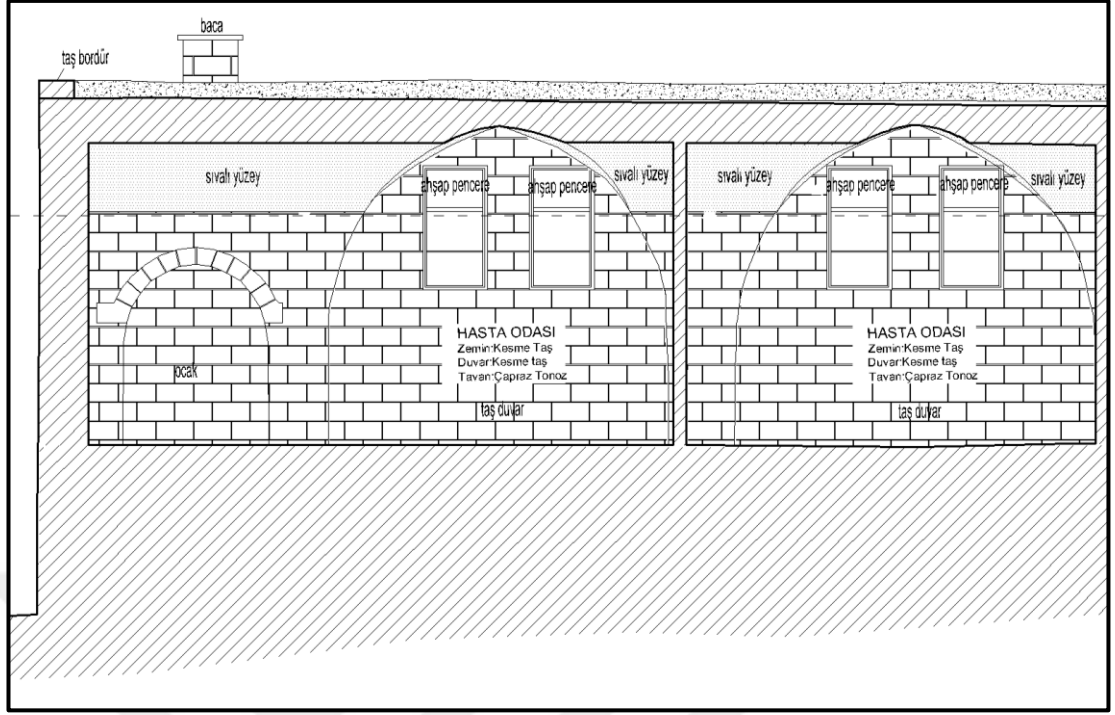
Yapının günümüze ulaşmayan bölümünün restitüsyonunda da pencere doğramaları, kapılar ve demir parmaklıklar eski fotoğraflara bakılarak ve yapının kendi içerisinde karşılaştırmalar yapılarak elde edilen bilgilerle restitüsyonda çizilmiştir. Yapıda bulunan beşik ve çapraz tonozlarda geleneksel Şanlıurfa mimarisine aykırı olarak kaba derz işlemi yapıldığı görülmektedir. Restitüsyon çizimlerinde geleneksel Şanlıurfa mimarisine uygun olarak, tonoz içlerinde moloz örgüyü kapatacak şekilde geleneksel sıva gösterimi yapılmıştır (Şekil 124).

Şekil 4.122 Yapıya ait merdiven korkulukları, 20. yüzyıl başı (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi,2022).

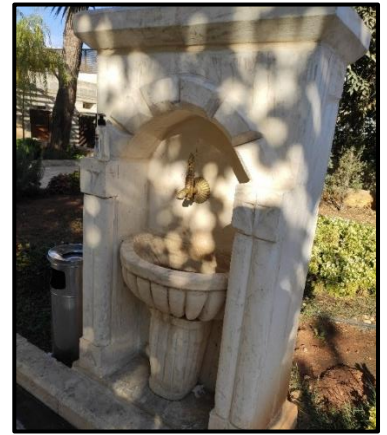

Şekil 4.123 Yapıya ait korkulukların restitüsyon çizimlerinde gösterimi (Yazar arşivi, 2022).

Şekil 4.124 Restitüsyon çizimlerinde tonoz yüzeylerinde sıva gösterimi (Yazar arşivi, 2022).

Yapının avlu ve bahçe düzenlemesi 2002’de uygulanan restorasyon projesinde yapılmıştır. Bu dönemde avluya taş bir çeşme de eklenmiştir (Şekil 4.121). Restitüsyon çizimlerinde bahçe toprak olarak gösterilmiştir.

Şekil 4.125 GESEM bahçe düzenlemesi ve taş çeşme (Yazar arşivi, 2022)

4.8 İsviçre Misyoner Hastanesi Restorasyonu

Tarihi çevre korumada amaç tarihi yapıları ve çevreyi yok olmaktan kurtararak tarihi mirası günümüz yaşamına entegre etmektir. UNESCO tarafından 1976’da kültürel geleneklerle ilgili tüm somut varlıkları kapsayan “kültürel varlık” ifadesi ortaya

atılmıştır. Farklı uygarlıkların sanat anlayışı, bilim ve teknik seviyesi, sosyal yaşamı ile ilgili somut bilgiler veren ve korunmalarında kamu yararı olan eşya ve yapıtlar “Kültürel Varlık” olarak değerlendirilmektedir. Bu ifade 1983’te Türkiye’de çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa alınmıştır. Ülkemizde estetik ve bilimsel açıdan değerli olan doğal alanlar “doğal varlık” olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de dünyada korunması gereken değerler “doğal ve kültürel varlıklar” başlığı altında toplanmıştır.

Geçmişten kalan bütün izlerin geleceğe taşınması mümkün değildir. Bu sebeple bir kültür varlığının korunmasının gerekliliği tarihi belge niteliğinde olması, eskilik özelliği ve estetik değeri ölçü alınarak belirlenir. Bu özelliklerden biri veya daha fazlasına sahip olan yapı veya yerleşme korunmaya değer görülür.

Korunmasının gerekliliği belgelenen ve tescillenen tarihi yapılarda restorasyon uygulamalarına başlamadan önce belgeleme çalışmaları ile yapının ayrıntılı olarak tanınması sağlanır. Yapılan çalışmalar ve analizlerle yapıda tespit edilen hasarlar ve nedenlerine göre koruma teknikleri seçilir ve uygulanır. Önerilen koruma uygulamaları ile yapıdaki hasarların nedenleri ile birlikte ortadan kaldırılması hedeflenir. Tarihi yapıların onarımında kullanılan teknikler; sağlamlaştırma (konsolidasyon), bütünleme (reintegrasyon), yenileme(renovasyon), yeniden yapma (rekonstrüksiyon), temizleme (liberasyon) ve taşımadır (moving). Bir anıtın restorasyonunda koruma tekniklerinin birkaçı aynı anda kullanılabilir. Bilimsel restorasyon çalışmalarında mümkün olduğu kadar az müdahaleyle anıtın tarihi belge niteliği ve estetik değerine zarar vermeden korunması amaçlanır (Ahunbay, 1996).

İsviçre Misyoner Hastanesi binası, Hastane olarak kullanıldığı dönemde Urfa’da bir arada yaşayan farklı dinlere ve etnik kökenlere mensup insanların ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Sonrasında ortaokul ve yetimhane olarak kullanılan yapıya ihtiyaçlar doğrultusunda, yapının doğusunda bulunan wc birimi ve günümüzde çulhacılık atölyesi olarak kullanılan ZK-01 birimi eklenmiştir.

Daha önce 2002’de yapılan restorasyon çalışmalarında, yapıdaki yapısal hasarlar giderilmiş, toprak damlar taş kaplama olarak yenilenirken yapıya geleneksel Urfa mimarisinde sıkça rastlanan silme ve çörtenler eklenmiştir. Geleneksel Urfa Mimarisi

referans alınarak yapılan ekler, dönem ekleri olarak değerlendirilmiştir. Yapının geçirdiği bu süreç, yapıya tarihi belge niteliği kazandırmaktadır ve yapıyı geçirdiği dönemlere ait nitelikli eklerle birlikte taşınmaz bir kültür mirası olarak korunmaya değer kılmaktadır. Yapı geleneksel Şanlıurfa mimarisini yansıtan özellikleri, 121 yıllık geçmişi ile estetik değere ve eskilik özelliğine sahiptir.

4.8.1 Restorasyon müdahale kararları

Günümüzde GESEM olarak hizmet vermekte olan İsviçre Misyoner Hastanesi binası yapılan saha çalışmaları ve araştırmalar ışığında bilimsel yöntemlerle belgelenmiştir. Belgeleme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yapıda mevcut hasarlar tespit edilmiş, yapı tarihi ile birlikte değerlendirilmiştir. Bu çerçevede yapının korunarak gelecek nesillere aktarılması için gereken müdahale yöntemleri önerilmiştir.

4.8.1.1 Temizleme (liberasyon)

Tarihi yapının genel etkisini bozan, tarihi ve estetik değeri olmayan eklerden arındırılması, cephe ve döşeme yüzeylerindeki kirlenmelerden mekanik ve kimyasal temizlik yöntemleri ile arındırılması işlemidir (Ahunbay, 1996).

İsviçre Misyoner hastanesi binasının kuzeydoğu köşesinde bulunan wc eki, yapının ortaokul ve yetimhane olarak kullanıldığı dönemlerde eklendiği tahmin edilen ve restitüsyon verilerine göre önerilen restorasyon projesine uyum sağlamayan nitelsiz bir ektir. Doğu cephesinde bulunan bu birime ait havalandırma pencereleri, cephenin özgün karakterine zarar vermektedir. Restorasyon projesinde bu bölümün kaldırılması önerilmiştir.

Güvenlik gerekçesi ile yapılmış olan ve yapının avlu duvarlarını saran ahşap seperatörler, yapının özgünlüğüne zarar verdiğinden kaldırılmalıdır. Yapının avlu ve sokak cephelerinde bulunan elektrik kabloları, borular, klima motorları, tenteler vb. görüntü kirliliğine sebep olan ekler kaldırılmalıdır.

Tüm duvarlarda ve zeminde kimyasal madde kullanmadan, yüzeye zarar vermeden Düşük Basıncılı Hassas Cephe Temizliği (kumlama) yöntemi ile veya basınçlı sıcak su püskürtülerek yüzeydeki boya, duvar yazıları, yosun, nemlenme izleri vb. yüzeysel

kirlerin temizliği yapılmalıdır. Bu işlem sırasında çalışma basıncı taşa zarar vermeyecek şekilde olmalı, uygulama esnasında kısmi denemeler yapılarak taşı tahrip etmeyen uygun bar seviyesi ayarlanmalıdır.

Yapının tüm duvarlarında yanlış uygulamadan ve çevresel şartlardan kaynaklı bozulan derzlerin temizliği yapılmalıdır. Sıralı moloz taş ile örölen beşik ve çapraz tonozlardan yüzeyi sıvalı olanlarda sıva sökümü, kaba derzli olanlarda ise derz temizliği yapılmalıdır.

İsviçre Misyoner Hastanesi binasının dış duvarlarında zemine yakın bölgelerde yer yer görönen (Ek 1) ve yapıda gözlemlenen nemlenmeden işlevini yerine getiremediği anlaşılan yalıtım malzemesinin itinalı sökümü, yapının çevresi kazılarak yapılmalıdır.

ZK-13 Mutfak biriminde bulunan ve yapının özgönlüğüne zarar veren tezgahlar ve fayansların itinalı sökümü yapılmalı, altından çıkan yüzey raspalanarak temizlenmelidir. ZK-11 Ahşap Atölyesi biriminin batı duvarında bulunan muhdes taş kaplama itinalı bir şekilde yapıya zarar vermeden sökülmeli, altından çıkan yüzey raspalama işlemi ile hassas bir şekilde temizlenmelidir. ZK-05 ve içerisindeki wc, ZK-06, ZK-07, ZK-08 birimlerinin betonarme üst örtüsü yapıya zarar vermeyecek şekilde itinalı bir şekilde sökülmelidir.

4.8.1.2 Sağlamlaştırma (konsolidasyon)

İsviçre Misyoner Hastanesi binasında yapılan saha çalışmaları ve analizlerde tespit edilen yapıdaki en büyük sorunlardan biri, yapının bulunduğu topografyanın yükselmesi sonucu zemin kotunun altında kalan yüzeylerinin fazla neme maruz kalması; yapının duvarlarında nemlenme, kirlenme ve bozulmaların meydana gelmesidir. Tespit edilen bu hasarların nedenleri ile birlikte ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu amaçla restorasyon projesinde yapının çevresinin temel seviyesine kadar kazılması, açılan yüzeylerde bulunan mevcut yalıtım malzemesi temizlendikten sonra yapıya zarar vermeyecek şekilde projedeki detaylara uygun olarak bu yüzeylere yeniden yalıtım uygulaması yapılması ve yapının çevresine drenaj sistemi kurularak sistemin kanalizasyona bağlanması önerilmiştir. Böylece yapıya uzun vadede yıkıcı etkileri olabilecek nem sorununun ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

Yapıda gözle görünen herhangi bir yapısal hasar tespit edilmemiştir. Restorasyon uygulamaları sırasında yüzeyler temizlendikten (sıva sökümü, betonarme eklerin kaldırılması vb.) sonra ortaya çıkacak herhangi bir sorun olması halinde gerekli güçlendirme uygulaması yapılmalıdır.

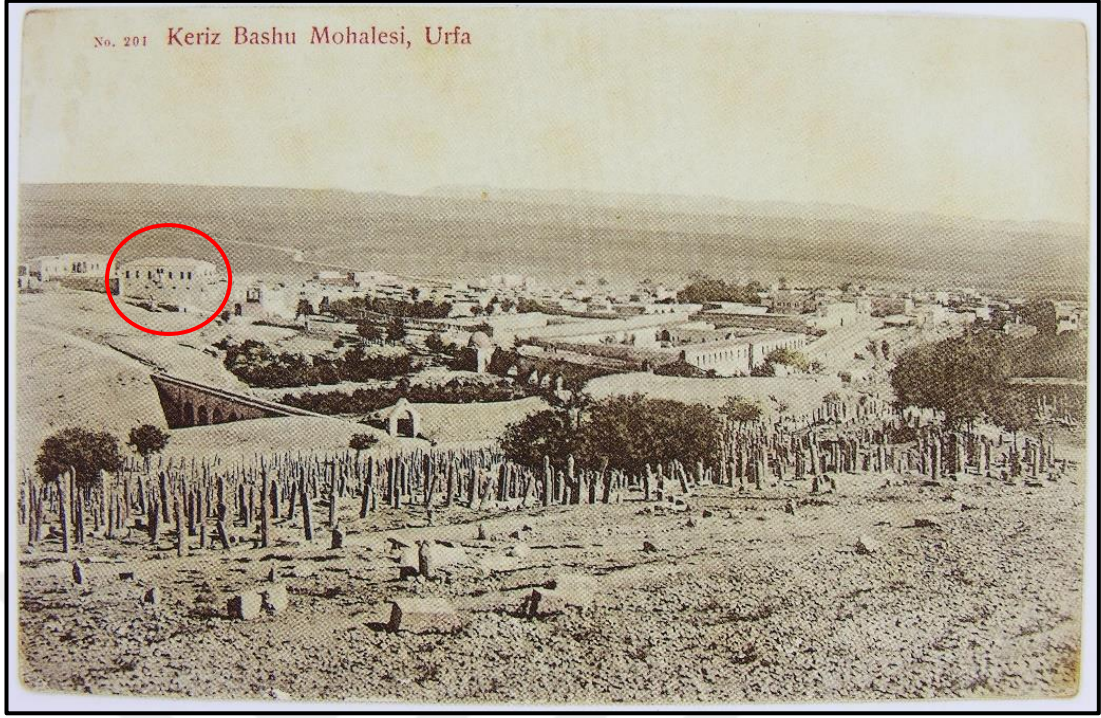
Yapıya ait ahşap pencere ve kapı doğramalarının bakım ve onarımı yapılmalı, doğramalar ahşap koruyucu boya ile boyanmalıdır. Demir parmaklıkların onarımı yapılmalı, parmaklıklar antipas sürülerek boyanmalıdır.

Yapıda yapılacak olan derz temizleme işleminden sonra yapıda kaymak kireç, kum ve taş/bazalt tozundan oluşan geleneksel malzemeye uygun harç karışımı ile derz yapma işlemi yapılmalıdır. Avlu zeminindeki döşemede bulunan kırılmış ve/veya çatlamış taşlar çürütme yöntemi ile sökülmeli, yerine özgün malzemeye uygun olarak yenisi konulmalıdır.

Yapıdaki beşik ve çapraz tonozların yüzeyinde sıva ve derz temizliği işlemi yapıldıktan sonra ortaya çıkan sıralı moloz taş tonoz yüzeylerine, geleneksel Şanlıurfa mimarisine uygun olarak kendir sıva uygulaması yapılmalı, sıvanın üzerine su bazlı nefes alabilen boya uygulanmalıdır.

4.8.1.3 Bütünleme (reintegrasyon)

İsviçre Misyoner Hastanesi binasının yapılan araştırmalardan elde edilen veriler doğrultusunda yapılan restitüsyon çalışmalarında yapının orijinalinde olup günümüze ulaşmayan bölümlerinin olduğu belgelenmiştir. Yapılan restitüsyon çalışması doğrultusunda yapının yıkılan bölümünün yeniden yapılması ve yapıya verilecek ek sergi işlevinin bu alanda çözülmesi uygun görülmüştür. İsviçre Misyoner Hastanesi olarak kullanıldığı döneme ait fotoğraflarda yapının orta bölümünde bulunan iki katlı yapının doğu kanadının da olduğu görülmektedir (Şekil 4.126).

Şekil 4.126 İsviçre Misyoner Hastanesi ve çevresi, 20. yüzyıl başı (Şanlıurfa kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğü arşivi, 2022).

Yapılan restorasyon projesinde restitüsyondan elde edilen verilere dayanarak ZK-15 numaralı mahalim özgün malzeme ile yeniden yapılması önerilmiştir. Yeniden yapılan bölümün algılanabilmesi için kuzey ve güney cephesinde yapının mevcut yapıya eklendiği noktalarda cephe boyunca devam eden 2 cm'lik dişler yapılmalıdır. Bu bölümün yeniden yapımı esnasında ZK-14 birimi ve üst katı askıya alınmalı ve ZK-14 ile ZK-15 arasındaki duvar itinalı bir şekilde sökülerek, projeye uygun olarak yeniden yapılmalıdır.

Restitüsyondan elde edilen verilere dayanarak çizilen restorasyon projesine uygun olarak 1K-02 numaralı mahal özgün malzeme ile yeniden yapılmalıdır. Yeniden yapılan bölümün algılanabilmesi için, kuzey ve güney cephesinde yapının mevcut yapıya eklendiği noktalarda cephe boyunca devam eden 2 cm'lik dişler yapılmalıdır. Bu bölümün yeniden yapımı esnasında ZK-14 birimi ve üst katında bulunan 1K-01 birimi askıya alınmalıdır. 1-K-01 ile 1K-02 arasındaki duvar itinalı bir şekilde sökülmeli, bu bölüm projeye uygun olarak yeniden yapılmalıdır. Mevcut ahşap strüktürlü kiremit kaplama kırma çatı yapının yeniden yapılan bölümünde projeye uygun olarak tamamlanmalıdır.

ZK-05 ve içerisindeki wc, ZK-06, ZK-07, ZK-08 birimlerinin betonarme üst örtüsü yapıya zarar vermeyecek şekilde itinalı bir şekilde söküldükten sonra restitüsyon çalışmalarından elde edilen verilere dayanarak çizilen restorasyon projesine uygun olarak ahşap mertekli tavan üzerine taş kaplama yapılmalıdır. Mevcut betonarme tavan kaldırılırken taş silmeler detayına uygun olarak onarılmalı ve mevcut yerinden sökülerek tavan döşemesinin yeni hizasına taşınmalıdır.

ZK-01 Çulhacılık Atölyesi biriminin zemininde çulha tezgahları için açılmış olan çukurlar yapının aslına uygun olarak kapatılmalı mevcut zemine uygun kesme taş döşeme ile kaplanmalıdır.

4.8.1.4 Yenileme (renovasyon)

Yaşam biçiminin zamanla değişmesi ve buna bağlı olarak ihtiyaçların değişmesi nedeniyle tarihi yapıların çoğu işlevini kaybetmekte, günümüzde farklı bir işleve hizmet etmektedir. Günümüz standartlarına ve konfor koşullarına uyum sağlayamayan yapılar güncelleştirilmediğinde ihtiyaçlara cevap veremediğinden terk edilmekte ve harap olmaktadır. Venedik Tüzüğü'nün 5. Maddesinde:

Anıtların korunması her zaman onları yararlı bir toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.

İfadesiyle yeniden kullanımın çerçevesi belirlenmiştir (Ahunbay, 1996).

İsviçre Misyoner Hastanesi geleneksel bir Şanlıurfa evine eklemeler yapılarak hastaneye dönüştürülmüş bir yapıdır. Yapı bu özelliği ile Şanlıurfa'da tektir. Hastaneye çevrildiği tarihten günümüze kadar okul, yetimhane, sosyal merkez gibi birçok farklı işlevle de kullanılmıştır. Yapı zaman içerisinde bu işlevlerin gereklilikleri doğrultusunda değişime uğramıştır. Son olarak “Geleneksel El Sanatları Merkezi” işlevi yüklenen yapı bu işleve uygun olarak düzenlenmiştir.

Yapıda yapılan incelemeler sonucunda mevcut işlevin yeterince aktif olmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda yapının mevcut işlevinin yeni atölyeler eklenerek revize

edilmesi ve bu işleve ek olarak yapının tarihini anlatan bir sergi işlevinin eklenmesi yerinde olacaktır.

Restorasyon projesinde bütünleme ile eklenen yapı bölümleri ile birlikte yapı birimlerinin işlevleri Zk-01 Çulhaçılık Atölyesi,ZK-02 Mozaik atölyesi, Zk-03 Ürün Sergileme ve Etkinlik Salonu, ZK-04 Ürün Sergileme ve etkinlik Salonu Giriş Holü, ZK-05 Dikiş Atölyesi, ZK-06 Keçe Atölyesi, ZK-07 Bakır Atölyesi, Zk-08 Güvenlik, ZK-09 Tespih Yapım Atölyesi, ZK-10 Malzeme Deposu, ZK-11 Ahşap Atölyesi, ZK-12 Giriş Holü, ZK- 13 Mutfak, Zk-14 Müdüriyet, ZK-15 Sergi Alanı-1, ZK-16 WC-1, ZK-17 WC-2, 1K-01 Sergi Alanı-2, 1K-02 Sinevizyon Odası olarak revize edilmiştir. Yapılan bu işlev güncellemesinde yapının orijinalliğine zarar verecek müdahalelerden kaçınılmıştır. Yapının tarihi belge olma niteliğini günümüz insanına ve gelecek nesillere anlatması için düzenlemeler yapılmıştır.

Yapının özgün değerini koruyarak sonraki nesillere aktarmak için gerekli müdahalelerin yapılması koruma bilincinin gereğidir. Yapıya restorasyon önerisi getirilirken güncel işlevi olan Geleneksel El Sanatları Merkezi işlevinin revize edilmesiyle ve bu işlevine ek olarak yapının İsviçre Misyoner Hastanesi olduğu dönemi anlatan bir serginin eklenmesiyle yapının tarihi değeri ile birlikte yaşatılması ve ziyaretçilerin koruma bilincinin pekiştirilmesi hedeflenmektedir.

5.SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Şanlıurfa 12.000 yıllık tarihinde çok tanrılı dinlere ve tek tanrılı dinlere mensup toplulukları barındırmış tüm bu medeniyetlerin ve inançların kültürünü, tarihini, mimari eserlerini, arkeolojik kalıntılarını, bilgisini ve bilimini biriktirmiş bir kenttir. Bu bağlamda pek çok inanış için değerli olan kent Müslümanlar tarafından “peygamberler şehri” olarak anıldığı gibi Hristiyanlıkta da kutsal kabul edilmektedir.

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Hz. İsa’nın havarileri ile başlayan misyonerlik faaliyetleri, Hristiyanlığın yeryüzüne yayılması hedefi ile yüzyıllar boyunca devam etmiş, 19. yüzyılda Hristiyanlığı yayma çabasının yanında emperyalist gayeler de barındıran sistematik bir oluşum haline gelmiştir.

Misyonerler faaliyet gösterdikleri bölgelerde yaptıkları gözlemler ve analizler sonucunda o bölgedeki ihtiyaçlara cevap verecek hizmetler vererek bölge halkının güvenini kazanmayı ve bu şekilde misyonerlik faaliyetleri ile birlikte o bölgeyi kendi milli çıkarları için kullanılabilir hale getirmeyi yöntem edinmişlerdir. Bu doğrultuda pek çok etnik ve dini kökene sahip insanın bir arada yaşadığı Osmanlı toprakları misyonerlerin hedefi haline gelmiş, özellikle Ermeni halk üzerinden yürütülen çalışmalarla Osmanlı’nın parçalanma süreci misyonerlik faaliyetlerinin etkisi ile hızlandırılmıştır.

Osmanlı döneminde Şanlıurfa’da Müslüman, Hristiyan, Yahudi ve Süryani halkın bir arada yaşaması ve Şanlıurfa’nın Hristiyanlarca kutsal kabul edilen kentlerden biri olması kenti misyonerlik faaliyetlerinin önemli bir odağı haline getirmiştir. Fransız, Amerikan, Alman ve İsviçreli misyonerler 19. yüzyılda Şanlıurfa’da aktif olarak çalışmış, misyonerlik faaliyetlerini yürütmek için eğitim, sağlık ve ticaret yapıları inşa etmişlerdir.

Şanlıurfa İsviçre Misyoner Hastanesi Osmanlı topraklarında misyonerlik faaliyetlerinin yoğun olarak yürütüldüğü 19. yüzyılın sonunda İsviçreli misyoner hekimlerin ortak çalışması ile Şanlıurfa’da kurulan bir misyoner kliniğinin büyüme ihtiyacı sonucunda geleneksel bir Şanlıurfa evinden dönüştürülerek yapılan bir

misyoner yapısıdır. Yapının tarihi incelendiğinde hastane olarak hizmet verdiği 1901’de başlayan 1922’ye kadar devam eden süreçte Şanlıurfa’daki misyonerlik faaliyetleri, siyasi ortam, sağlık faaliyetleri, sosyal yapı vb. birçok konuda yapının tarihi belge niteliğinde olduğu ve belgelenmeye değer bir kültürel miras olduğu tespit edilmiş, bilimsel tekniklerle yapının mevcut durumunu anlatan detaylı rölöve çizimleri ve analizleri yapılarak yapı belgelenmiştir.

İsviçre Misyoner Hastanesi olarak kullanılan yapının 1901’de hastane olmadan önceki dönemde bir geleneksel Şanlıurfa evi olduğu bilinmekte ancak inşa tarihi bilinmemektedir. Yapılan belgeleme çalışmalarında yapının geleneksel Şanlıurfa mimarisinin ve yapım tekniğinin özelliklerini taşıdığı tespit edilmiştir. Birinci dönem restitüsyon çalışmasında yapıdaki izlerden, yapının kendi içerisinde yapılan karşılaştırmalı çalışmalardan ve geleneksel Şanlıurfa evleri ile yapılan karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen veriler sonucunda yapının bir geleneksel Şanlıurfa evi olduğu döneme ait restitüsyon çizimleri yapılmış ve literatüre kazandırılmıştır.

İkinci dönem restitüsyonunda ise yapının hastane olarak kullanıldığı döneme ait belge, fotoğraf ve izler değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucu yapının bu dönemine ışık tutan restitüsyon çizimleri yapılmıştır.

Rölöve ve restitüsyon çizimleri ile yapının geçmişten bugüne plan ve cephe düzeyindeki değişimi ve aldığı hasarlar belgelenerek geçirdiği dönemlerin ekleri ile birlikte yapının özgünlüğünü koruması yönünde restorasyon müdahale kararları alınmış ve restorasyon projesi çizilmiştir. Alınan müdahale kararları ve önerilen restorasyon projesi ile yapının kültür mirası olarak korunması ve gelecek nesillere aktarılması hedeflenmektedir.

Günümüzde GESEM olarak hizmet veren yapının mevcut işlevinin güçlendirilmesi ve bu işleve ek olarak yapının kendi tarihini anlatan bir sergi işlevinin eklenmesi önerilmiştir. Bu öneri ile farkındalık oluşturularak yapının kullanıcılarının koruma bilincinin geliştirilmesi ile korumanın sürdürülebilir olması hedeflenmektedir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (1996). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yem Yayınları, İstanbul.
- Ak, A. Ş. (1997). Avrupa ve Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi / Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları, Öz Eğitim Yayınları, Konya.
- Akkoyunlu, Z. (1988). Geleneksel Urfa Evlerinin Mimari Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkoyunlu, Z. (1989). Geleneksel Urfa Evlerinin Mimari Özellikleri, Sanat Esrleri Dizisi: 13, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1060, Ankara.
- Altıntaş, A. (2009). Darüşşifalar Hakkında. Abdullah Kılıç (Haz.), İstanbul Şifahaneleri: Karşılıksız Hizmetin Muhteşem Abideleri, Tarih Araştırma Serisi IV, İBB Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- Altıntaş, A. (2012). Osmanlı Hekimlerinin Sağlık Kuralları, Maestro Yayınları, İstanbul.
- Başağaoğlu, İ. ve Balkır, B. (2004) Anadolu Selçuklu Darüşşifalarında Mimariyi Etkileyen Öğeler (VIII. Türk Tıp Tarihi Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Bayat, A. H. (2010). Tıp Tarihi, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul.
- Bayraktaroğlu, N. (2014). Selçuklularda Şifahaneler ve Gevher Nesibe Tıp Merkezi, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, Cilt 23, Sayı 4.
- Bengisu, E. (2020). Güneydoğu Anadolu Bölge Mimarisi ve Yapılara Yansıması, Icontech International Journal, Cilt 4, Sayı 1.
- Bolak, O. (1950). Hastanelerimiz: Eski Zamanlardan Bugüne Kadar Yapılan Hastanelerimizin Tarihi ve Mimari Etüdü, İstanbul Matbaacılık, İstanbul.
- Bostancı, M. (2021). Urfa Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimâiye Müdürü Doktor Şefik Arif'in Kaleminden Urfa Vilâyeti (1925), Akademik İzduşüm Dergisi, Cilt 6, Sayı 1.
- Cantay, G. (1992). Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifaları, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Çetin, O. (2012). Şifahanelerin Manevi Temelleri, Anadolu ve Osmanlı Şefkat Abideleri Şifahaneler, Diasan Basım, İstanbul.
- Dağ, M. (2017). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Urfa'da Sağlık Kurumları, Şehir ve İrfan Dergisi, Sayı 5.
- Dağ, M. (2018). Cumhuriyet Döneminde Urfa'da Sağlık (1923-1950), Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Şanlıurfa.

- Dağ, M. (2021). Urfa'da Sağlık (1900-1950) Hastaneler, Eczaneler, Hekimler ve Hastalıklar, Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Değişgel, S. ve Bingöl, Z. (2018). Şanlıurfa İlinin Gençlik Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 8, Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı.
- Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Belgeleri, PLK. p. 01425, ŞD.00086.00004.024
- Dikmen, Ç. B. (2017). Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilerek Kullanımı: Yozgat Örneği, Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu tam metni içinde (s. 422-431).
- Döşkaya, F.Ç. (2018). Amerikan Board ve Misyoner Corinna Shattuck'ın Urfa Faaliyetleri, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Cilt 5, Sayı 14.
- Ekinci, A. ve Asoğlu, İ. (2017). Osmanlı Arşiv Vesikalarına Göre Misyoner Hekimler ve Urfa'daki Faaliyetleri, Şehir ve İrfan Dergisi, Sayı 5.
- Erdemir, D. (2014). Tıp Tarihi, Nobel Kitabevleri, İstanbul.
- Erer, S. ve Atıcı, E. (2010). Selçuklu ve Osmanlılarda Müzikle Tedavi Yapılan Hastaneler, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 36.
- Eroğlu, B. Yıldız, E. (2006). Kültür Mirasının Sürekliliği İçin Anıtsal Binaların Yeniden Kullanılması Bağlamında Ermenek Tol Medrese, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 15.
- Erol, E. C. (2015). Şanlıurfa'da Geç Osmanlı Dönemi Kamu Yapıları (Mektepler ve Hastaneler), Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Gayberi, Ş. (2019). Geleneksel Urfa Evlerinin Yapım Teknikleri, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Diyarbakır.
- Georgen, F. ve Dumont, P. (2018). Osmanlıİmparatorluğu'nda Yaşamak, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Güler, S. E. (2002). Eski Çağdan kurtuluş Savaşına Kadar Urfa Tarihi, Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (Şurkav) Yayınları, Şanlıurfa.
- Gündüz, Ş. (2002). Misyonerlik ve Hristiyan Misyonerler, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 2, Sayı 1.
- Güner, S. S. (2007). Müziğin Tedavideki Yeri ve Şekli, Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi, Cilt 3, Sayı 12.
- Gürsoy, Ş. (2005). Türk-Ermeni İlişkilerinin Bozulmasında Amerikalı Misyonerlerin Rollerine Üzerine Bir İnceleme, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 1.

- Harris, J.R. ve Harris, H.B. (2008). Ermeni Mektupları (Ermenistan'daki Yakın Dönem Kırımlarından Canlı Tablolar), Mezopotamya Kitaplığı, Yaba Yayınları, Sayfa 63, İstanbul.
- Hatunoğlu, A. (2014). Türk İslam Hekimlerinin Psikoloji Biliminin Gelişimine Katkıları ve Psikolojik Hastalılara Tedavi Yöntemleri, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2/1.
- Haydaroğlu, İ. P. (1993). Osmanlı İmparatorluğunda Yabancı Okullar, Ocak Yayınları, Ankara.
- Kalender, R. (1990). Ruh Hastalıkları Tedavisinde Musikî, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 31, Sayı 1.
- Kanikey Güvenç, E. B. (2016). Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemindeki Şifahaneler ve Bu Şifahanelerde Uygulanan Tedavi Metodları, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Politikaları ve İşletmeciliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Karaçizmeli, M. (2011). Urfa İli Geleneksel Konut Yapılarının Malzeme ve Plan Tipi Farklılıklarının İklimsel Performans Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Yapı Fiziği ve Malzemesi Bilim Dalı, İstanbul.
- Karaimamoğlu, T. (2017). Orta Çağ Avrupa'sında Tıp Kültürü ve Gelişmeleri, Journal of History and Future, Cilt 3, Sayı 2.
- Karakaş, M. (2009). Urfa'nın Kültür ve İnançlar Serüveni, T.C. Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Yayınları Şehir Kitaplığı Dizisi:19, Ankara.
- Karasu, M.A. (2014). Şanlıurfa'da Kentsel Gelişme ve 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 5.
- Kayalık, F. (2018). Anadolu Kültüründe Şifahaneler, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Din Psikolojisi) Anabilim Dalı, Ankara.
- Kemaloğlu, M. (2014). XI.-XIII. Yüzyıl Türkiye Selçuklu Devletinde Darüşşifalar, Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Cilt 7, Sayı 13.
- Kılıç, A. (2012). Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Şefkat Abideleri Şifahaneler (The Şifahanes of Philanthropic Monuments of the Seljuk and Ottoman Eras), Medical Park, İstanbul.
- Kılıç, R. (1999). Osmanlı Türkiye'sinde Azınlık Okulları (19. Yüzyıl), Türk Kültürü, Ankara, Sayı 431.
- Kılıç, R. (2006). Misyonerlik ve Türkiye'ye Yönelik Misyoner Faaliyetleri, Türklük Bilim Araştırmaları, Sayı 19.

- Kieser, H.L. (2013). Iskalanmış Barış Doğu Vilayetlerinde Misyonerlik, Etnik Kimlik ve Devlet 1839-1938, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kocabaşoğlu, U. (1989). Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika- Misyoner Okulları, Arba Yayınları, İstanbul.
- Kodaman, B. (1997). Şark Meselesi, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 17, Sayı 122.
- Korkmaz, A. (2010). Hastanede Dini Hayat: Teorik Çerçeve, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 29.
- Kurtoğlu, M. (2006). Kültür Şehri Urfa, Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Kutlu, M. (2020). Selçuklu Çağında Anadolu Tıp Kurumlarının Mimari Plan Gelişimi, Uluslararası Türk Kültür ve Sanatı Sempozyumu, Ankara.
- Küçük, A. (2005). Misyonerlik Nedir? Misyonerlik ile “Tebliğ” Arasındaki Fark, Dinler Tarihçileri Gözüyle Türkiye’de Misyonerlik, Sempozyum 01-02 Ekim 2005, Yayına Hazırlayan: Asife Ünal, Ankara.
- Kürkçüoğlu, A. C. (1997). Peygamberler Şehri Şanlıurfa, T.C. Şanlıurfa Valiliği
- Kürkçüoğlu, A. C. (2000) İnançlar Diyarı Şanlıurfa, Şanlıurfa Valiliği Kültür Yayınları, Şanlıurfa.
- Kürkçüoğlu, A. C., vd. (2002). Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (Şurkav) Yayınları, Şanlıurfa.
- Kürkçüoğlu, A. C. (2011). “Urfa” Fotoğraflarla Evvel Zaman İçinde, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Kürkçüoğlu, A. C. (2013) Şanlıurfa İli Camileri, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Kürkçüoğlu, S. S. (2018). Hz. İsa Ve Abgar Mektuplaşması İle Kutsal Mendil/Kefen’in Kudüs-Şanlıurfa (Edessa)-İstanbul-Torino Serüveni ve Kültürel Miras Turizmindeki Yeri, Türk Bilim Dergisi, Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi Aralık Özel Sayısı.
- Maraş, M.A. (1997). Peygamberler Şehri Şanlıurfa, Şanlıurfa Belediyesi Kültür Hizmetleri Serisi
- Mossenhson, M. S. (2014). Osmanlı Tıbbı Tedavi ve Tıbbi Kurumlar 1500 – 1700, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Olenderek, J. ve Borowczyk, J. (2016) Advent of a Compentorary europen Hospital- Oricins of the Procces of Architectural Development, World Multidisciplinary Civil Engineering- Architecture- Urban Planning Symposium 2016.
- Örenç, A. F. (2010). 19. Yüzyıl Osmanlı Tıbbında Sülük Kullanımı ve Sülük Üretim Alanları (5. Uluslararası İslam Tıp Tarihi Cemiyeti Kongresi’nde sunulan bildiri), İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Turkey, 25-28 Ekim.

- Rıdvanoglu, M. (1996). Hacamat, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, Cilt 14.
- Riva, M.A. ve Cesana G. (2013). The Charity And The Care: The Origin and The Evolution of Hospitals, European Journal of Internal Medicine, Cilt 24, Sayı 1.
- Sabuncuoğlu, Ş. (1999). Mücerrebname (İlk Türkçe Deneysel Tıp Eseri-1468), haz. İlder Uzel, Kenan Süveren, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Sarı, N., Altıntaş, A., Başağaoğlu, İ., Özaydın, Z., Doğan, H., Ülman, Y. I., Dinç, G., ve ark. (2007). Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı. İstanbul: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Sarı, N., İzgoer, A., Tuğ, R. (2014). Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri Işığında II. Abdülhamit Devri'nde Kurulan ve Geliştirilen Hastaneler, Evyap, İstanbul.
- Saydam, A. (2014) Osmanlı Medeniyeti Tarihi, Kitabevi, İstanbul.
- Segal, J.B. (1970). Edessa (Urfa) Kutsal Şehir, İletişim Yayınları 808 Dünya Şehirleri Dizisi 5, İstanbul.
- Sezer, A. (1999). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e misyonerlerin Türkiye'deki eğitim ve öğretim faaliyetleri. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Özel Sayı.
- Songur, H. ve Saygın, T. (2014). Şifahaneden Hastaneye: Sağlık Kuruluşlarının Değişimine Genel Bir Bakış, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 19.
- Şengül, E. (2008). Kültür Tarihi İçinde Müzikle Tedavi ve Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Şimşek, M. (2018). Alman Misyonerliğinin Urfa'daki Faaliyetleri, İslam Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa "Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa" IV, Şanlıurfa.
- Şimşek, R. (2010). İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Sağlık Kuruluşları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Tanık, İ. H. ve Şenel S. (2021). Bir Taşra Şehrinin Sözcülüğünü Yapmak: Fikret Otyam ve Urfa (1953-1993), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 22, Sayı 2.
- Tonbul, Z. ve Forta, Ö. (2009). Tarihi Hastaneler Gureba Hastaneleri'nden Memleket Hastaneleri'ne İlk Sivil Hastaneler, Novartis Kültür Yayınları, Ankara.
- Turgut, B. (2015). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Amerikan Bord Misyonerlerinin Urfa'daki Faaliyetleri, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 19, Sayı 1.
- Yüzgöl, S. (2011). Şanlıurfa Elisekiz Meydanı Mimari Değerlendirmesi ve Abacılar Evi Restorasyon Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen

Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Rölöve-Restorasyon Bilim Dalı, İstanbul.

Zorlu, T. Keskin, K. (2017). Kültür-Konut Etkileşiminde Mahremiyet Olgusu: Geleneksel UrfaAkçaabat/Ortamahalle Evleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz, Online Journal of Art and Design, Cilt 5, Sayı 2.

Arkitera. (2022). Şanlıurfa'nın dönemlere göre gelişimi. <https://www.arkitera.com/proje/1-mansiyon-sanliurfa-kizilay-meydani-ve-kentsel-tasarim-fikir-yarismasi/>'ndan alıntı

Şanlıurfa'nın dönemlere göre gelişimi. (2022). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/OcP>

Göbeklitepe ana kazı alanının havadan görünümü. (2011). Web sitesinden alındı:

Mezopotamya uygarlıkları haritası (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/wT8hCX>

Şanlıurfa kalesi ve sütunlar. (2014). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/ESJke>

Eski Şanlıurfa'nın planı, beylikler dönemi, 1341. (2015). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/9D3>

Şanlıurfa ili ve Türkiye'deki konumu. (2011). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/ZyLpsEh>

AFAD İRAP/İl Afet Risk Azaltma Planı. (2021). T.C. Şanlıurfa Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. Web sitesinden alındı: <https://l24.im/BUr>

Göbeklitepe'de bulunan hayvan figürlü steller. (2010). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/C7f>

Soğmatar'da bulunan tapınak. (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/4GK9i>

Hz. İbrahim'in doğduğuna inanılan mağara. (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/E6ac>

Balıklığöl ve Ayn-Zeliha gölü. (2017). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/ZJjaE4>

Şuayb antik kenti. (2017). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/KVH>

Hz. Eyüp makamı ve kuyusu. (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/KQz>

Elyasa peygamber türbesi. (2015). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/CfMN8qO>

V. Abgar'a kutsal mendilin takdimi. (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://l24.im/hfA8>

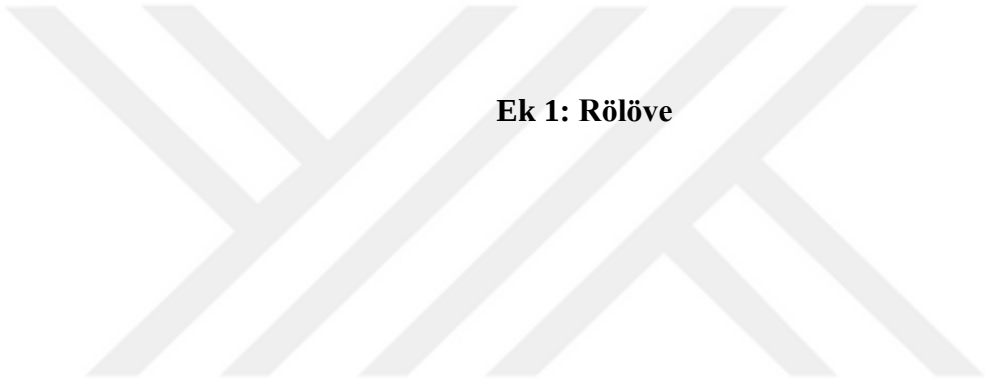
Şanlıurfa Mozaik Müzesi'nde sergilenen Hz. İsa mozaïği. (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/f50wgy>

Harran Ulu Camii. (2020). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/hztz8b>

Eski Ömeriye Camii. (2016). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/bw6m2r>

- Şanlıurfa Ulu Cami. (2016). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/omxi23>
- Şanlıurfa Ulu Camii minaresi ve iç mekanı. (2016). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/omxi23>
- Selahaddin Eyyubi Camii olarak kullanılan eski Ermeni apolistik kilisesi. (2021). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/ntekts>
- Fırfırlı Cami olarak kullanılan eski protestan kilisesi. (2022). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/srlfvx>
- Rahibeler Evi avlu görünümü. (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/9uo6lz>
- Hızanoğlu Camii (2017). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/uf1vdp>
- Şanlıurfa'da bulunan 13. yüzyıla ait taş ocağı bazda mağaraları. (2021). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/xuwsqt>
- Hasta bakımı (Din ve tıbbın iç içeliğini gösteren bir resim, Domenico di Bartolo). (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/am2xup>
- Fatih Külliyesi minyatürü. (2019). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/7mwhd1>
- Sabuncuoğlu Şerafeddin'in Mücerrebname isimli uygulamalı tıp eserinden bir bölüm. (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/3zlevc>
- Kan akıtma işlemi. (2021). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/xsl9wp>
- II. Bayezid külliyesinin içinde bulunan şifahanenin bahçesi. (2012). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/hchfqp>
- II. Bayezid külliyesinin içinde bulunan şifahanenin avlusu ve şadırvanı. (2012). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/hchfqp>
- Şifahane planı örneği (Fatih darüşşifasının 1824'te çizilmiş planı. (n.d.). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/kfxajl>
- Amerikan Board'un Türkiyeyi ayırdığı üç misyon bölgesi. (2014). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/ydr87b>
- Şanlıurfa Haliliye ilçesinde bulunan Atatürk mahallesi sınırları. (2022). Web sitesinden alındı: <https://rb.gy/5t1akl>

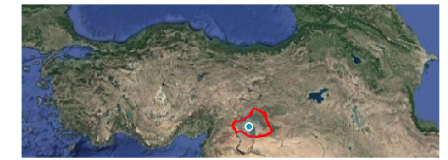

Ek 1: Rölöve

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM
BÜŞRA YETİM/19808205

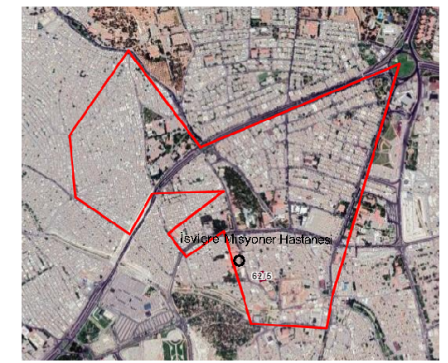
- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
 - ☐ 1. DÖNEM
 - ☐ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON

Resim 1: Şanlıurfa il Sınırları ve İsviçre Misyoner Hastanesi

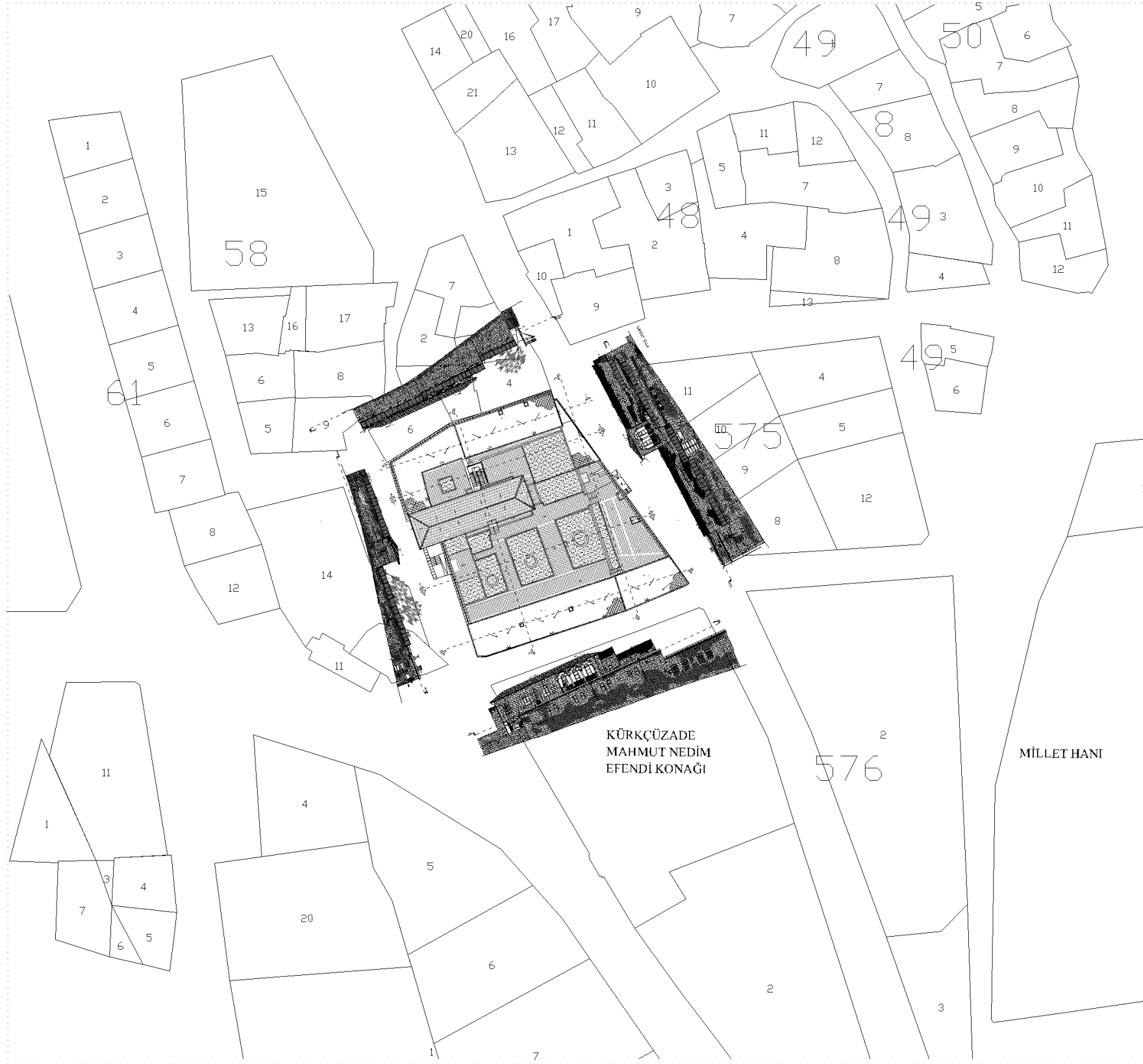

Resim 2: Şanlıurfa Haliliye İlçe Sınırları ve İsviçre Misyoner Hastanesi

Resim 3: Haliliye İlçesi Atatürk Mahallesi Sınırları ve İsviçre Misyoner Hastanesi

PAFTA ADI	KONUM PLANI	
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK
1	1	0 500 1000 1500 2000 cm

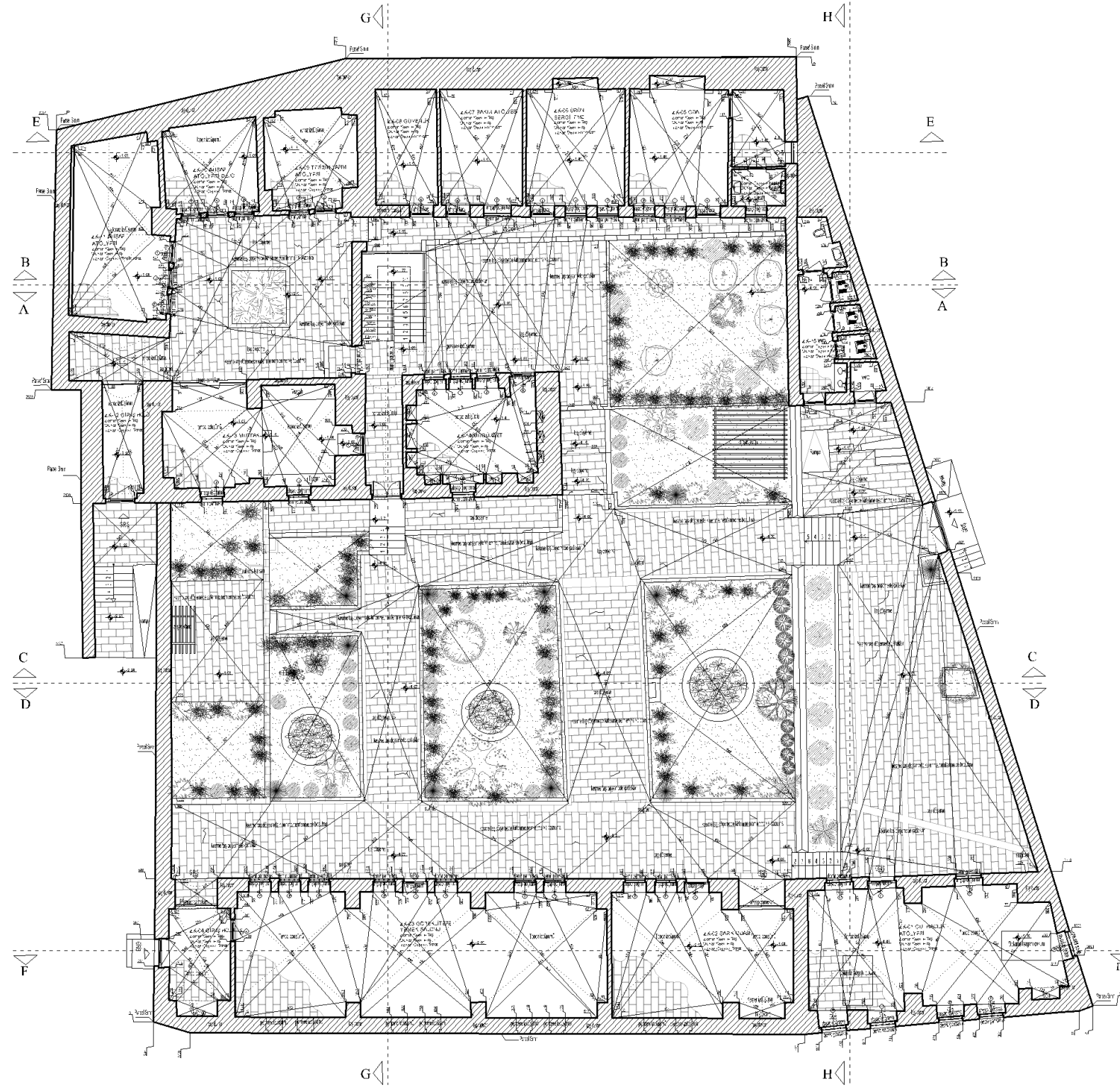
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM
BÜŞRA YETİM/19808205

- RÖLÖVE**
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
 - ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
 - ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
 - ☐ RESTİTÜSYON
 - ☐ 1. DÖNEM
 - ☐ 2. DÖNEM
 - ☐ RESTORASYON

Taşınmaz No	12339344
İl	Şanlıurfa
İlçe	Halliyiye
Mahalle/Köy	Atatürk
Ada	62
Parsel	5
Tapu Alanı	1.368,52
Nitelik	Avlulu Kargir Ev
Mevkii	-
Zemin Tipi	Ana Taşınmaz
Pafta	22

Resim 1:Öznitelik Bilgisi
(parselsorgu.tkgm.gov.tr/#ara?idari/132043/62/5/1640902933154)

PAFTA ADI	VAZİYET PLANI		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
1	2	0 400 800 1200 1600 cm	

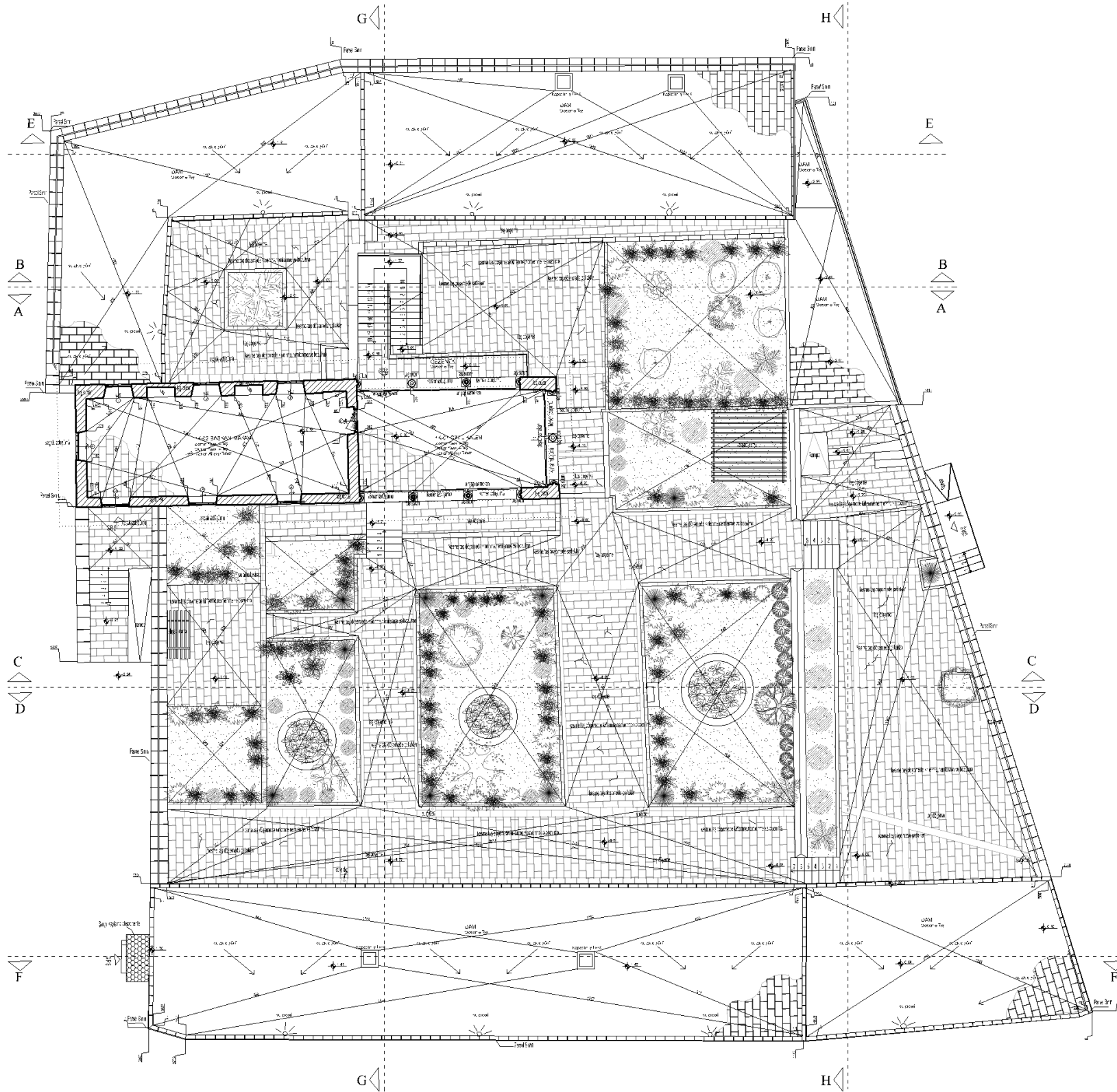
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM
BÜŞRA YETİM/19808205

- RÖLÖVE**
- RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ**
- RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ**
- RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ**
- RESTİTÜSYON**
- 1. DÖNEM**
- 2. DÖNEM**
- RESTORASYON**

PEYZAJ LEJANTİ

	Nar Ağacı		Şeftali Ağacı
	Palmiye Ağacı		Şimşir
	Zeytin Ağacı		Yeşil Taflan
	Dut Ağacı		Gümüş Taflan
	Hurma Ağacı		Biberiye
	Çam Ağacı		Cemeter Bambusu
	Salkım Söğüt		Gül
	Portakal Ağacı		Şeker Begonyası
	Erik Ağacı		Beyaz Leylak
	Elma Ağacı		Kaktüs
	İncir Ağacı		Manolya
	Erik Ağacı		Çitlembik Ağacı

PAFTA ADI	ZEMİN KAT PLANI		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
1	3	0 200 400 600 800 cm	

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

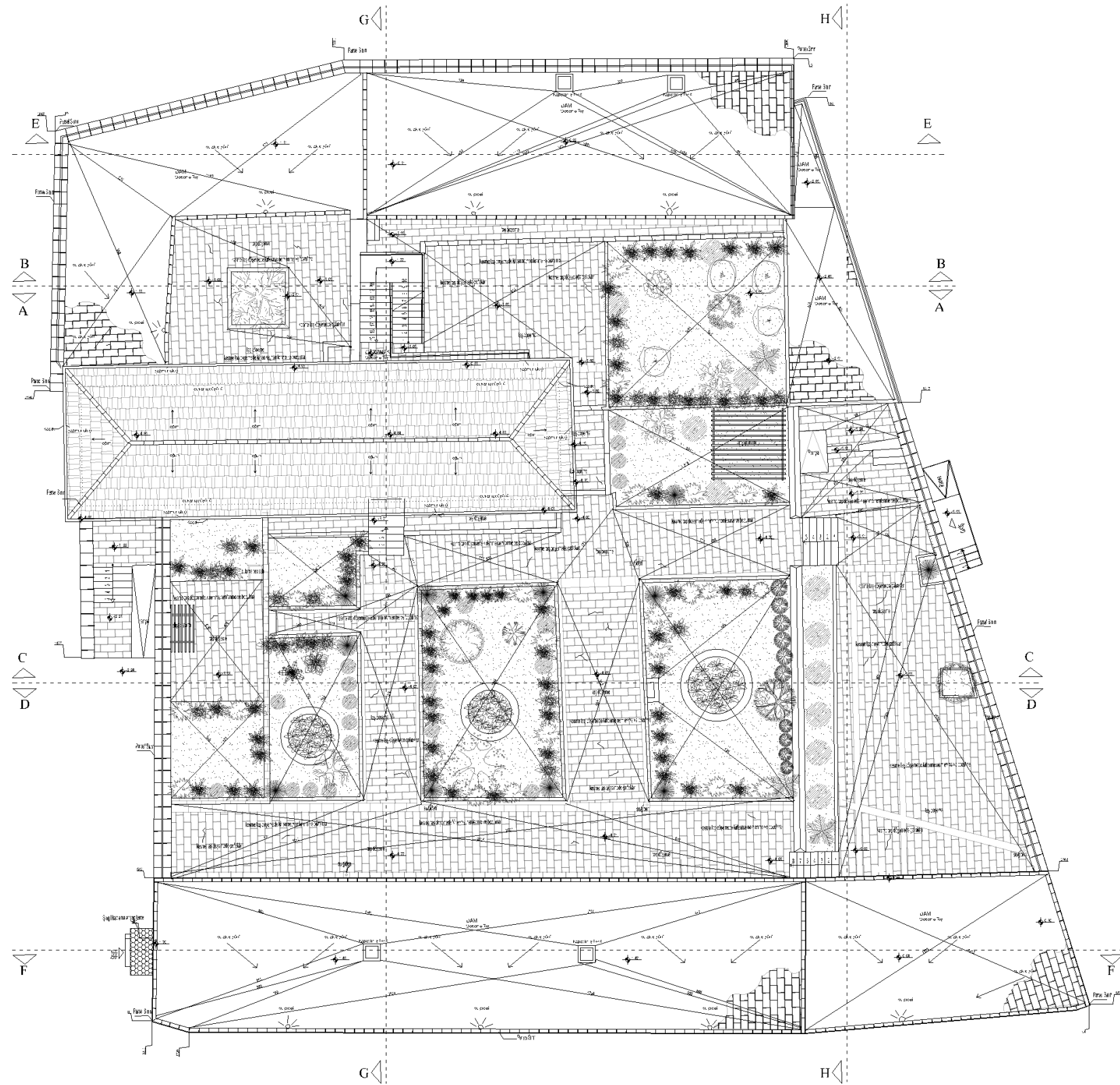
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
	RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
	RESTİTÜSYON
	1. DÖNEM
	2. DÖNEM
	RESTORASYON

PEYZAJ LEJANTİ			
	Nar Ağacı		Şeftali Ağacı
	Palmiye Ağacı		Şimşir
	Zeytin Ağacı		Yeşil Taflan
	Dut Ağacı		Gümüş Taflan
	Hurma Ağacı		Biberiye
	Çam Ağacı		Cennet Bambusu
	Salkım Söğüt		Gül
	Portakal Ağacı		Şeker Begonyası
	Erik Ağacı		Beyaz Leylak
	Elma Ağacı		Kaktüs
	İncir Ağacı		Manolya
	Erik Ağacı		Çitlembik Ağacı

PAFTA ADI	BİRİNCİ KAT PLANI		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
1	4	0 200 400 600 800 cm	

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

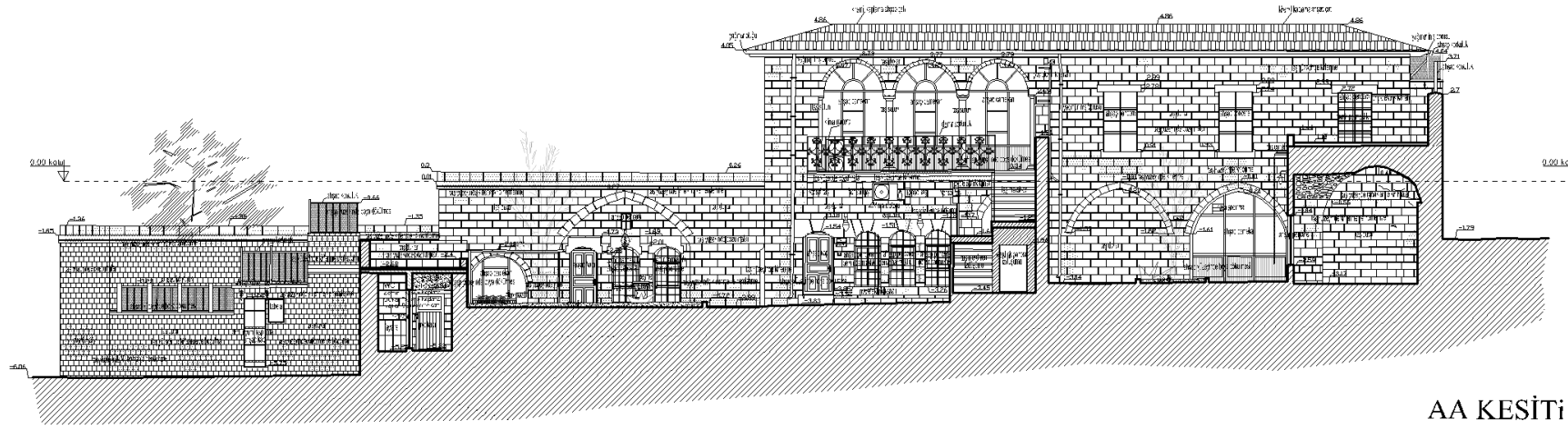
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
	RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
	RESTİTÜSYON
	1. DÖNEM
	2. DÖNEM
	RESTORASYON

PEYZAJ LEJANTİ			
	Nar Ağacı		Şeftali Ağacı
	Palmiye Ağacı		Şimşir
	Zeytin Ağacı		Yeşil Taflan
	Dut Ağacı		Gümüş Taflan
	Hurma Ağacı		Biberiye
	Çam Ağacı		Cennet Bambusu
	Salkım Söğüt		Gül
	Portakal Ağacı		Şeker Begonyası
	Erik Ağacı		Beyaz Leylak
	Elma Ağacı		Kaktüs
	İncir Ağacı		Manolya
	Erik Ağacı		Çitlembik Ağacı

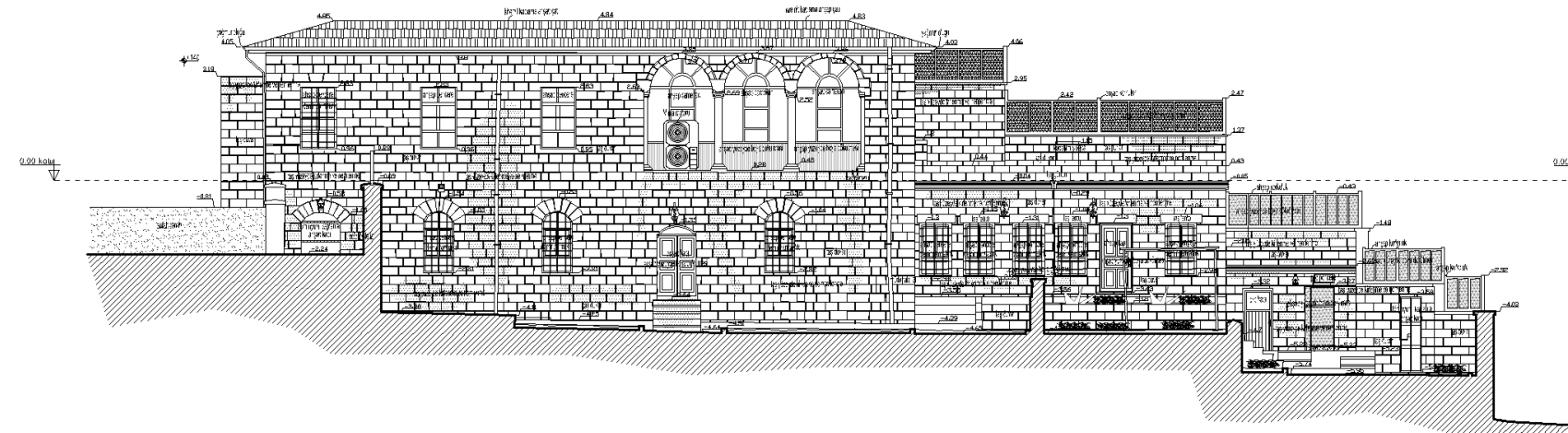
PAFTA ADI	ÇATI PLANI	
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK
1	5	0 200 400 600 800 cm

AA KESİTİ

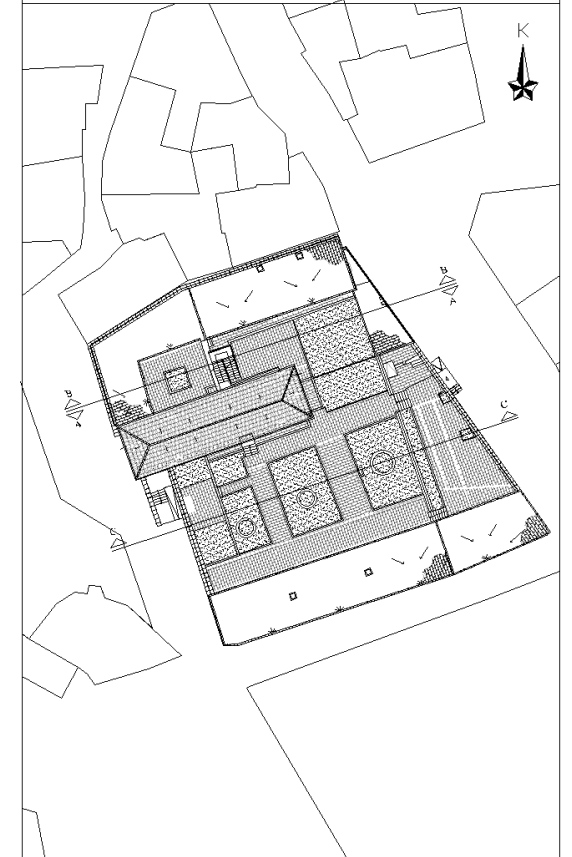
B-B KESİTİ

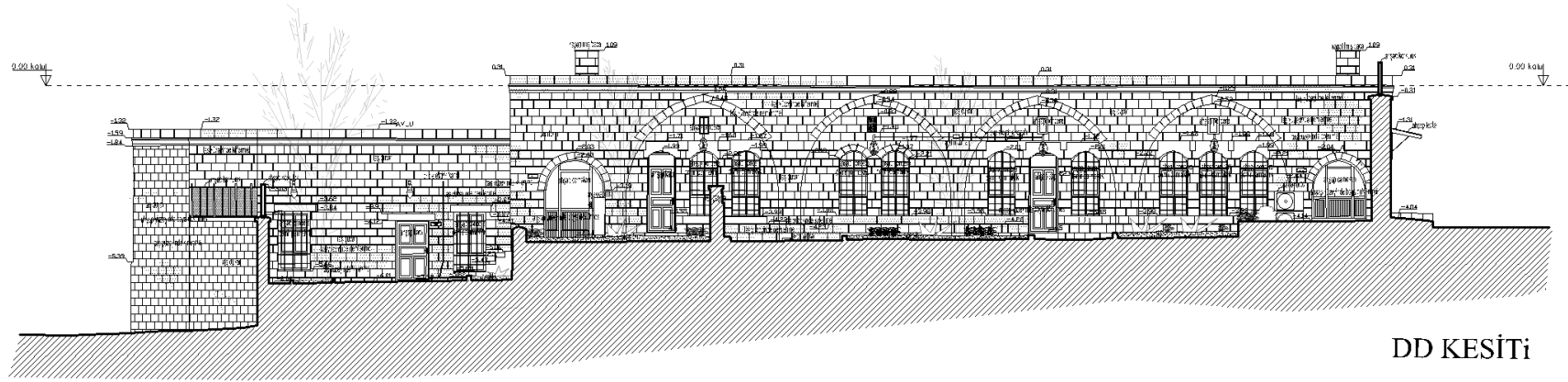
C-C KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM
BÜŞRA YETİM/19808205

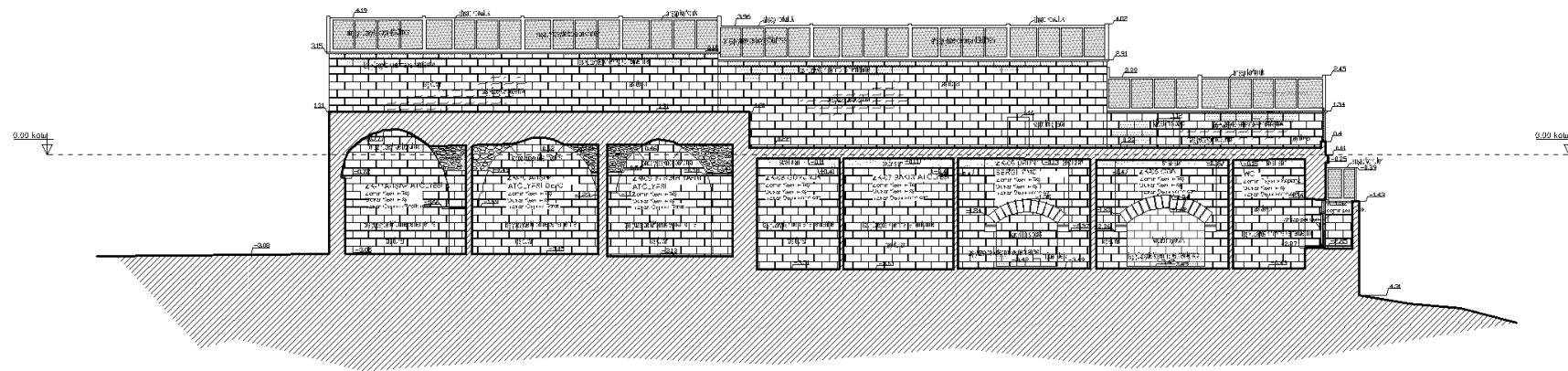
- RÖLÖVE
- RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- RESTİTÜSYON
- 1. DÖNEM
- 2. DÖNEM
- RESTORASYON

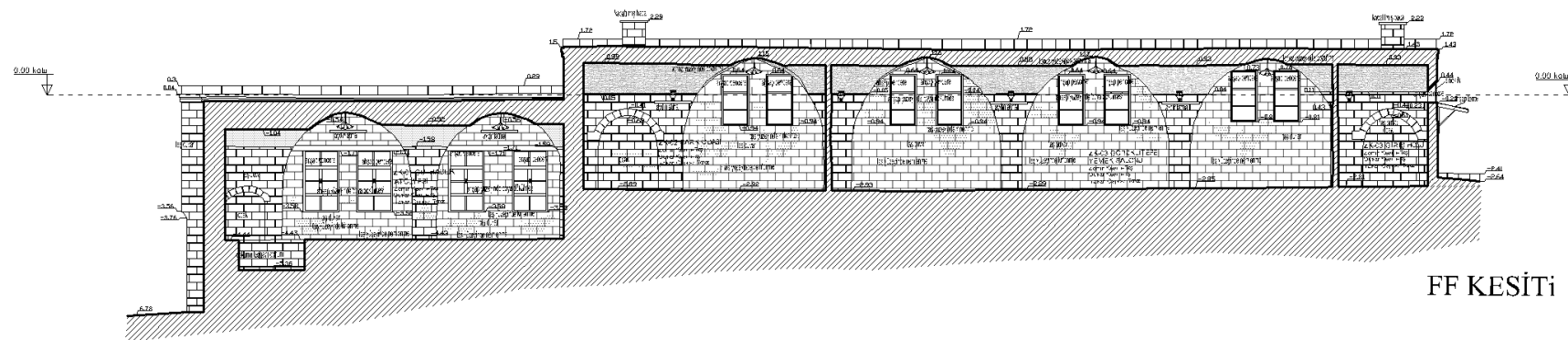
PAFTA ADI			
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
1	6	0 200 400 600 800 cm	

DD KESİTİ

E-E KESİTİ

FF KESİTİ

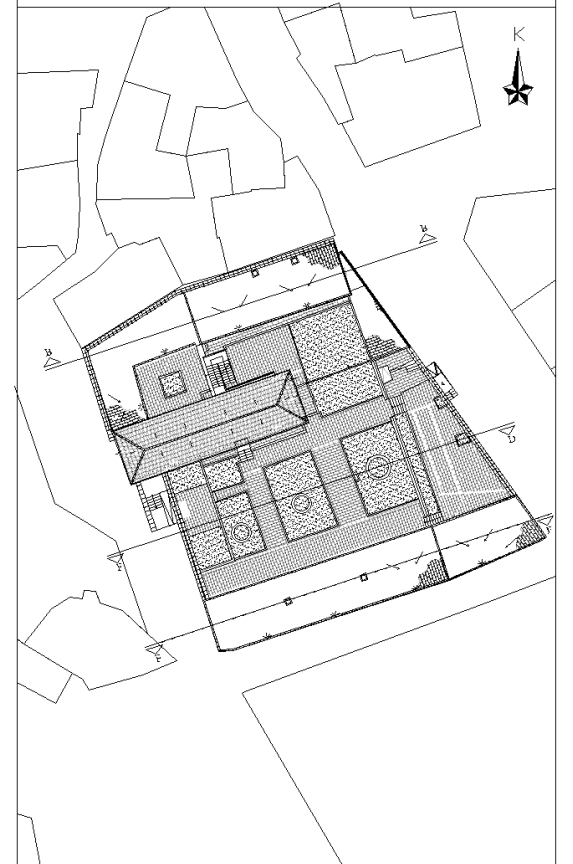
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

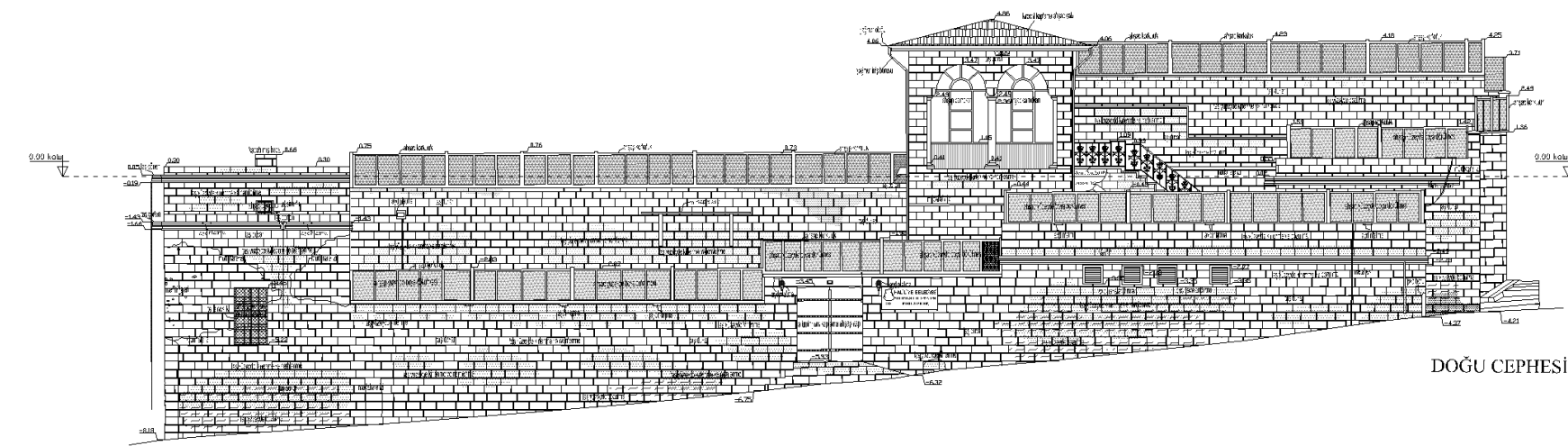
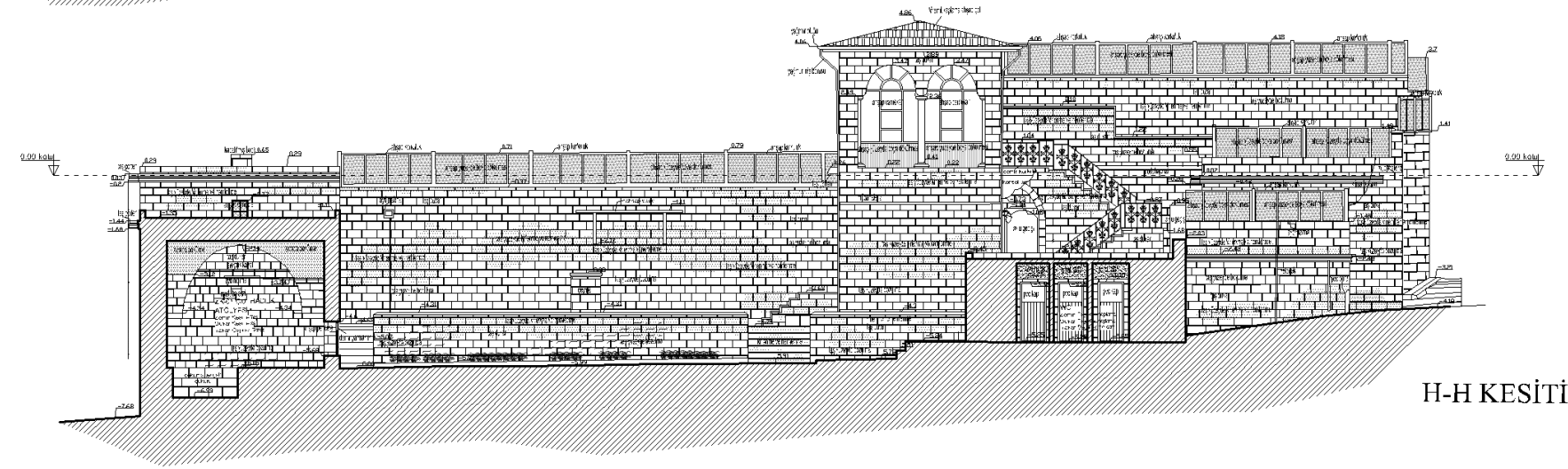
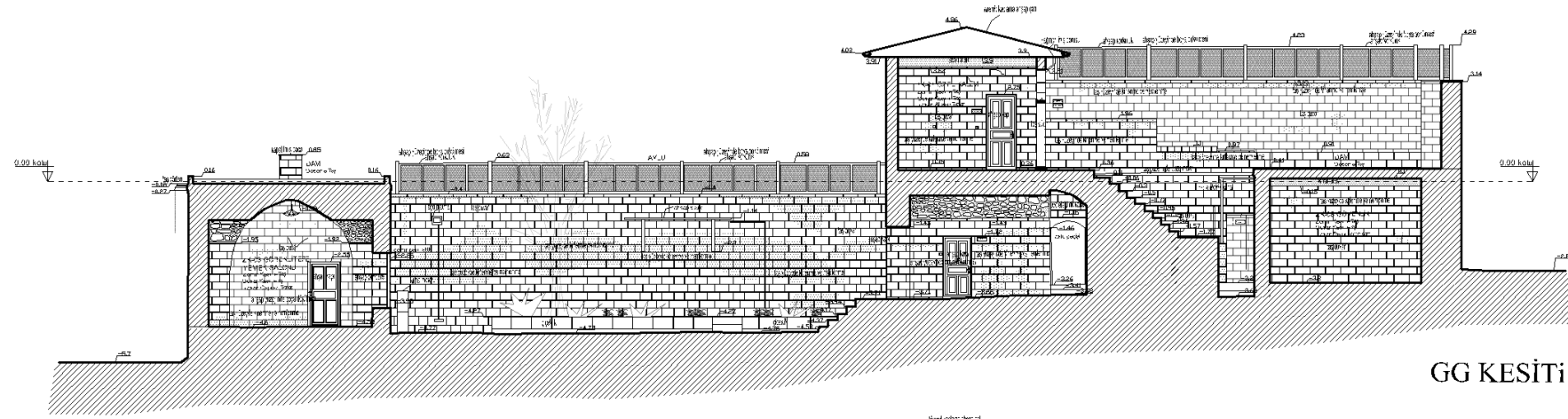
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- RÖLÖVE
- RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- RESTİTÜSYON
- 1. DÖNEM
- 2. DÖNEM
- RESTORASYON

PAFTA ADI			
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
1	7	0 200 400 600 800 cm	

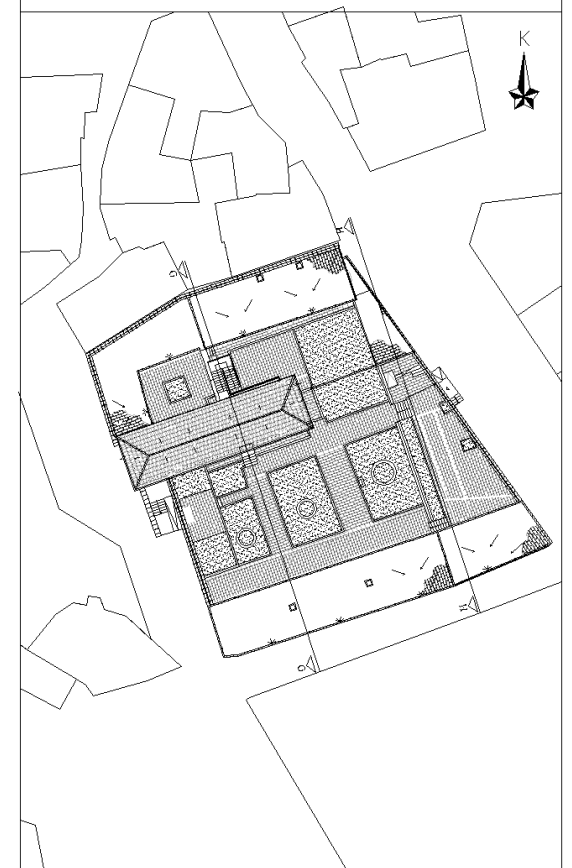
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

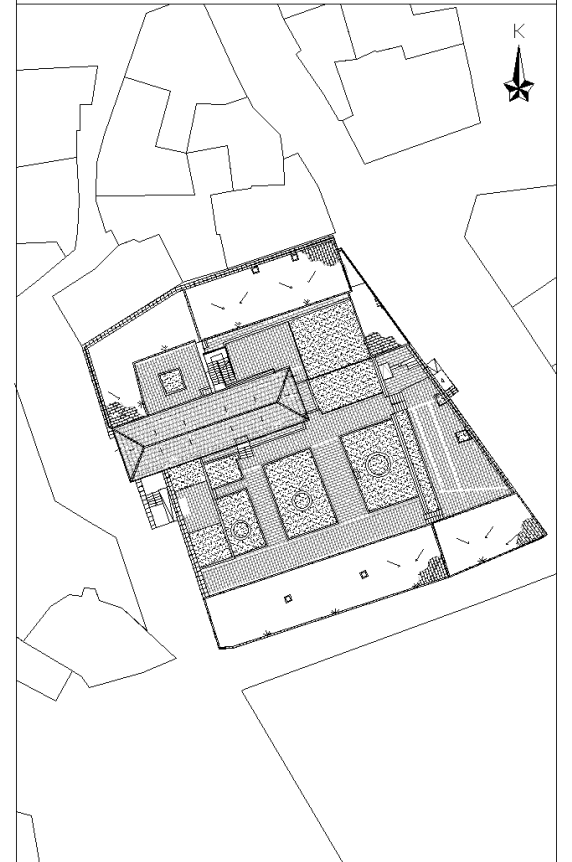
- RÖLÖVE
- RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- RESTİTÜSYON
- 1. DÖNEM
- 2. DÖNEM
- RESTORASYON

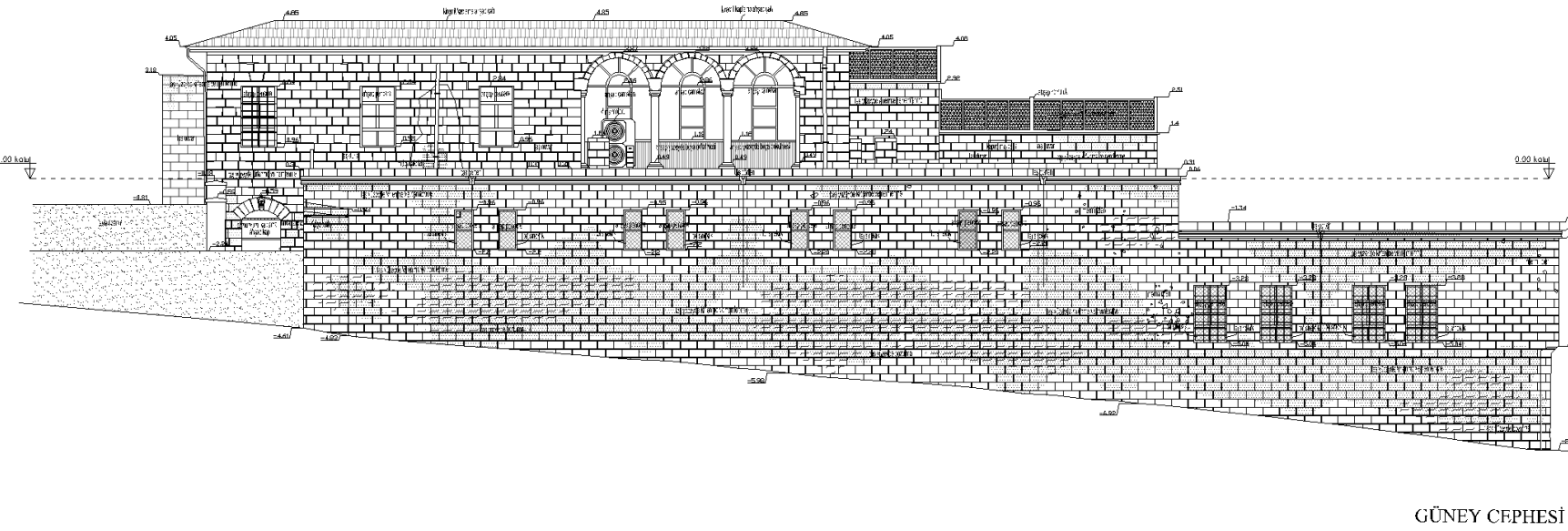
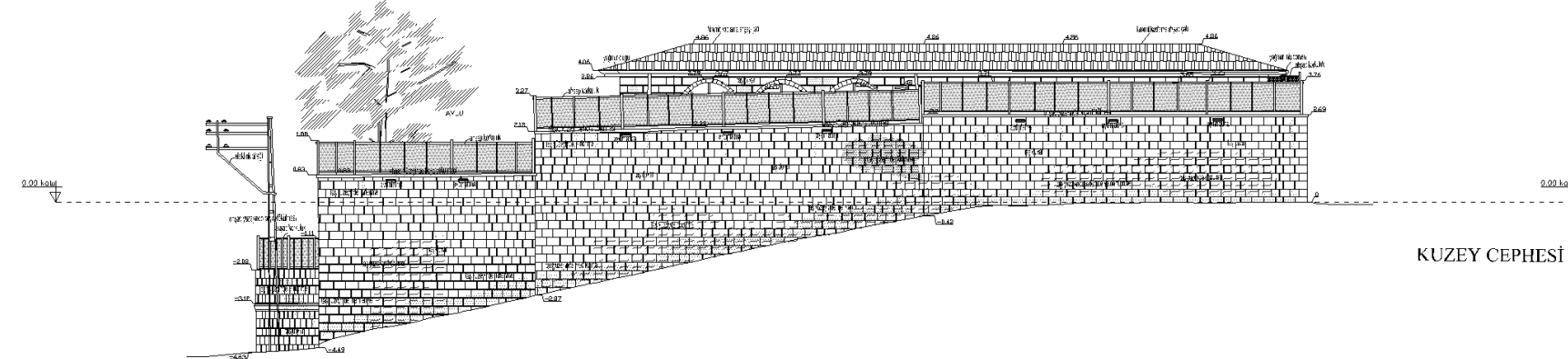
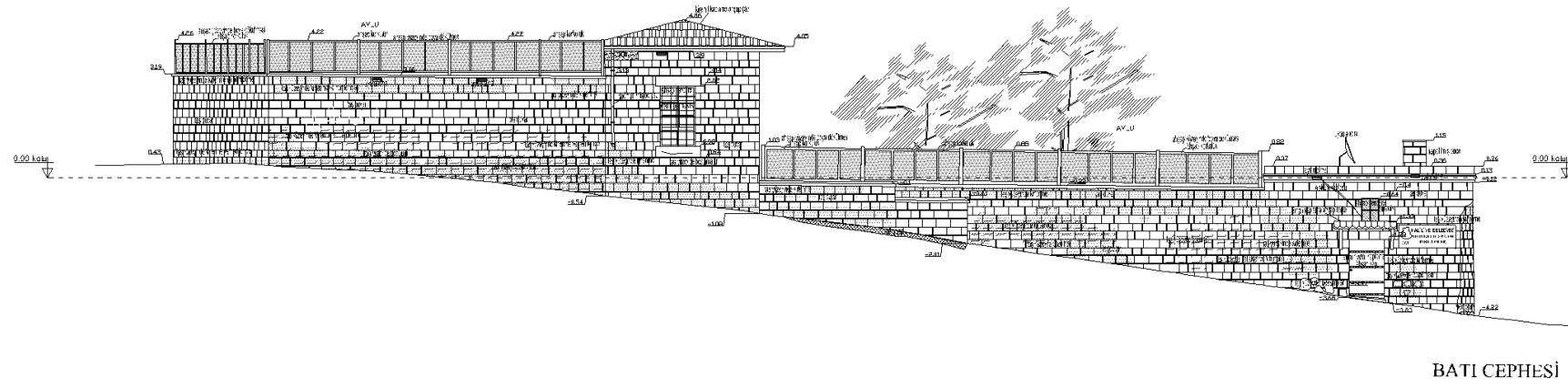
PAFTA ADI			
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
1	8	0 200 400 600 800 cm	

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM
BÜŞRA YETİM/19808205

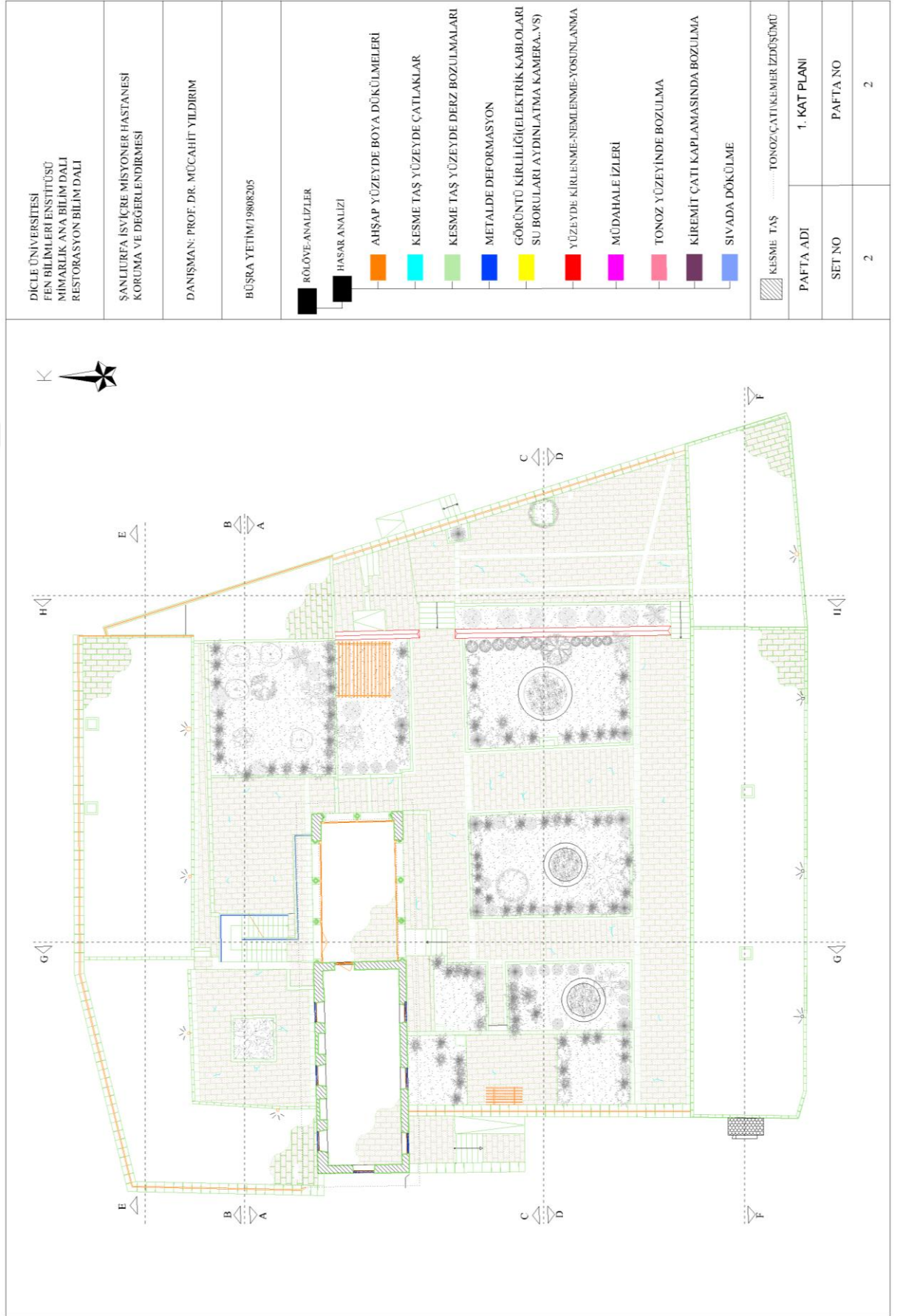
- RÖLÖVE
- RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- RESTİTÜSYON
- 1. DÖNEM
- 2. DÖNEM
- RESTORASYON

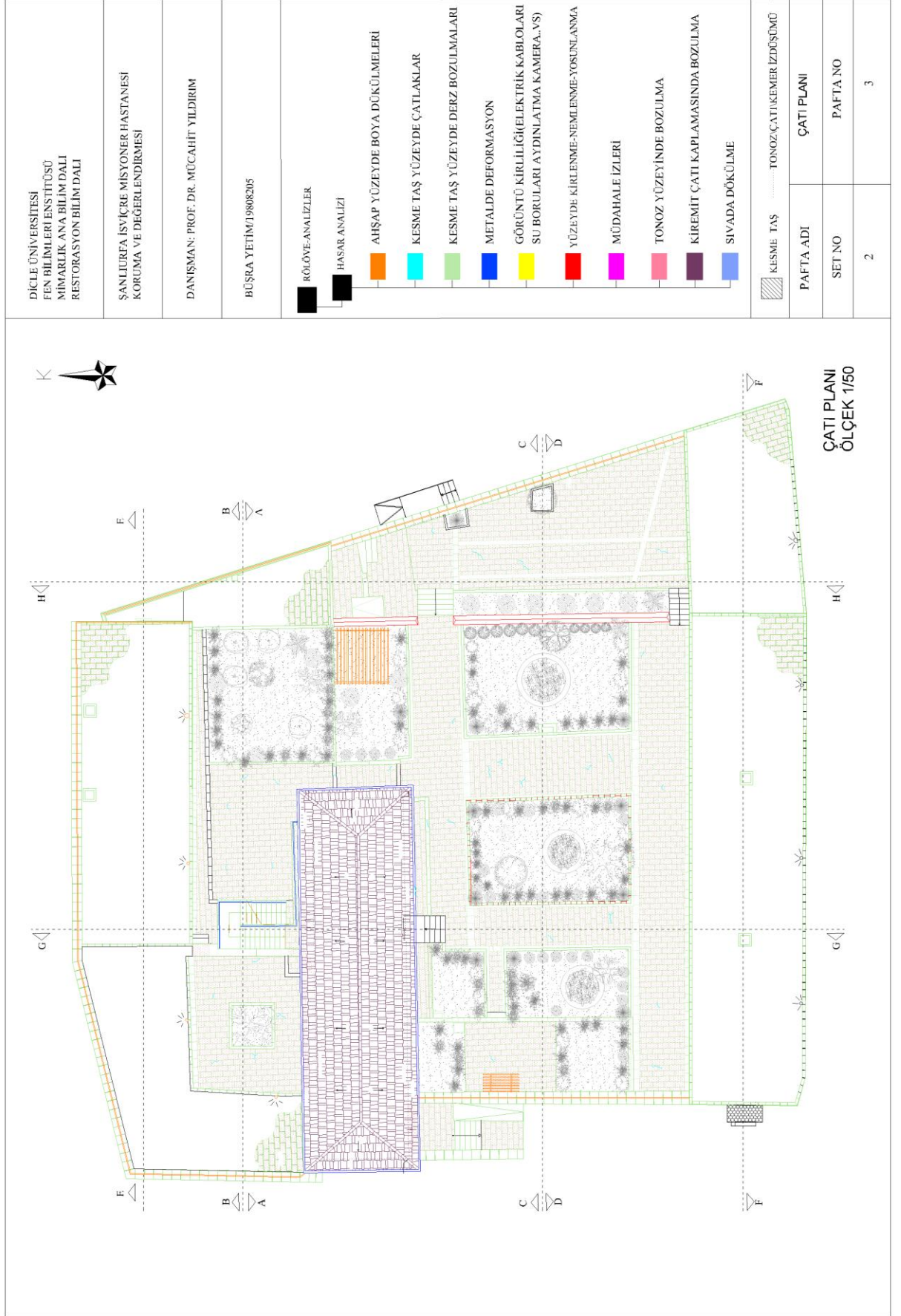

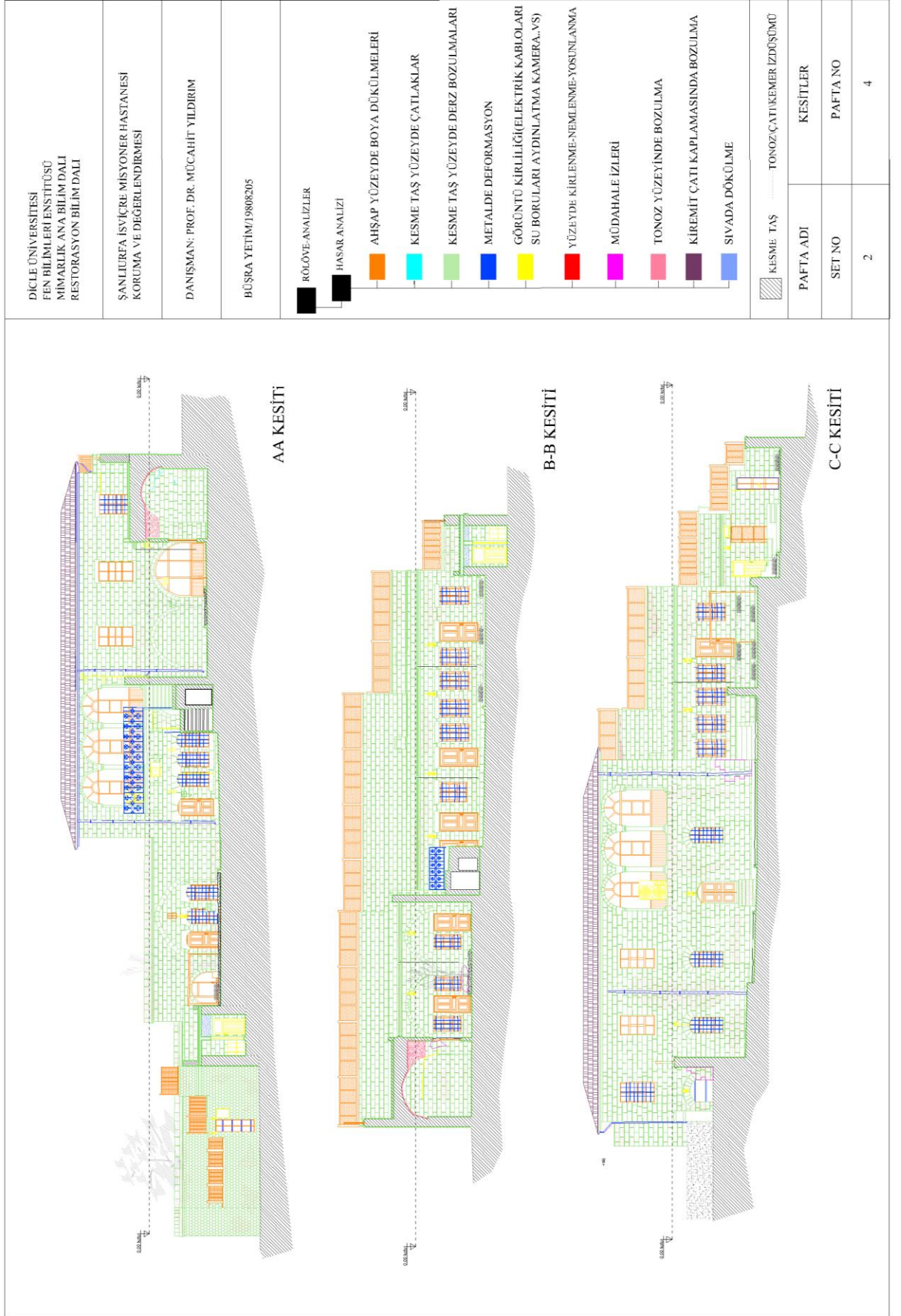
PAFTA ADI			
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
1	9	0 200 400 600 800 cm	

Ek 2: Rölöve/Hasar Analizi

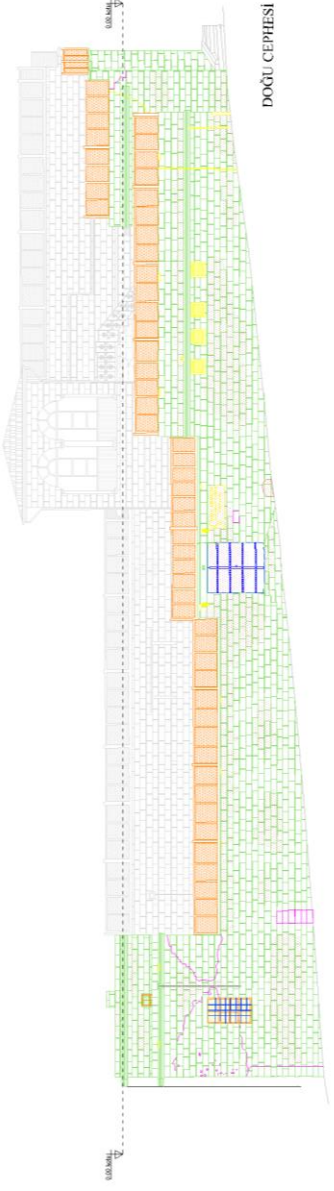

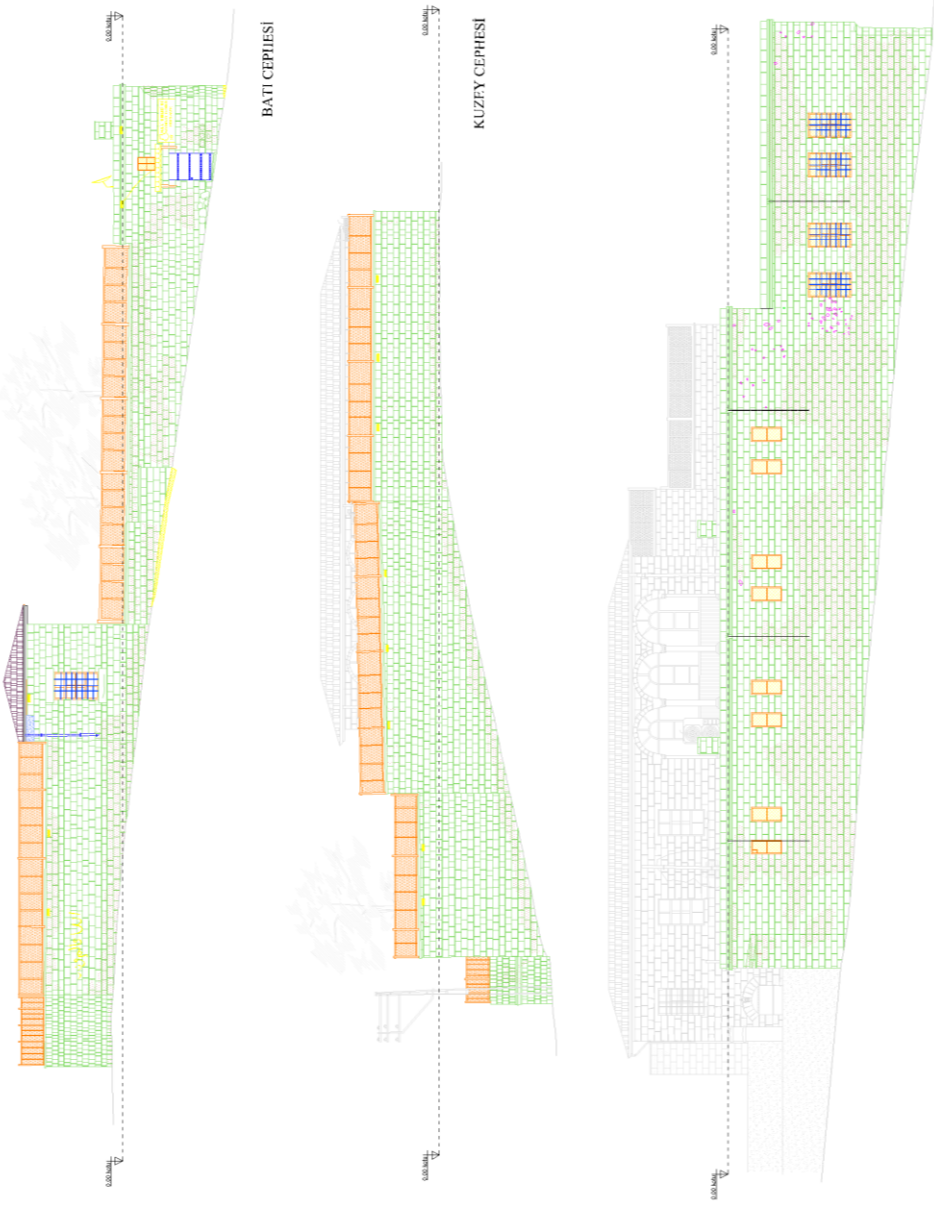
DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ	DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	BÜŞRA YETİM/1908205	RÖLÖVE ANALİZLER HASAR ANALİZİ AHŞAP YÜZEYDE BOYA DÜKÜLMELERİ KESME TAŞ YÜZEYDE ÇATLAKLAR KESME TAŞ YÜZEYDE DERZ BOZULMALARI METALDE DEFORMASYON GÖRÜNTÜ KİRLİLİĞİ(ELEKTRİK KABLOLARI SU BORULARI AYDINLATMA KAMERA..VS) YÜZEYDE KİRLENME-NEMLENME-YOSUNLANMA MÜDAHALE İZLERİ TONOZ YÜZEYİNDE BOZULMA KİREMİT ÇATI KAPLAMASINDA BOZULMA SIVADA DÖKÜLME	KESME TAŞ TONOZ ÇATI KEMER İZDÜŞÜMÜ <table><tr><td>PAFTA ADI</td><td>KESİTLER</td></tr><tr><td>SET NO</td><td>PAFTA NO</td></tr><tr><td>2</td><td>5</td></tr></table>	PAFTA ADI	KESİTLER	SET NO	PAFTA NO	2	5
PAFTA ADI	KESİTLER										
SET NO	PAFTA NO										
2	5										

DD KESİTİ

E-E KESİTİ

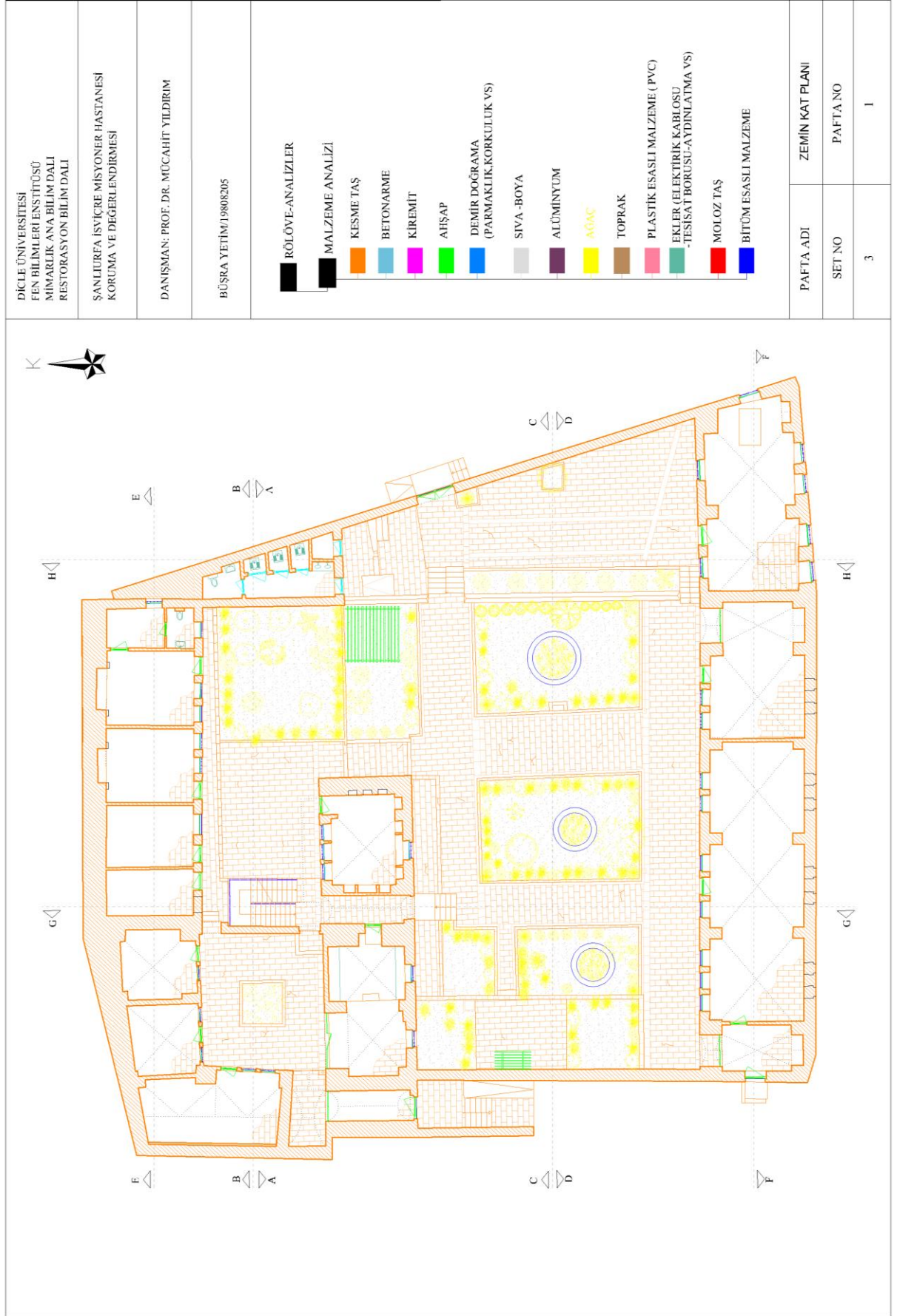
FF KESİTİ

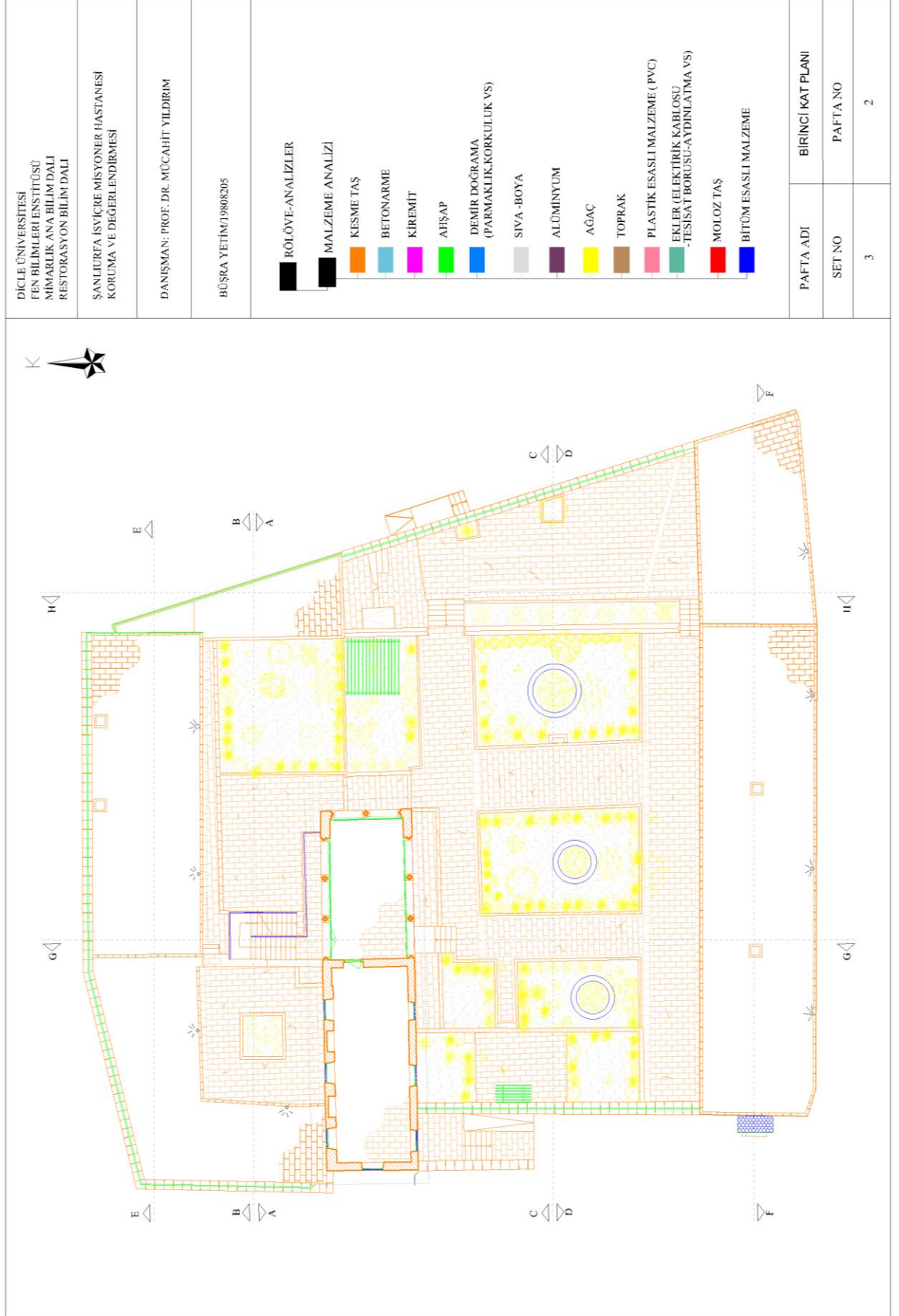
DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	 GG KESİTİ						
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRİLMESİ	 H-H KESİTİ						
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	 DOĞU CEPHESİ						
BÜŞRA YETİM/19808205	ROLÖVE ANALİZLER HASAR ANALİZİ AHŞAP YÜZEYDE BOYA DÜKÜLMELERİ KESME TAŞ YÜZEYDE ÇATLAKLAR KESME TAŞ YÜZEYDE DERZ BOZULMALARI METALDE DEFORMASYON GÖRÜNTÜ KİRLİLİĞİ(ELEKTRİK KABLOLARI SU BORULARI AYDINLATMA KAMERA, VS) YÜZEYDE KİRLİLENME-NEMLENME-YOSUNLANMA MÜDAHALE İZLERİ TONOZ YÜZEYİNDE BOZULMA KİREMIT ÇATI KAPLAMASINDA BOZULMA SIVADA DÖKÜLME						
KESME TAŞ TONOZ/ÇATIKEMER İZDÜŞÜMÜ	<table> <tr> <th>PAFTA ADI</th><th>KESİTLER VE CEPHELER</th></tr> <tr> <td>SET NO</td><td>PAFTA NO</td></tr> <tr> <td>2</td><td>6</td></tr> </table>	PAFTA ADI	KESİTLER VE CEPHELER	SET NO	PAFTA NO	2	6
PAFTA ADI	KESİTLER VE CEPHELER						
SET NO	PAFTA NO						
2	6						

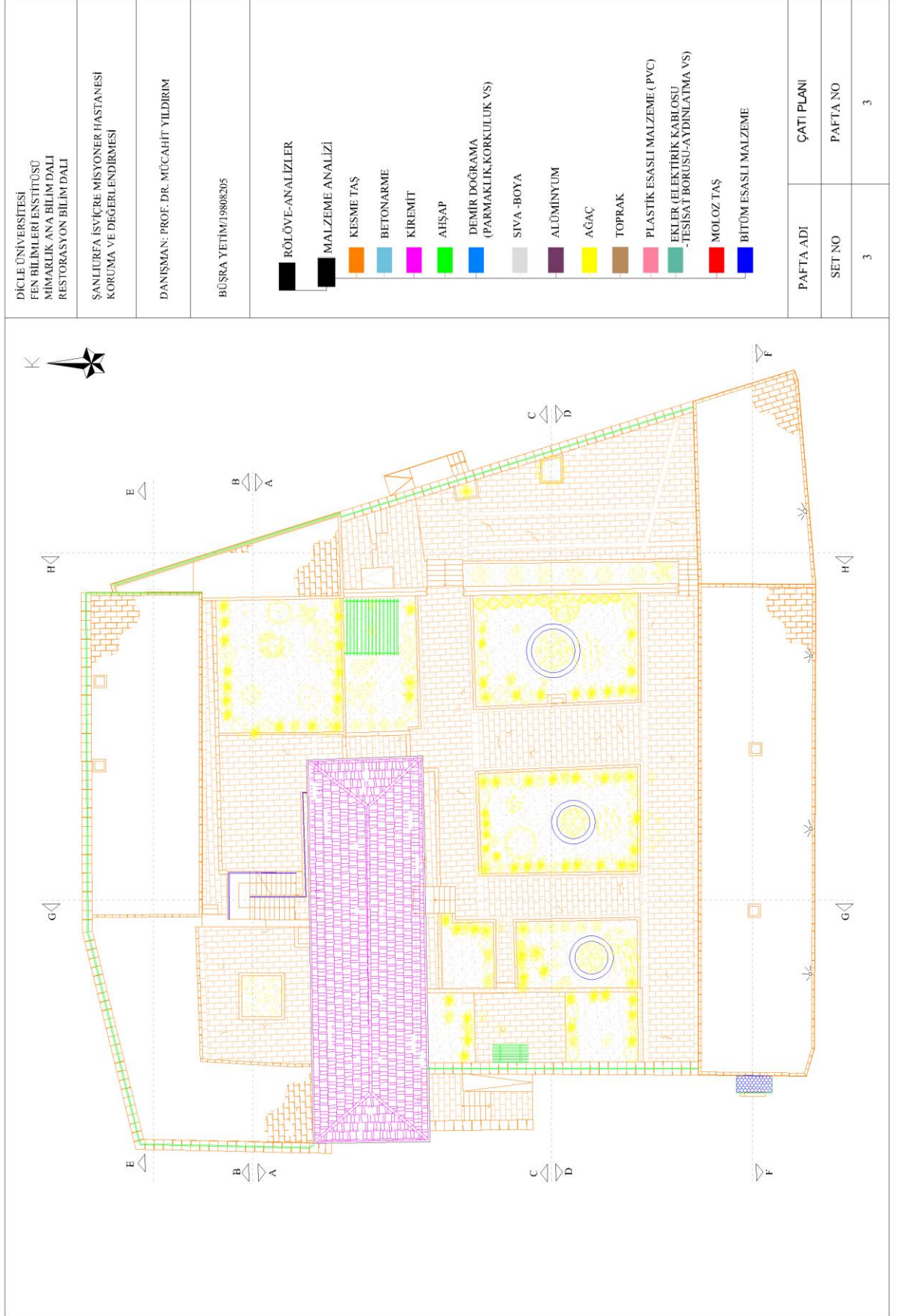
DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	 BATİ CEPHESİ KUZEY CEPHESİ GÜNEY CEPHESİ					
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ						
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM						
BÜŞRA YETİM/19808205						
RÖLÖVE ANALİZLER HASAR ANALİZİ - AHŞAP YÜZEYDE BOYA DÖKÜLMELERİ - KESME TAŞ YÜZEYDE ÇATLAKLAR - KESME TAŞ YÜZEYDE DERZ BOZULMALARI - METALDE DEFORMASYON - GÖRÜNTÜ KİRLİLİĞİ(ELEKTRİK KABLOLARI SU BORULARI AYDINLATMA KAMERA.VS) - YÜZEYDE KİRLENME-NEMLENME-YOSUNLANMA - MÜDAHALE İZLERİ - TONOZ YÜZEYİNDE BOZULMA - KİREMİT ÇATI KAPLAMASINDA BOZULMA - SIVADA DÖKÜLME						
KESME TAŞ TONOZ ÇATI KEMER İZDÜŞÜMÜ <table border="1"> <thead> <tr> <th>PAFTA ADI</th><th>CEPHELER</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>SET NO</td><td>PAFTA NO</td></tr> <tr> <td>2</td><td>7</td></tr> </tbody> </table>		PAFTA ADI	CEPHELER	SET NO	PAFTA NO	2
PAFTA ADI	CEPHELER					
SET NO	PAFTA NO					
2	7					

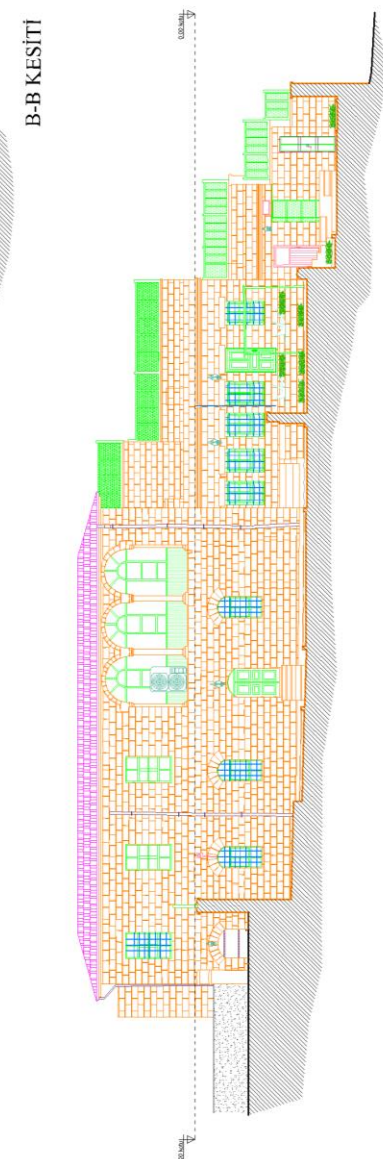

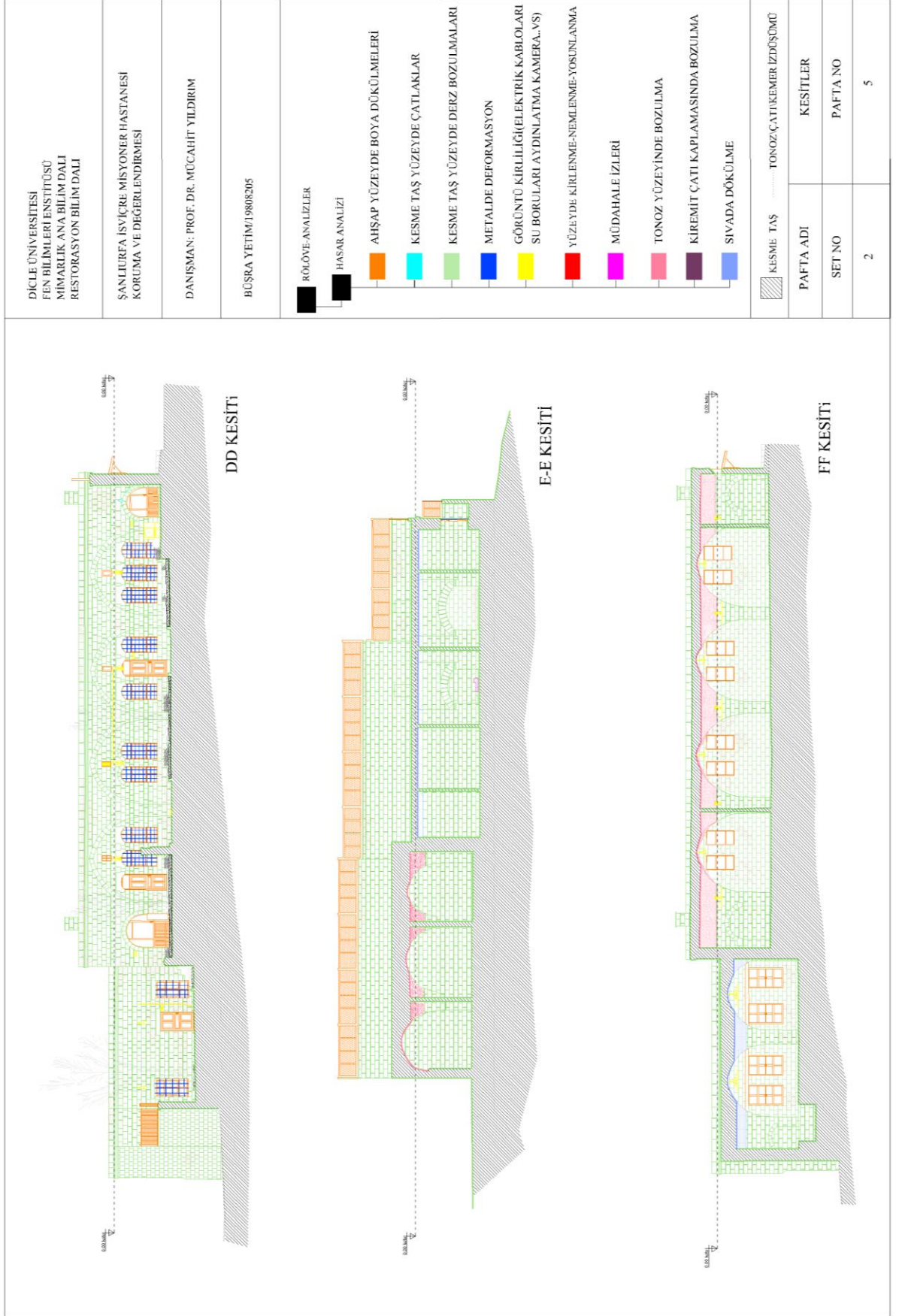
Ek 3: Rölöve/Malzeme Analizi

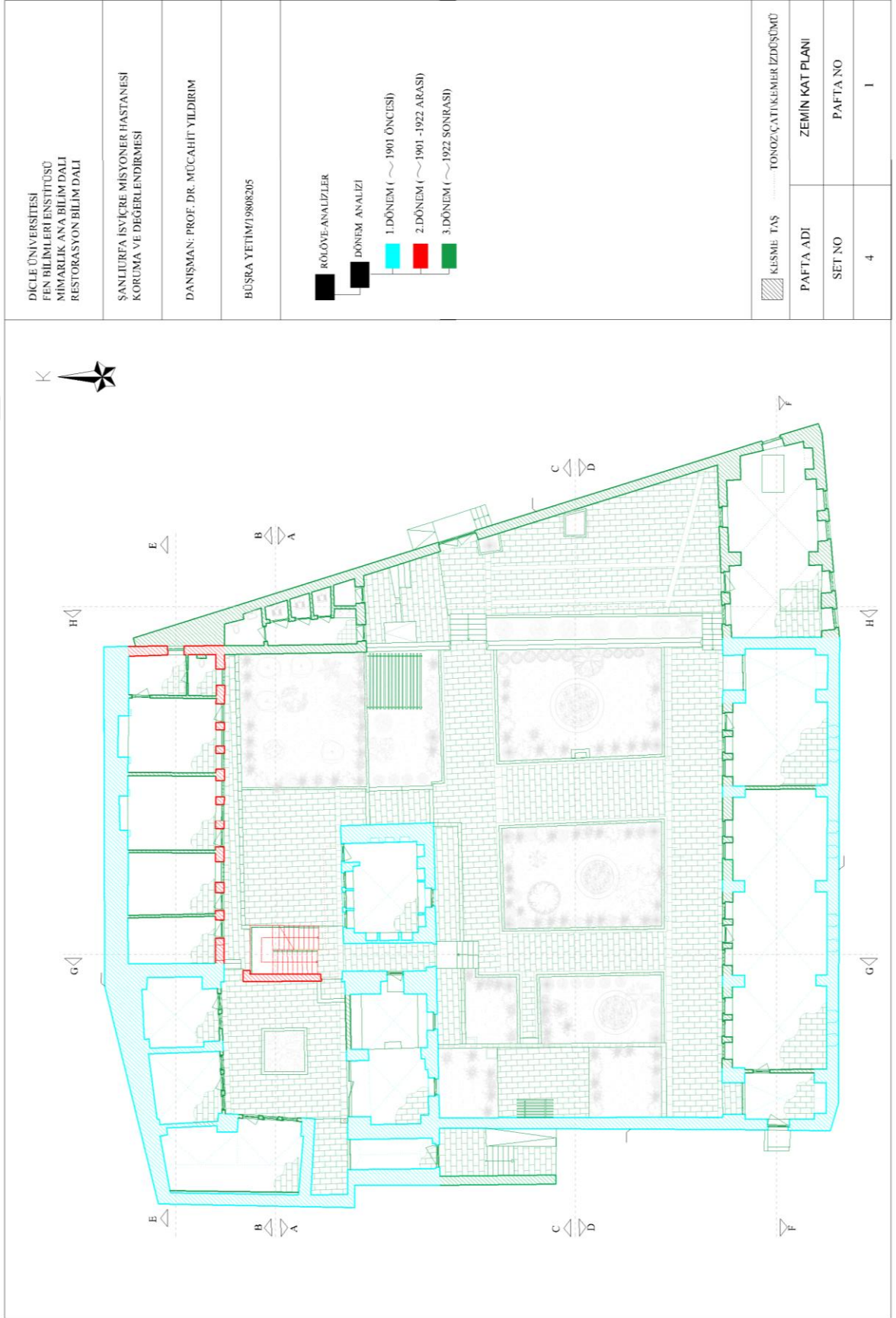
DICLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	 AA KESİTİ
ŞANLIURFA İŞVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ	 B-B KESİTİ
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	 C-C KESİTİ
BÜŞRA YETİM/19808205	RÖLÖVE-ANALİZLER MALZEME ANALİZİ - KESME TAŞ - BETONARME - KİREMIT - AHŞAP - DEMİR DOĞRAMA (PARMAKLIK,KORKULUK VS) - SIVA -BOYA - ALÜMİNYUM - AĞAÇ - TOPRAK - PLASTİK ESASLI MALZEME (PVC) - EKLER (ELEKTRİK KABLOSU -TESİSAT BORUSU-AYDINLATMA VS) - MOLÖZ TAŞ - BITÜM ESASLI MALZEME
PAFTA ADI	KESİTLER
SET NO	PAFTA NO
3	4

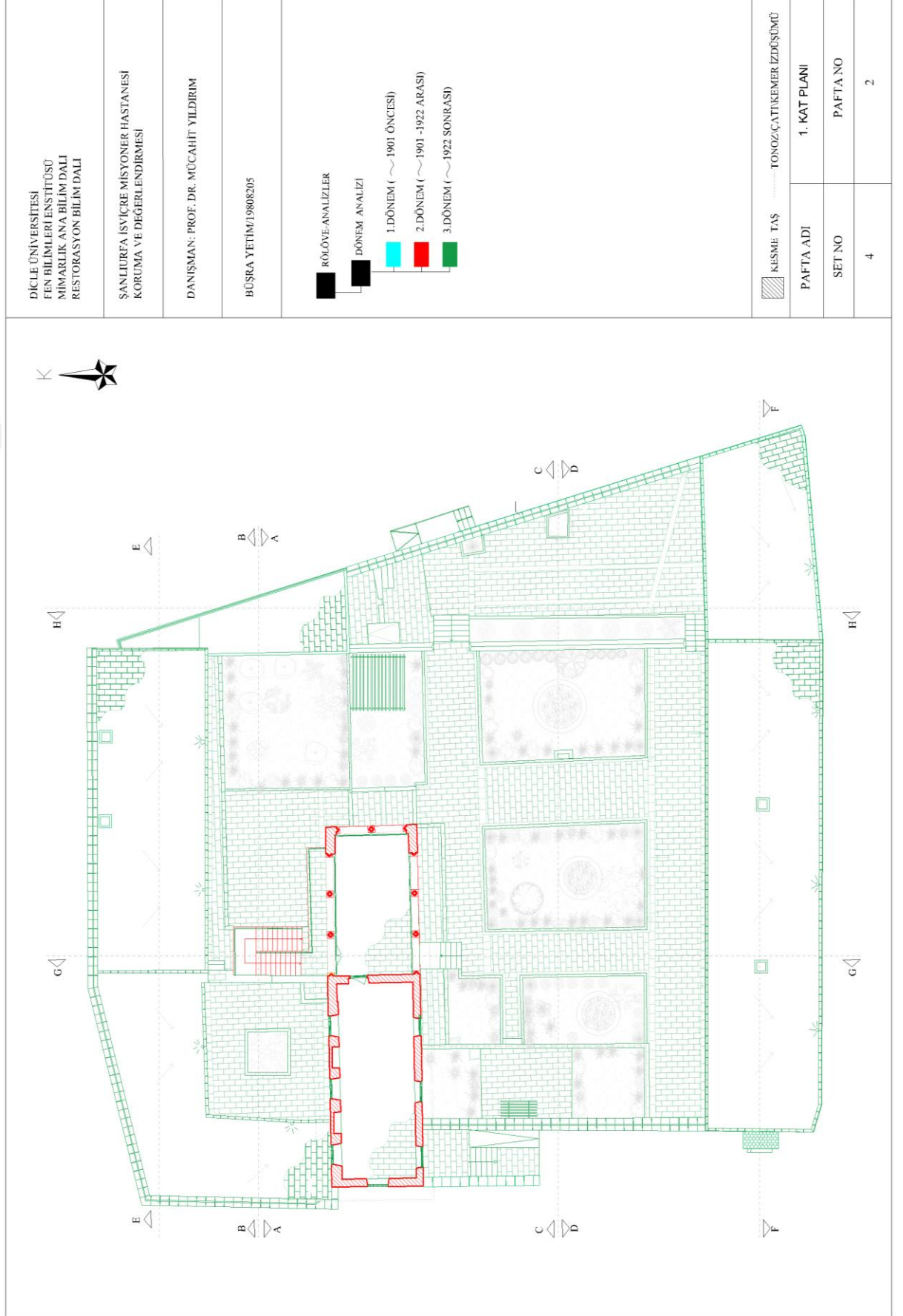

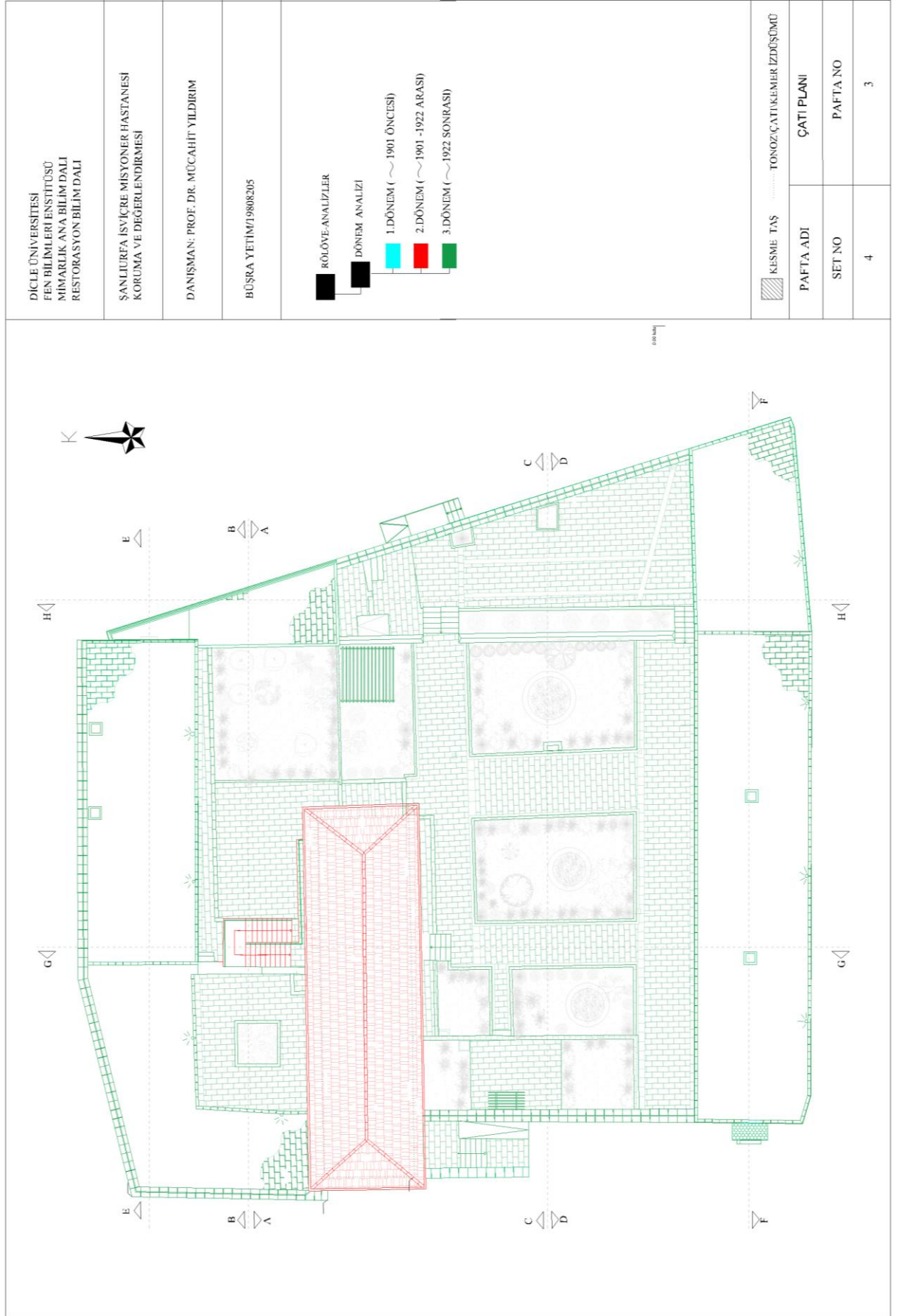
DICLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	 GG KESİTİ H-H KESİTİ DOĞU CEPHESİ
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ	
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	
BÜŞRA YETİM/19808205	
RÖLÖVE-ANALİZLER MALZEME ANALİZİ - KESME TAŞ - BETONARME - KİREMIT - AHIŞAP - DEMİR DOĞRAMA (PARMAKLIK,KORKULUK VS) - SIVA-BOYA - ALÜMİNYUM - AĞAÇ - TOPRAK - PLASTİK ESASLI MALZEME (PVC) - EKLER (ELEKTRİK KABLOSU -TESİSAT BORUSU-AYDINLATMA VS) - MOLÖZ TAŞ - BITÜM ESASLI MALZEME	
PAFTA ADI	
SET NO	
3	
PAFTA NO	
6	

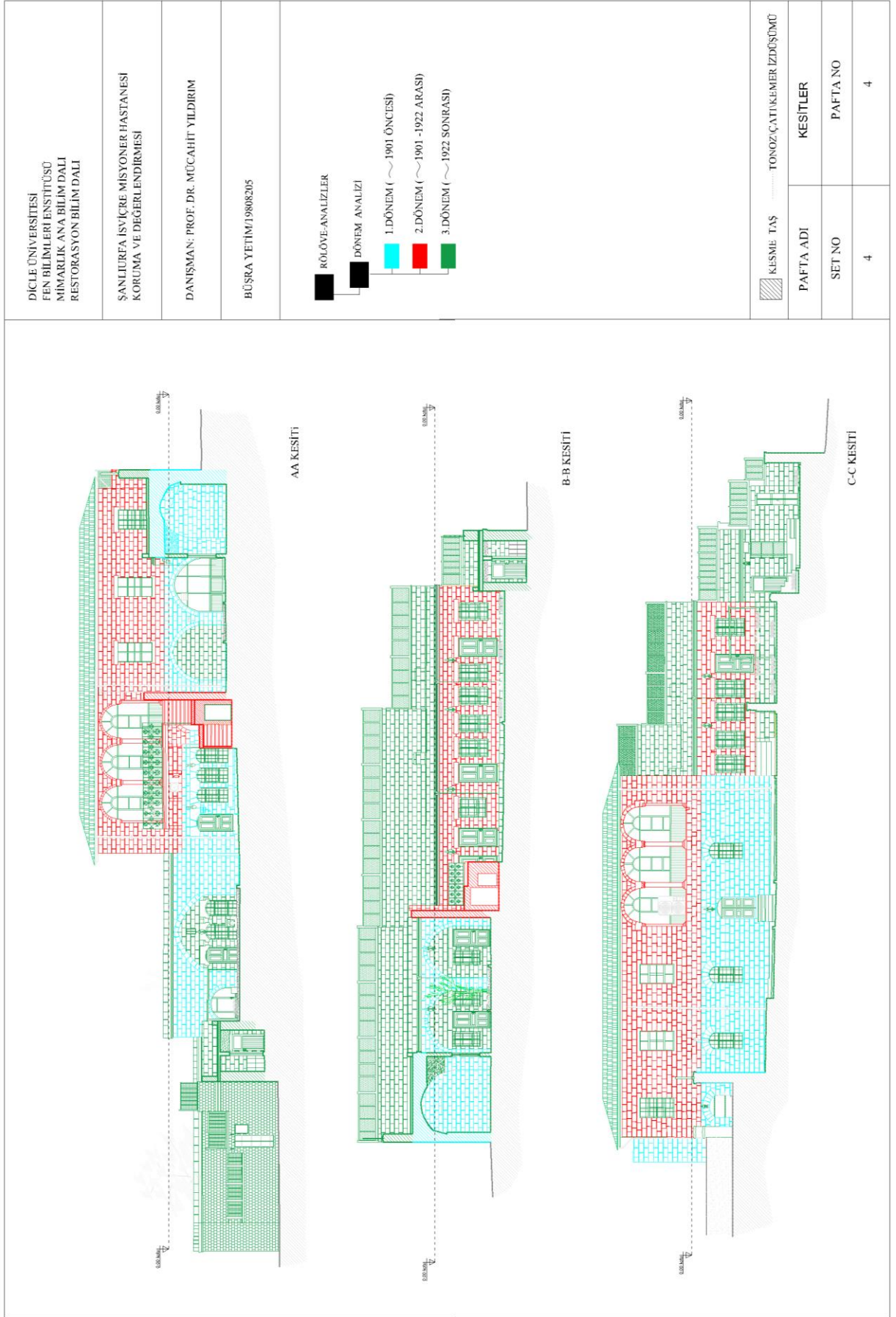
DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	 BATİ CEPHESİ KUZEY CEPHESİ GÜNEY CEPHESİ RÖLÖVE-ANALİZLER MALZEME ANALİZİ KESME TAŞ BETONARME KİREMIT AHŞAP DEMİR DOĞRAMA (PARKALIK,KORKULUK VS) SIVA -BOYA ALÜMİNYUM AĞAÇ TOPRAK PLASTİK ESASLI MALZEME (PVC) EKLER (ELEKTRİK KABLOSU -TESİSAT BORUSU-AYDINLATMA VS) MOLOZ TAŞ BITÜM ESASLI MALZEME					
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ						
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM						
BÜŞRA YETİM/19808205						
<table border="1"> <tr> <td>PAFTA ADI</td><td></td></tr> <tr> <td>SET NO</td><td>PAFTA NO</td></tr> <tr> <td>3</td><td>7</td></tr> </table>		PAFTA ADI		SET NO	PAFTA NO	3
PAFTA ADI						
SET NO	PAFTA NO					
3	7					

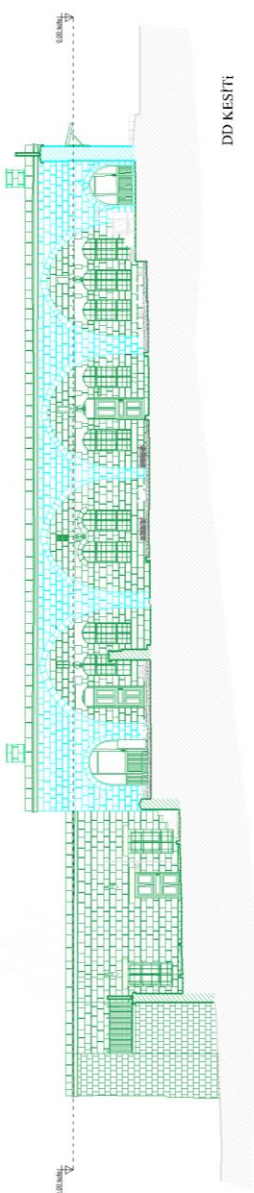
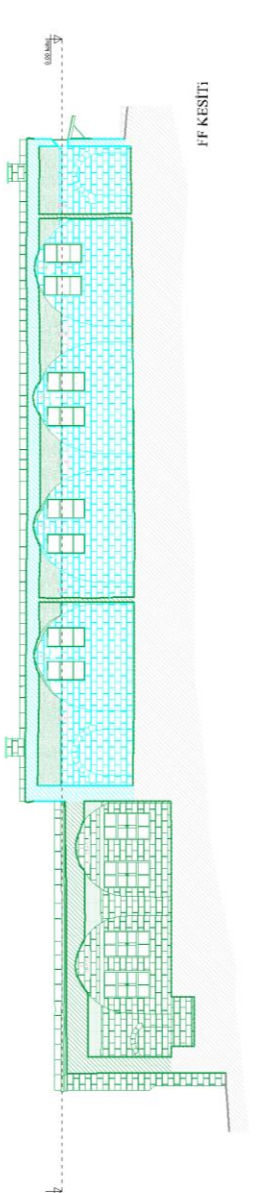
Ek 4: Rölöve/Dönem Analizi

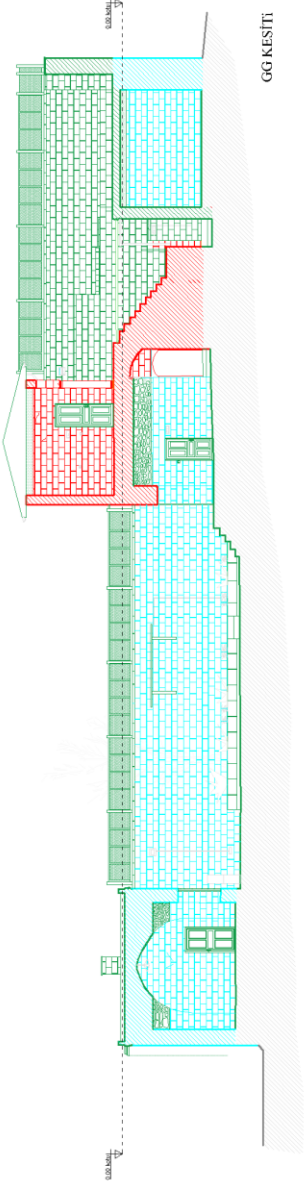
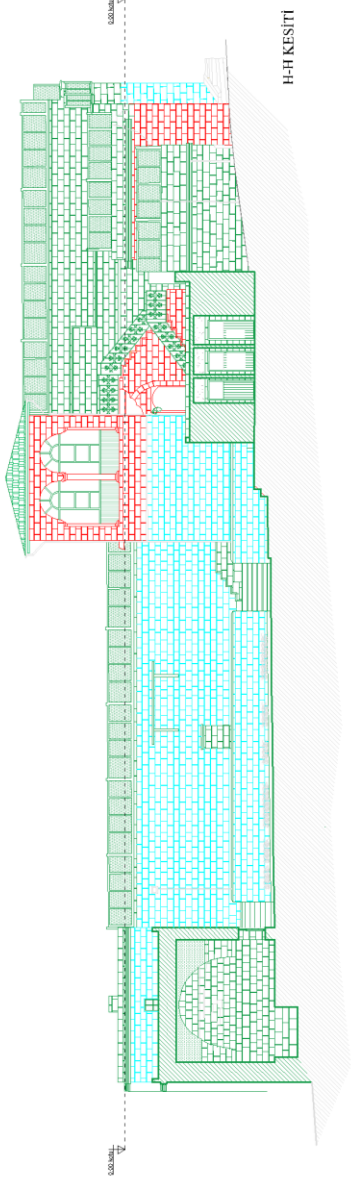
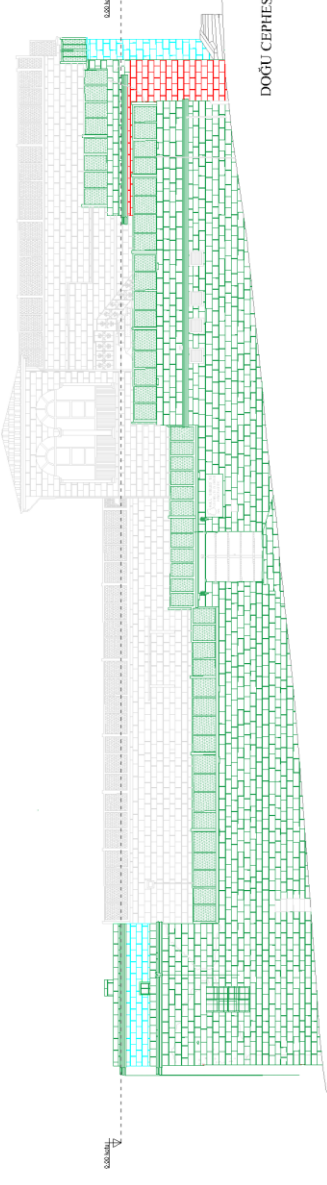

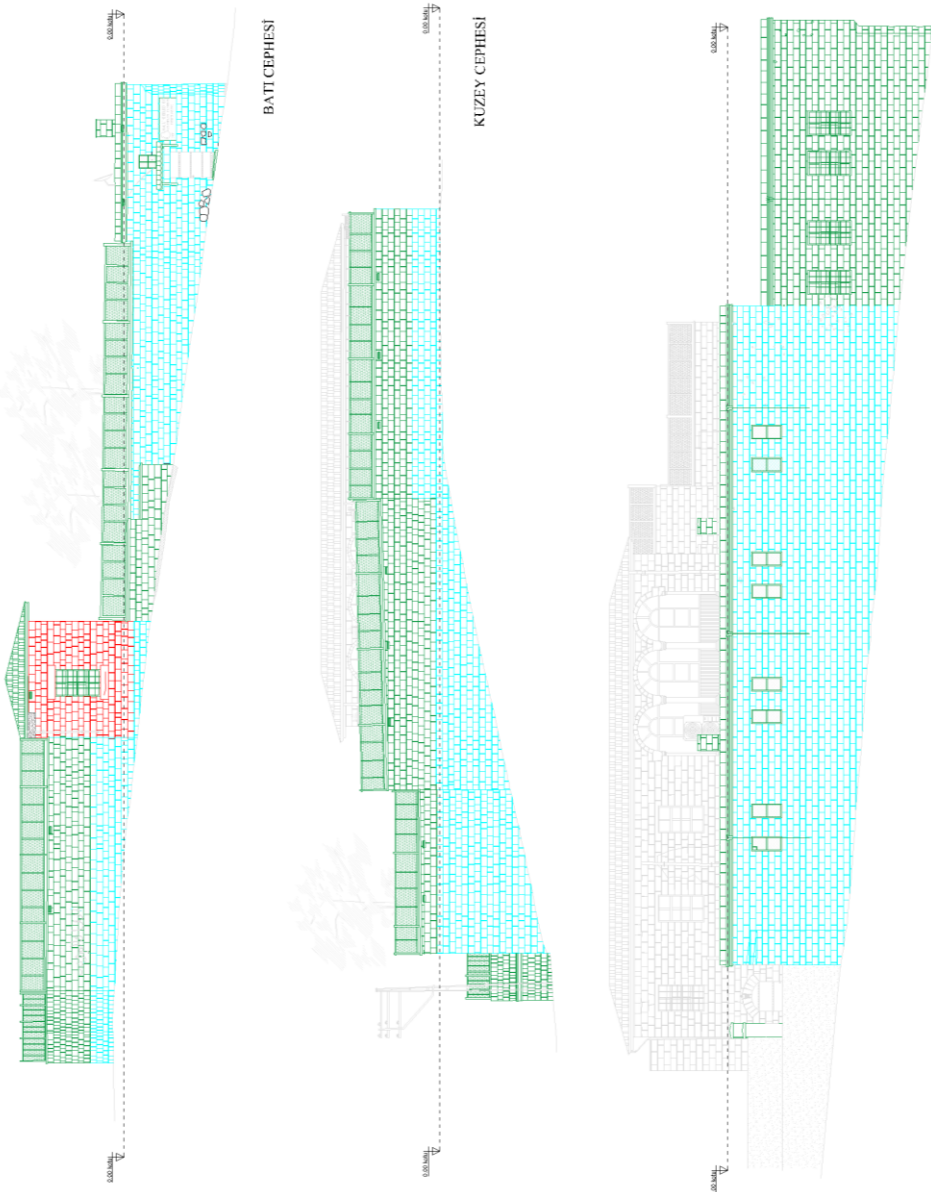

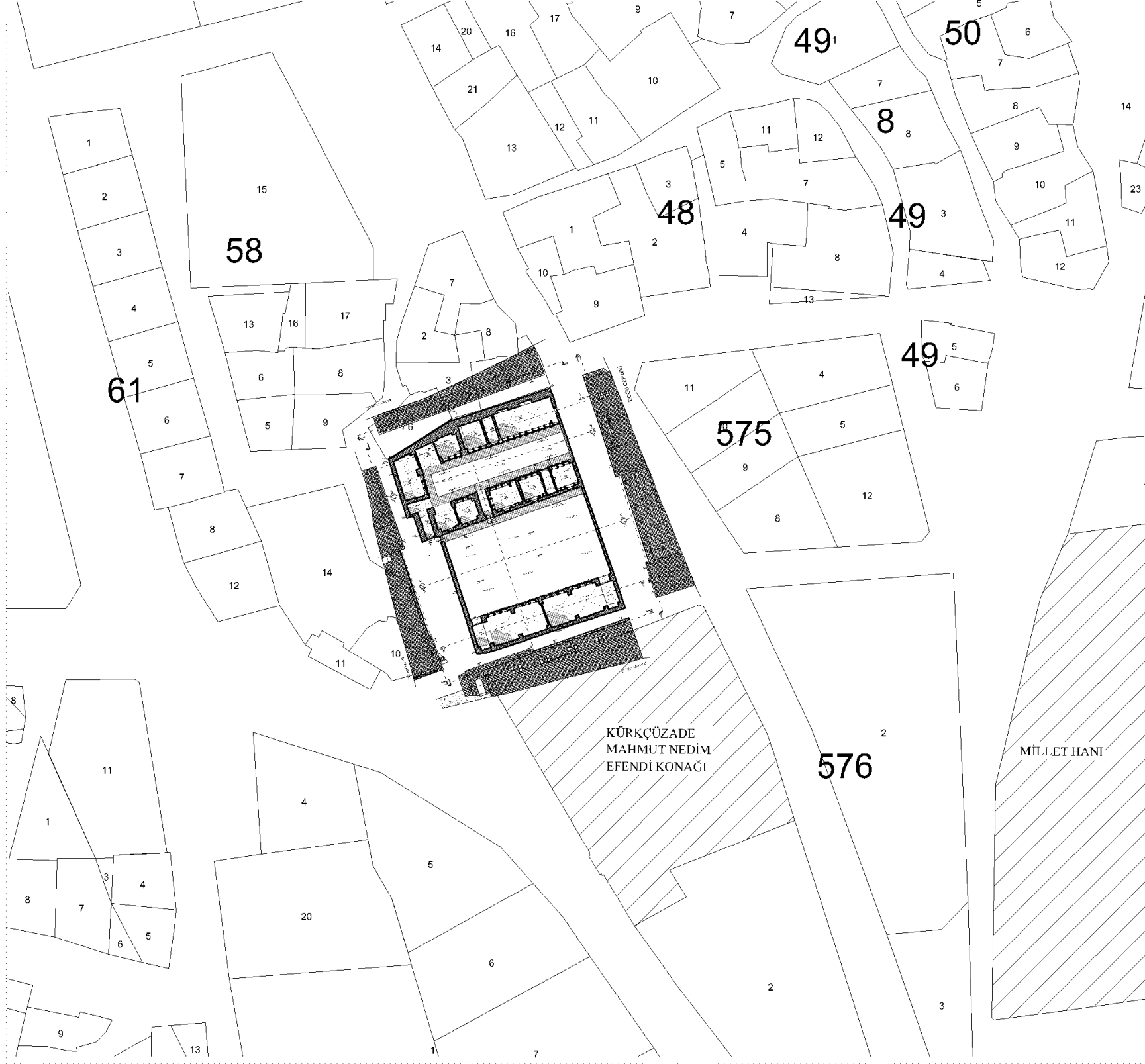
DICLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	 DD KESİTİ
ŞANLIURFA İSYİCRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ	 E-E KESİTİ
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	 FF KESİTİ
BÜŞRA YETİM/19808205	RÖLÖVE ANALİZLER DÖNEM ANALİZİ 1.DÖNEM (~ 1901 ÖNCESİ) 2.DÖNEM (~ 1901 -1922 ARASI) 3.DÖNEM (~ 1922 SONRASI)
KESME TAŞ	TONOZ/ÇATIKEMER İZDÜŞÜMÜ
PAFTA ADI	KESİTLER
SET NO	PAFTA NO
4	5

DICLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	
ŞANLIURFA İSİÇİRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ	
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	
BÜSRA YETİM/1980205	ROLÖVE-ANALİZLER DÖNEM ANALİZİ 1. DÖNEM (~ 1901 ÖNCESİ) 2. DÖNEM (~ 1901 -1922 ARASI) 3. DÖNEM (~ 1922 SONRASI)
KESME TAŞ	TONOZ ÇATUKEMER İZDÜŞÜMÜ
PAFTA ADI	KESİTLER VE CEPHELER
SET NO	PAFTA NO
4	6

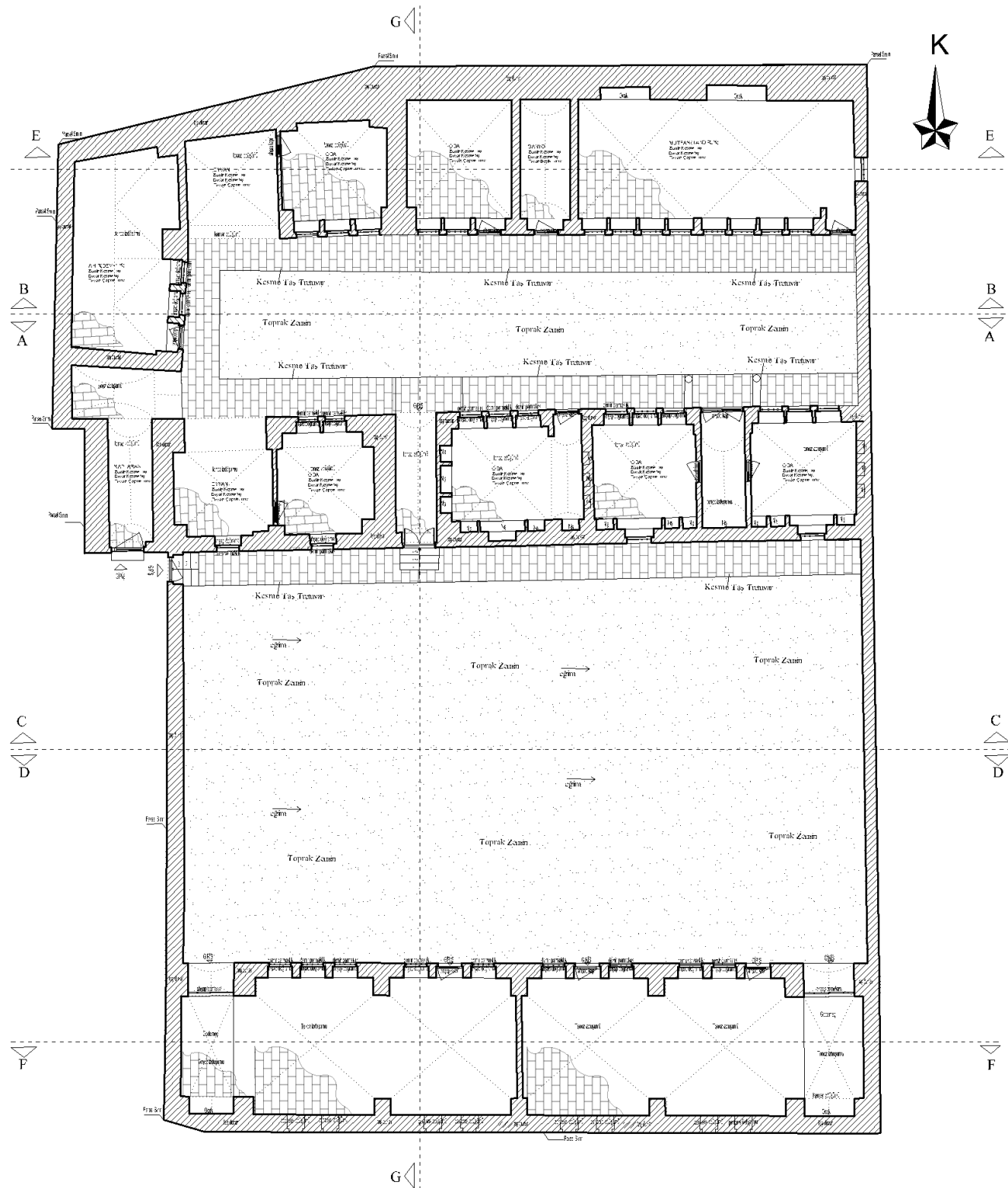
DICLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ	
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	
BÜŞRA YETİM/1908205	
RÖLÖVE-ANALİZLER DÖNEM ANALİZİ 1.DÖNEM (~ 1901 ÖNCESİ) 2.DÖNEM (~ 1901 -1922 ARASI) 3.DÖNEM (~ 1922 SONRASI)	
	
KESME TAŞ TONOZ ÇATI KEMER İZDÜŞÜMÜ	
PAFTA ADI	CEPHELER
SET NO	PAFTA NO
4	7

Ek 5: Restitüsyon/Birinci Dönem

DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI		
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ		
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM		
BÜŞRA YETİM/19808205		
RÖLÖVE RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ RESTİTÜSYON 1. DÖNEM 2. DÖNEM RESTORASYON RESTORASYON- MÜDAHALE		
PAFTA ADI	VAZİYET PLANI	
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK
5	1	0 800 1600 2400 3200 cm

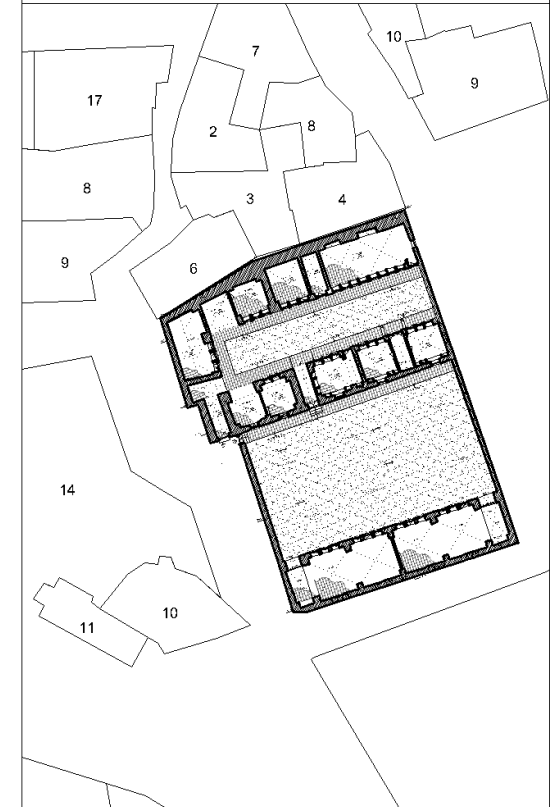
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

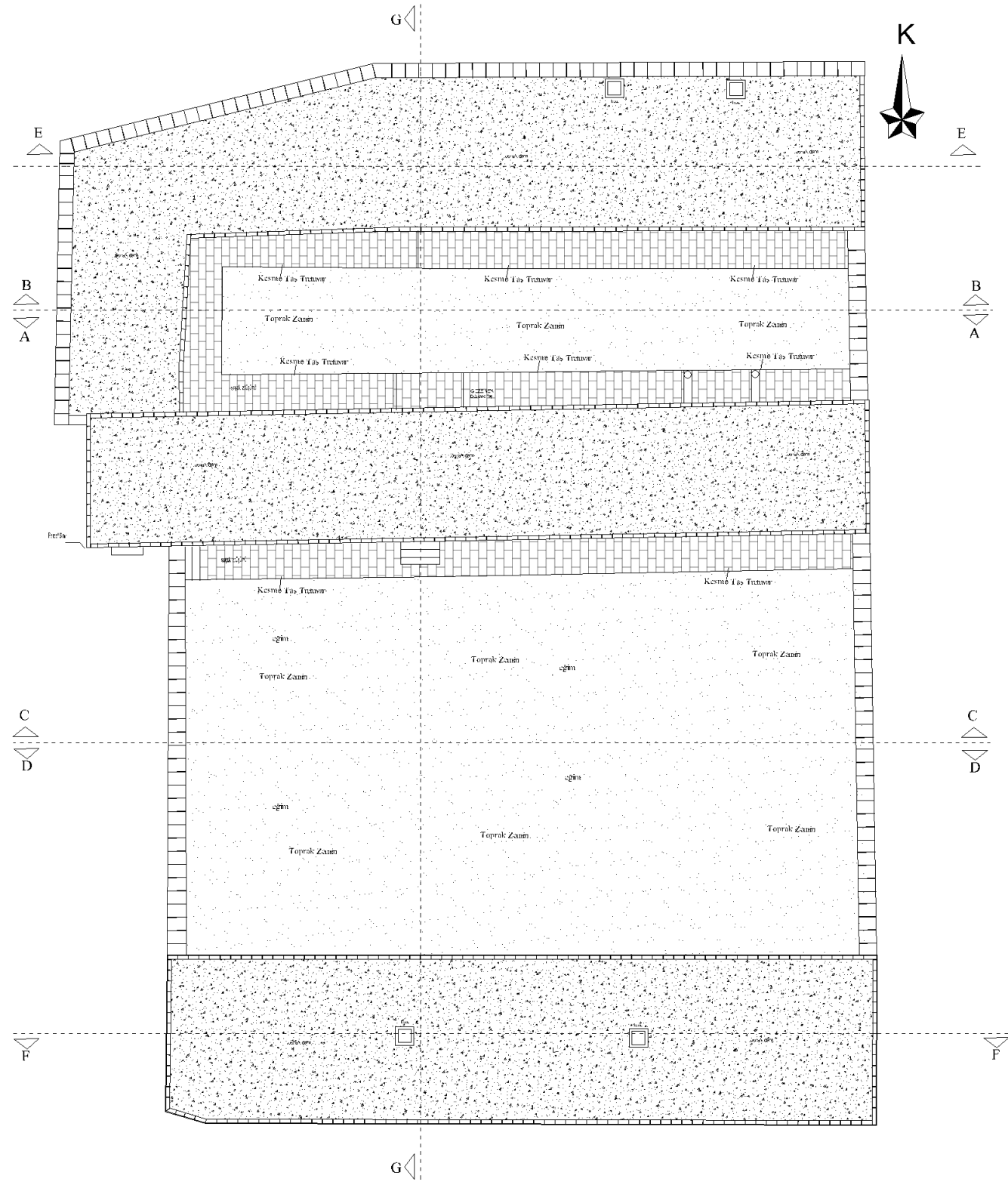
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- RÖLÖVE
- RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- RESTİTÜSYON
- 1. DÖNEM
- 2. DÖNEM
- RESTORASYON

PAFTA ADI	ZEMİN KAT PLANI		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
5	2	0 200 400 600 800 cm	

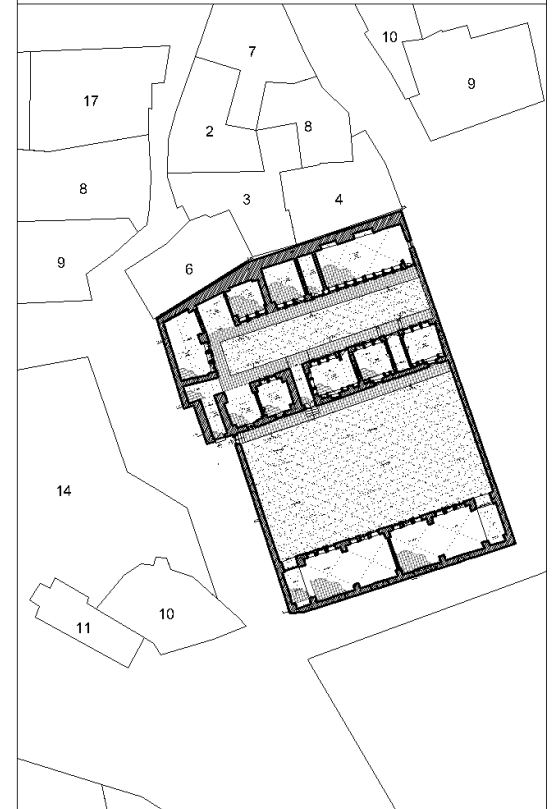
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

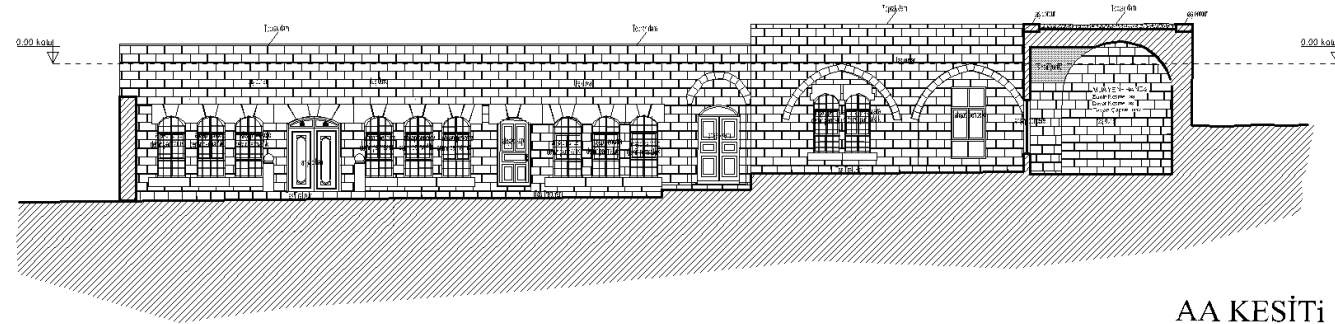
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

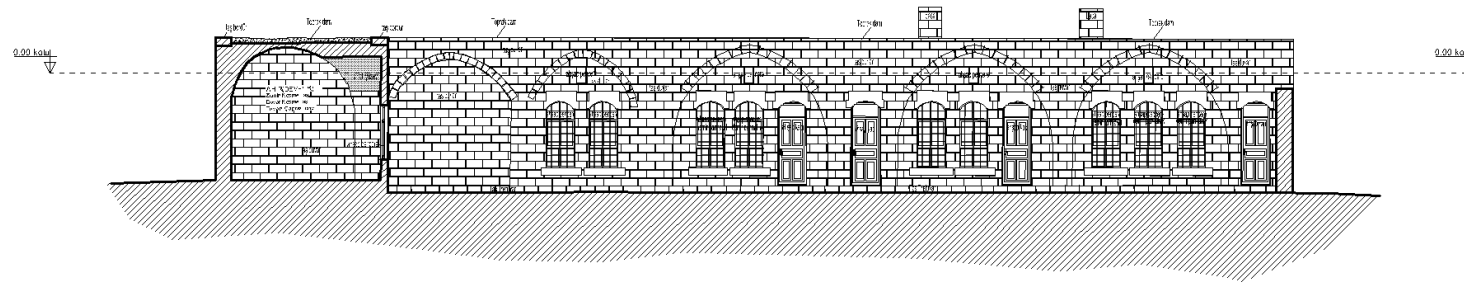
- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
 - ☒ 1. DÖNEM
 - ☐ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON-MÜDAHALE

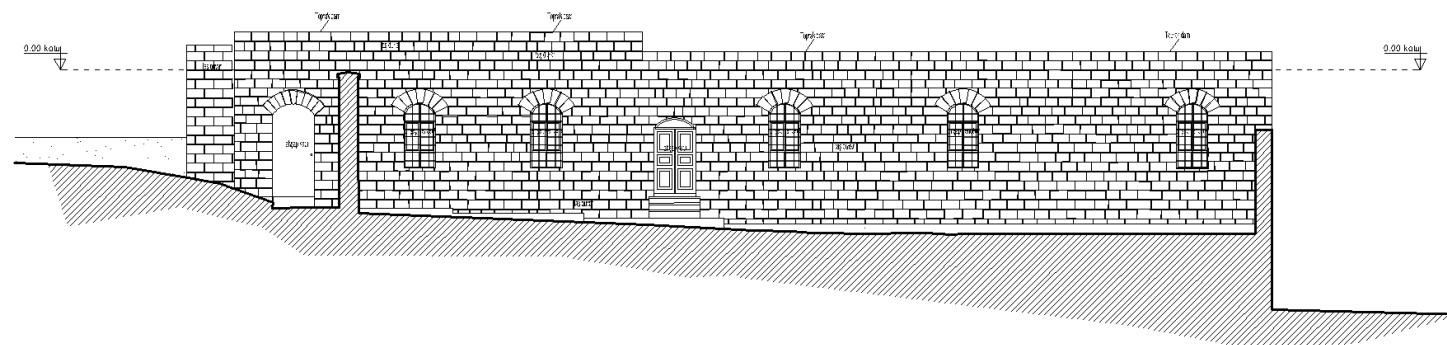
PAFTA ADI	1. KAT PLANI	
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK
5	3	0 200 400 600 800 cm

AA KESİTİ

B-B KESİTİ

C-C KESİTİ

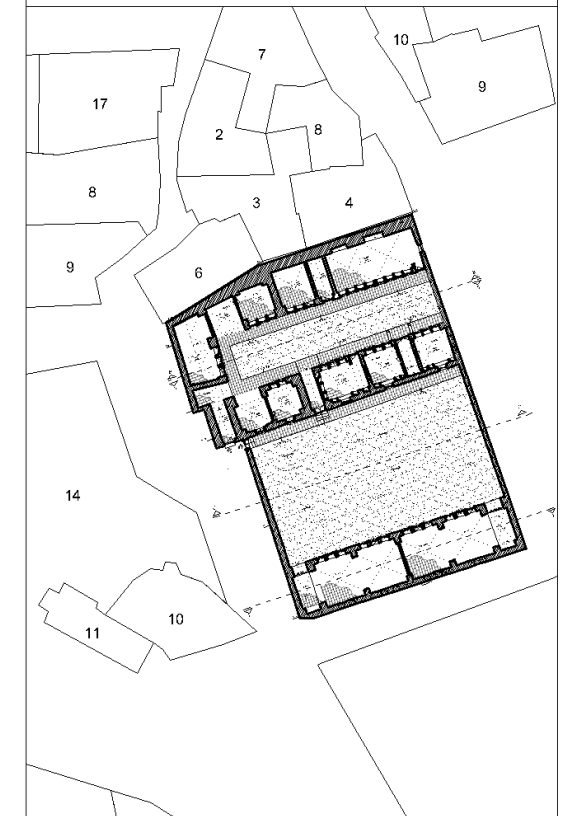
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

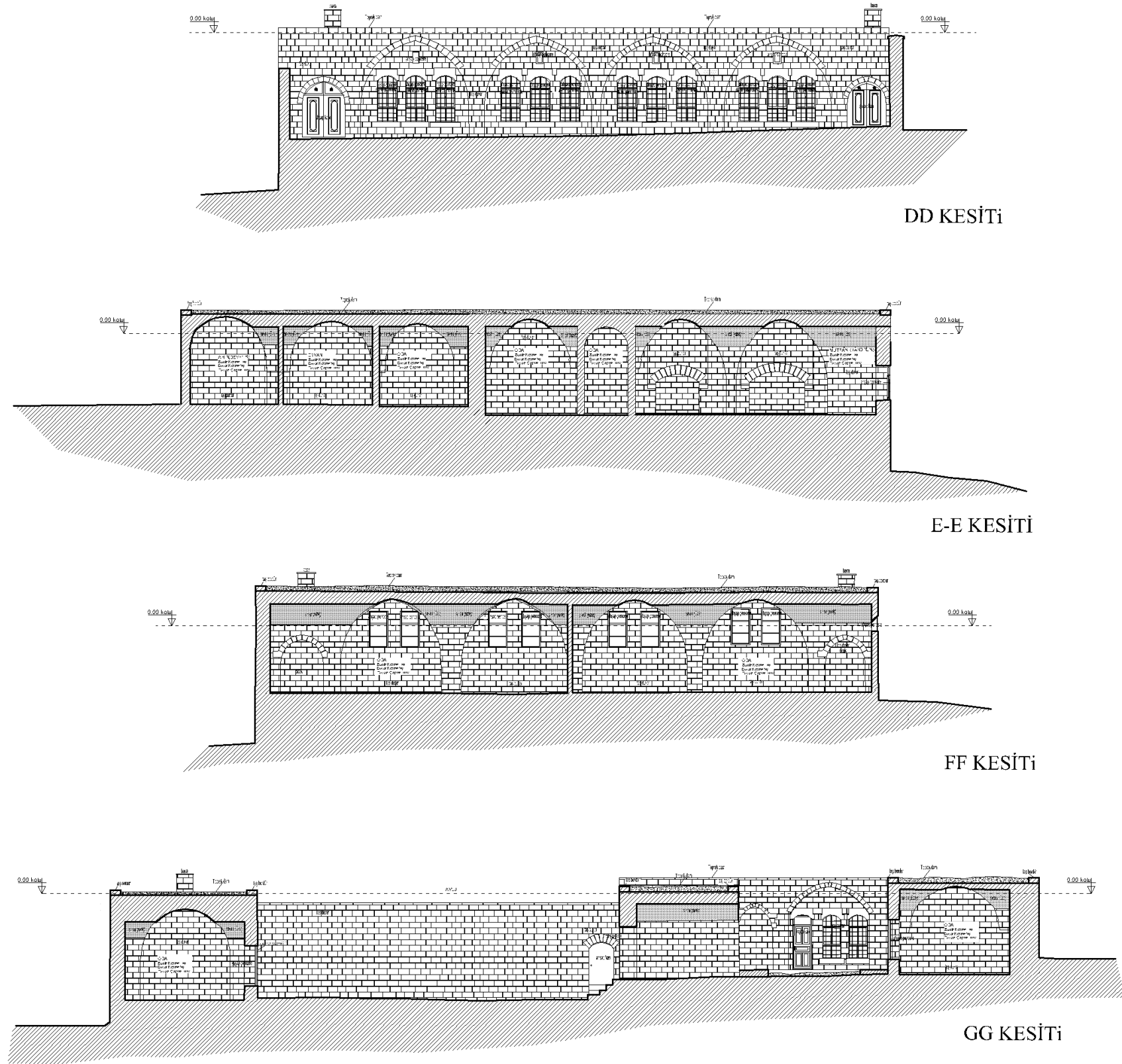
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
- ☒ 1. DÖNEM
- ☐ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	KESİTLER		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
5	4	0 200 400 600 800 cm	

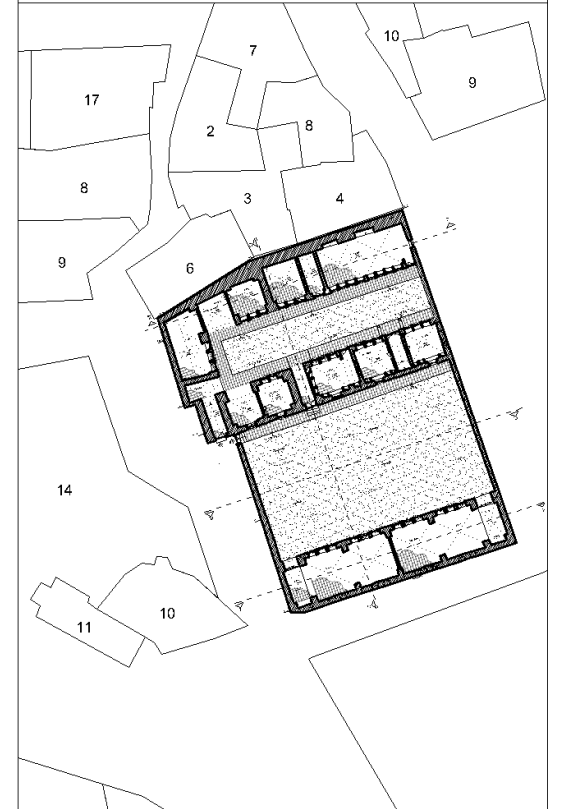
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

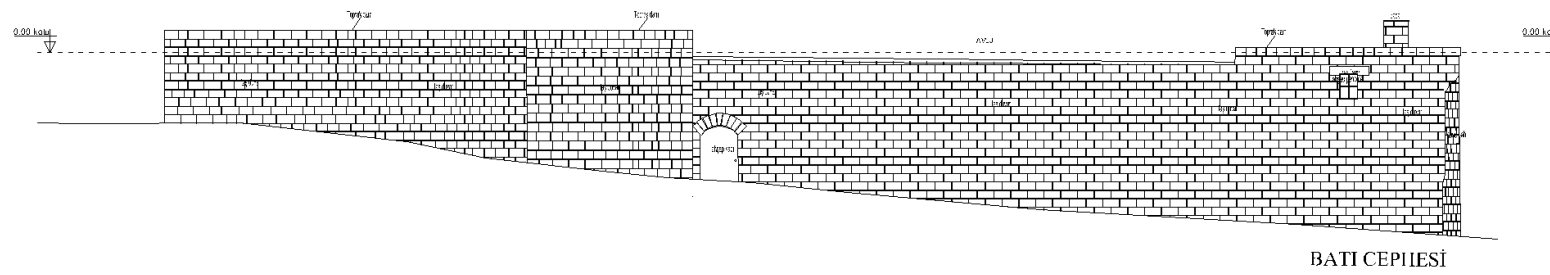
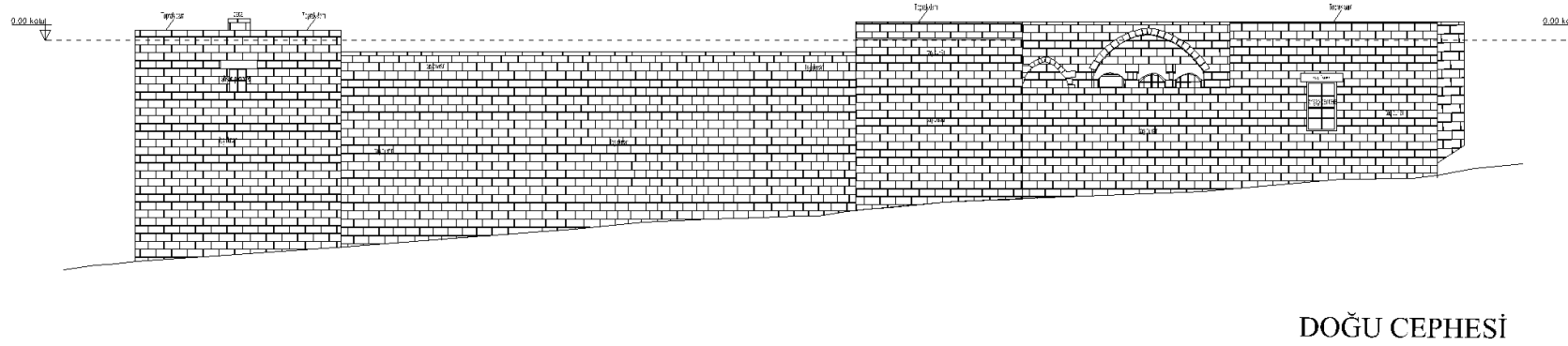
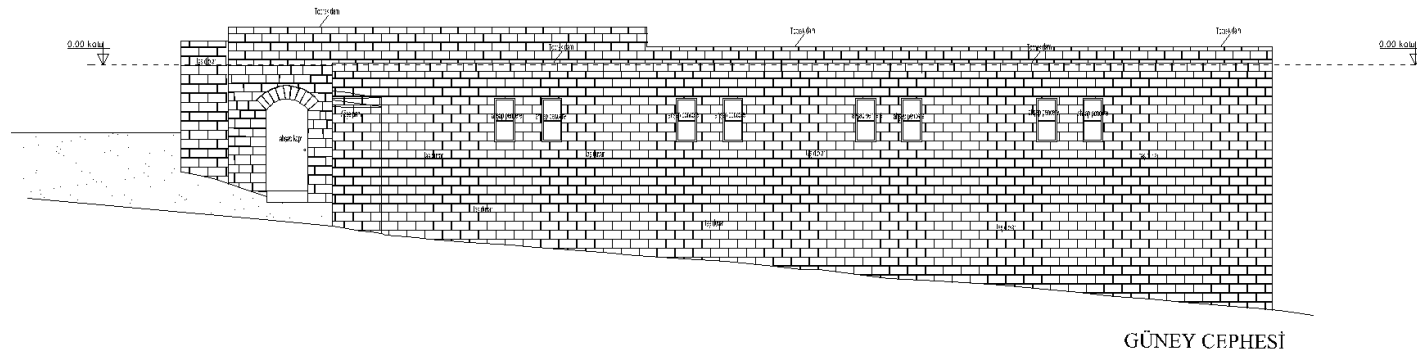
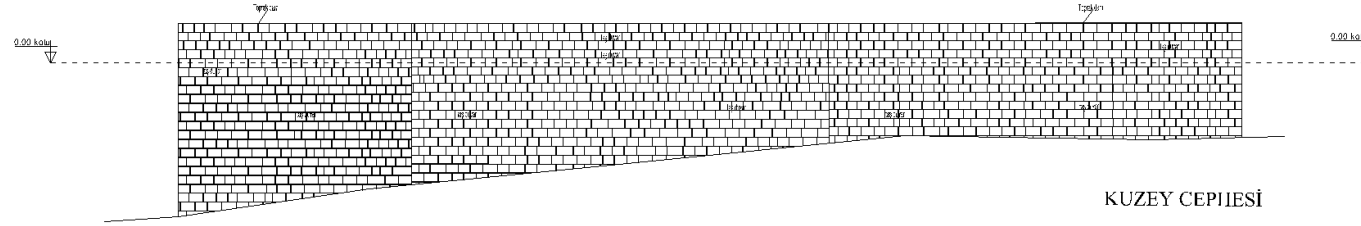
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
 - ☒ 1. DÖNEM
 - ☐ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON-MÜDAHALE

PAFTA ADI	KESİTLER	
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK
5	5	0 200 400 600 800 cm

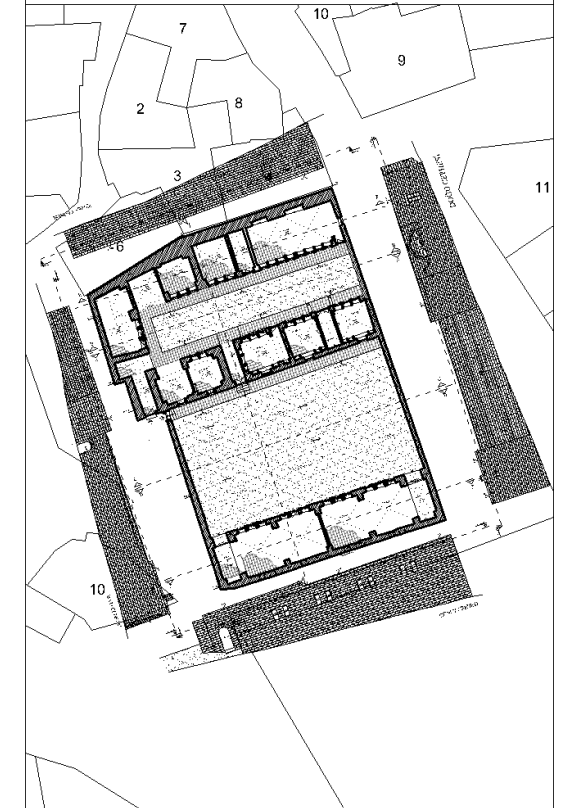
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

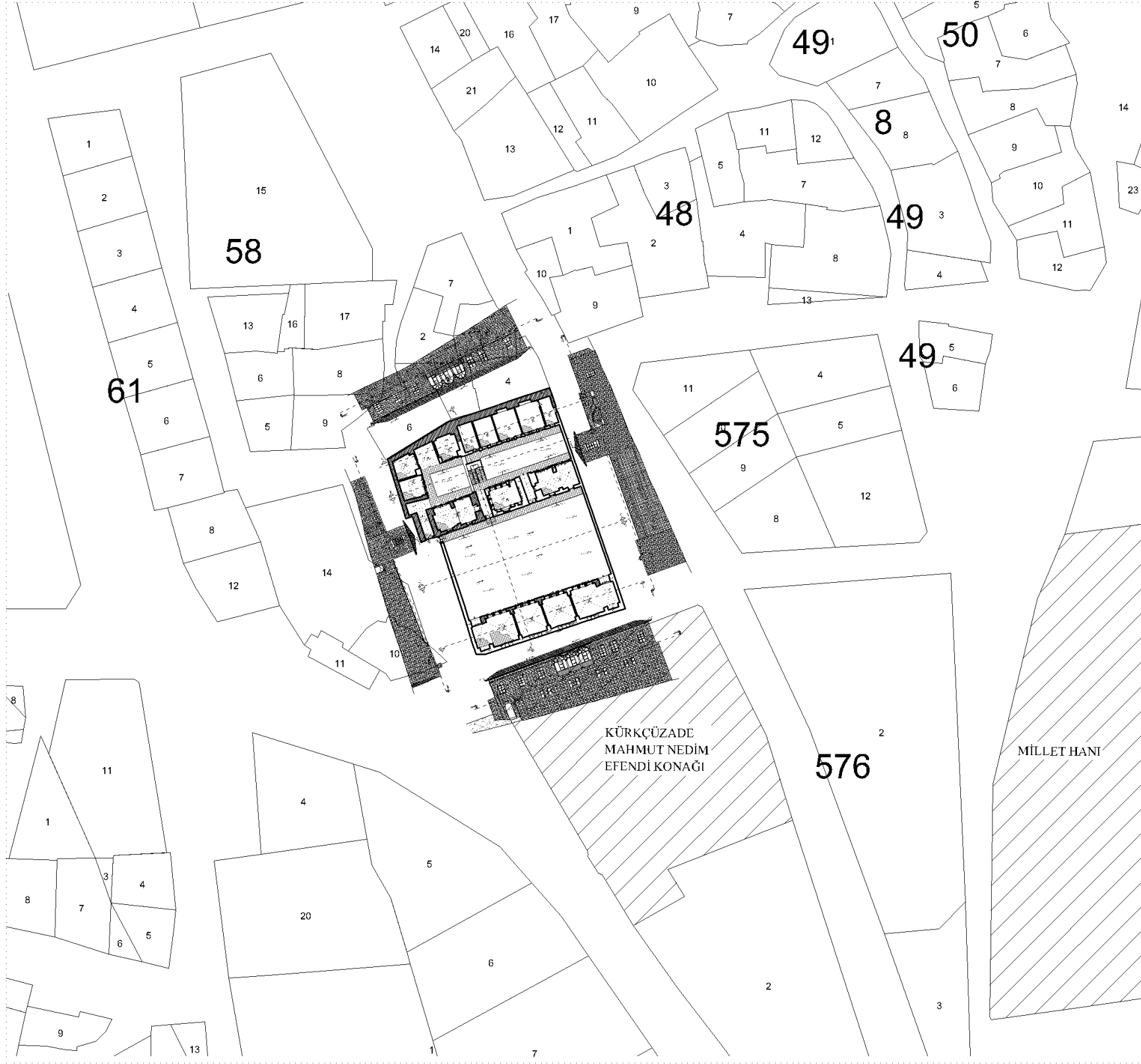
- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
 - ☒ 1. DÖNEM
 - ☐ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	CEPHELER	
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK
5	6	0 200 400 600 800 cm

Ek 6: Restitüsyon/İkinci Dönem

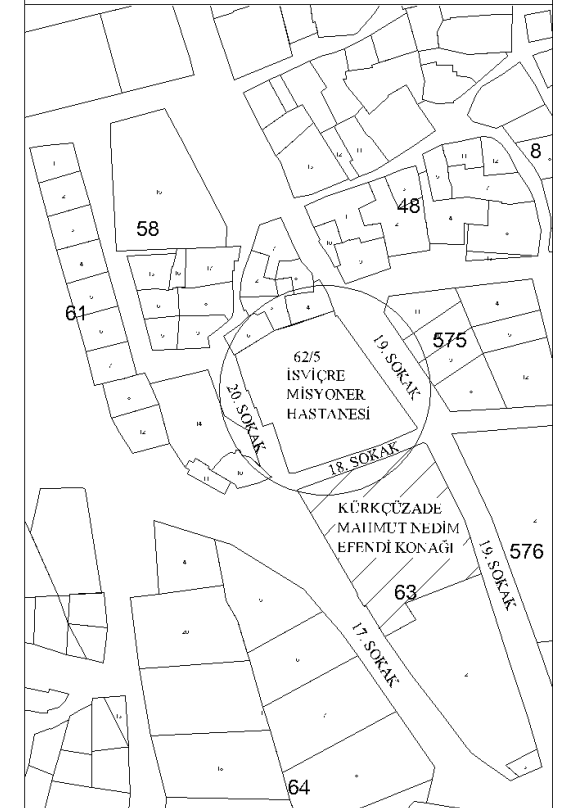
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

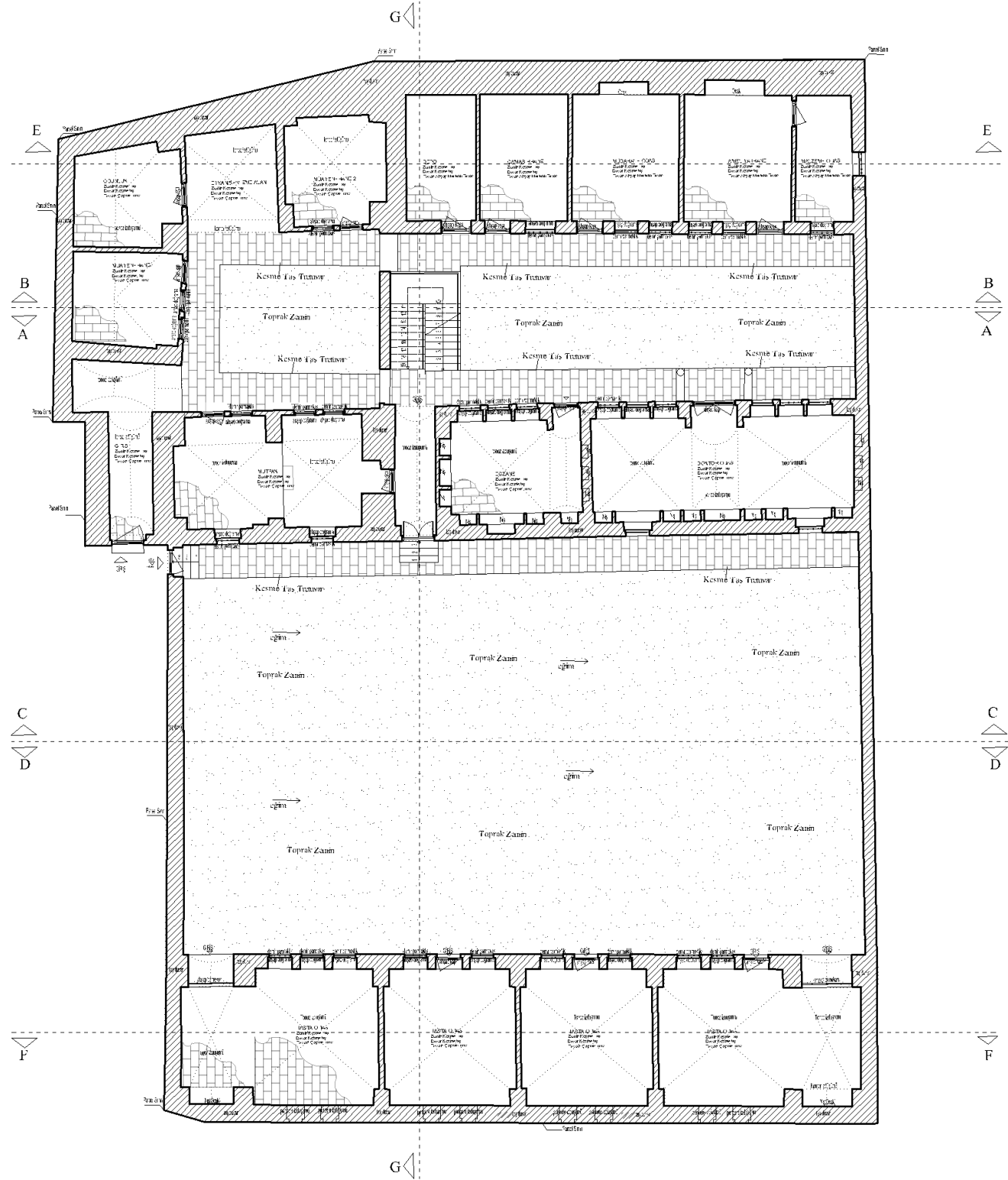
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
- ☐ 1. DÖNEM
- ☒ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	VAZİYET PLANI	
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK
6	1	0 800 1600 2400 3200 cm

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

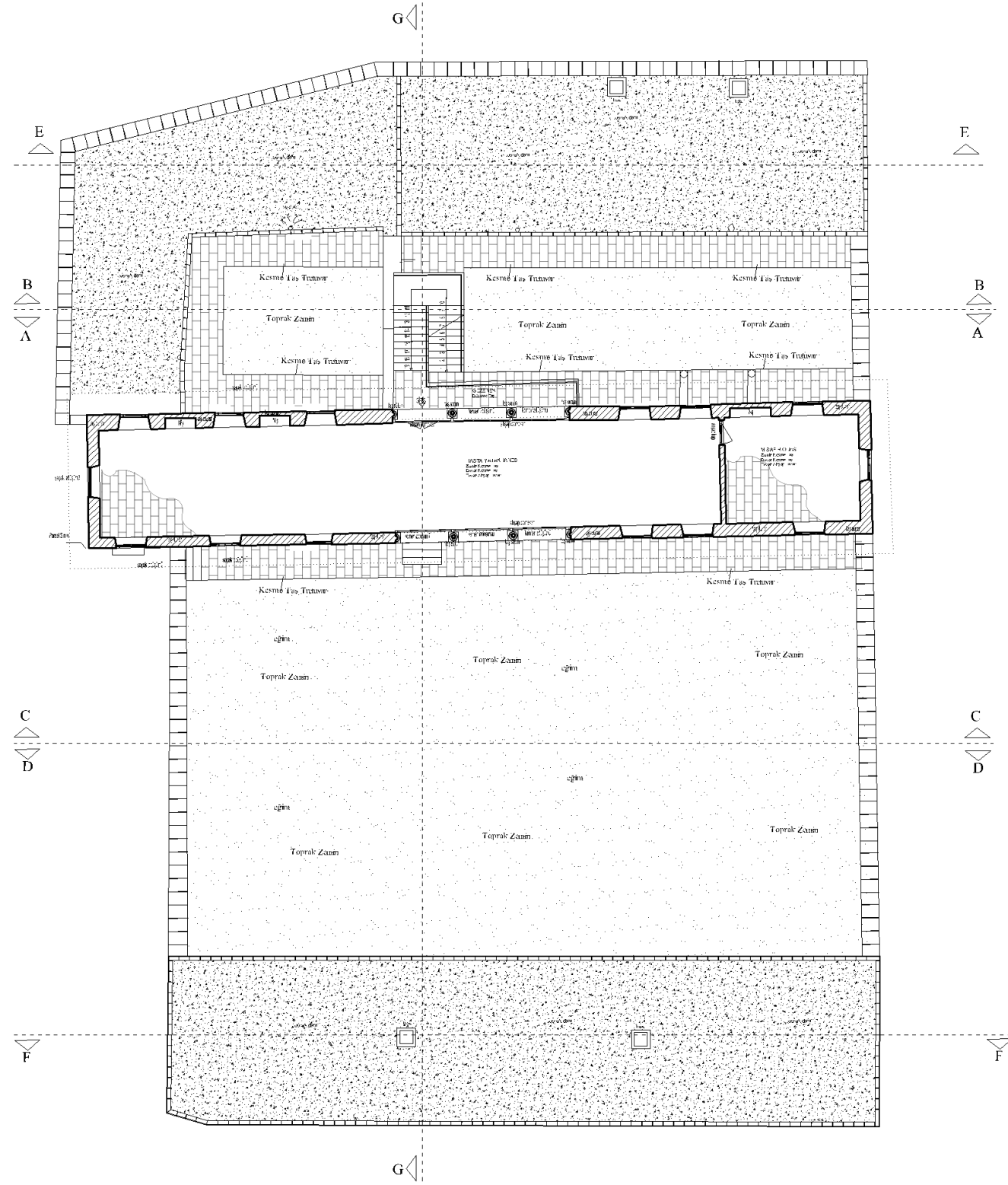
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
- ☐ 1. DÖNEM
- ☒ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	ZEMİN KAT PLANI		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
6	2	0 200 400 600 800 cm	

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

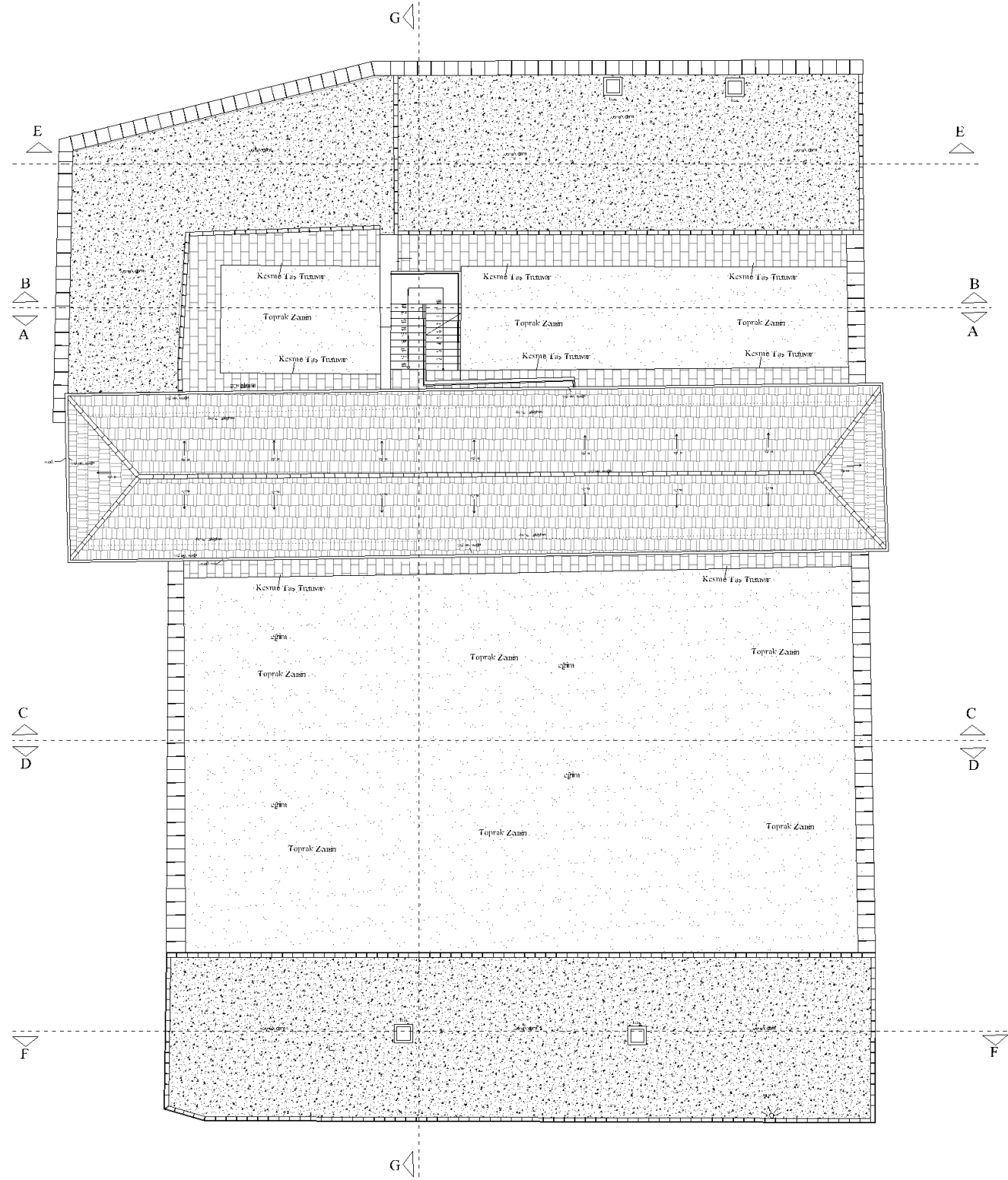
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
 - ☐ 1. DÖNEM
 - ☒ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	1. KAT PLANI		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
6	3	0 200 400 600 800 cm	

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

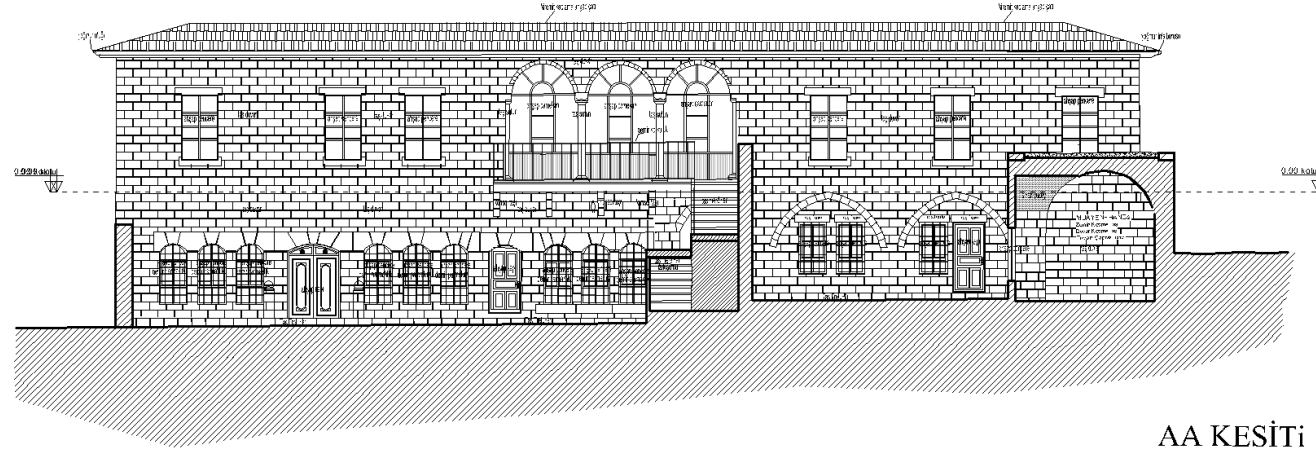
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

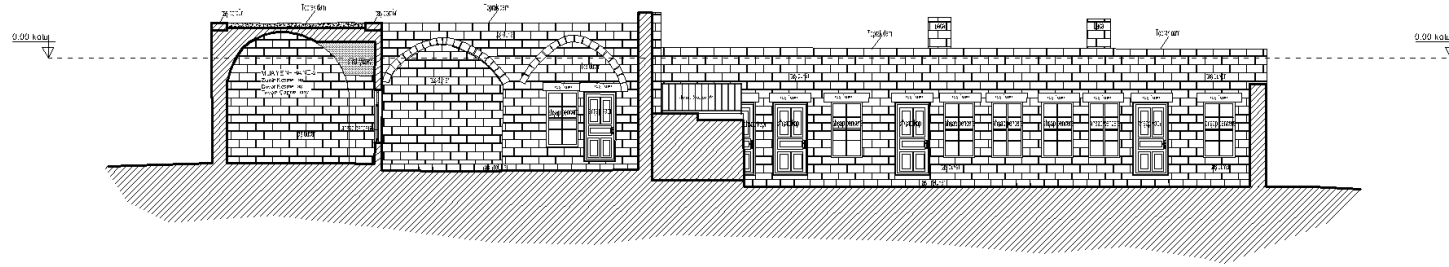
- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
 - ☐ 1. DÖNEM
 - ☒ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

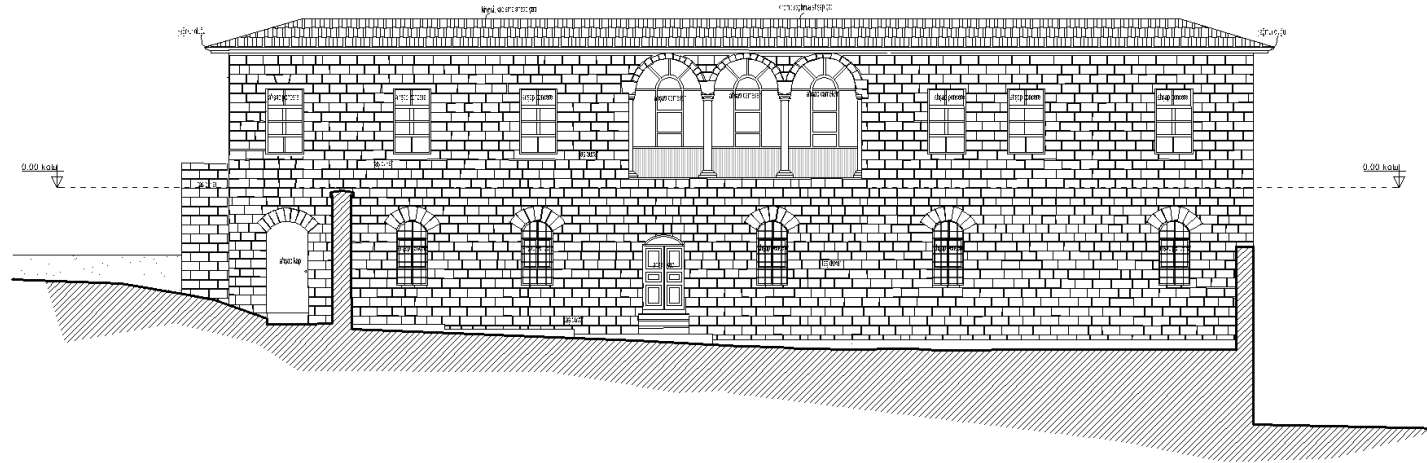
PAFTA ADI	ÇATI PLANI		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
6	4	0 200 400 600 800 cm	

AA KESİTİ

B-B KESİTİ

C-C KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

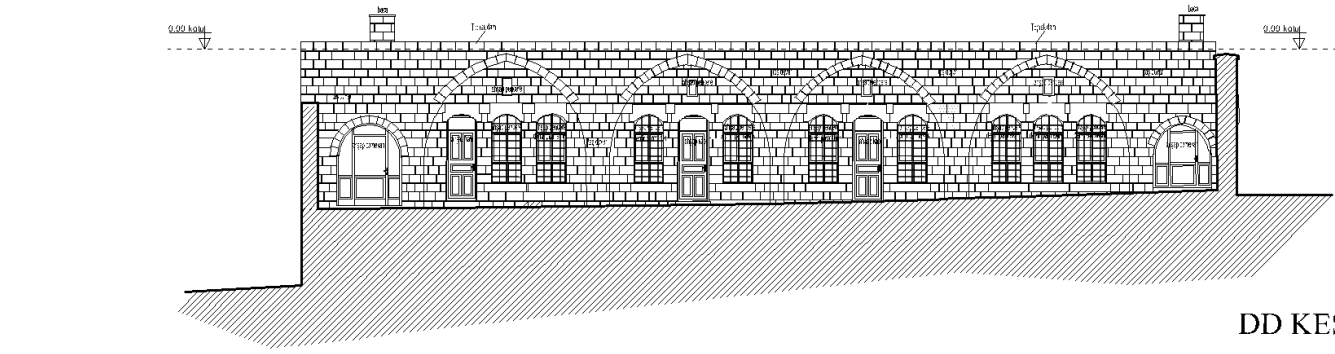
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

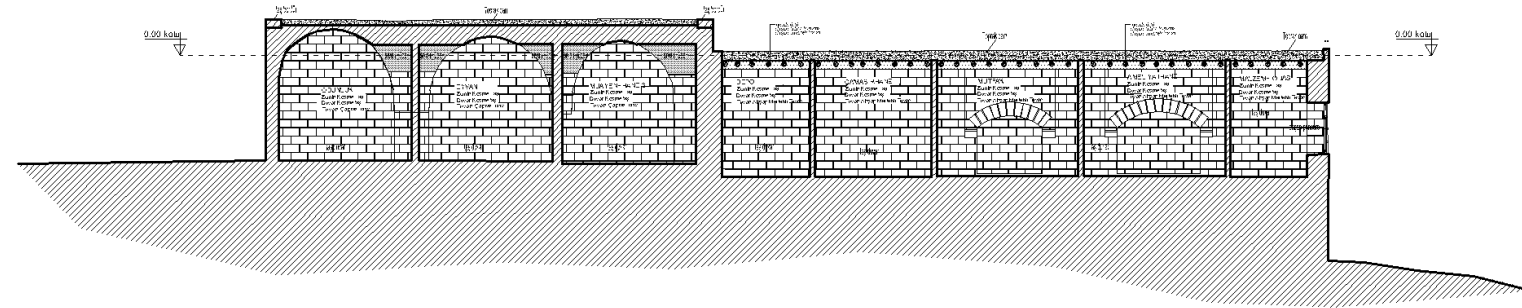
- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
 - ☐ 1. DÖNEM
 - ☒ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

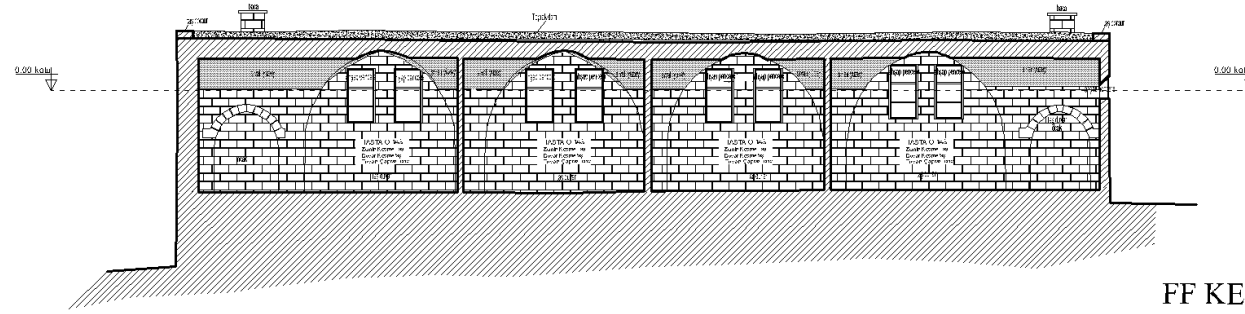
PAFTA ADI	KESİTLER		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
6	5	0 200 400 600 800 cm	

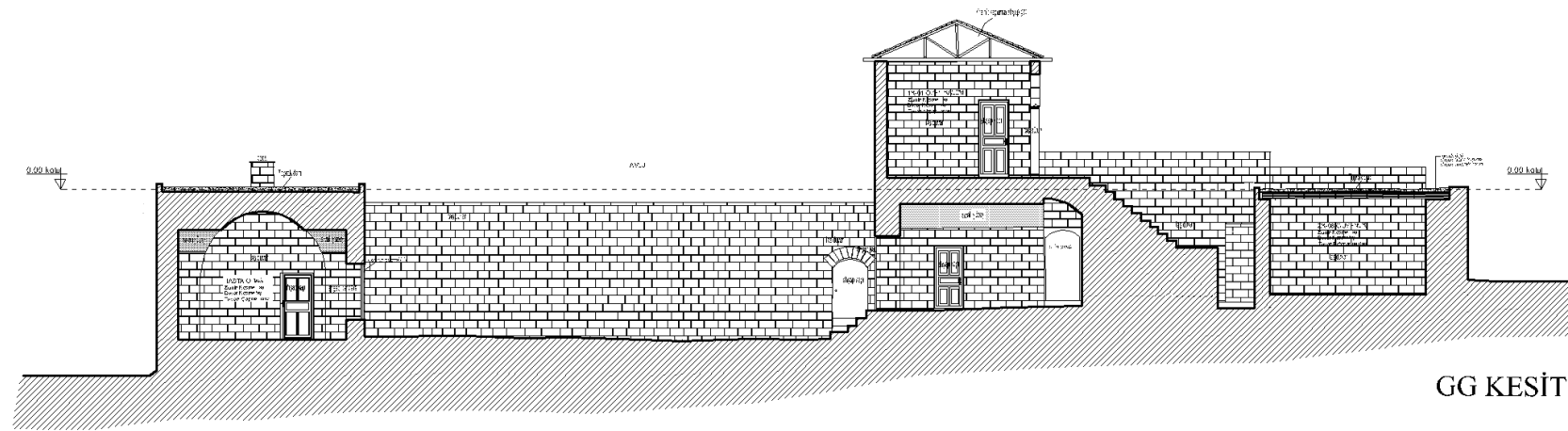
DD KESİTİ

E-E KESİTİ

FF KESİTİ

GG KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

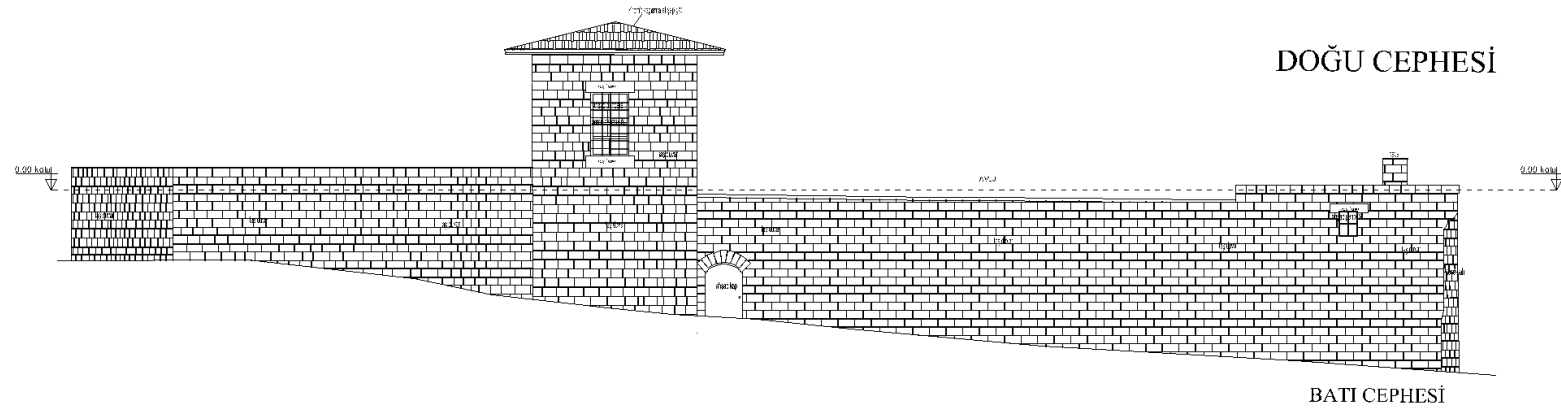
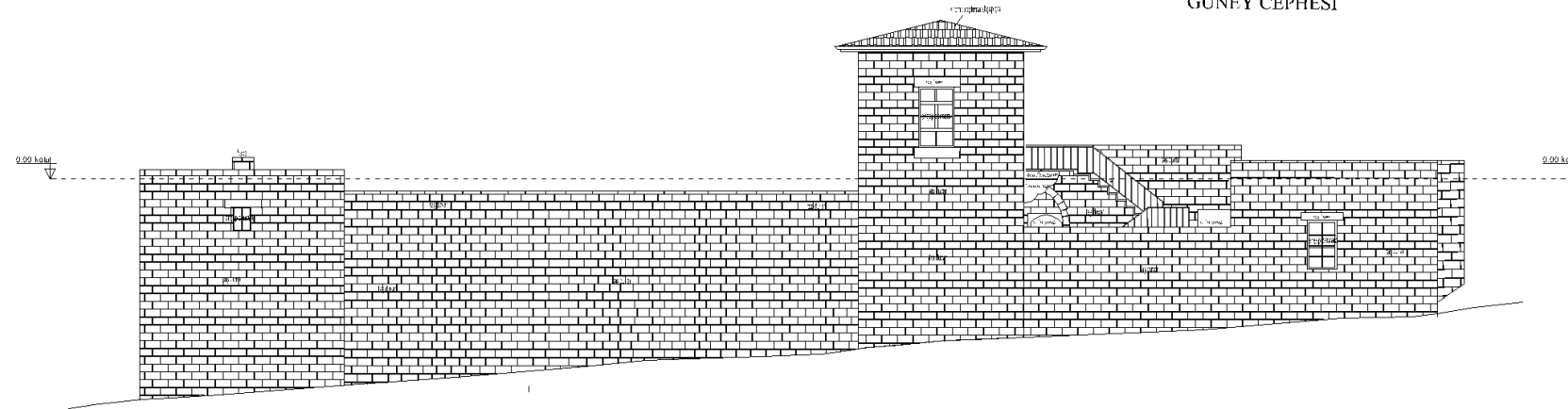
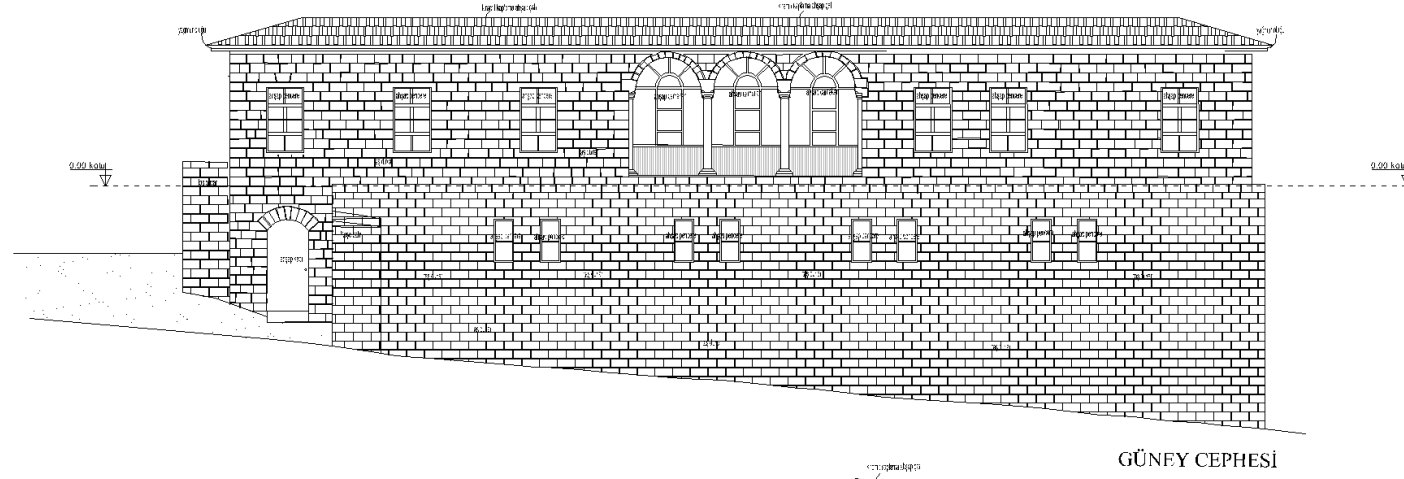
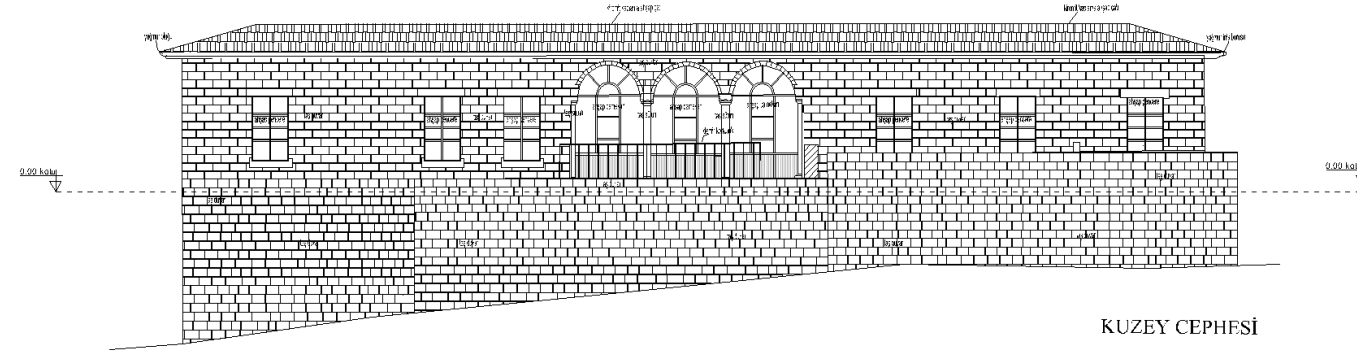
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
- ☐ 1. DÖNEM
- ☒ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	KESİTLER		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
6	6	0 200 400 600 800 cm	

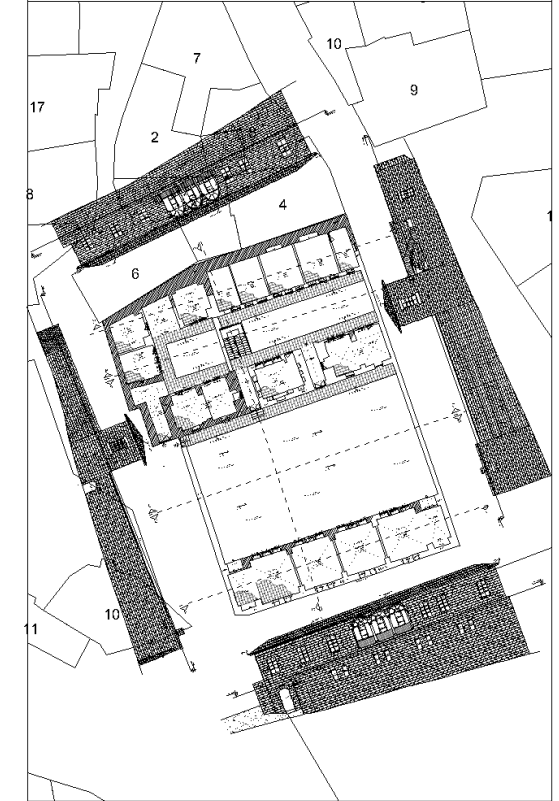
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

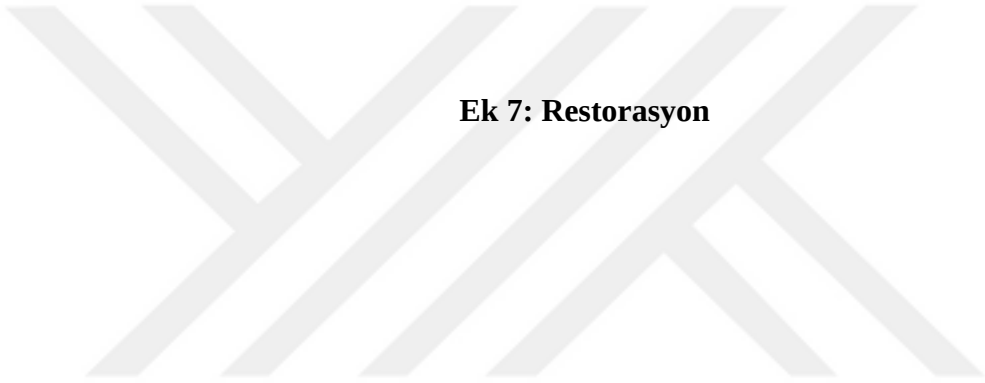
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

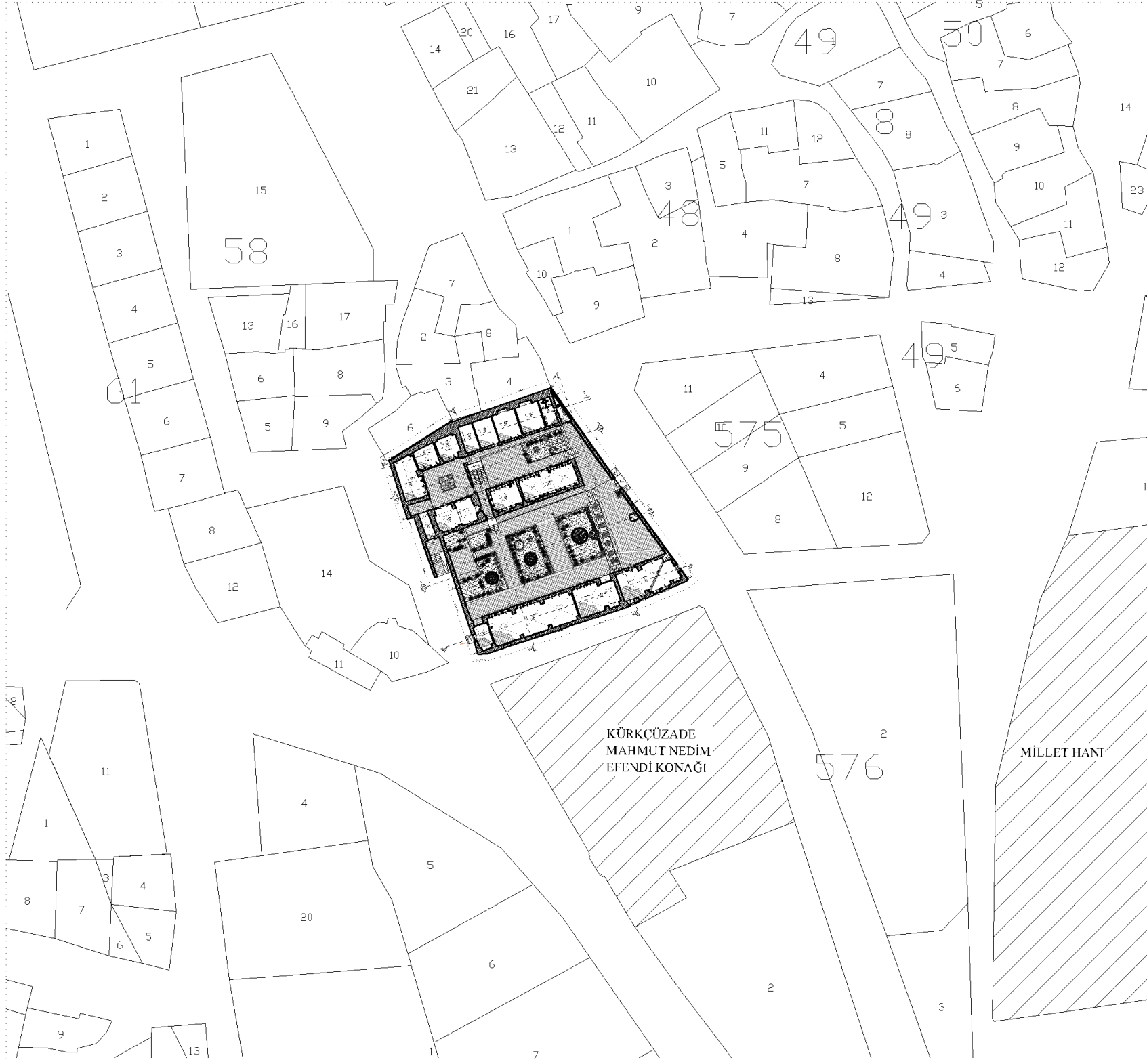
- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
- ☐ 1. DÖNEM
- ☒ 2. DÖNEM
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	CEPHELER		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
6	7	0 200 400 600 800 cm	

Ek 7: Restorasyon

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

DANISMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM
BOŞRA YETİM 1980205

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ 1. DÖNEM
- ☐ 2. DÖNEM
- ☒ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	VAZİYET PLANI	
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK
7	1	0 800 1600 2400 3200 cm

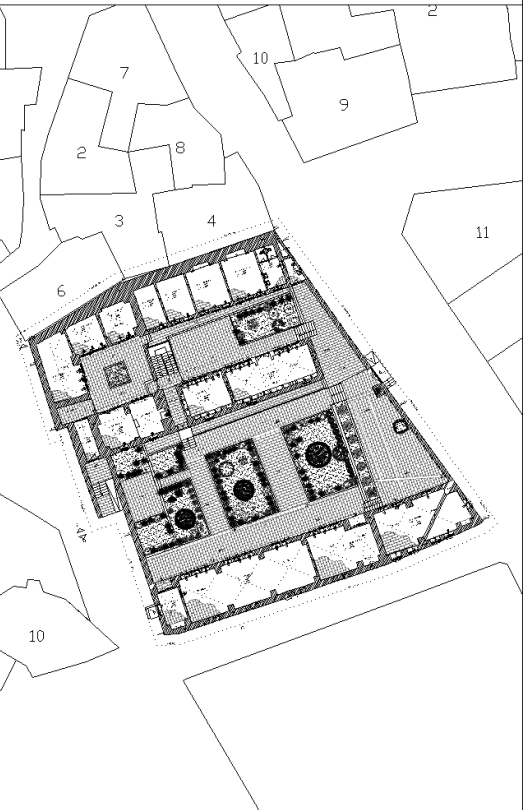
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

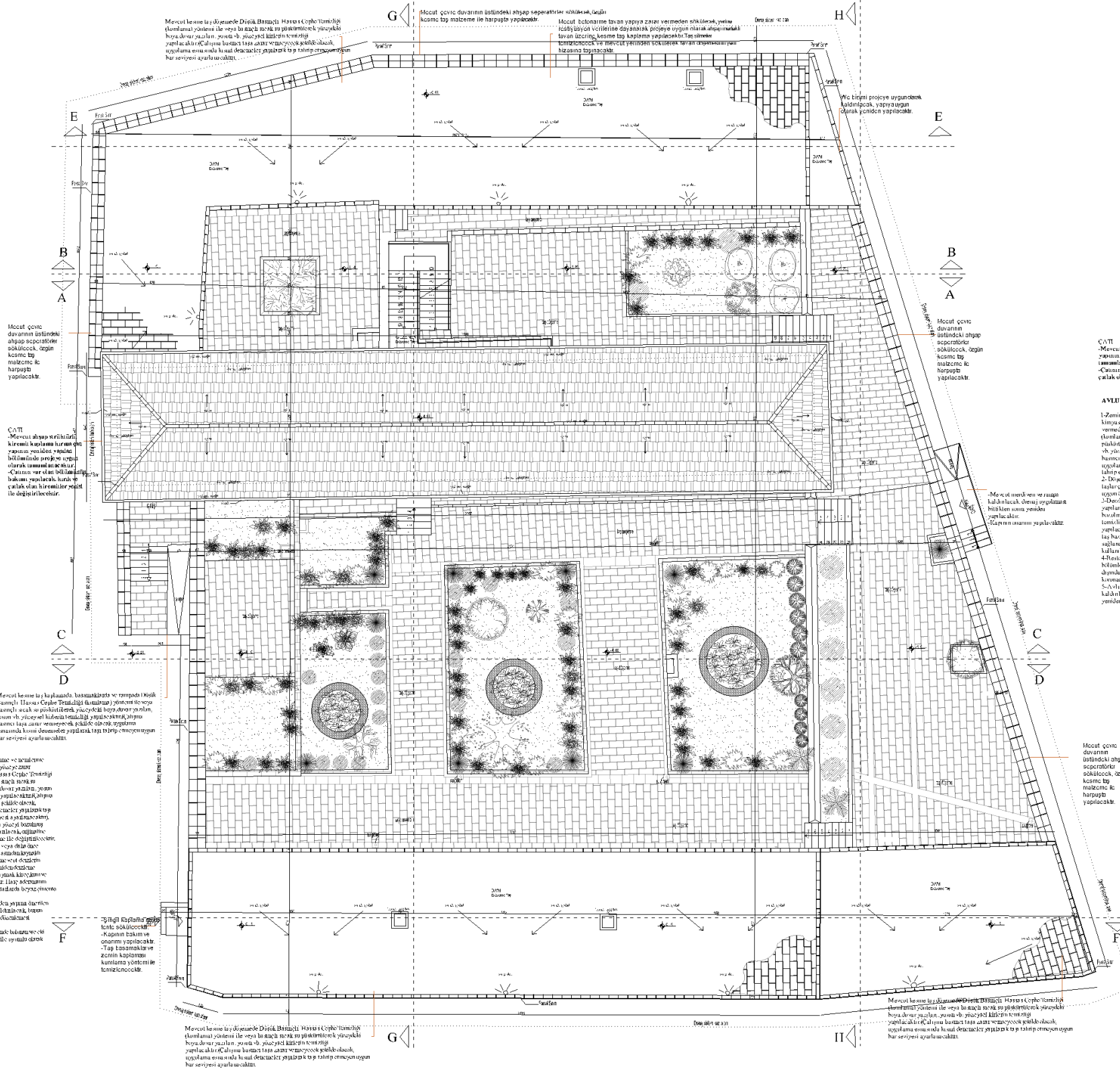
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
☐ RESTİTÜSYON
☐ 1. DÖNEM
☐ 2. DÖNEM
☒ RESTORASYON
☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	ÇATI PLANI
SET NO	PAFTA NO
7	4
ÖLÇEK	
0 200 400 600 800 cm	

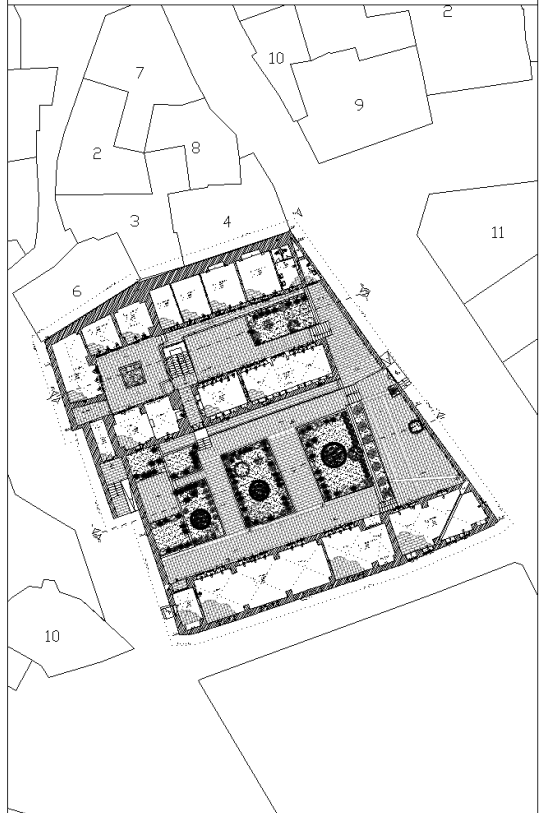
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

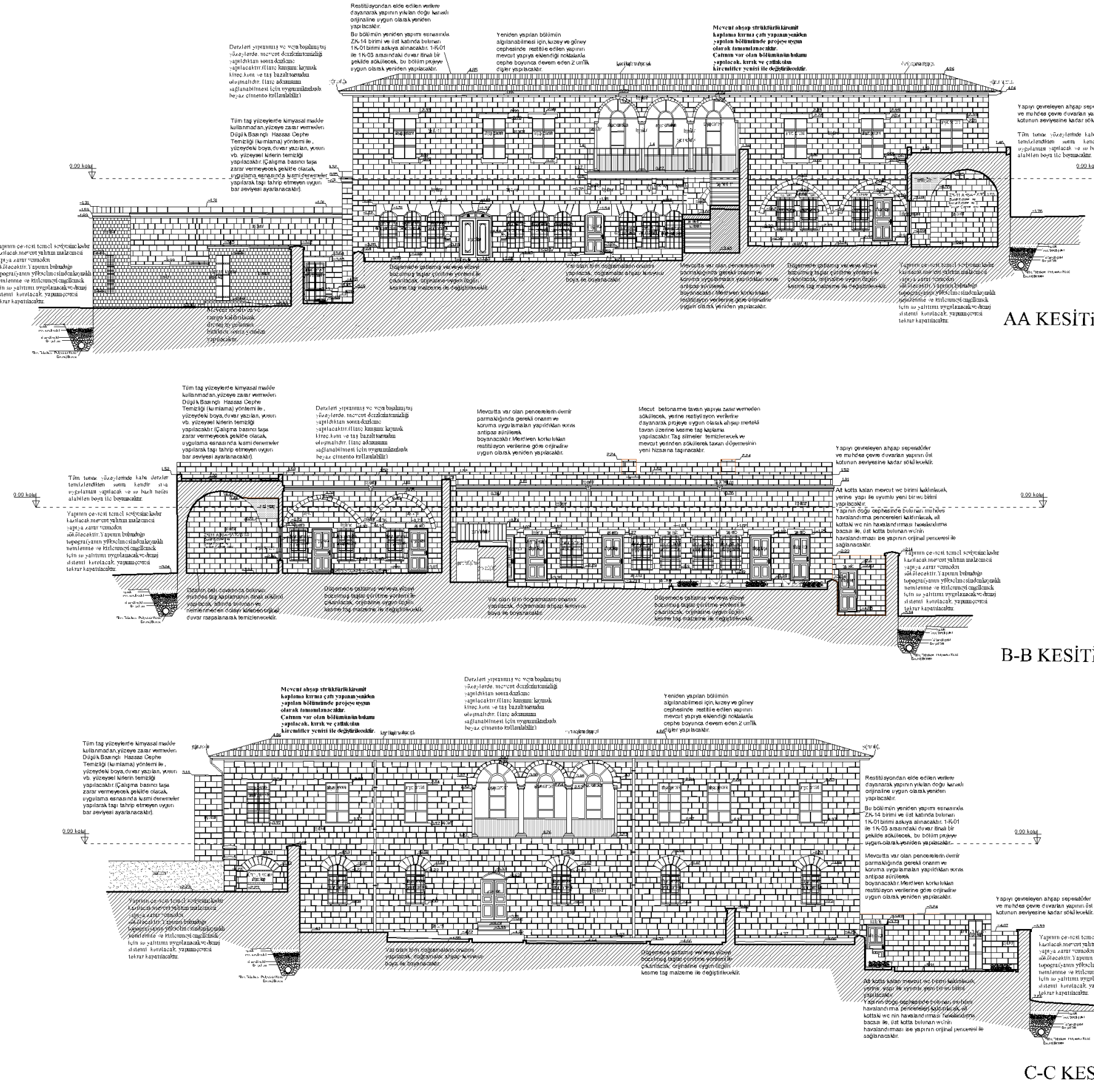
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ 1. DÖNEM
- ☐ 2. DÖNEM
- ☒ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	KESİTLER		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
7	5	0 200 400 600 800 cm	

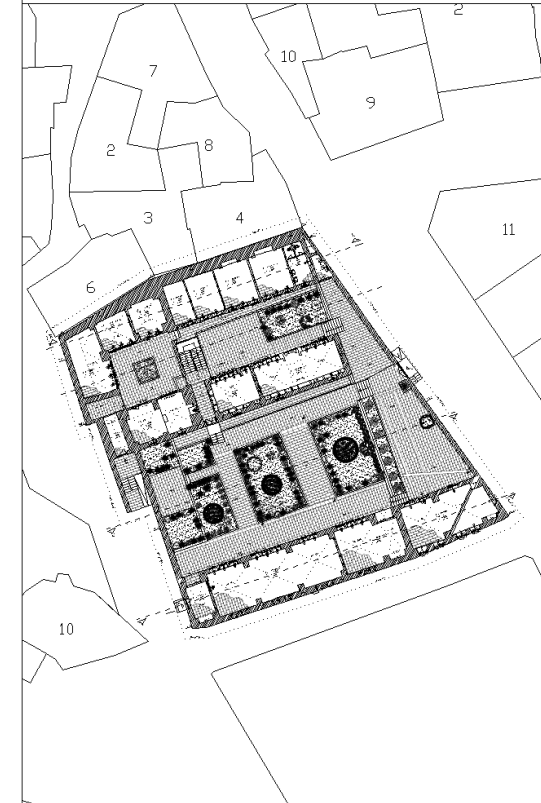
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

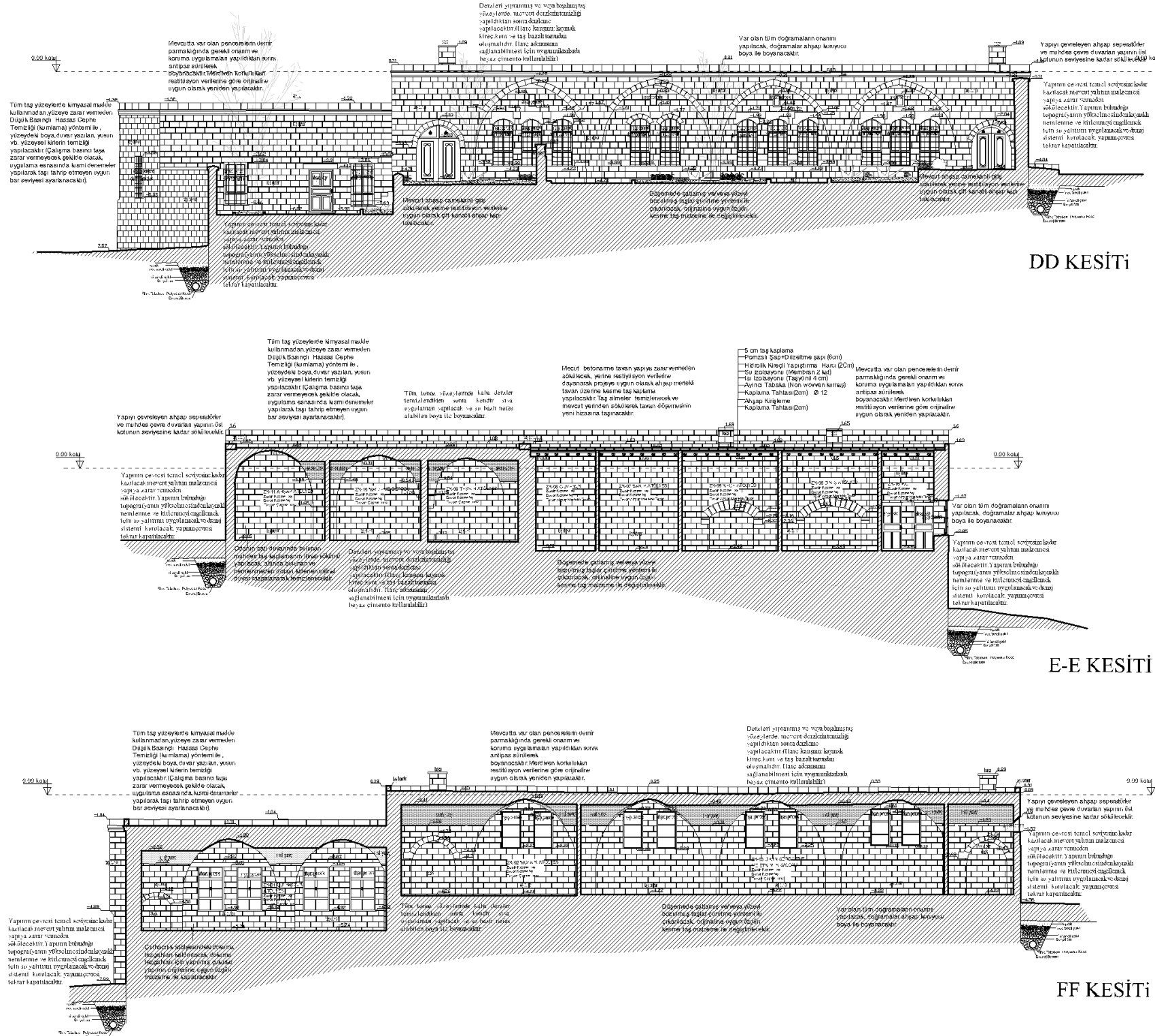
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ 1. DÖNEM
- ☐ 2. DÖNEM
- ☒ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

PAFTA ADI	KESİTLER		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
7	6	0 200 400 600 800 cm	

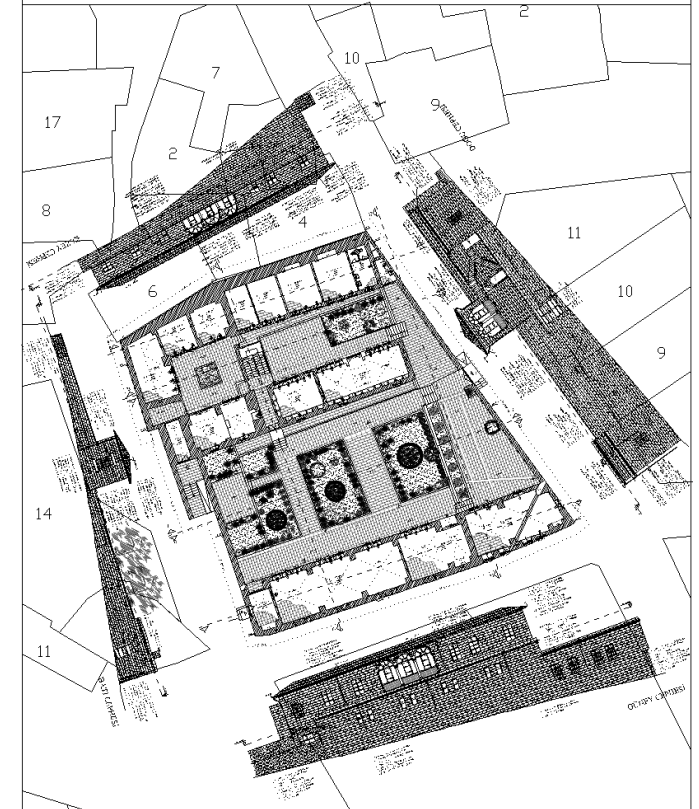
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

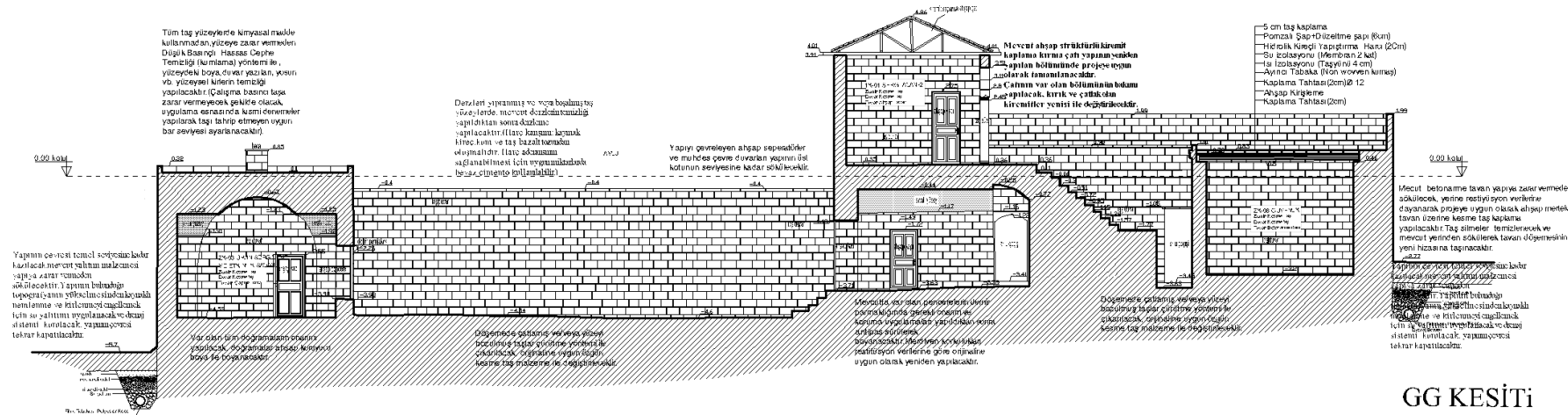
BÜŞRA YETİM/19808205

- ☐ RÖLÖVE
☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
☐ RESTİTÜSYON
☐ 1. DÖNEM
☐ 2. DÖNEM
☒ RESTORASYON
☐ RESTORASYON- MÜDAHALE

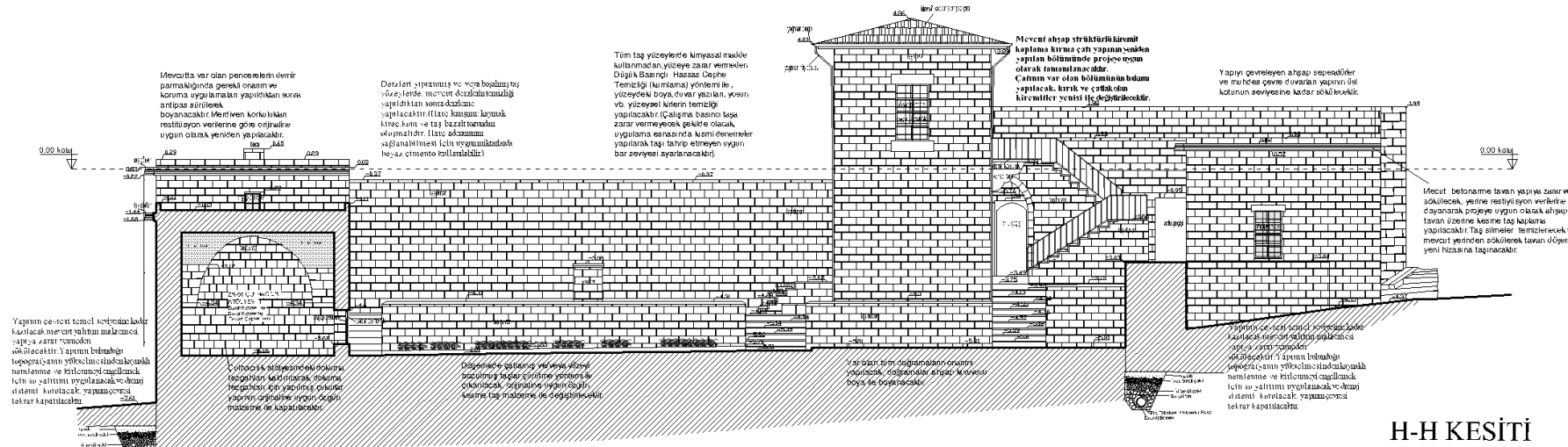

PAFTA ADI	KESİTLER VE CEPHELER		
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK	
7	7	0 200 400 600 800 cm	

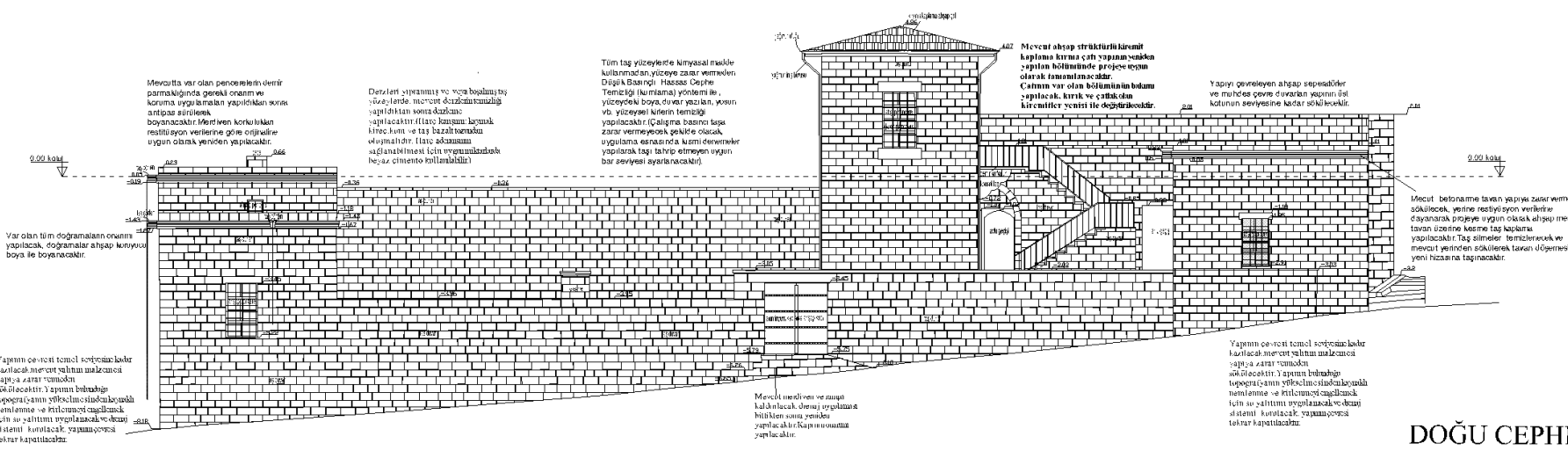
GG KESİTİ

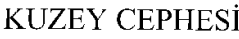

H-H KESİTİ

DOĞU CEPHESİ

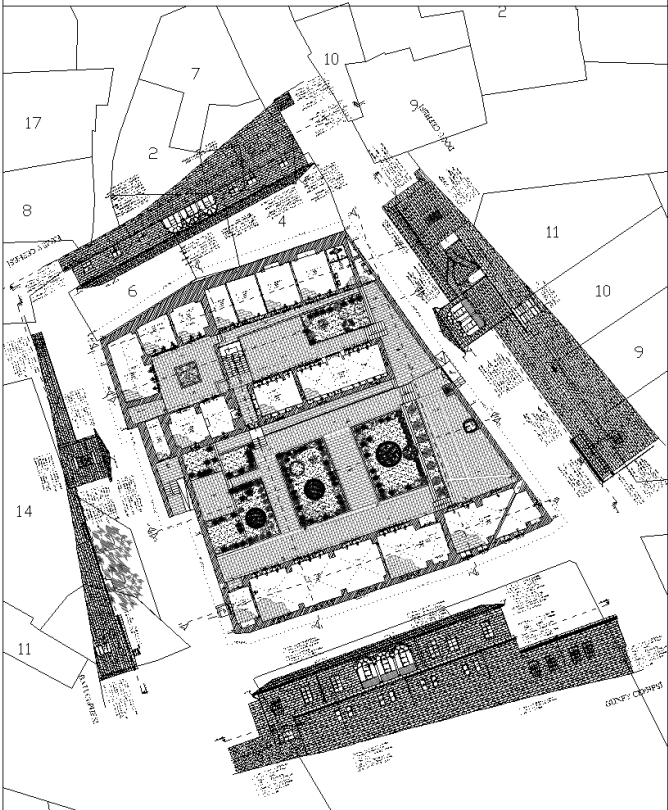
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ
KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ

DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM

BÜŞRA YETİM/19808205

☐	RÖLÖVE
☐	RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
☐	RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
☐	RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
☐	RESTİTÜSYON
☐	☐ 1. DÖNEM
☐	☐ 2. DÖNEM
☒	RESTORASYON
☐	RESTORASYON- MÜDAHALE

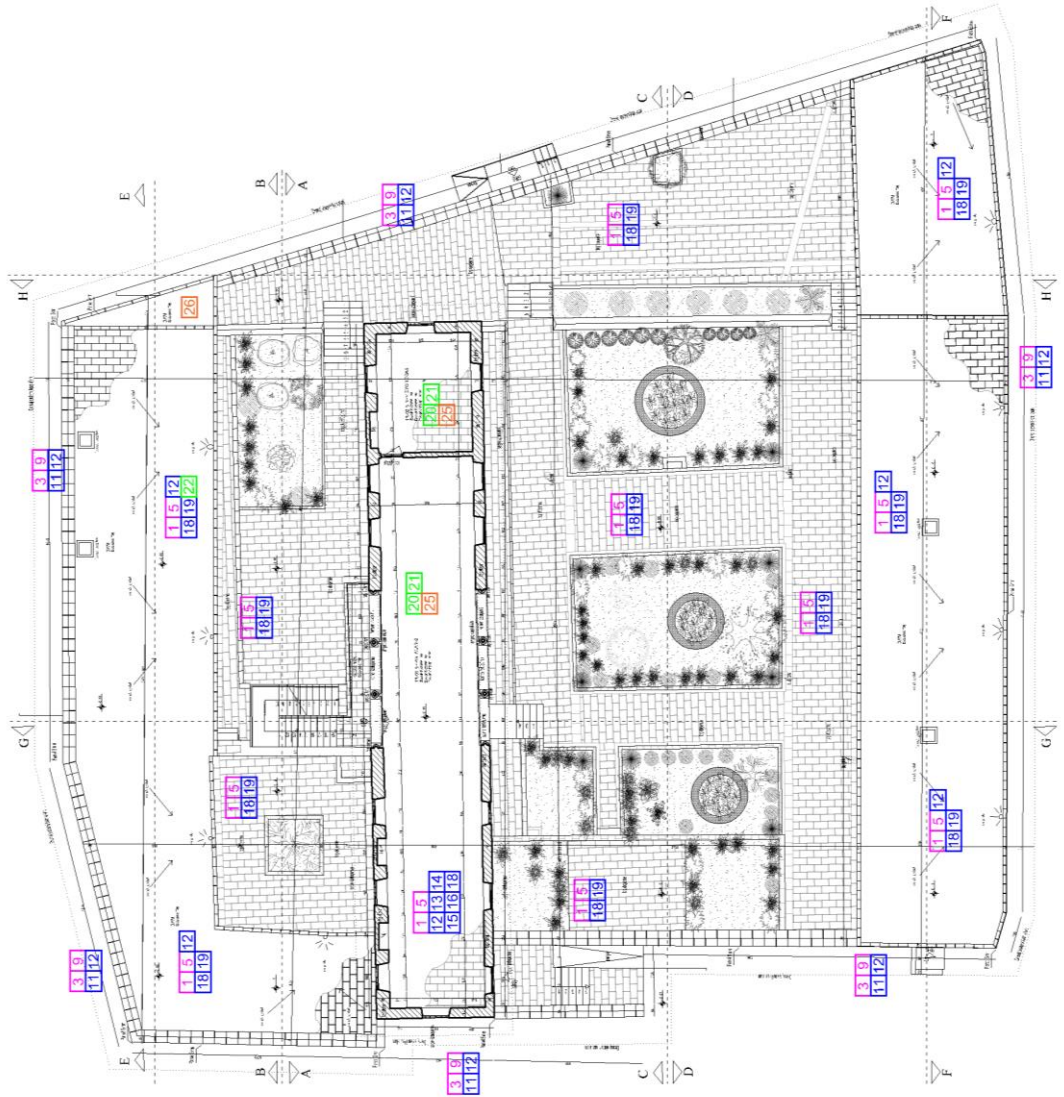
PAFTA ADI	CEPHELER	
SET NO	PAFTA NO	ÖLÇEK
7	8	

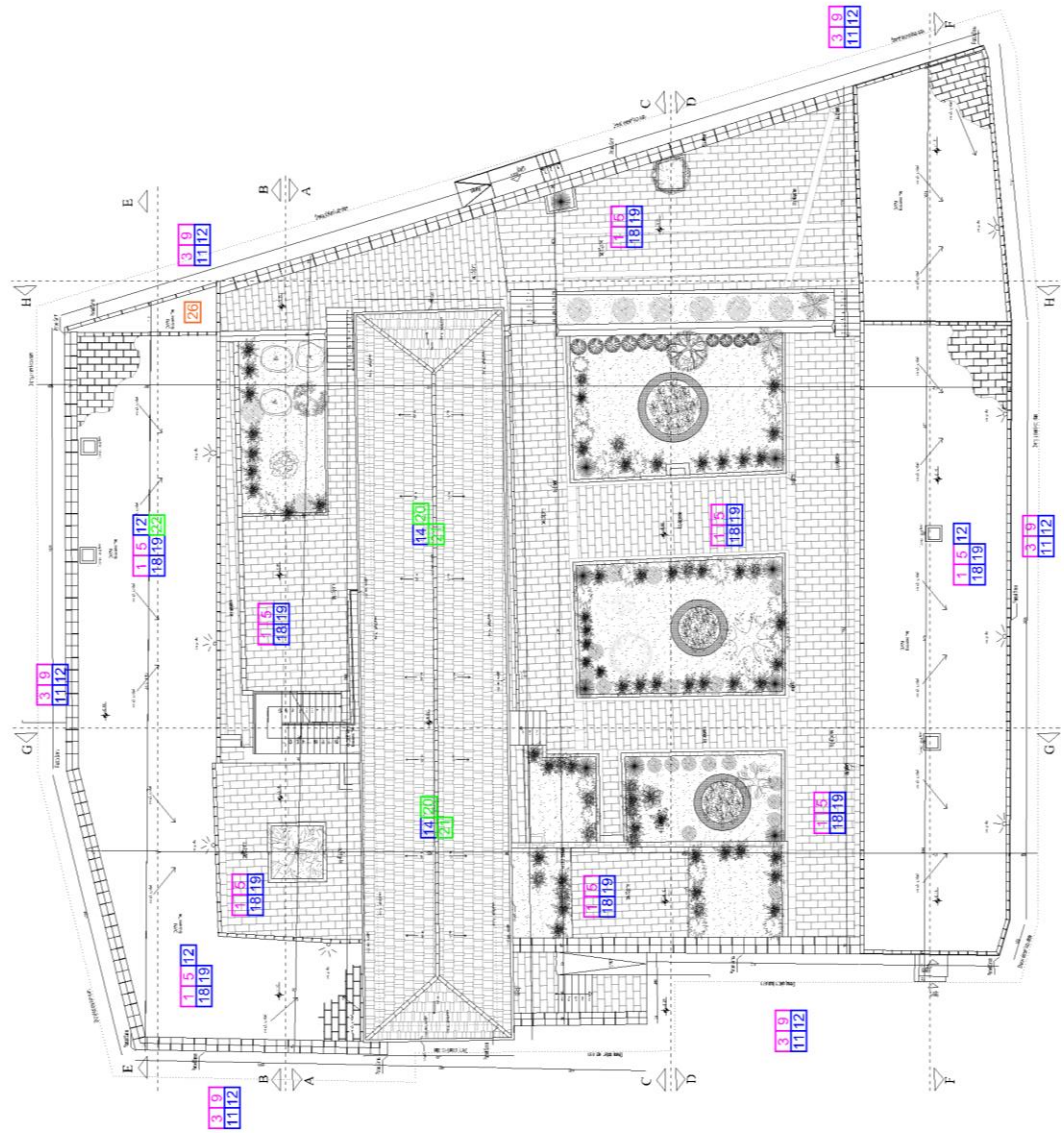
Ek 8: Restorasyon/Müdahale

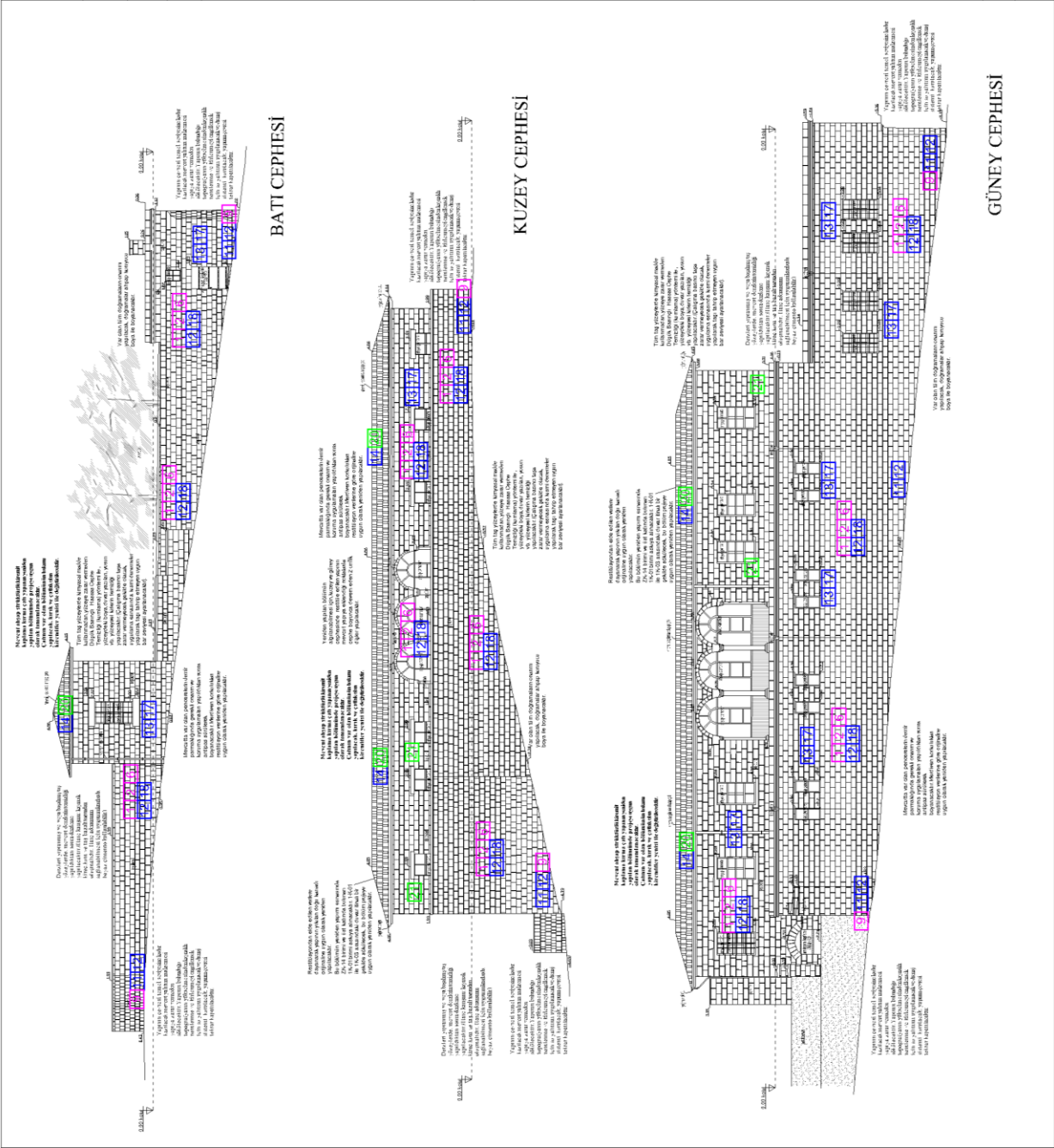

DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ	DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	BUŞRA YETİMLİ/19808205	</
--	---	--------------------------------------	------------------------	---

DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ	DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	BÜŞRA YETİM/1980R205
☐ RÖLÖVE	☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ	☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ	☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
☐ RESTİTÜSYON	☐ 1. DÖNEM	☐ 2. DÖNEM	☐ RESTORASYON
☒ RESTORASYON- MÜDAHALE			
YÖNLENDİRME VE İZLENİMLER 1. DÖNEM: 1. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 2. DÖNEM: 2. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 3. DÖNEM: 3. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 4. DÖNEM: 4. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 5. DÖNEM: 5. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 6. DÖNEM: 6. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 7. DÖNEM: 7. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 8. DÖNEM: 8. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 9. DÖNEM: 9. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 10. DÖNEM: 10. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 11. DÖNEM: 11. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 12. DÖNEM: 12. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 13. DÖNEM: 13. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 14. DÖNEM: 14. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 15. DÖNEM: 15. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 16. DÖNEM: 16. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 17. DÖNEM: 17. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 18. DÖNEM: 18. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 19. DÖNEM: 19. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 20. DÖNEM: 20. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 21. DÖNEM: 21. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 22. DÖNEM: 22. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 23. DÖNEM: 23. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 24. DÖNEM: 24. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 25. DÖNEM: 25. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 26. DÖNEM: 26. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 27. DÖNEM: 27. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 28. DÖNEM: 28. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 29. DÖNEM: 29. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 30. DÖNEM: 30. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 31. DÖNEM: 31. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 32. DÖNEM: 32. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 33. DÖNEM: 33. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 34. DÖNEM: 34. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 35. DÖNEM: 35. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 36. DÖNEM: 36. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 37. DÖNEM: 37. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 38. DÖNEM: 38. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 39. DÖNEM: 39. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 40. DÖNEM: 40. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 41. DÖNEM: 41. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 42. DÖNEM: 42. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 43. DÖNEM: 43. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 44. DÖNEM: 44. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 45. DÖNEM: 45. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 46. DÖNEM: 46. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 47. DÖNEM: 47. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 48. DÖNEM: 48. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 49. DÖNEM: 49. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 50. DÖNEM: 50. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 51. DÖNEM: 51. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 52. DÖNEM: 52. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 53. DÖNEM: 53. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 54. DÖNEM: 54. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 55. DÖNEM: 55. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 56. DÖNEM: 56. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 57. DÖNEM: 57. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 58. DÖNEM: 58. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 59. DÖNEM: 59. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 60. DÖNEM: 60. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 61. DÖNEM: 61. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 62. DÖNEM: 62. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 63. DÖNEM: 63. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 64. DÖNEM: 64. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 65. DÖNEM: 65. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 66. DÖNEM: 66. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 67. DÖNEM: 67. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 68. DÖNEM: 68. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 69. DÖNEM: 69. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 70. DÖNEM: 70. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 71. DÖNEM: 71. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 72. DÖNEM: 72. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 73. DÖNEM: 73. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 74. DÖNEM: 74. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 75. DÖNEM: 75. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 76. DÖNEM: 76. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 77. DÖNEM: 77. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 78. DÖNEM: 78. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 79. DÖNEM: 79. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 80. DÖNEM: 80. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 81. DÖNEM: 81. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 82. DÖNEM: 82. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 83. DÖNEM: 83. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 84. DÖNEM: 84. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 85. DÖNEM: 85. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 86. DÖNEM: 86. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 87. DÖNEM: 87. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 88. DÖNEM: 88. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 89. DÖNEM: 89. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 90. DÖNEM: 90. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 91. DÖNEM: 91. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 92. DÖNEM: 92. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 93. DÖNEM: 93. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 94. DÖNEM: 94. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 95. DÖNEM: 95. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 96. DÖNEM: 96. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 97. DÖNEM: 97. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 98. DÖNEM: 98. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 99. DÖNEM: 99. DÖNEMİN İZLENİMLERİ 100. DÖNEM: 100. DÖNEMİN İZLENİMLERİ			
SET NO	PAFTA NO	PAFTA ADI	
8	2	1. KAT PLANI	

228

DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI	
ŞANLIURFA İSVİÇRE MİSYONER HASTANESİ KORUMA VE DEĞERLENDİRMESİ	
DANIŞMAN: PROF. DR. MÜCAHİT YILDIRIM	
BÜSRA YETİM/1980R205	
☐ RÖLÖVE	
☐ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ	
☐ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ	
☐ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ	
☐ RESTİTÜSYON	
☐ 1. DÖNEM	
☐ 2. DÖNEM	
☐ RESTORASYON	
☒ RESTORASYON- MÜDAHALE	

TEKİRLEME (LEGENDS)

- ☒ RÖLÖVE-HASAR ANALİZİ
- ☒ RÖLÖVE-MALZEME ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON-DÖNEM ANALİZİ
- ☒ RESTİTÜSYON
- ☒ 1. DÖNEM
- ☒ 2. DÖNEM
- ☒ RESTORASYON
- ☒ RESTORASYON- MÜDAHALE

8	7	PAFTA ADI	CEPHELER
---	---	-----------	----------

Ek 9: Fotoğraf Albümü

1.İsviçre Misyoner Hastanesi ve çevresinin hava fotoğrafı, 1953 (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi)

2.İsviçre Misyoner Hastanesi ve çevresinin hava fotoğrafı, 1955 (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi)

3.İsviçre Misyoner Hastanesi ve çevresinin hava fotoğrafı, 1966 (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi)

4.İsviçre Misyoner Hastanesi ve çevresinin hava fotoğrafı, 1976 (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi)

5.İsviçre Misyoner Hastanesi ve çevresinin hava fotoğrafı, 1986 (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi)

6.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan önce kuzeyden genel görünümü (A. Cihat Kürkcüoğlu Arşivi)

7.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan önce ortadaki iki katlı kütlesinin güney cephesi (A. Cihat Kürkçüoğlu Arşivi)

8.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan önce güneydeki tek katlı kütlesinin avlu cephesi (A. Cihat Kürkçüoğlu Arşivi)

9.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan önce doğudan avlu görünümü (A. Cihat Kürkçüoğlu Arşivi)

10.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan sonra doğudan avlu görünümü (ŞURKAV Arşivi)

11.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan sonra gúneydeki tek katlı bölümünün avlu cephesi (ŞURKAV Arşivi)

12.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan sonra merdivenleri (ŞURKAV Arşivi)

13.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan sonra merdivenin batısındaki avludan görünümü (ŞURKAV Arşivi)

14.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan sonra kuzeydoğudan avlu görünümü (  URKAV Arşivi)

14.Yapının 2002’de geçirdiği restorasyondan sonra doğudan üst kottaki avlu görünümü (ŞURKAV Arşivi)

Ek 10: Tescil Kararı

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma
Genel Müdürlüğü
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma
Kurulu Müdürlüğü
K A R A R

Toplantı Tarihi ve No. : 18.3.1998-235

Karar Tarihi ve No. : 18.3.1998-2067

Toplantı Yeri

ŞANLIURFA

Şanlıurfa İli, Merkez, Atatürk Mah. Kehriz Sok. 22 pafta, 62 ada, 5 nolu parselde (tescilli taşınmaz bitişik parsel) yapılmak istenen yeni inşaat istemine ilişkin; Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü'nün 23.2.1998 gün ve 238 sayılı yazısı okundu, ekleri ve konuya ilişkin belgeler incelendi, yerinde yapılan görüşmeler sonunda;

Şanlıurfa İli, Merkez, Atatürk Mah. Kehriz Sok. 22 pafta, 62 ada, 5 nolu parselde bulunan taşınmaz, 2863 ve 3386 sayılı yasalar uyarınca korunması gerekli kültür varlığı özelliği gösterdiğinden, tescilinin uygun olduğuna, tescil işinin Şanlıurfa Müze Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanarak Kurulumuza iletilmesine, Kızılay Genel Müdürlüğü'nün Şanlıurfa mimarlık mirasına bir katkısı olarak yapının restorasyonunun yapılarak binanın uygun amaçla kullanılabileceğine, buna yönelik hazırlanacak rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerinin Kurulumuza iletilmesi gerektiğine karar verildi.

BAŞKAN
Prof. Dr. O. Cezmi TUNCER
(İmza)

BAŞKAN YARDIMCISI
Doç. Dr. Yüksel DİNÇER
(Bulunmadı)

ÜYE
Prof. Dr. Oktay BELLİ
(İmza)

ÜYE
Doç. Dr. Halit ÇAL
(İmza)

ÜYE
Doç. Dr. Işık AKSULU
(İmza)

ÜYE
Haluk COŞKUN
Ş. Urfa Bel. Tems.
(Bulunmadı)

ÜYE

ÜYE

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyad, Ad

Yetim, Büşra

Web sayfası

-

(Research Gate, Academia, vs.)

Eğitim Bilgileri

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2023
Lisans	Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü	2017
Lise	ÇEAŞ Şanlıurfa Anadolu Lisesi	2011

İş Deneyimi

Dönem (Yıl)	Şirket, Kurum	Görev
2017-2018	İmza Taahhüt Yapı İnşaat Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi	Mimar/Şantiye Şefi
2019-2020	Safir Jeoteknik Müh. Sond. Mad. İnş. San ve Tic. LTD. ŞTİ	Mimar
2020-2021	Kaya Doğal Taş Madenciliği Limited Şirketi	Mimar/Şantiye Şefi
2021-devam ediyor	Büşra Yetim Mimarlık	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Özel İlgiler

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ BENZERLİK BİLDİRİMİ FORMU

Öğrencinin Adı, Soyadı	Büşra YETİM
Öğrenci No	19808205
Ana Bilim Dalı	Mimarlık
Program Türü	Proje ☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı (Ünvanı, Adı, Soyadı)	Prof. Dr. Mücahit YILDIRIM
(Varsa) II. Tez Danışmanı (Ünvanı, Adı, Soyadı)	
Tez Başlığı	Şanlıurfa'da Bulunan İsviçre Misyoner Hastanesi Koruma ve Değerlendirmesi
RAPOR BİLGİLERİ	
Raporlama Aşaması	Tez Savunma Sınavı Sonrası
Sayfa Sayısı	184
Raporlama Tarihi	02.02.2023
Benzerlik Oranı (%)	10

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmamın toplam 184 sayfalık kısmına ilişkin, 02/12/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından turnitin isimli intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan intihal raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %10 olarak tespit edilmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

- ☐Başlangıç Bölümleri (Kabul ve Onay sayfası, Teşekkür sayfası, Özet/Abstract) hariç
☒Kaynaklar hariç
☐Alıntılar hariç/dâhil
☐Diğer (Açıklayınız)

Tezimin benzerlik oranı, Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İntihal Raporu Uygulama Esaslarında belirtilen üst sınır benzerlik oranını aşmamaktadır. Benzerlik oranım üst sınır benzerlik oranının altında olsa dahi aksinin tespit edilmesi durumunda her türlü yasal sorumluluğu kabul ettiğimi ve hukuki sonuçlarına razı olduğumu bildirir, gereğini arz ederim.

Öğrencinin Adı, Soyadı: Büşra YETİM

Tarih:27.01.2023

İmza:

Danışman Adı, Soyadı: Mücahit YILDIRIM	İmza:
Tarih:	
Ana Bilim Dalı Başkanı	İmza:
Adı, Soyadı: Doç.Dr. Havva ÖZYILMAZ	
Tarih:	